कठ उपनिषद्

KAṬHA UPANIṢAD

Met commentaar van Śaṅkara

www.arsfloreat.nl

info@arsfloreat.nl

katha upanishad / katha upanisad

sankara / shankara
adi sankara / adi shankara
sri sankaracarya / sri shankaracarya
sri sankaracharya / sri shankaracharya

Eerste druk, 1997
Tweede herziene druk, 2001
Derde druk, 2006

ISBN 90-72141-29-6

Deze vertaling is verzorgd door de Sanskriet-studiegroep van de School voor Filosofie te Amsterdam in het kader van de studie van het Sanskriet en van de Advaita-Vedānta filosofie (Filosofie van de Eenheid).

De verzen van de Kaṭha Upaniṣad worden als volgt weergegeven:

* De volledige tekst in Devanāgarī schrift.
* De woord voor woord tekst in Devanāgarī schrift.
* De volledige tekst in translitteratie.
* De woord voor woord tekst in Devanāgarī schrift en translitteratie met een uitwerking. Hierbij wordt een aantal symbolen gebruikt. Bijvoorbeeld bij de uitwerking van het woord *vāc:*
  (936/1) betekent bladzijde 936, kolom 1 uit het Sanskriet woordenboek van Sir Monier Monier-Williams.
  √*bhuj* betekent dhātu *bhuj*.
  [*pālana-abhyavahārayoḥ* (Dp 37/2)] betekent dat voor de √*bhuj* in de Dhātupāṭhaḥ op bladzijde 37, kolom 2 √*bhuj* wordt vermeld en een nadere aanduiding wordt gegeven, die luidt: *pālana-ābhyavahārayoḥ*.
* Vertaling (zoveel mogelijk letterlijk).
* Vertaling met commentaar van Śaṅkara. Hiervoor is mede gebruik gemaakt van 'Eight Upaniṣads', vertaald in het Engels door Svāmī Gambhīrānanda, september 1957.

Voor nadere inlichtingen:

Stichting Ars Floreat
Postbus 74082
1070 BB Amsterdam

Stichting School voor Filosofie
Van Eeghenlaan 21
1071 EM Amsterdam

ॐ

सह नाववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै ॥
ॐ शान्तिः । शान्तिः । शान्तिः ॥

ॐ । सह । नौ । अवतु । सह । नौ । भुनक्तु । सह ।
वीर्यम् । करवावहै ।
तेजस्वि । नौ । अधीतम् । अस्तु । मा । विद्विषावहै ॥
ॐ । शान्तिः । शान्तिः । शान्तिः ॥

Ôm
saha nāvavatu; saha nau bhunaktu; saha vīryaṃ karavāvahai;
tejasvi nāvadhītamastu; mā vidviṣávahai.
Ôm śántiḥ śántiḥ śántiḥ.

ॐ	*Ôm* Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]
सह	*saha* tezamen met, samen (1193/2)
नौ	*nau* ons beiden (571/2)
अवतु	*avatu* moge hij beschermen; √*av* beschermen (96/1) [*rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-tṛpti-avagama-praveśa-śravaṇa-svāmi-artha-yācana-kriyā-icchā-dīpti-avāpti-āliṅgana-hiṃsā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu* (Dp 12/2)]
सह	*saha* tezamen met, samen (1193/2)
नौ	*nau* ons beiden (571/2)
भुनक्तु	*bhunaktu* moge hij voeden; √*bhuj* eten, voeden (759/2) [*pālana-abhyavahārayoḥ* (Dp 37/2)]
सह	*saha* tezamen met, samen (1193/2)
वीर्यम्	*vīryam; vīrya* moed, sterkte, kracht (1006/3); √*vīr* krachtig zijn (1005/2) [*vikrāntau* (Dp 48/2)]
करवावहै	*karavāvahai* mogen wij beiden maken/werken; √*kṛ* doen, maken, werken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
तेजस्वि	*tejasvi; tejasvin* vuur hebbend, glansrijk, krachtig, energiek (454/3); √*tij* scherp zijn, scherp worden (446/1) [*niśāne* (Dp 21/2)]

नौ — *nau* ons beiden (571/2)

अधीतम् — *adhītam; adhīta* bestudeerd, wat bestudeerd is (22/3); *adhi-√i* de geest richten op, studeren, leren (van een leraar) (22/3); *adhi* boven, bovendien (20/2); √*i* verkrijgen (163/3) [*smaraṇe* (Dp 24/2)]

अस्तु — *astu* moge het zijn; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]

मा — *mā* niet, nooit, sterke ontkenning (804/1)

विद्विषावहै — *vidviṣāvahai* mogen wij elkaar haten/tegenover elkaar staan; *vi-√dviṣ* haten (967/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*dviṣ* haten (506/3) [*aprītau* (Dp 23/1)]

ॐ — *Ôm* Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]

शान्तिः — *śāntiḥ; śānti* rust, vrede (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]

शान्तिः — *śāntiḥ; śānti* rust, vrede (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]

शान्तिः — *śāntiḥ; śānti* rust, vrede (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]

ÔM

Moge Hij ons beiden beschermen. Moge Hij ons beiden voeden. Mogen wij beiden energiek werken. Moge wat bestudeerd is glansrijk zijn voor ons beiden. Mogen wij nooit tegenover elkaar staan. Moge vrede en vrede en vrede overal zijn.

ÔM

Moge Hij ons beiden (leermeester en discipel) beschermen. Moge Hij ons beiden voeden. Mogen wij samen kracht scheppen. Moge ons studeren vol kracht zijn. Mogen wij nooit tegenover elkaar staan.
Ôm vrede, vrede, vrede.

DEEL I

HOOFDSTUK I

INLEIDING

Een buiging voor Bhagavān[1] Yama (de Dood), de zoon van de Zon en verspreider van de kennis omtrent Brahman, en een buiging voor Naciketas.

Hier begint een korte uitleg van de Kaṭha Upaniṣad om de betekenis ervan gemakkelijker toegankelijk te maken. Het woord *upaniṣad* ontstaat door het toevoegen van *upa* (dichtbij) en *ni* (met zekerheid) als voorvoegsels en *kvip* als een achtervoegsel aan de wortel *sad* dat de betekenis draagt van: splijten (vernietigen), gaan (bereiken, verwerven) en losmaken. Het woord *upaniṣad* duidt op de kennis van het kenbare zoals dat uiteengezet wordt in dit boek. Op welke manier valt kennis onder de betekenissen van het woord *upa-nisad*? Als volgt. Kennis wordt *upaniṣad* genoemd omdat kennis het zaad van werelds bestaan - zoals onwetendheid - splijt, beschadigt of vernietigt bij diegenen die bevrijding zoeken en die zich al hebben losgemaakt van hun verlangen naar allerlei zichtbare en onzichtbare dingen.[2] Zij komen bij (*upa sad*) de kennis die *upaniṣad* heet dankzij hun leermeester. Die kennis heeft bepaalde kenmerken die we later zullen noemen, en deze discipelen overwegen die kennis in stand-vastigheid en zekerheid (*ni*).[3] Daarom staat in Ka. I.iii.15: "Dàt wetend ontkomt men aan de kaken van de Dood." Een andere verklaring waarom *upaniṣad* de betekenis "kennis van Brahman" draagt, is dat die kennis tot Brahman leidt, want de zoekers naar bevrijding die voldoen aan de reeds genoemde voorwaarden, bereiken de opperste Brahman. Daarom staat in Ka. II.iii.18: "Vrij van deugd en ondeugd, vrij van verlangen en onwetendheid bereikte die mens Brahman." Tenslotte wordt ook de kennis van Vuur, dat aan alle werelden voorafgegaan is, dat uit Brahman voortgekomen is, dat

[1] Iemand die kennis bezit over schepping en teloorgang, over de geboorte en de dood van schepselen, en over onwetendheid en kennis.
[2] *Ānuśravika* (onzichtbare dingen) "geopenbaard in de geschriften (Veda's), zoals het geluk in de hemel en dergelijke." (A.G.).
[3] "Zij komen bij" betekent: "Zij ontvangen via het onderricht van de leraar," en "zij overwegen" betekent: "Zij maken een einde aan het idee dat het onmogelijk is (en ga zo maar door) dat het individuele Zelf en het transcendentale Zelf één zijn." (A.G.).

verlichting met zich meebrengt, en waarover kennis door Naciketas werd gevraagd als antwoord op de tweede wens die hij mocht uitspreken (Ka. I.i.13), ook *upaniṣad* genoemd, want die kennis draagt de betekenis in zich van losmaken (*sad*). Immers, door het resultaat van die kennis - het verwerven van de hemel - verzwakt het alle vormen van pijn en ellende, of maakt deze los, zoals het verblijf in de moederschoot, geboorte, ouderdom, enzovoorts, die steeds weer in nieuwe levens plaatsvinden. Daarom wordt gezegd in Ka. I.i.13: "De hemelbewoners krijgen onsterfelijkheid."

Tegenwerping: Is het feitelijk niet zo dat de mensen met het woord *upaniṣad* het boek bedoelen; ze zeggen toch: "We lezen in de *upaniṣad*" en "We onderwijzen de *upaniṣad*"?

Antwoord: Vanuit dat standpunt bezien gaan de betekenissen van *sad* niet op, bijvoorbeeld dat de kennis de mens losmaakt van de oorzaken van de wereld, zoals onwetendheid. Die betekenis heeft betrekking op de kennis en niet op een boek. Maar dat is geen punt, want het boek is de drager van de kennis en kan dus zo worden aangeduid. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor de uitspraak: "Geklaarde boter is waarlijk leven." In de eerste plaats heeft het woord *upanisad* dus betrekking op kennis en als afgeleide betekenis krijgen we 'boek'.

De opbouw van het woord *upaniṣad* geeft dus al aan dat de kennis die erin ligt opgesloten bestemd is voor diegenen die aan bepaalde voorwaarden voldoen. Datgene waarop de kennis betrekking heeft, blijkt bovendien ook uniek te zijn, namelijk de kennis van de Opperste Brahman, het inwonende Zelf. Doel van deze *upaniṣad* is het ophouden van de cirkelgang van dood en geboorte, hetgeen betekent: de verwerkelijking van Brahman.[4] Daarmee is het verband (tussen de kennis en het doel van de kennis) al direct aangegeven.[5]

---

[4] Het volledige ophouden van de wereld (dat wil zeggen: de cyclus van geboorte en dood) is het gevolg van het ontwortelen van onwetendheid. Aangezien het niet-bestaan van iets dat over iets anders is heengelegd, samenvalt met datgene wat door een deklaag wordt bedekt, is het ophouden van de wereld hetzelfde als het bereiken van Brahman. Het woord *brahmaprāptalakṣaṇa* in het commentaar kan echter ook betekenen dat het ophouden (van de wereld) meebrengt dat het opperste geluk dat Brahman is, is gerealiseerd.

[5] "Kennis is noodzakelijk voor het verwijderen van ontwetendheid, want dat kan niet door werken geschieden. Dus het doel van de kennis verhoudt zich tot die kennis als doel tot middel." (A.G.).

Deze verzen zijn dus bestemd voor speciale mensen (die in staat zijn ze te bestuderen en) die aan bepaalde voorwaarden voldoen. Ze hebben een speciaal onderwerp, zijn gericht op een bepaald doel, hebben een bepaald verband met hun doel, omdat zij de kennis tonen aan degene die er geschikt voor is en die openstaat voor dit onderwerp. Voor zo iemand is de uitleg in de *upaniṣad* even duidelijk als een appel in de hand. Daarom zullen wij deze verzen zo goed mogelijk uitleggen. Het verhaal dat erbij wordt verteld, is bedoeld om de kennis te prijzen.

अथ
कठोपनिषद्

अथ । कठ । उपनिषद् ॥

atha kaṭhopaniṣad.

अथ	*atha* nu (17/3)
कठ	*kaṭha* naam van een wijze (244/3)
उपनिषद्	*upaniṣad* Upaniṣad (201/1); *upa-ni-√sad* neerzitten bij, zitten bij de voeten van iemand om naar zijn woorden te luisteren (201/1); *upa* bij (194/3); *ni* neer (538/3); √*sad* zitten (1138/2) (= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]

Nu volgt de Kaṭha Upaniṣad.

ॐ उशन् ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ ।
तस्य ह नचिकेता नाम पुत्र आस ॥१॥

ॐ । उशन् । ह वै । वाजश्रवसः । सर्ववेदसम् । ददौ ।
तस्य । ह । नचिकेता । नाम । पुत्रः । आस ॥१॥

Ôm uśan ha vai vājaśravasaḥ sarvavedasaṃ dadau;
tasya ha naciketā nāma putra āsa (1).

ॐ	*Ôm* Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]
उशन्	*uśan; uśat* wensend, verlangend naar (219/3); √*vaś* wensen, verlangen (929/1) [*kāntau* (Dp 25/2)]
ह वै	*ha vai* ooit; *ha* benadrukt het voorafgaande (1286/1); *vai* benadrukt het voorafgaande (1019/3)
वाजश्रवसः	*vājaśravasaḥ; vājaśravasa* Vājaśravasa, zoon van Vājaśravas; *vājaśravas* Vājaśravas, naam van een leraar; hij die beroemd is door zijn rijkdom of strijdrossen (938/2); *vāja* kracht, snelheid (van een paard) (938/1); √*vaj* gaan (913/1) [*gatau* (Dp 6/1)]; *śravas* roem (1097/1); √*śru* luisteren, gehoorzamen (1100/3) [*śravaṇe* (Dp 20/2)]
सर्ववेदसम्	*sarvavedasam; sarvavedasa* iemand's gehele bezit (als offer) (1187/2); *sarva* alle, alles (1184/3); *vedas* bezit, rijkdom (1017/3); √*vid* vinden, verkrijgen, bezitten (964/3) [*lābhe* (Dp 36/2)]
ददौ	*dadau* hij heeft gegeven, hij heeft geofferd; √*dā* geven, offeren (als offerande) (473/2) [*dāne* (Dp 26/2)]
तस्य	*tasya* van hem, zijn; van *tad* (434/1)
ह	*ha* benadrukt het voorafgaande woord (1286/1)
नचिकेता	*naciketā; naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
नाम	*nāma* genaamd (536/1)
पुत्रः	*putraḥ; putra* zoon (632/3) [-]
आस	*āsa* hij was; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]

Ôm. Ooit gaf de zoon van Vājaśravas, verlangend als hij was [naar de vrucht van goede werken], alles weg wat hij bezat. Hij had een zoon, Naciketas genaamd.

I.i.1. Ôm. Op een dag gaf de zoon van Vājaśravas alles weg in de hoop op resultaat. Het verhaal zegt dat hij een zoon had, Naciketas genaamd.

उशन् *Uśan*, verlangend naar, in de hoop op; ह *ha* en वै *vai* (te vertalen met: op een keer, eens, ooit) zijn twee onverbuigbare tussenwerpsels die de aandacht vestigen op een gebeurtenis in het verleden; Vājaśravas betekent iemand wiens faam (*śravas*) het gevolg is van het geven van वाज *vāja*, voedsel. Men kan het woord ook als een eigennaam beschouwen. Zijn zoon Vājaśravasa verlangt naar het resultaat van het Viśvajit offer. In deze offerceremonie gaat het erom alles weg te geven. Dus gaf hij, ददौ *dadau*, alles weg, सर्ववेदसम् *sarva-vedasam*, al (zijn) bezit. तस्य *Tasya*, van hem, van degene die het offer uitvoerde; आस *āsa*, was er ह *ha*, volgens het verhaal नचिकेता नाम पुत्रः *naciketā nāma putraḥ*, een zoon genaamd Naciketas.

तꣳ ह कुमारꣳ सन्तं दक्षिणासु नीयमानासु श्रद्धाविवेश सोऽमन्यत ॥२॥

तम् । ह । कुमारम् । सन्तम् । दक्षिणासु । नीयमानासु । श्रद्धा । आविवेश । सः । अमन्यत ॥२॥

taṃ ha kumāraṃ santaṃ dakṣiṇāsu nīyamānāsu śraddhāviveśa so 'manyata (2).

तम्	*tam* in hem; van *tad* (434/1)
ह	*ha* benadrukt het voorafgaande woord (1286/1)
कुमारम्	*kumāram; kumāra* kind, jongen (292/1); *ku* geeft onder andere kleinheid weer (285/3); *māra* gemakkelijk stervend (811/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
सन्तम्	*santam; sat* zijnde (1134/2); √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
दक्षिणासु	*dakṣiṇāsu* bij de giften; *dakṣiṇa* gift aan de offerpriester (465/2); √*dakṣ* handelen tot tevredenheid van iemand, sterk zijn, groeien (465/1) [*vṛddhau śīghrārthe ca* (Dp 13/1)]
नीयमानासु	*nīyamānāsu* bij de gebracht wordende; *nīyamāna* gebracht wordend; √*nī* leiden, brengen (565/1) [= √*ṇī prāpaṇe* (Dp 20/1)]; *dakṣiṇāsu nīyamānāsu* toen de gaven werden weggebracht
श्रद्धा	*śraddhā* geloof, vertrouwen (1095/3); *śrad*-√*dhā* geloof/vertrouwen hebben in (1095/3); *śrad* hart (1095 /3); √*dhā* zetten, stellen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]
आविवेश	*āviveśa* hij is gegaan (in), hij ging (in); *ā*-√*viś* gaan in, bezit nemen van (155/3); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*viś* binnengaan (in) (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
सः	*saḥ* hij, van *tad* (434/1)
अमन्यत	*amanyata* hij dacht; √*man* denken (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]

Toen de giften werden weggebracht, werd Naciketas, een jongen nog maar, van een diep geloof doordrongen. Hij dacht:

I.i.2. Terwijl het bezit werd weggeschonken kreeg de jongen waarachtig geloof. Hij dacht bij zichzelf:

तम् *Tam*, bij hem, bij Naciketas; कुमारम् सन्तम् *kumāram santam*, hoewel aan het begin van zijn leven, nog niet eens een adolescent, nog maar een kleine jongen; श्रद्धा *śraddhā*, geloof (in de waarheid van de geschriften), opgeroepen door een verlangen zijn vader te helpen; वविवेश *aviveśa*, kwam binnen. Wanneer? दक्षिणासु नीयमानासु *Dakṣiṇāsu nīyamānāsu*, toen de geschenken werden weggevoerd. Toen de koeien die als geschenk bedoeld waren, stuk voor stuk naar de priesters en verzamelde Brahmanen werden gebracht; स: *saḥ* hij, dat wil zeggen Naciketas, die door geloof werd vervuld; अमन्यत *aman-yata*, dacht: Hoe? Dat staat vermeld in het volgende vers, beginnend met पीतोदका *pītodakā*.

पीतोदका जग्धतृणा दुग्धदोहा निरिन्द्रियाः ।
अनन्दा नाम ते लोकास्तान् स गच्छति ता ददत् ॥३॥

पीतोदकाः । जग्धतृणाः । दुग्धदोहाः । निरिन्द्रियाः ।
अनन्दाः । नाम । ते । लोकाः । तान् । सः । गच्छति । ताः ।
ददत् ॥३॥

pītodakā jagdhatṛṇā dugdhadohā nirindriyāḥ;
anandā nāma te lokāstān sa gacchati tā dadat (3).

पीतोदकाः — *pītodakāḥ* zij die water hebben gedronken; *pīta* gedronken (629/2); √*pā* drinken (612/3) [*pāne* (Dp 20/2)]; *udaka* water (183/2); √*ud* vloeien, uitstromen (183/1) [*kledana* (Dp 37/2)]

जग्धतृणाः — *jagdhatṛṇāḥ* zij die gras hebben gegeten; *jagdha* gegeten (407/3); √*jakṣ* eten (407/3) [*bhakṣa-hasanayoḥ* (Dp 25/1)]; *tṛṇa* gras (453/1); √*tṛṇ* eten (453/1) [*adane* (Dp 38/1)]

दुग्धदोहाः — *dugdhadohāḥ* zij wier melk is gemolken; *dugdha* gemolken (483/3); √*duh* melken (489/1) [*prapūraṇe* (Dp 23/1)]; *doha* melk (499/1); √*duh* melken (489/1) [*prapūraṇe* (Dp 23/1)]

निरिन्द्रियाः — *nirindriyāḥ* zij wier organen zonder kracht zijn, onvruchtbaar; *nirindriya* onvruchtbaar, afwezigheid van manlijke kracht (540/2); *nir* = *nis* uit, weg (543/2); *indriya* behorend tot Indra, kracht van de organen (167/2)

अनन्दाः — *anandāḥ; ananda* geen geluk hebbend, vreugdeloos (25/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *nanda* vreugde, geluk (526/3); √*nand* verheugen, blij zijn (526/2) [*samṛddhau* (Dp 2/2)]

नाम — *nāma* genaamd, bekend (536/1)

ते — *te* die [werelden]; van *tad* (434/1)

लोकाः — *lokāḥ* werelden; *loka* ruimte, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

तान् — *tān* naar die [werelden]; van *tad* (434/1)

सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
गच्छति	*gacchati* hij gaat; √*gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
ताः	*tāḥ* die [koeien]; van *tad* (434/1)
ददत्	*dadat* gevend; √*dā* geven, offeren (als offerande) (473/2) [*dāne* (Dp 26/2)]

Wie koeien geeft die [al hun] water hebben gedronken, [al hun] gras hebben gegeten, geen melk meer geven en onvruchtbaar zijn geworden, gaat naar die werelden die als vreugdeloos bekend staan.

I.i.3. Hij gaat naar een vreugdeloze wereld als hij koeien weggeeft die water hebben gedronken en geen gras meer eten, die uitgemolken zijn en geen kalveren meer voortbrengen.

De koeien die als geschenken voor de Brahmanen bedoeld waren, worden nader omschreven. Zij hebben उदकम् *udakam*, water पीतम् *pītam*, gedronken en zijn dus पीतोदकाः *pītodakāḥ*[6]; zij hebben तृणम् *tṛṇam*, gras जग्धम् *jagdham*, gegeten en zijn dus जग्धतृणाः *jagdha-tṛṇāḥ*; hun दोहः *dohaḥ*, melk is दुग्धः *dugdhaḥ*, gemolken en zij zijn dus, दुग्धदोहाः *dugdha-dohāḥ*. निरिन्द्रियाः *Nirindriyāḥ*, hun organen hebben geen kracht meer, ze kunnen niet meer kalveren; dus de koeien zijn uitgehongerd en onvruchtbaar. ददत् *Dadat*, gevend; ताः *tāḥ*, die, zulke koeien; aan de priesters als beloning voor hun diensten; गचछति *gacchati*, hij (degene die de opdracht geeft voor het offer) gaat; तान् *tān*, naar die (werelden); अनन्दाः नाम ते लोकाः *anandāḥ nāma te lokāḥ*, die bekend staan als plaatsen waar geen geluk heerst, als vreugdeloos.

[6] "Het water werd alleen op een eerder tijdstip gedronken; maar later was zelfs het vermogen om water te drinken afwezig." (A.G.).
Op dezelfde manier ontbreekt het vermogen om gras te eten of melk te geven. (Uitgever).

स होवाच पितरं तत कस्मै मां दास्यसीति ।
द्वितीयं तृतीयं तँ होवाच मृत्यवे त्वा ददामीति ॥४॥

सः । ह । उवाच । पितरम् । तत । कस्मै । माम् । दास्यसि ।
इति ।
द्वितीयम् । तृतीयम् । तम् । ह । उवाच । मृत्यवे ।
त्वा । ददामि । इति ॥४॥

sa hovāca pitaraṃ tata kasmai māṃ dāsyasīti;
dvitīyaṃ tṛtīyaṃ taṃ hovāca mṛtyave tvā dadāmīti (4).

सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
ह	*ha* benadrukt het voorafgaande woord (1286/1)
उवाच	*uvāca* hij heeft gezegd; hij zei; √*vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
पितरम्	*pitaram* tegen de vader; *pitṛ* vader (626/2) [-]
तत	*tata* = *tāta* O vader; *tāta* vader (432/2); √*tan* uitbreiden (435/1) [*vistāre* (Dp 38/1)]
कस्मै	*kasmai* aan wie; *ka* wie (240/2)
माम्	*mām* mij; *ma* (771/1)
दास्यसि	*dāsyasi* je zult geven; √*dā* geven, offeren (als offerande) (473/2) [*dāne* (Dp 26/2)]
इति	*iti*, zo, aldus, :"---" (165/1)
द्वितीयम्	*dvitīyam* voor de tweede keer; *dvitīya* tweede (506/2)
तृतीयम्	*tṛtīyam* voor de derde keer; *tṛtīya* derde (453/3)
तम्	*tam* tegen hem; van *tad* (434/1)
ह	*ha* benadrukt het voorafgaande woord (1286/1)
उवाच	*uvāca* hij heeft gezegd; hij zei; √*vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
मृत्यवे	*mṛtyave* aan de Dood; *mṛtyu* de Dood (827/3); √*mṛ* sterven (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
त्वा	*tvā* je; *tva* (463/2)
ददामि	*dadāmi* ik geef; √*dā* geven, offeren (als offerande) (473/2) [*dāne* (Dp 26/2)]
इति	*iti* zo, aldus, :"---" (165/1)

Hij zei tegen zijn vader: "Vader aan wie zult ge mij geven?" Hij stelde de vraag een tweede en een derde keer. Zijn vader antwoordde: "Ik zal jou aan de Dood geven."

I.i.4. Hij sprak tot zijn vader: "Vader aan wie geeft ge mij?" Hij stelde de vraag twee keer, drie keer. Toen antwoordde de vader: "Ik geef je aan de Dood."

Naciketas overwoog: "Ik moet het slechte gevolg van dit offer dat niet klopt, afwenden van mijn vader en zorgen dat hij er niet voor hoeft te boeten. Ik ben een goede zoon en door mezelf te offeren kan de offerceremonie volmaakt worden voltooid." Met deze gedachte ging स: *saḥ*, hij naar zijn vader en उवाच ह *uvāca ha*, zei; पितरम् *pitaram*, tot zijn vader; "तत *tata*, (= तात *tāta*) O vader, कस्मै *kasmai*, aan wie, (aan welke priester); माम् दास्यसि *mām dāsyasi*, zult gij me geven, zult ge mij als een geschenk aanbieden?" इति *Iti*. Maar zijn vader negeerde de vraag, zodat hij de vraag een tweede keer, द्वितीयम् *dvitīyam*, en तृतीयम् *tṛtīyam*, een derde keer, उवाच *uvāca*, stelde: "Aan wie zult ge mij geven? Aan wie zult ge mij geven?" De vader werd woedend bij de gedachte: "Deze jongen gedraagt zich niet als een kleine jongen." Daarom उवाच ह *uvāca ha*, sprak de vader तम् *tam*, tot hem, zijn zoon; "मृत्यवे *mṛtyave*, aan de Dood, de zoon van de Zon; ददामि *dadāmi*, geef ik; त्वा *tvā*, (= tvam) je weg"; इति *iti*, aldus [sprak hij].

Maar zijn zoon trok zich, nadat hij zo was toegesproken, bedroefd terug naar een afgelegen plek en dacht na: Hoe?

Als volgt:

बहूनामेमि प्रथमो बहूनामेमि मध्यमः ।
किꣳ स्विद्यमस्य कर्तव्यं यन्मयाऽद्य करिष्यति ॥५॥

बहूनाम् । एमि । प्रथमः । बहूनाम् । एमि । मध्यमः ।
किम् । स्विद् । यमस्य । कर्तव्यम् । यद् । मया । अद्य ।
करिष्यति ॥५॥

bahūnāmemi prathamo bahūnāmemi madhyamaḥ;
kiṃ svidyamasya kartavyaṃ yanmayā 'dya kariṣyati (5).

बहूनाम्	*bahūnām* van velen; *bahu* veel (724/2)
एमि	*emi* ik ga; √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 25/2)]
प्रथमः	*prathamaḥ; prathama* voorste, eerste (678/3)
बहूनाम्	*bahūnām* van velen; *bahu* veel (724/2)
एमि	*emi* ik ga; √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 25/2)]
मध्यमः	*madhyamaḥ; madhyama* middelste (782/2)
किम् स्विद्	*kim svid* wat dan wel? (282/3); *kim* wat, welk (282 /3); *svid* achtervoegsel dat de vraag benadrukt (1284 /3)
यमस्य	*yamasya* van de Dood; *yama* god van de voorvaderen, god van de dood (846/1); √*yam* ondersteunen, regeren (845/2) [*uparame* (Dp 21/2)]
कर्तव्यम्	*kartavyam; kartavya* dat wat gedaan moet worden, plicht, taak, hier: doel (257/3); √*kṛ* doen, maken, bereiken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
यद्	*yad* dat wat, welke (844/2)
मया	*mayā* door mij; *ma* (771/1)
अद्य	*adya* vandaag (19/1)
करिष्यति	*kariṣyati* hij zal bereiken; √*kṛ* doen, maken, bereiken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]

Temidden van velen behoor ik tot de eersten, temidden van velen behoor ik tot de middelsten. Welk doel heeft de Dood dat hij (mijn vader) vandaag door mij zal bereiken?

I.i.5. In vele opzichten behoor ik tot de besten. In andere opzichten tot de middelmaat. Wat hoopt mijn Vader vandaag van de Dood te krijgen door middel van mij?

बहूनाम् *Bahūnām*, onder velen, onder vele leeftijdgenoten of leerlingen; एमि *emi*, ga ik (ben ik geplaatst); प्रथमः *prathamaḥ*, als eerste, dat wil zeggen dat ik mij als leerling het beste gedraag. En बहूनाम् *bahūnām*, onder velen, onder vele middelmatigen, मध्यमः एमि *madhyamaḥ emi*, ga ik (word ik beschouwd) als behorend tot de middelmaat, want ik vertoon middelmatig gedrag. Maar nimmer behoor ik tot de slechtsten.[7] Ondanks deze kwaliteiten heeft mijn vader toch gezegd: "Ik zal je aan de Dood geven." किम् स्वित् *Kim svit*, welk; कर्तव्यम् *kartavyam*, doel; यमस्य *yamasya*, van de Dood, kan er zijn. Wat hoopt mijn vader अद्य *adya*, vandaag; करिष्यति *kariṣyati*, te bereiken; मया *mayā*, door middel van mij, door mij naar de Dood te sturen?

"Mijn vader heeft zeker uit boosheid gesproken zonder aan de gevolgen te denken. Toch mogen de woorden van de vader niet ontkracht worden." Met deze gedachten sprak hij als volgt tot zijn vader die reeds grote spijt had van de woorden die hij had uitgesproken omdat hij dacht: "Wat heb ik nu gezegd!"

[7] "Het beste gedrag van een leerling is zijn leermeester zo te dienen dat hij steeds weet wat de meester wil. Middelmatig gedrag is opdrachten aanhoren en uitvoeren en slecht gedrag is ongehoorzaamheid." (A.G.).

अनुपश्य यथा पूर्वे प्रतिपश्य तथाऽपरे ।
सस्यमिव मर्त्यः पच्यते सस्यमिवाजायते पुनः ॥६॥

अनुपश्य । यथा । पूर्वे । प्रतिपश्य । तथा । अपरे ।
सस्यम् । इव । मर्त्यः । पच्यते । सस्यम् । इव । आजायते ।
पुनर् ॥६॥

anupaśya yathā pūrve pratipaśya tathā 'pare;
sasyamiva martyaḥ pacyate sasyamivājāyate punaḥ (6).

अनुपश्य	*anupaśya* kijk terug; *anu-√paś* kijken naar, waarnemen, beschouwen (35/1); *anu* na, met (31/1); *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/2)]
यथा ... तथा ...	*yathā ... tathā ...* zoals ... evenzo ... (841/2)
पूर्वे	*pūrve* de voorafgaanden, de voorvaderen; *pūrva* een voorvader (643/1); *√pur* voorafgaan (634/2) [(*agra*) *gamane* (Dp 34/2)]
प्रतिपश्य	*pratipaśya* kijk naar; *prati-√paś* kijken naar, waarnemen (667/2); *prati* naar, op (661/2); *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/2)]
यथा ... तथा ...	*yathā ... tathā ...* zie boven
अपरे	*apare* de volgenden, de nakomelingen; *apara* volgend, later (50/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *para* volgend, voorafgaand (586/1); *√pṛ* overbrengen, beschermen (645/1) [= *√pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26 /1)]
सस्यम्	*sasyam; sasya* het koren (1192/3) [-]
इव	*iva* als, op dezelfde manier (168/3)
मर्त्यः	*martyaḥ; martya* hij die moet sterven, sterveling (791 /1); *√mṛ* sterven (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
पच्यते	*pacyate* het komt tot een eind, het vergaat; *√pac* tot een eind komen, vergaan (575/1) [*pāke* (Dp 22/1)]
सस्यम्	*sasyam; sasya* het koren (1192/3) [-]
इव	*iva* als, op dezelfde manier (168/3)
आजायते	*ājāyate* het wordt geboren; *ā-√jan* geboren worden

(132/3); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

पुनर् *punar* weer (633/2)

Bedenk hoe het Uw voorvaderen is vergaan en ook hoe anderen varen. De mens vergaat als koren en wordt weer geboren als koren.

I.i.6. Bedenk hoe het Uw voorvaderen is vergaan en bedenk hoe het met anderen gaat. De mens vergaat en sterft af als koren en komt dan weer als koren tevoorschijn.

अनुपश्य *Anupaśya: anu*, achtereenvolgens; *paśya*, bedenk, overweeg; यथा *yathā*, hoe; Uw पूर्वे *pūrve*, voorvaderen, Uw gestorven vader, grootvader, enzovoorts, zich gedroegen. Wanneer je hun leven overweegt, past het om in hun voetstappen te treden. तथा *Tathā*, evenzo; अपरे *apare*, is het gesteld met anderen, andere wijze mensen; प्रतिपश्य *pratipaśya*, denk ook aan hen en overweeg dat ook zij nimmer een leugen spraken. Daartegenover staat het gedrag van slechte mensen, wier gedrag bestaat uit het verdraaien van de waarheid. Bovendien zal niemand door leugens ontkomen aan de dood en ouderdom. Want मर्त्यः *martyaḥ*, de mens; सस्यम् इव *sasyam iva*, als koren; पच्यते *pacyate*, rot weg en vergaat, en na de dood पुनः *punaḥ* weer; सस्यम् इव आजायते *sasyam iva ājāyate*, komt hij als koren op (wordt geboren). Dus wat bereikt men in deze voorbijgaande, menselijke wereld met het verbreken van Uw gegeven woord? Bescherm Uw eigen waarachtigheid en stuur me naar de Dood. Dat is de gedachte die achter deze passage steekt.

Na deze woorden van zijn zoon zond de vader hem naar de Dood om geloofwaardig te blijven. Maar toen Naciketas bij het huis van de Dood aankwam, moest hij drie nachten (dat wil zeggen: dagen) wachten, omdat de Dood afwezig was. Toen de Dood terugkwam van zijn reis gaven zijn raadgevers of vrouwen hem de volgende raad:

वैश्वानरः प्रविशत्यतिथिर्ब्राह्मणो गृहान् ।
तस्यैतां शान्तिं कुर्वन्ति हर वैवस्वतोदकम् ॥७॥

वैश्वानरः । प्रविशति । अतिथिः । ब्राह्मणः । गृहान् ।
तस्य । एताम् । शान्तिम् । कुर्वन्ति । हर । वैवस्वत ।
उदकम् ॥७॥

vaiśvānaraḥ praviśatyatithirbrāhmaṇo gṛhān;
tasyaitāṃ śāntiṃ kurvanti hara vaivasvatodakam (7).

वैश्वानरः	*vaiśvānaraḥ; vaiśvānara* behorend tot alle mensen; naam van Agni, het Vuur (1027/1); *viśva* alles, universeel (992/2); *nara* mens (528/3) [-]
प्रविशति	*praviśati* hij komt binnen; *pra-√viś* binnenkomen (692 /3); *pra* voor, voort--- (652/2); *√viś* binnenkomen, doordringen (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
अतिथिः	*atithiḥ; atithi* gast (14/1); *√at* voortdurend gaan, lopen (12/1) [*sātatyagamane* (Dp 2/1)]
ब्राह्मणः	*brāhmaṇaḥ; brāhmaṇa* een Brahmaan (741/2); *√bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
गृहान्	*gṛhān* huizen; *gṛha* huis (361/3) [-]
तस्य	*tasya* voor hem; van *tad* (434/1)
एताम्	*etām* dit, deze; van *etad* (231/2)
शान्तिम्	*śāntiṃ; śānti* vredesoffer (1064/3); *√śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]
कुर्वन्ति	*kurvanti* zij maken; *√kṛ* doen, maken, handelen (300/3) [*karaṇe* (Dp 20/1)]
हर	*hara* breng; *√hṛ* dragen, brengen (1302/1) [*haraṇe* (Dp 20/1)]
वैवस्वत	*vaivasvata* O Dood; *vaivasvata* (van *vivasvat*) behorend tot de zon, Yama (1026/1); *vivasvat* de Zon, vader van Yama (987/1); *vi-√vas* schijnen, verlichten (naar alle kanten) 987/1); *vi* in verschillende richtingen (949 /3); *√vas* schijnen (930/1) [= *√uṣ dāhe* (Dp 14/2)]
उदकम्	*udakam; udaka* water (183/2); *√ud* bevochtigen, baden (183/1) [= *√und kledane* (Dp 37/2)]

Een Brahmaan die als gast de huizen binnengaat, is als vuur. Aan hem wordt dit vredesoffer gebracht: breng water, O Dood.

I.i.7. Een Brahmaan die als gast binnentreedt is als vuur. Daarom doet iedereen als volgt zijn best hem tevreden te stellen. O Dood, breng water.

ब्राह्मणः *Brāhmaṇaḥ*, een Brahmaan; als अतिथिः *atithiḥ*, gast; प्रविशति *praviśati*, treedt binnen; als वैश्वानरः *vaiśvānaraḥ*, vuur, dat de huizen गृहान् *gṛhān*, verbrandt. Daarom कुर्वन्ति *kurvanti*, verrichten goede mensen; तस्य *tasya*, voor hem - voor de gast; एताम् *etām*, dit soort; शान्तिम् *śāntim*, genoegdoening bestaande uit water om de voeten te wassen, een stoel, enzovoorts, dus hetzelfde als de mensen doen om een brandend vuur tot bedaren te brengen. Bovendien is er een sanctie gesteld op het niet nakomen van deze regel (Mu. I.ii. 3). Daarom वैवस्वत *vaivasvata* O Dood; हर *hara*, breng; उदकम् *uda-kam*, water voor Naciketas om zijn voeten te wassen.

आशाप्रतीक्षे संगतꣳ सूनृतां चेष्टापूर्ते पुत्रपशूꣳश्च सर्वान् ।
एतद्वृङ्क्ते पुरुषस्याल्पमेधसो यस्यानश्नन्वसति ब्राह्मणो गृहे ॥८॥

आशाप्रतीक्षे । संगतम् । सूनृताम् । च । इष्टापूर्ते । पुत्रपशून् । च । सर्वान् ।
एतद् । वृङ्क्ते । पुरुषस्य । अल्पमेधसः । यस्य । अनश्नत् । वसति । ब्राह्मणः । गृहे ॥८॥

āśāpratīkṣe saṃgataṃ sūnṛtāṃ ceṣṭāpūrte putrapaśūṃśca sarvān; etadvṛṅkte puruṣasyālpamedhaso yasyānaśnanvasati brāhmaṇo gṛhe (8).

आशाप्रतीक्षे	*āśāpratīkṣe* hoop en verwachting; *āśā* wens, hoop (157/1); *ā-√śaṃs* hopen op (157/1); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√śaṃs* iets wensen (1043/3) [*icchāyām* (Dp 13/2)]; *pratīkṣā* verwachting (673/3); *prati-√īkṣ* verwachten (673/3); *prati* op, naar (661/2); *√īkṣ* zien (170/1) [*darśane* (Dp 13/1)]
संगतम्	*saṃgatam; saṃgata* samenkomst, ontmoeting (1128/1); *sam-√gam* tezamen komen, ontmoeten (1128/2); *sam* samen, tezamen met (1152/1); *√gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
सूनृताम्	*sūnṛtām; sūnṛtā* vreugde, ware spraak (1242/2); *sū* goed (1240/2); *ṛta* gevestigde orde, wet, waarheid (223/2); *√ṛ* gaan, neigen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
च	*ca* en (380/1)
इष्टापूर्ते	*iṣṭāpūrte; iṣṭāpūrta* offers en goede werken (169/3); *iṣṭā* offer (169/3); *√yaj* aanbidden, eren (838/3) [*deva-pūjā-saṅgati-karaṇa-dāneṣu* (Dp 22/2); *pūrta* verdienstelijk werk (642/3); *√pṝ* vullen, voeden (648/1) [*pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 39/2)]
पुत्रपशून्	*putrapaśūn* zonen en vee; *putra* zoon (632/3) [-]; *paśu* vee (611/2); *√paś* vastmaken, binden (611/2)

	[*bandhane* (Dp 45/1)]
च	*ca* en (380/1)
सर्वान्	*sarvān; sarva* alle, alles (1184/3)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वृङ्क्ते	*vṛṅkte* het ontneemt; √*vṛj* ontnemen (1008/3) [*varjane* (Dp 23/2)]
पुरुषस्य	*puruṣasya* van een persoon; *puruṣa* mens, persoon (637/1); √*pṝ* vullen, voeden (648/1) [*pālana pūraṇayoḥ* (Dp 39/2)]
अल्पमेधसः	*alpamedhasaḥ;* van iemand met weinig begrip, van een onwetende; *alpamedhas* met weinig begrip, onwetend (95/3); *alpa* klein, weinig (95/2); *medhas* begrip, kennis (833/1); √*medh* begrijpen (832/3) [*saṃ-game ca* (Dp 19/1)]
यस्य	*yasya* van wie; van *yad* (844/2)
अनश्नत्	*anaśnat* niet etend, ongevoed, vastend (27/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *aśnat* etend (114/1); √*aś* eten (112/2) [*bhojane* (Dp 40/2)]
वसति	*vasati* hij verblijft; √*vas* verblijven (932/2) [*nivaśe* (Dp 22/2)]
ब्राह्मणः	*brāhmaṇaḥ; brāhmaṇa* een Brahmaan (741/2); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
गृहे	*gṛhe* in het huis; *gṛha* huis (361/3) [-]

Hoop en verwachting, goed gezelschap, goede gesprekken, offers en goede werken, zonen en vee - dit alles wordt de mens met weinig inzicht ontnomen als in zijn huis een Brahmaan van voedsel verstoken blijft.

I.i.8. Als in een huis een Brahmaan te gast is, en er is geen voedsel, dan doet de Brahmaan alle hoop en verwachting teniet, en ook alle vruchten van de omgang in goed gezelschap en goede conversatie, alle offergaven en liefdadigheid, alle zonen en vee. Dat alles verliest hij.

आशाप्रतीक्षे *Āśāpratīkṣe:* आशा *āśā*, de hoop om iets te verwerven wat bereikbaar is maar nog niet bekend; प्रतीक्षा *pratīkṣā* de verwachting iets te verwerven dat bereikbaar is en wél bekend; आशा-

प्रतीक्षे *āśāpratīkṣe* betekent dus: hoop en verwachting; संगतम् *saṃgatam*, het resultaat dat men bereikt door omgang met heilige mensen.[8] सूनृताम् च *Sūnṛtāṃ ca: sūnṛtā* is goede conversatie, dus ook de resultaten daarvan. इष्टापूर्ते *Iṣṭā-pūrte: iṣṭā* is het resultaat van een offer en *pūrte* is het resultaat van goede werken (liefdadigheid). पुत्रपशून् च *Putra-paśūn ca*, zonen en vee. सर्वान् एतद् *Sarvān etad* moet zijn: *sarvam etad*, dit alles, zoals het is beschreven; वृङ्क्ते *vṛṅkte*, sluit hij buiten, dat wil zeggen: vernietigt hij; पुरुषस्य अल्पमेधसः *puruṣasya alpamedhasaḥ*, bij een mens met weinig intelligentie; यस्य *yasya*, in wiens; गृहे *gṛhe*, huis; ब्राह्मणः *brāhmaṇaḥ*, een brahmaan; अनश्नन् *anaśnan*, niet etend; वसति *vasati*, verblijft. Daarom: een gast mag onder geen enkele voorwaarde worden verwaarloosd. Dat is de strekking.

Met deze waarschuwing in gedachten kwam de Dood op Naciketas af, verwelkomde hem met alle respect en sprak:

[8] Wij lezen deze passage uit het commentaar als: "*saṃgatam, satsaṃyogajam*." Anderen lezen het als: "*saṃgatam, tatsaṃyogajam*," hetgeen betekent: "het resultaat van het verkeren daarmee, namelijk met datgene wat men hoopt of verwacht."

तिस्रो रात्रीर्यदवात्सीर्गृहे मे अनश्नन् ब्रह्मन्नतिथिर्नमस्यः
नमस्तेऽस्तु ब्रह्मन् स्वस्ति मेऽस्तु तस्मात्प्रति
त्रीन्वरान्वृणीष्व ॥९॥

तिस्रः । रात्रीः । यद् । अवात्सीः । गृहे । मे । अनश्नन् । ब्रह्मन् ।
अतिथिः । नमस्यः ।
नमः । ते । अस्तु । ब्रह्मन् । स्वस्ति । मे । अस्तु । तस्मात् ।
प्रति । त्रीन् । वरान् । वृणीष्व । ॥९॥

tisro rātrīryadavātsīrgṛhe me anaśnan brahmannatithirnamasyaḥ; namaste 'stu brahman svasti me 'stu tasmātprati trīnvarānvṛṇīṣva (9).

तिस्रः	*tisraḥ*; *tri* drie (457/3)
रात्रीः	*rātrīḥ* nachten; *rātri* nacht (876/1); √*rā* geven, over-geven (871/2) [*dāne* (Dp 24/2)]
यद्	*yad* daar, omdat (844/2)
अवात्सीः	*avātsīḥ* je hebt verbleven; √*vas* verblijven (932/2) [*nivāse* (Dp 22/2)]
गृहे	*gṛhe* in het huis; *gṛha* huis (361/3) [-]
मे	*me* van mij; *ma* (771/1)
अनश्नन्	*anaśnan* niet etend, ongevoed, vastend (27/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *aśnat* etend (114/1); √*aś* eten (112/2) [*bhojane* (Dp 40/2)]
ब्रह्मन्	*brahman* O Brahmaan; √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
अतिथिः	*atithiḥ; atithi* gast (14/1); √*at* voortdurend gaan, lo-pen (12/1) [*sātatyagamane* (Dp 2/1)]
नमस्यः	*namasyaḥ; namasya* waardig om geëerd te worden (528/2); √*nam* buigen, groeten, eren (528/1) [= √*ṇam prahatve śabde ca* (Dp 21/2)]
नमः	*namaḥ; nama* buiging, eerbiedige begroeting (528/1); √*nam* buigen, groeten, eren (528/1) [= √*ṇam prahat-ve śabde ca* (Dp 21/2)]
ते	*te* aan U; *tva* U (463/2)
अस्तु	*astu* laat zijn; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]

ब्रह्मन्	*brahman* O Brahmaan; √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
स्वस्ति	*svasti* welzijn, geluk (1283/1); *su* goed (1219/3); *asti* het is; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
मे	*me* voor mij; *ma* (771/1)
अस्तु	*astu* laat zijn; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
तस्मात्	*tasmāt* daarom; van *tad* (434/1)
प्रति	*prati* voor elk (661/2)
त्रीन्	*trīn; tri* drie (457/3)
वरान्	*varān* gaven; *vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
वृणीष्व	*vṛṇīṣva* kies!; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]

O Brahmaan, gij verbleef als gast die alle eerbetoon verdient, drie nachten zonder voedsel in mijn huis. Gij moet geëerd worden; mij moet het goed gaan. Kies daarom drie gaven, voor iedere (nacht) één.

I.i.9. O Brahmaan, ge hebt drie dagen in mijn huis gewoond zonder voedsel terwijl ge een geëerde gast bent. Laat mij U begroeten en moge geluk bij mij blijven (doordat deze ongelukkige vergissing mij vergeven wordt). Vraag daarom drie gunsten - één voor iedere (nacht).

ब्रह्मन् *Brahman*, O Brahmaan; यद् *yad*, omdat; अवात्सी: *avātsīḥ*, ge hebt gewoond; गृहे मे *gṛhe me*, in mijn huis; तिस्र: रात्री: *tisraḥ rātriḥ*, drie nachten lang; अनश्नन् *anaśnan*, zonder te eten; अतिथि: *atithiḥ*, als gast; en dan nog wel नमस्य *namasya*, een begroeting waardig (eerbiedwaardig), daarom नम: ते अस्तु *namaḥ te astu*, laat mij U begroeten; ब्रह्मन् *brahman*, O Brahmaan; स्वस्ति अस्तु *svasti astu*, laat er geluk zijn; मे *me*, voor mij; door het ongeluk af te wenden, dat तस्मात् *tasmāt*, daarom, als gevolg van Uw verblijf in mijn huis zonder te eten, over mij komt.

Hoewel door Uw goedgunstigheid alle geluk mij zal toevallen wil ik U nog gunstiger stemmen: वृणीष्व *vṛṇīṣva*, vraag om; त्रीन् वरान् *trīn varān*, drie gunsten - wat ge maar wilt; प्रति *prati*, één voor iedere nacht die ge zonder voedsel hebt doorgebracht.

Naciketas antwoordde hierop:

शान्तसंकल्पः सुमना यथा स्याद्वीतमन्युर्गौतमो माऽभि मृत्यो ।
त्वत्प्रसृष्टं माऽभिवदेत्प्रतीत एतत् त्रयाणां प्रथमं वरं वृणे ॥१०॥

शान्तसंकल्पः । सुमनाः । यथा । स्यात् । वीतमन्युः । गौतमः । मा । अभि । मृत्यो ।
त्वत्प्रसृष्टम् । मा । अभिवदेत् । प्रतीतः । एतद् । त्रयाणाम् । प्रथमम् । वरम् । वृणे ॥१०॥

śāntasaṃkalpaḥ sumanā yathā syādvītamanyurgautamo mā 'bhi mṛtyo;
tvatprasṛṣṭaṃ mā 'bhivadetpratīta etat trayāṇāṃ prathamaṃ varaṃ vṛṇe (10).

शान्तसंकल्पः	*śāntasaṃkalpaḥ; śāntasaṃkalpa* hij die bevrijd is van alle lijden; *śānta* tot innerlijke rust gebracht (1064/2); √*śam* beëindigen, stil zijn, rusten (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]; *saṃkalpa* uit het hart genomen besluit, de daaruit voortkomende wil of wens (1126-/3); *sam-*√*kḷp* tot bestaan komen (1126/2); *sam* met, tezamen met (1152/1); √*kḷp* ordelijk zijn (308/2) [= √*kṛp sām-arthya* (Dp 16/1)]
सुमनाः	*sumanāḥ; sumanas* hij die een kalme geest heeft (1230/3); *su* goed, kalm (1219/3); *manas* geest (783 /3); √*man* denken (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
यथा	*yathā* zoals (841/2)
स्यात्	*syāt* hij moge zijn; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
वीतमन्युः	*vītamanyuḥ; vītamanyu* hij die vrij van boosheid is (1004/2); *vīta* verdwenen, vrij van (1004/2); *vi-*√*i* verdwijnen (1004/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]; *manyu* woede (786/3); √*man* denken (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
गौतमः	*gautamaḥ; gautama* Gautama, afstammeling van

	Gotama (369/2); *gotama* naam van een wijze; grootste koe/os (364/2); *go* koe, os (963/3) [-]; *tama* overtreffende trap (438/2)
मा	*mā* mij; *ma* (771/1)
अभि	*abhi* naar, in, op (61/1)
मृत्यो	*mṛtyo* O Dood; *mṛtyu* dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
त्वत्प्रसृष्टम्	*tvatprasṛṣṭam; tvatprasṛṣṭa* weggezonden van U; *tvad* vanaf U; *tva* U (563/2); *prasṛṣṭa* weggezonden (698/3); *pra*-√*sṛj* loslaten, wegzenden (698/3); *pra* voor, voort (652/2); √*sṛj* laten gaan, vrijlaten (1245/1) [*vi-sarge* (Dp 39/1)]
मा	*mā* mij; *ma* (771/1)
अभिवदेत्	*abhivadet* hij moge welkom heten; *abhi*-√*vad* welkom heten (68/3); *abhi* naar, in, op (61/1); √*vad* spreken, zich richten tot (916/1); [*abhivādana-stutyoḥ* (Dp 1/2)]
प्रतीतः	*pratītaḥ; pratīta* herinnerd (673/2); *prati*-√*i* terugkomen, herinneren (673/2); *prati* naar (661/2); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
त्रयाणाम्	*trayāṇāṃ* van de drie; *tri* drie (457/3)
प्रथमम्	*prathamaṃ; prathama* voorste, eerste (678/3)
वरम्	*varaṃ; vara* wens, gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
वृणे	*vṛṇe* ik kies; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]

Dat Gautama, mijn vader, vrij mag zijn van bezorgdheid over mij, vredig van geest en vrij van toorn; voorts dat hij mij moge verwelkomen en herinneren, als ik door U word teruggestuurd: dat is mijn eerste wens van de drie.

I.i.10. O Dood, als eerste van de drie gunsten vraag ik dat mijn vader Gautama niet langer ongerust mag zijn, tevredengesteld, niet langer boos op mij en dat hij mij mag herinneren en met me wil praten wanneer ge me hebt laten gaan.

Als ge gunsten wilt weggeven, dan vraag ik मृत्यो *mṛtyo*, O Dood; यथा *yathā*, zoals; mijn vader गौतम: *gautamaḥ*, Gautama; स्यात् *syāt*, mag worden; सान्तसंकल्प: *śāntasaṃkalpaḥ*: degene die niet langer meer piekert over mij vanuit de bezorgde gedachte: "Hoe gaat mijn zoon zich gedragen als hij bij de Dood is aangekomen?" Die mens is *śāntasaṃkalpaḥ*; सुमना: *sumanāḥ*, kalm van geest; en ook वीतमन्यु: *vītamanyuḥ*, vrij van boosheid; मा अभि *mā abhi*, jegens mij. Bovendien अभिवदेत् *abhivadet*, hoop ik dat hij bereid is te praten, मा *mā*, met mij; त्वत्प्रसृष्टम् *tvatprasṛṣṭam*, wanneer ge me hebt laten gaan, naar huis hebt gestuurd; प्रतीत: *pratītaḥ*, als zijn geheugen is opgefrist, dat wil zeggen: als hij me herkent: "Mijn zoon is weer thuis."[9] त्रयाणाम् *trayāṇām*, van de drie gunsten; वृणे *vṛṇe*, kies ik; एतद् *etad*, deze; प्रथमम् *prathamam*, als eerste, dat wil zeggen: de geruststelling van mijn vader.

De Dood antwoordde:

[9] "Begunstig me in die zin dat mijn vader me niet mijdt met de gedachte: 'Deze komt thuis nadat hij een geest is geworden; men mag niet naar hem kijken'." (A.G.).

यथा पुरस्ताद् भविता प्रतीत औद्दालकिरारुणिर्मत्प्रसृष्टः ।
सुखꣳ रात्रीः शयिता वीतमन्युस्त्वां ददृशिवान्मृत्युमुखात्
प्रमुक्तम् ॥११॥

यथा । पुरस्तात् । भविता । प्रतीतः । औद्दालकिः । आरुणिः ।
मत्प्रसृष्टः ।
सुखम् । रात्रीः । शयिता । वीतमन्युः । त्वाम् । ददृशिवान् ।
मृत्युमुखात् । प्रमुक्तम् ॥११॥

yathā purastād bhavitā pratīta auddālakirāruṇirmatprasṛṣṭaḥ;
sukhaṃ rātrīḥ śayitā vītamanyustvāṃ dadṛśivānmṛtyumukhāt
pramuktam (11).

यथा — *yathā* zoals (841/2)
पुरस्तात् — *purastāt* vroeger (634/3)
भविता — *bhavitā* hij zal zijn; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
प्रतीतः — *pratītaḥ; pratīta* herinnerd (673/2); *prati-*√*i* terugkomen, herinneren (673/2); *prati* naar (661/2); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
औद्दालकिः — *auddālakiḥ; auddālaki* Auddālaki, aangenomen zoon van Uddālaka (237/3); *uddālaka* naam van een leraar, een soort honing (188/1); *ud-*√*dal* doen openen/splijten (188/1); *ud* op, omhoog (183/1); √*dal* openen, splijten (471/1) [*viśaraṇe* (Dp 12/1)]
आरुणिः — *āruṇiḥ; āruṇi* zoon van Aruṇa (150/3); *aruṇa* naam van een leraar, rood (88/2) [-]
मत्प्रसृष्टः — *matprasṛṣṭaḥ; matprasṛṣṭa* vrijgelaten door mij; *mat* (777/2); *prasṛṣṭa* vrijgelaten (698/3); *pra-*√*sṛj* loslaten, wegzenden (698/3); *pra* voor, vooruit (652/2); √*sṛj* laten gaan, vrijlaten (1245/1) [*visarge* (Dp 39/1)]
सुखम् — *sukham; sukha* vredig, gelukkig (1220/3); √*sukh* gelukkig maken (1220/3) [*tatkriyāyām* (Dp 49/2)]
रात्रीः — *rātrīḥ* nachten; *rātri* nacht (876/1); √*rā* geven, overgeven (871/2) [*dāne* (Dp 24/2)]
शयिता — *śayitā* hij zal slapen; √*śī* liggen, rusten, slapen

(1077/1) [*svapne* (Dp 23/2)]

वीतमन्यु: *vītamanyuḥ; vītamanyu* vrij van boosheid (1004/2); *vīta* verdwenen, vrij van (1004/2); *vi-√i* verdwijnen (1004/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); *√i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]; *man-yu* woede (786/3); *√man* denken (783/1) [*avabodha-ne* (Dp 38/2)]

त्वाम् *tvām* je, U; van *tva* (463/2)

ददृशिवान् *dadṛśīvān; dadṛśīvat* gezien hebbend, na gezien te hebben; *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]

मृत्युमुखात् *mṛtyumukhāt* uit de muil van de Dood; *mṛtyumukha* de muil van de Dood; *mṛtyu* dood, het sterven (827 /3); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]; *mukha* mond (819/3) [-]

प्रमुक्तम् *pramuktam; pramukta* vrijgelaten (686/3); *pra-√muc* vrijlaten (686/3); *pra* voor, voort--- (652/2); *√muc* loslaten, vrijlaten (820/3) [*mocane* (Dp 36/2)]

Nadat ge door hem bent herkend, zal Auddālaki Āruṇi weer zijn als tevoren. Bevrijd door Mij zal hij 's nachts weer vredig slapen, vrij van toorn, als hij U gezien heeft, die is vrijgelaten uit de muil van de Dood.

I.i.11. Wanneer hij U eenmaal heeft herkend, zal Auddālaki Āruṇi zijn vroegere genegenheid jegens U weer voelen. Wanneer hij ziet dat ge aan de dood bent ontsnapt, zal hij over zijn boosheid heenstappen en ik zal ervoor zorgen dat hij nog lange tijd gerust zal slapen.

यथा *Yathā*, zoals, met het gevoel van genegenheid dat hij jegens U koesterde; पुरस्तात् *purastāt*, net als vroeger; Uw vader औद्दालकि: *auddālakiḥ*, Auddālaki; प्रतीत: *pratītaḥ*, na (U) herkend te hebben; भविता *bhavitā*, zal worden vol genegenheid, precies zoals vroeger. Uddālaka en Auddālaki duiden dezelfde (persoon) aan. En hij is tevens आरुणि: *āruṇiḥ*, Āruṇi, de zoon van Aruṇa, of hij draagt twee familienamen.[10] मत्प्रसृष्ट: *matprasṛṣṭaḥ*, met mijn toestemming;

[10] Het achtervoegsel in *auddālaki* hoeft niet persé een andere betekenis te hebben dan het woord *uddālaka*, maar het kan ook aangeven dat het hier gaat om de zoon van

शयिता *śayitā* zal (Uw vader) slapen; रात्री: *rātrīḥ* nachten lang, dus ook in andere (volgende) nachten; सुखम् *sukham*, tevreden, gerustgesteld. En hij zal ook वीतमन्यु: *vītamanyuḥ*, zonder boosheid worden; त्वाम् ददृशिवान् *tvām dadṛśivān*, na U, zijn zoon, gezien te hebben; मृत्यु- मुखात् प्रमुक्तम् *mṛtyumukhāt pramuktam*, bevrijd uit de kaken - uit de greep - van de Dood.

Naciketas antwoordde:

Uddālaka. In het laatste geval is hij een afstammeling van zowel de Uddālaka's als de Aruṇa's. Dit was mogelijk als een meisje zonder broer werd uitgehuwelijkt met als voorwaarde dat haar zoon tot beide families gerekend zou worden, zodat het offeren van rijstballetjes en dergelijke aan de overledenen van beide geslachten gegarandeerd zou blijven.

स्वर्गे लोके न भयं किंचनास्ति न तत्र त्वं न जरया बिभेति ।
उभे तीर्त्वाऽशनायापिपासे शोकातिगो मोदते स्वर्गलोके ॥१२॥

स्वर्गे । लोके । न । भयम् । किंचन । अस्ति । न । तत्र । त्वम् । न । जरया । बिभेति ।
उभे । तीर्त्वा । अशनायापिपासे । शोकातिगः । मोदते । स्वर्गलोके ॥१२॥

svarge loke na bhayaṃ kiṃcanāsti na tatra tvaṃ na jarayā bibheti;
ubhe tīrtvā 'śanāyāpipāse śokātigo modate svargaloke (12).

स्वर्गे	*svarge* in de hemelse; *svarga* hemels (1281/2); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
लोके	*loke* in de wereld; *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
भयम्	*bhayam; bhaya* vrees (747/1); √*bhī* vrezen, bang zijn (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)]
किंचन	*kiṃcana* wat of wie dan ook (282/3); *kim* wat, welk (282/3); *cana* maakt *kim* onbepaald (386/2); *kiṃcana* + *na* niets, niemand (282/3)
अस्ति	*asti* er is; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
तत्र	*tatra* daar (433/2)
त्वम्	*tvam* jij; van *tva* (463/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
जरया	*jarayā* door ouderdom; *jarā* ouderdom (414/1); √*jṝ* oud worden (424/3) [*vayohānau* (Dp 46/2)]
बिभेति	*bibheti* hij vreest; √*bhī* vrezen, bang zijn (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)]
उभे	*ubhe* beide; *ubha* beide (216/2)
तीर्त्वा	*tīrtvā* overwonnen hebbend, na overwonnen te hebben; √*tṝ* oversteken, vullen, overwinnen (454/2) [*plavana-santaraṇayoḥ* (Dp 21/1)]

अशनायापिपासे — *aśanāyāpipāse* honger en dorst; *aśanāyā* honger, wens om te eten (112/3); √*aś* eten (112/2) [*bhojane* (Dp 40/2)]; *pipāsā* dorst (627/3); √*pā* drinken (612 /3) [*pāne* (Dp 20/2)]

शोकातिग: — *śokātigaḥ; śokātiga* verdriet te boven komend; verdriet overstijgend (1091/1); *śoka* verdriet, lijden (1091/1); √*śuc* gloeien, lijden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1); *ati-ga* te boven komend, overstijgend (13/2); *ati-*√*gam* te boven komen, overstijgen (13/2); *ati* voorbij (12/2); √*gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]

मोदते — *modate* hij verheugt zich; √*mud* blij zijn, verheugen (822/2) [*harṣe* (Dp 1/2)]

स्वर्गलोके — *svargaloke* in de hemelse wereld; *svargaloka* de hemelse wereld; *svarga* hemels (1281/2); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]; *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

In de hemelse wereld bestaat geen enkele vrees. Gij verblijft daar niet O Dood, en niemand beeft van angst voor de ouderdom. Nadat de mens honger en dorst te boven is gekomen en het verdriet is ontstegen, verkeert hij vol vreugde in de hemelse wereld.

I.i.12. In de hemel is geen vrees want gij (de Dood) komt er niet en niemand wordt beangstigd door ouderdom. Wie boven honger en dorst uitstijgt en over alle verdriet is heengestapt, geniet van de hemelse wereld.

स्वर्गे लोके *Svarge loke*, in de hemelse wereld; भयम् किंचन अस्ति *bhayam kiṃcana asti*, is geen enkele vrees; vrees voor ziekte enzovoorts; en त्वम् *tvam*, Gij, O Dood; न तत्र *na tatra*, bent daar niet. Gij oefent Uw macht niet plotseling uit, dit zeer in tegenstelling tot wat in deze wereld gebeurt. जरया *Jarayā*, daar is vanwege ouderdom; न बिभेति *na bibheti*, geen enkele vrees voor U.

Bovendien, उभे अशनायापिपासे तीर्त्वा *ubhe aśanāyā-pipāse tīrtvā*, wie is uitgestegen boven zowel honger als dorst; en शोकातिग:

śokātigaḥ, wie over verdriet is heengestapt, dus niet meer onderhevig is aan geestelijke spanningen; मोदते *modate*, verheugt zich; स्वर्गलोके *svargaloke*, in de hemelse wereld.

स त्वमग्निँ स्वर्ग्यमध्येषि मृत्यो प्रब्रूहि त्वँ श्रद्दधानाय महॺम् ।
स्वर्गलोका अमृतत्वं भजन्त एतद् द्वितीयेन वृणे वरेण ॥१३॥

सः । त्वम् । अग्निम् । स्वर्ग्यम् । अध्येषि । मृत्यो । प्रब्रूहि ।
त्वम् । श्रद्दधानाय । महॺम् ।
स्वर्गलोकाः । अमृतत्वम् । भजन्ते । एतद् । द्वितीयेन । वृणे । वरेण ॥१३॥

sa tvamagniṃ svargyamadhyeṣi mṛtyo prabrūhi tvaṃ śraddadhānāya mahyam;
svargalokā amṛtatvaṃ bhajanta etad dvitīyena vṛṇe vareṇa (13).

सः त्वम्	*saḥ tvam* Uzelf (1111/2)
अग्निम्	*agnim; agni* vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
स्वर्ग्यम्	*svargyam; svargya* verblijvend in de hemel (1281/3); *svarga* hemel (1281/1); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
अध्येषि	*adhyeṣi* U kent; *adhi-*√*i* de geest keren naar, kennen (22/3); *adhi* boven, naar (20/2); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
मृत्यो	*mṛtyo* O Dood; *mṛtyu* dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
प्रब्रूहि	*prabrūhi* onderwijs, spreek; *pra-*√*brū* onderwijzen, spreken (683/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*brū* spreken, zeggen (742/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
त्वम्	*tvam* U; van *tva* (463/2)
श्रद्दधानाय	*śraddadhānāya* aan vol van geloof; *śraddadhāna* geloof, vertrouwen hebbend (1095/3); *śrad* hart (1095/3); *dadhāna* plaatsend, zettend; √*dhā* plaatsen, zetten (513/2) [*dhāraṇa-poṣanayoḥ* (Dp 26/2)]
महॺम्	*mahyam* aan mij, tegen mij; *ma* (771/1)
स्वर्गलोकाः	*svargalokāḥ* de werelden van de hemel; *svarga* hemels (1281/1); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga*

gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21 /2)]; *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906 /1) [*darśane* (Dp 3/1)]

अमृतत्वम्	*amṛtatvam; amṛtatva* onsterfelijkheid (82/2); *amṛta* niet dood zijnde (82/2); *a* voorvoegsel dat een ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* verdwenen, dood (827/2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
भजन्ते	*bhajante* zij verkrijgen; √*bhaj* bereiken, verkrijgen (743/1) [*sevāyām* (Dp 22/1)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
द्वितीयेन	*dvitīyena* met de tweede; *dvitīya* tweede (506/2)
वृणे	*vṛṇe* ik kies; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
वरेण	*vareṇa* met de wens, met de gave; *vara* wens, gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]

O Dood, gij kent zelf het Vuur dat naar de hemel leidt. Spreek mij daarvan, ik ben vol geloof. Zij die in de hemel verkeren, bereiken onsterfelijkheid. Dat vraag ik met de tweede gave.

I.i.13. O Dood, zelf hebt ge alle inzicht in dat Vuur dat tot de hemel leidt. Spreek daarover tegen mij die vol geloof ben omdat de hemelbewoners onsterfelijkheid verkrijgen. Dat vraag ik als tweede gunst.

मृत्यो *Mṛtyo*, O Dood; स: त्वम् *saḥ tvam*, zelf, zoals ge zijt; अध्येषि *adhyeṣi* herinnert ge U, dat wil zeggen: kent ge; स्वर्ग्यम् अग्निम् *svargyam agnim*, het Vuur dat het middel is om de hemel te bereiken; de hemel die de eigenschappen heeft zoals beschreven; (daarom) त्वम् *tvam*, gij; प्रब्रूहि *prabrūhi* spreek; मह्यम् श्रद्दधानाय *mahyam śraddadhānāya*, tegen mij die vol van geloof ben en bid om de hemel; (vertel me over dat Vuur) door de verering waarvan; स्वर्गलोका: *svargalokāḥ*, de hemelbewoners, dat wil zeggen: zij die de hemel bereikt hebben, degenen die offers brengen; भजन्ते *bhajante* verkrijgen; अमृतत्वम् *amṛtatvam;* onsterfelijkheid. Dit feit dat एतद् *etad*, die kennis omtrent het vuur uitmaakt; वृणे *vṛṇe*, daar vraag ik

om; द्वितीयेन वरेण *dvitīyena vareṇa*, door middel van de tweede gunst.

Dan belooft de Dood:

प्र ते ब्रवीमि तदु मे निबोध स्वर्ग्यमग्निं नचिकेतः
प्रजानन् ।
अनन्तलोकाप्तिमथो प्रतिष्ठां विद्धि त्वमेतं निहितं
गुहायाम् ॥१४॥

प्र । ते । ब्रवीमि । तद् । उ । मे । निबोध । स्वर्ग्यम् ।
अग्निम् । नचिकेतः । प्रजानन् ।
अनन्तलोकाप्तिम् । अथो । प्रतिष्ठाम् । विद्धि । त्वम् । एतम् ।
निहितम् । गुहायाम् ॥१४॥

pra te bravīmi tadu me nibodha svargyamagniṃ naciketaḥ prajānan; anantalokāptimatho pratiṣṭhāṃ viddhi tvametaṃ nihitaṃ guhāyām (14).

प्र-ब्रवीमि	*pra-bravīmi* ik leg uit; *pra-√brū* uitleggen, onderwijzen (683/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*brū* zeggen, spreken (742/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
ते	*te* aan je; van *tva* (463/2)
तद्	*tad* dat (434/1)
उ	*u* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (171/3)
मे	*me* van mij; van *mad* (777/2)
निबोध	*nibodha* leer, luister naar; *ni-√budh* leren van, luisteren naar (550/2); *ni* neer (538/3); √*budh* wakker worden, waarnemen (733/1) [*avagamane* (Dp 18/2)]
स्वर्ग्यम्	*svargyam; svargya* verblijvend in de hemel (1281/3); *svarga* hemel (1281/2); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
अग्निम्	*agnim; agni* vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
प्रजानन्	*prajānan; prajānat* bekend met; *pra-√jñā* weten, bekend zijn met (659/1); *pra* voor, voort--- (652/2);

√*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]

अनन्तलोकाप्तिम् — *anantalokāptim; anantalokāpti* het verwerven van de oneindige wereld; *ananta* geen einde hebbend, zonder einde, oneindig (25/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *anta* einde (42/3) [-]; *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśa-ne* (Dp 3/1)]; *āpti* het verwerven (142/2); √*āp* verwerven, bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]

अथो — *atho* eveneens (17/3)

प्रतिष्ठाम् — *pratiṣṭhām; pratiṣṭhā* fundering, ondersteuning (671 /2); *pra*-√*sthā* stevig gevestigd zijn (671/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*sthā* staan, gevestigd zijn (1262/2) [= √*ṣṭhā gati nivṛttau* (Dp 20/2)]

विद्धि — *viddhi* weet!; √*vid* weten, kennen, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]

त्वम् — *tvam* jij, U; van *tva* (463/2)

एतम् — *etam* dit, deze; van *etad* (231/2)

निहितम् — *nihitam; nihita* geplaatst, gezeteld (564/3); *ni*-√*dhā* neerleggen, plaatsen (548/2); *ni* neer (538/3); √*dhā* zetten, plaatsen (513/2) [*dhāraṇa-poṣanayoḥ* (Dp 26 /2)]

गुहायाम् — *guhāyām* in de verborgen plaats, in het hart; *guhā* verborgen plaats; fig. het hart (360/3); √*guh* verbergen, geheim houden (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]

Ik, die goed bekend ben met dat Vuur dat naar de hemel leidt, vertel U daarover, Naciketas. Let op mijn woorden: weet dat dit Vuur dat leidt naar de oneindige wereld en dat ook de basis is, gezeteld is in het verborgene.

I.i.14. Ik zal Uw vraag beantwoorden, Naciketas. Luister goed naar mijn woorden en begrijp aldus wat ik ervan weet en wat ik U te zeggen heb. Ge moet weten dat dit Vuur dat tot de grenzeloze hemel leidt en dat tevens de steunpilaar is, gevestigd is in het verborgene.

नचिकेतः *Naciketaḥ*, Naciketas; ते *te*, aan U; प्रब्रवीमि *prabravīmi*, ik zal uitleggen, Uw gebed verhoren. मे *Me*, naar mij, mijn woorden; निबोध *nibodha*, luister goed en begrijp ze zodoende; तद् उ *tad u*, precies dat, dat wil zeggen: स्वर्ग्यम् अग्निम् *svargyam agnim*, het Vuur dat tot de hemel leidt, dat het middel is om de hemel te bereiken; dat zal ik U uitleggen; प्रजानन् *prajānan*, omdat ik er weet van heb. Dat is de strekking. De uitdrukkingen: "Ik zal uitleggen" en "Luister goed" dienen om de aandacht van de leerling te vestigen (op het onderwerp). Vervolgens prijst de Dood het Vuur dat अनन्त-लोकाप्तिम् *anantalokāptim*, het bereiken van de onbegrensde wereld, dat wil zeggen: het middel om het resultaat, namelijk de hemel, te bereiken, is; अथो *atho*, en ook; प्रतिष्ठाम् *pratiṣṭhām*, de steunpilaar van de kosmos - in de vorm van Virāt[11] (het Kosmische Wezen); एतम् *etam*, dit Vuur waarover we nu spreken; विद्धि *viddhi*, moet ge kennen (als); निहितम् गुहायाम् *nihitam guhāyām*, gevestigd in de verborgen plaats, dat wil zeggen: in het intellect van diegenen die kennis hebben.

Dan gaat de Upaniṣad verder:

[11] "In de Bṛhadāraṇyaka Upaniṣad lezen we: "Hij (Virāṭ, het Kosmische Wezen, belichaamd in het fysieke universum) splitste zichzelf in drie vormen (I.ii.3)" en uit deze Vedische tekst blijkt dus dat het de kosmische Virāṭ is die bestaat als vuur, lucht en de zon. Vuur is dus een aspect van Virāṭ, en daarmee is het een steunpilaar van het universum." (A.G.).

लोकादिमग्निं तमुवाच तस्मै या इष्टका यावतीर्वा यथा वा ।
स चापि तत्प्रत्यवदद्यथोक्तमथास्य मृत्युः पुनरेवाह तुष्टः
॥१५॥

लोकादिम् । अग्निम् । तम् । उवाच । तस्मै । याः । इष्टकाः ।
यावतीः । वा । यथा । वा ।
सः । चापि । तद् । प्रत्यवदत् । यथा । उक्तम् । अथ । अस्य ।
मृत्युः । पुनर् । एव । आह । तुष्टः ॥१५॥

lokādimagniṃ tamuvāca tasmai yā iṣṭakā yāvatīrvā yathā vā;
sa cāpi tatpratyavadadyathoktamathāsya mṛtyuḥ punarevāha tuṣṭaḥ (15).

लोकादिम्	*lokādim; lokādi* het begin van de wereld (907/2); *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]; *ādi* het begin (136/3) [-]
अग्निम्	*agnim; agni* vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
तम्	*tam* dat; van *tad* (434/1)
उवाच	*uvāca* hij heeft gezegd, hij zei, hij vertelde; √*vac* spreken, zeggen, vertellen (912/1); [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
तस्मै	*tasmai* aan hem; van *tad* (434/1)
याः	*yāḥ* welke; van *yad* (844/2)
इष्टकाः	*iṣṭakāḥ* stenen; *iṣṭakā* steen (voor offeraltaar) (169 /3); √*yaj* vereren, offeren (838/3) [*deva-pūjā-saṅgati-karaṇa-dāneṣu* (Dp 22/2)]
यावतीः	*yāvatīḥ; yāvat* hoeveel (852/1)
वा	*vā* en, ook (934/2)
यथा	*yathā* zoals, op welke manier (841/2)
वा	*vā* en, ook (934/2)
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
चापि	*cāpi* bovendien (55/1); *ca* en (380/1); *api* ook (55/1)
तद्	*tad* dat (434/1)
प्रत्यवदत्	*pratyavadat* hij herhaalde; *prati-*√*vad* spreken tegen, herhalen (670/1); *prati* tegen, terug (661/2); √*vad*

spreken, aanspreken, zich richten tot (916/1) [*abhi-vādana-stutyoḥ* (Dp 1/2)]

यथा	*yathā* zoals, op welke manier (841/2)
उक्तम्	*uktam; ukta* gezegd (171/3); √*vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
अथ	*atha* toen (17/3)
अस्य	*asya* van deze; van *idam* (165/2)
मृत्युः	*mṛtyuḥ; mṛtyu* dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
पुनर्	*punar* weer (633/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
आह	*āha* hij heeft gesproken, hij sprak; √*brū* spreken, zeggen (742/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
तुष्टः	*tuṣṭaḥ; tuṣṭa* ingenomen met; √*tuṣ* ingenomen zijn met, tevreden zijn over (452/1) [*prītau* (Dp 30/1)]

Hij vertelde hem over dat Vuur, de oorsprong van de wereld, over de soort en het aantal stenen dat nodig is voor het altaar en hoe ze gerangschikt moeten worden. En hij [Naciketas], herhaalde woordelijk alles wat de Dood gezegd had. Tevreden daarover nam de Dood weer het woord.

I.i.15. De Dood legde hem het Vuur uit dat de oorsprong is van de kosmos en ook de soort en het aantal stenen die voor het offeraltaar nodig zijn en bovendien de wijze waarop ze gerangschikt moeten worden. En Naciketas herhaalde woordelijk wat de Dood had gezegd. De Dood verheugde zich hierover en hernam het woord.

तस्मै *Tasmai*, tegen hem, tegen Naciketas; उवाच *uvāca*, sprak de Dood; तम् लोकादिम् अग्निम् *tam lokādim agnim*, over dat Vuur waarover het hier gaat en waarover Naciketas heeft gebeden, over het vuur dat (als Virāṭ) aan de wereld voorafging - aangezien het het eerste belichaamde wezen was. Bovendien sprak hij over याः इष्टकाः *yāḥ iṣṭakāḥ*, wat voor soort stenen moeten worden verzameld (voor het offeraltaar); यावतीः वा *yāvatīḥ vā*, en hoeveel (stenen het

moeten zijn); यथा वा *yathā vā*, en hoe het vuur moet worden opgebouwd.[12] "Dat alles vertelde hij", is de betekenis. सः च अपि प्रत्यवदत् *Saḥ ca api pratyavadat*, en hij, Naciketas, herhaalde woordelijk en met begrip; तद् *tad*, alles; यथोक्तम् *yathoktam*, zoals de Dood het zojuist gezegd had. अथ *Atha*, daarop; तुष्टः *tuṣṭaḥ*, tevredengesteld door het herhalen van zijn woorden; मृत्युः *mṛtyuḥ*, de Dood; पुनः एव आह *punaḥ eva āha*, hernam het woord, om Naciketas een extra gunst te geven buiten de drie die hij al had beloofd.

[12] Hoe het hout voor het offervuur moet worden opgestapeld, hoe het vuur moet worden verkregen, en hoe het [hout ermee] moet worden aangestoken.

तमब्रवीत् प्रीयमाणो महात्मा वरं तवेहाद्य ददामि भूयः ।
तवैव नाम्ना भविताऽयमग्निः सृङ्कां चेमामनेकरूपां गृहाण
॥१६॥

तम् । अब्रवीत् । प्रीयमाणः । महात्मा । वरम् । तव । इह ।
अद्य । ददामि । भूयः ।
तव । एव । नाम्ना । भविता । अयम् । अग्निः । सृङ्काम् । च ।
इमाम् । अनेकरूपाम् । गृहाण ॥१६॥

tamabravīt prīyamāṇo mahātmā varaṃ tavehādya dadāmi bhūyaḥ; tavaiva nāmnā bhavitā 'yamagniḥ sṛṅkāṃ cemāmanekarūpāṃ gṛhāṇa (16).

तम्	*tam* tegen hem; van *tad* (434/1)
अब्रवीत्	*abravīt* hij zei, hij sprak; √*brū* zeggen, spreken (742 /1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
प्रीयमाणः	*prīyamāṇaḥ; prīyamāṇa* zich verheugend, zich verheugd voelend; √*prī* zich verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]
महातमा	*mahātmā; mahātman* hij die een Grote Ziel heeft (796/1); *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]; *ātman* ziel, het individuele Zelf (135/1) [-]
वरम्	*varam; vara* wens, gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
तव	*tava* van U, Uw; van *tva* (463/2)
इह	*iha* hier (169/3)
अद्य	*adya* vandaag, nu (19/1)
ददामि	*dadāmi* ik geef, ik schenk; √*dā* geven, offeren (473 /2) [*dāne* (Dp 26/2)]
भूयः	*bhūyaḥ* meer, weer, nogmaals (763/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
तव	*tava* van U, Uw; van *tva* (463/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen; geeft nadruk aan het voorafgaande woord (232/2)
नाम्ना	*nāmnā* door middel van de naam, van naam; *nāman*

naam (536/2) [-]

भविता	*bhavitā* het zal worden; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
अयम्	*ayam* dit; van *idam* (165/2)
अग्निः	*agniḥ; agni* vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
सृङ्काम्	*sṛṅkām; sṛṅkā* de betekenis is onbekend (1245/1); in de Ka.Up.: ketting; √*sṛ* rennen, bewegen (1244/3) [*gatau* (Dp 20/2)]
च	*ca* en (380/1)
इमाम्	*imām* deze; van *idam* (165/2)
अनेकरूपाम्	*anekarūpām; anekarūpa* vele vormen hebbend, veelvormig, van verschillende soorten (42/2); *aneka* niet één, vele (42/2); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *eka* één (227/3); *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
गृहाण	*gṛhāṇa* grijp! accepteer!; √*grah* grijpen (371/2) [*upadāne* (Dp 40/2)]

Verheugd sprak de Grote Ziel, de Dood, tot Naciketas: "Ik schenk U hierbij nog een gift. Dit Vuur zal alleen Uw naam dragen. Aanvaard bovendien deze veelvormige ketting."

I.i.16. Goed gestemd sprak de Dood tot Naciketas: "Als een gunst verleen ik U nog een gave. Dit Vuur zal bekend staan als het Naciketas-vuur. En bovendien ontvangt ge hierbij deze veelvormige ketting."

Hoe sprak hij? प्रीयमाणः *Prīyamāṇaḥ*, verheugd, verblijd over de ontvankelijkheid van zijn discipel; महात्म *mahātma*, de grote ziel, iemand die niet kleingeestig is; तम् *tam*, tegen hem, tegen Naciketas; अब्रवीत् *abravīt*, sprak: इह *Iha*, Hier, omdat ik zo blij ben, तव *tava*, voor U; वरम् *varam*, een vierde geschenk[13]; अद्य *adya*, nu; ददामि *dadāmi*, geef ik U; भूयः *bhūyaḥ*, nogmaals. अयम् अग्निः *Ayam agniḥ*, dit Vuur waarover ik gesproken heb; भविता *bhavitā*, zal

[13] De andere drie zijn: de gemoedsrust van zijn vader, kennis omtrent Vuur, en kennis omtrent het Zelf.

beroemd worden; तव एव नाम्ना *tava eva nāmnā*, met Uw naam; च *ca*, bovendien गृहाण *gṛhāṇa*, neem aan, इमाम् *imām*, dit; सृङ्काम् *sṛṅkām*, halssnoer; (welke is) अनेकरूपाम् *anekarūpām*, veelvormig en gevarieerd, rinkelend, bezet met een groot aantal edelstenen van allerlei kleuren. Of सृङ्काम् *sṛṅkām*, (kan betekenen) de weg die bestaat uit ritueel, welke niet oneerbaar is. Het idee is: aanvaard die aanvullende kennis met betrekking tot (allerlei) handelingen (karma), (die veelvormig is) omdat die tot verschillende resultaten leidt.

Daarna prijst de Dood nogmaals handeling (karma):

त्रिणाचिकेतस्त्रिभिरेत्य सन्धिं त्रिकर्मकृत्तरति जन्ममृत्यू ।
ब्रह्मजज्ञं देवमीड्यं विदित्वा निचाय्येमाँ शान्तिमत्यन्तमेति ॥१७॥

त्रिणाचिकेतः । त्रिभिः । एत्य । सन्धिम् । त्रिकर्मकृत् । तरति ।
जन्ममृत्यू ।
ब्रह्मजज्ञम् । देवम् । ईड्यम् । विदित्वा । निचाय्य । इमाम् ।
शान्तिम् । अत्यन्तम् । एति ॥१७॥

triṇāciketastribhiretya sandhiṃ trikarmakṛttarati janmamṛtyū;
brahmajajñaṃ devamīḍyaṃ viditvā nicāyyemāṃ śāntimatyantameti (17).

त्रिणाचिकेतः	*triṇāciketaḥ* hij die drie keer het Naciketas-vuuroffer heeft uitgevoerd; *tri* drie (457/3); *nāciketas* met betrekking tot Naciketas (534/1); *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, de geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
त्रिभिः	*tribhiḥ* met de drie; *tri* drie (457/3)
एत्य	*etya* bereikt hebbend, gekomen zijnde in; *ā*-√*i* bereiken, komen in (126/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*i* gaan, bereiken (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
सन्धिम्	*sandhim; sandhi* verbinding, vereniging (1144/3); *sam*-√*dhā* verbinden, verenigen (1144/2); *sam* tezamen met (1152/1); √*dhā* zetten, plaatsen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]
त्रिकर्मकृत्	*trikarmakṛt* hij die drievoudig werk verricht (458/1); *tri* drie (457/3); *karma* handeling, werk (258/2); √*kṛ* doen, maken, handelen (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]; *kṛt* iemand die iets doet (301/3); √*kṛ* doen, maken, handelen (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
तरति	*tarati* hij steekt over; √*tṝ* oversteken (454/2) [*plavana-santaraṇayoḥ* (Dp 21/1)]
जन्ममृत्यू	*janmamṛtyū* geboorte en dood; *janman* geboorte (411/3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp

29/1)]; *mṛtyu* dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]

ब्रह्मजज्ञम् *brahmajajñam; brahmajajña* hij die geboren is uit en die de kenner is van Brahman, hij die weet wat 'uit Brahman geboren zijn' is, de Alwetende (738/2); *brahma* Brahman (737/3); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]; *ja* geboren (407 /3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]; *jña* kennend, kenner (425/3); √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]

देवम् *devam; deva* god, godheid (492/2); √*div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28 /1)]

ईड्यम् *īḍyam* te loven, lofwaardig; √*īḍ* loven (170/2) [*stutau* (Dp 23/1)]

विदित्वा *viditvā* gekend hebbend, na gekend te hebben; √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]

निचाय्य *nicāyya* waargenomen hebbend, na waargenomen te hebben; *ni*-√*ci* waarnemen (546/3); *ni* neer (538/3); √*ci* (= √*ki*) waarnemen, de blik richten op (394/3) [*jñāne* (Dp 27/1)]

इमाम् *imām* deze; van *idam* (165/2)

शान्तिम् *śāntim; śānti* vrede, vredesoffer (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]

अत्यन्तम् *atyantam* buitengewoon, volledig, voor eeuwig (16 /3)

एति *eti* hij gaat; √*i* gaan, vooruitgaan, opkomen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]

Hij die het Naciketas-vuuroffer drie keer heeft uitgevoerd, verbinding heeft gemaakt met de drie aspecten en de drie soorten werk heeft verricht, die komt geboorte en dood te boven. Hij die de uit Brahman geboren, alwetende en aanbiddelijke God heeft leren kennen en heeft waargenomen, bereikt voor eeuwig deze vrede.

I.i.17. Wie zich verbindt met het drievoudige aspect van de dingen en wie het Naciketas-vuuroffer drie keer op-

draagt en wie het drievoudige pad van handeling bewandelt, die zal uitrijzen boven de Dood, Kennis verkrijgend van die stralende Ene die uit Brahman geboren is, en Hem prijzend en realiserend, bereikt hij volledige vrede.

सन्धिम् एत्य *Sandhim etya*, verbinding verkrijgend; त्रिभिः *tribhiḥ*, met de drie aspecten - vader, moeder, leraar; dat wil zeggen: iemand die op de juiste wijze aanwijzingen krijgt van zijn moeder, enzovoorts, want dat is een geldige manier om kennis te verkrijgen volgens een andere Vedische tekst (Br.Up. IV.i.2.): "Zoals iemand die een moeder, vader en leermeester heeft, moet zeggen ..." त्रिभिः *Tribhiḥ* kan ook betekenen: door de Veda's, de Smṛti's en goede mensen; of: door waarneming, gevolgtrekking en de geschriften. Immers uit ervaring kan worden vastgesteld dat hieruit duidelijkheid[14] volgt. त्रिणाचि- केतः *Triṇāciketaḥ*, degene die het Naciketas-vuur drie keer heeft aangelegd of degene die zich kennis erover heeft eigen gemaakt, erover studeert en het toepast, en त्रिकर्मकृत् *trikarmakṛt*, wie drie soorten handeling (karma) uitvoert: het offeren, studie (van de Veda's) en naastenliefde; तरति *tarati*, overstijgt; जन्ममृत्यू *janmamṛ tyū*, geboorte en dood. Bovendien विदित्वा *viditvā*, wie kent - uit de geschriften ब्रह्म- जज्ञम् *brahmajajñam*: ब्रह्मज *brahmaja*, is degene die geboren is uit Brahmā (Hiraṇyagarbha). (Dat is dus Virāṭ). Wie ब्रह्मज *brahmaja*, is en ज्ञ *jña*, verlicht, is dus ब्रह्मजज्ञ *brahmajajña*, alwetend want Hij (Virāṭ) is alwetend. Die देवम् *devam*, godheid (kennend) die een *deva* wordt genoemd omdat hij een stralend wezen is (de etymologische betekenis), dus die zich onder meer kenmerkt door kennis die ईड्यम् *īḍyam*, prijzenswaardig (eerbiedwaardig) is; (en) निचाय्य *nicāyya*, beschouwend (mediterend over) Virāṭ als het eigen Zelf[15]; die mens एति *eti*, verkrijgt इमाम् *imām*, deze (tastbare) voor de hand liggende, aangezien die mens het begrijpt; शान्तिम् *śāntim*, vrede, afstand doen (van objecten); अत्यन्तम् *atyantam*, volledig. Bedoeld wordt dat door meditatie en ritueel te combineren, een mens de staat van Virāṭ[16] kan bereiken.

---

[14] "Begrip omtrent plichten en dergelijke." (A.G.).

[15] "Het aantal bakstenen (bij dit offer) is 720; gelijk aan het aantal dagen plus het aantal nachten in het jaar (vereenzelvigd met Virāṭ, Prajāpati). Vanwege deze getalsmatige overeenkomst ben ik Vuur (= het Jaar, Prajāpati) dat is opgebouwd uit die dagen en nachten. Zo mediteert men over het Vuur (Virāṭ) als zijnde identiek aan zichzelf." (A.G.).

[16] Vertaling van Bālagopālendra: "Zoals iemand drie soorten van handeling onderneemt wanneer hij eenmaal in kontakt is gekomen met de drie bruggen over de Dood heen, zo

Nu besluit hij de resultaten van de kennis omtrent het Vuur en het opstapelen ervan, evenals het onderwerp dat hier besproken wordt als volgt:

---

bereikt degene die het Naciketas-vuuroffer drie keer brengt (ook onsterfelijkheid). Bovendien, door kennis te verkrijgen van die alwetende Ene, die uit Brahmā geboren is en die Ene (als zichzelf) realiserend, bereikt die mens deze vrede volledig."

त्रिणाचिकेतस्त्रयमेतद्विदित्वा य एवं विद्वाँश्चिनुते नाचिकेतम् ।
स मृत्युपाशान् पुरतः प्रणोद्य शोकातिगो मोदते
स्वर्गलोके ॥१८॥

त्रिणाचिकेतः । त्रयम् । एतद् । विदित्वा । यः । एवम् । विद्वान् ।
चिनुते । नाचिकेतम् ।
सः । मृत्युपाशान् । पुरतः । प्रणोद्य । शोकातिगः । मोदते ।
स्वर्गलोके ॥१८॥

triṇāciketastrayametadviditvā ya evaṃ vidvāṃścinute nāciketam;
sa mṛtyupāśān purataḥ praṇodya śokātigo modate svargaloke (18).

त्रिणाचिकेतः	*triṇāciketaḥ* hij die drie keer het Naciketas-vuuroffer heeft uitgevoerd; *tri* drie (457/3); *nāciketas* met betrekking tot Naciketas (534/1); *naciketas* Naciketas; √*cit* waarnemen, de geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
त्रयम्	*trayam* drie; *tri* drie (457/3)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
विदित्वा	*viditvā* gekend hebbend, na gekend te hebben; √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
एवम्	*evam* zo, op die manier (232/2)
विद्वान्	*vidvān; vidvas* wetend, hij die weet (964/3); √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
चिनुते	*cinute* hij bouwt, hij volbrengt; √*ci* bouwen, in elkaar zetten (394/2) [*cayane* (Dp 32/1)]
नाचिकेतम्	*nāciketam; nāciketas* met betrekking tot Naciketas, Naciketas-vuur (534/1); *naciketas* Naciketas; √*cit* de geest richten op, waarnemen (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
मृत्युपाशान्	*mṛtyupāśān* banden van de Dood; *mṛtyupāśa* band van de Dood (828/1); *mṛtyu* dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]; *pāśa* band, ketting (623/3); √*paś* vastmaken,

binden (611/2) [*bandhane* (Dp 45/1)]

पुरतः *purataḥ; puratas* tevoren, eerder (634/2)

प्रणोद्य *praṇodya* afgeworpen hebbend, na afgeworpen te hebben; *pra-√nud* in beweging zetten, wegjagen (660 /3); *pra* voor, voort--- (652/2); *√nud* bewegen, verwijderen (567/2) [*preraṇe* (Dp 33/1 en 36/2)]

शोकातिगः *śokātigaḥ; śokātiga* verdriet te boven komend, verdriet overstijgend (1091/1); *śoka* verdriet (1091/1); *√śuc* gloeien, lijden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]; *atiga* te boven komend, overstijgend (13/2); *ati-√gam* te boven komen, overstijgen (13/2); *ati* voorbij (12/2); *√gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]

मोदते *modate* hij verheugt zich; *√mud* blij zijn, verheugen (822/2) [*harṣe* (Dp 1/2)]

स्वर्गलोके *svargaloke* in de hemelse wereld; *svargaloka* de hemelse wereld; *svarga* hemels (1281/2); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga* gaande (341/2); *√gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]; *loka* wereld (906/1); *√lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

Wie driemaal het Naciketas-vuuroffer heeft gebracht, nadat hij deze drie factoren heeft leren kennen, voltooit het offer dat naar Naciketas is genoemd, werpt de boeien van de Dood al eerder (tijdens zijn leven) van zich af en geniet een hemels bestaan, vrij van zorg.

I.i.18. Wie het Naciketas-vuuroffer drie keer uitvoert en die deze drie kent terwijl hij het Naciketas-offer volvoert, overstijgt de strikken van de Dood en voorbijgaand aan zorg en verdriet, hoewel nog op aarde, geniet hij van hemelse vreugde.

विदित्वा *Viditvā*, na te hebben gekend एतद् त्रयम् *etad trayam*, deze drie (factoren), zie vers 15: "Soort en aantal van stenen en de wijze waarop het vuur gerangschikt moeten worden"; wie त्रिणाचिकेतः *triṇāciketaḥ*, het Naciketas-offer drie keer brengt en यः *yaḥ*, wie एवम् विद्वान् *evam vidvān*, het Vuur (Virāṭ) zo kent, dat wil zeggen: als identiek met zichzelf; चिनुते *cinute*, voert uit; नाचिकेतम् *nāci-*

ketam, het Naciketas-vuur, hij voert het offer uit dat Nāciketa heet[17]; सः *saḥ*, hij; प्रणोद्य *praṇodya*, afwerpend; मृत्युपाशान् *mṛtyupāśān*, de strikken van de Dood, namelijk ondeugd, onwetendheid, begeerte, haat, enzovoorts; पुरतः *purataḥ*, zelfs eerder, dat wil zeggen: vóór de dood; शोकातिगः *śokātigaḥ*, verdriet, dat wil zeggen: geestelijk lijden overstijgend; मोदते *modate*, verheugt zich; स्वर्गलोके *svarga-loke*, in de hemel, in de wereld van Virāṭ, door zich met Hem te vereenzelvigen.

[17] Volgens Bālagopālendra: "Hij voert een meditatie uit over het Nāciketas-Vuur (dat wil zeggen: Virāṭ)", waarbij het woord *kratu* in diens commentaar wordt opgevat in de betekenis van "meditatie".

एष तेऽग्निर्नचिकेतः स्वर्ग्यो यमवृणीथा द्वितीयेन वरेण ।
एतमग्निं तवैव प्रवक्ष्यन्ति जनासस्तृतीयं वरं नचिकेतो
वृणीष्व ॥१९॥

एषः । ते । अग्निः । नचिकेतः । स्वर्ग्यः । यम् । अवृणीथाः ।
द्वितीयेन । वरेण ।
एतम् । अग्निम् । तव । एव । प्रवक्ष्यन्ति । जनासः । तृतीयम् ।
वरम् । नचिकेतः । वृणीष्व ॥१९॥

eṣa te 'gnirnaciketaḥ svargyo yamavṛṇīthā dvitīyena vareṇa; etamagniṃ tavaiva pravakṣyanti janāsastṛtīyaṃ varaṃ naciketo vṛṇīṣva (19).

एषः	*eṣaḥ* dit; van *etad* (231/2)
ते	*te* van U, Uw; van *tva* (463/2)
अग्निः	*agniḥ; agni* vuur, de god van het vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
स्वर्ग्यः	*svargyaḥ; svargya* verblijvend in de hemel, hemels (1281/3); *svarga* hemels (1281/2); *svar* zon, zonlicht (1281/1) [-]; *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
यम्	*yam* dat wat, hetwelk; van *yad* (844/2)
अवृणीथाः	*avṛṇīthāḥ* je koos; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
द्वितीयेन	*dvitīyena* door de tweede; *dvitīya* tweede (506/2)
वरेण	*vareṇa* door de gave; *vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
एतम्	*etam* dit; van *etad* (231/2)
अग्निम्	*agnim; agni* vuur, de god van het vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
तव	*tava* van U, Uw; van *tva* (463/2)

एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
प्रवक्ष्यन्ति	*pravakṣyanti* zij zullen noemen; *pra-√vac* aankondigen, noemen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*vac* spreken, vertellen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24 /2)]
जनासः	*janāsaḥ = janāḥ* de mensen; *jana* schepsel, mens (410/1); √*jan* voortbrengen, scheppen (410/1) [*janī* (Dp 17/1)]
तृतीयम्	*tṛtīyaṃ; tṛtīya* de derde (453/3)
वरम्	*varam; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
वृणीष्व	*vṛṇīṣva* kies!; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]

Dit is Uw gave omtrent het Vuur, Naciketas, waar ge als tweede gunst om hebt gevraagd. Voor dit Vuur zullen de mensen alleen Uw naam gebruiken. Vraag nu om de derde gave, Naciketas.

I.i.19. Naciketas, dit is het geschenk van het Vuur dat ten hemel leidt en die ge als tweede vraag hebt gesteld. De mensen zullen werkelijk over dit Vuur als het Uwe spreken. Vraag nu de derde gave, O Naciketas.

नचिकेतः *Naciketaḥ*, o Naciketas; ते *te*, voor U; एषः *eṣaḥ*, dit is; स्वर्ग्यः अग्निः *svargyaḥ agniḥ*, het Vuur, het geschenk omtrent het Vuur, dat ten hemel leidt; यम् *yam*, welke, het Vuur dat ge als een gave अवृणीथाः *avṛṇīthāḥ*, hebt gevraagd; द्वितीयेन वरेण *dvitīyena vareṇa*, als tweede gunst. De gunst betreffende het offervuur is U verleend. Dit is enkel de afsluiting van het voorafgaande. Bovendien जनासः *janāsaḥ* (= *janāḥ*), de mensen; प्रवक्ष्यन्ति *pravakṣyanti*, zullen spreken over; एतम् अग्निम् *etam agnim*, dit Vuur; तव एव *tava eva*, als het Uwe door Uw naam eraan te verbinden; dit is de vierde gave die ik U gegund heb, omdat ge mij zo gunstig gestemd hebt. नचिकेतः *Naciketaḥ*, O Naciketas; वृणीष्व *vṛṇīṣva*, vraag om तृतीयम् वरम्

tṛtīyam varam, de derde gunst. De gedachte is: "Totdat ook die gunst verleend is, zal ik U iets verschuldigd blijven."

Slechts wat met de twee gunsten wordt aangeduid, kan met de vroegere mantra's en de Brāhmaṇa's (van de Veda's) worden bereikt, die immers een stelsel van regels en verboden vertegenwoordigen en niet de ware kennis omtrent de werkelijkheid, die het Zelf wordt genoemd. Wat verwijderd moet worden is de natuurlijke onwetendheid die het zaad is voor ons bestaan in de wereld. Die onwetendheid bestaat uit het toekennen van andere kwaliteiten aan het Zelf dan Het in werkelijkheid heeft: namelijk dat het Zelf handelingen verricht en de Persoon is die handelt en ervaart. Die onwetendheid bestaat uit het hele stelsel van regels en verboden (het onderwerp van de Geschriften). Om die onwetendheid te laten verdwijnen is het nodig om te spreken over de kennis van de Eenheid van het Zelf en Brahman. Die kennis is onverenigbaar met onwetendheid omdat in die kennis geen zweem meer over is van het toekennen van wezensvreemde kwaliteiten aan het Zelf, namelijk dat Het handelingen zou verrichten en een Persoon zou zijn die handelt en ervaart. Die Zelfkennis leidt tot totale Zelfrealisatie. Daarom komen nu de volgende śloka's aan de orde. Het verhaal van deze Upaniṣad tot nu toe toont aan dat er zonder Zelfkennis - die in de derde vraag aan de orde komt - geen echte tevredenheid kan zijn, zelfs niet als men de tweede gunst heeft verkregen. Iemand die zich ervan heeft weerhouden gebruik te maken van de wisselende doelstellingen en methodes die onderdeel zijn van bovengenoemde rituelen, wordt ontvankelijk voor Zelfkennis, en om deze doelstellingen en methodes aan de kaak te stellen, probeert de Dood Naciketas te verleiden door hem zonen en dergelijke te beloven. Op de uitnodiging: "Naciketas, vraag om de derde gunst," antwoordde Naciketas:

येयं प्रेते विचिकित्सा मनुष्येऽस्तीत्येके नायमस्तीति चैके ।
एतद्विद्यामनुशिष्टस्त्वयाऽहं वराणामेष वरस्तृतीयः ॥२०॥

या । इयम् । प्रेते । विचिकित्सा । मनुष्ये । अस्ति । इति ।
एके । न । अयम् । अस्ति । इति । च । एके ।
एतद् । विद्याम् । अनुशिष्टः । त्वया । अहम् । वराणाम् । एषः ।
वरः । तृतीयः ॥२०॥

yeyaṃ prete vicikitsā manuṣye 'stīyeke nāyamastīti caike;
etadvidyāmanuśiṣṭastvayā 'haṃ varāṇāmeṣa varastṛtīyaḥ (20).

या	*yā* dat wat, hetwelk; van *yad* (844/2)
इयम्	*iyam* dit, deze; van *idam* (165/2)
प्रेते	*prete; preta* overleden (711/3); *pra-√i* te voorschijn komen, vertrekken (uit dit leven) (711/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*i* gaan, weggaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
विचिकित्सा	*vicikitsā* twijfel, onzekerheid (959/1); *vi-√cit* waarnemen, begrijpen (959/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√cit* waarnemen, begrijpen (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
मनुष्ये	*manuṣye* bij de mens; *manuṣya* mens (784/3); *√man* denken, geloven, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29 /2) en *avabodhane* (Dp 38/2)]
प्रेते मनुष्ये	*prete manuṣye* als een mens is gestorven
अस्ति	*asti* het bestaat; √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)
एके ... एके ...	*eke* ... *eke* ... sommigen ... anderen ... (227/3)
न	*na* niet, noch geen (523/1)
अस्ति	*asti* het bestaat; √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)
च	*ca* en (380/1)
एके ... एके ...	*eke* ... *eke* ... sommigen ... anderen ... (227/3)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)

विद्याम्	*vidyām* ik zou willen weten; √*vid* weten (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
अनुशिष्टः	*anuśiṣṭaḥ; anuśiṣṭa* onderwezen (39/3); *anu-*√*śās* regeren, onderwijzen (39/2); *anu* na, langs, ondergeschikt aan (31/1); √*śās* verbeteren, onderwijzen (1068/3) [*anuśiṣṭau* (Dp 25/2)]
त्वया	*tvayā* door U; van *tva* (463/2)
अहम्	*aham* ik (124/2)
वराणाम्	*varāṇām* van de gaven; *vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40 /1)]
एषः	*eṣaḥ* dit; van *etad* (231/2)
वरः	*varaḥ; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
तृतीयः	*tṛtīyaḥ; tṛtīya* de derde (453/3)

Als een mens is gestorven, [ontstaat er] twijfel: De een zegt dat Het bestaat, de ander dat Het niet bestaat. Dit zou ik willen weten, daarover zou ik door U onderricht willen worden. Van de gaven is dit de derde.

I.i.20. Ik zou willen weten wat het antwoord is op de twijfel die oprijst bij de dood van een mens wanneer gezegd wordt: "Het bestaat", terwijl anderen dan zeggen: "Het bestaat niet." Daarin zou ik door U onderwezen willen worden. Van de wensen is dit mijn derde wens.

या इयम् विचिकित्सा *Yā iyam vicikitsā*, de twijfel die ontstaat; प्रेते मनुष्ये *prete manuṣye*, wanneer een mens sterft; एके *eke*, sommigen (zeggen); अस्ति इति *asti iti*, het Zelf, dat losstaat van het lichaam, van de zintuigen, van de geest, van het intellect en dat steeds met een nieuw lichaam wordt verbonden (in een volgend leven), bestaat. च एके *Ca eke*, en anderen (zeggen); अयम् *ayam*, dat Zelf, zo'n Zelf; न अस्ति *na asti*, bestaat niet. Daarom is het iets waarover geen kennis door ons kan worden verkregen door directe waarneming en evenmin door logische redenering. Toch is het hoogste menselijke doel afhankelijk van een duidelijk inzicht in deze kwestie. Daarom एतद् विद्याम् अहम् *etad vidyām aham*, ik zou dit willen weten; त्वया अनुशिष्टः *tvayā anuśiṣṭaḥ*, doordat U mij onderwijst. वराणाम् *Varā-*

ṇām, van alle gunsten; एषः *eṣaḥ*, is deze ene; वरः *varaḥ*, gunst; तृतीयः *tṛtīyaḥ*, de derde, die Naciketas nog tegoed had.

Maar de Dood wil zich ervan vergewissen of deze mens (dat wil zeggen Naciketas) wel echt rijp is om deze Zelfkennis te ontvangen (of niet), waardoor de hoogste realisatie kan worden bereikt. Daarom vraagt de Dood hem het volgende:

देवैरत्रापि विचिकित्सितं पुरा न हि सुविज्ञेयमणुरेष धर्मः ।
अन्यं वरं नचिकेतो वृणीष्व मा मोपरोत्सीरति मा
मृजैनम् ॥२१॥

देवैः । अत्र । अपि । विचिकित्सितम् । पुरा । न । हि ।
सुविज्ञेयम् । अणुः । एषः । धर्मः ।
अन्यम् । वरम् । नचिकेतः । वृणीष्व । मा । मा । उपरोत्सीः ।
मा । अतिमृज । एनम् । ॥२१॥

devairatrāpi vicikitsitaṃ purā na hi suvijñeyamaṇureṣa dharmaḥ;
anyaṃ varaṃ naciketo vṛṇīṣva mā moparotsīrati mā sṛjainam (21).

देवैः	*devaiḥ* door de goden; *deva* god, godheid (492/2); √*div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
अत्र	*atra* in deze zaak, in dit opzicht (17/2)
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
विचिकित्सितम्	*vicikitsitam* getwijfeld; *vi*-√*cit* waarnemen, begrijpen, onzeker zijn (959/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*cit* waarnemen, begrijpen (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
पुरा	*purā* voorheen, vanouds (634/3)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
हि	*hi* want (1297/3)
सुविज्ञेयम्	*suvijñeyam; suvijñeya* goed te onderscheiden, makkelijk te begrijpen (1233/2); *su* goed, makkelijk (1219/3); *vi*-√*jñā* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
अणुः	*aṇuḥ; aṇu* aubtiel, heel fijn, atoom (11/3); √*aṇ* klinken (11/3) [*śabdārthāḥ* (Dp 10/1)]
एषः	*eṣaḥ* dit, deze; van *etad* (231/2)
धर्मः	*dharmaḥ; dharma* dat wat gevestigd of standvastig is; wet, plicht, principe (510/3); √*dhṛ* vasthouden,

	dragen, handhaven (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
अन्यम्	*anyam; anya* andere (45/2)
वरम्	*varam; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
वृणीष्व	*vṛṇīṣva* kies!; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
मा	*mā* mij; *ma* (771/1)
मा	*mā* niet, nooit; sterke ontkenning (804/1)
उपरोत्सीः	*uparotsīḥ* dwing niet!; *upa-*√*rudh* insluiten, tegenhouden, dwingen (205/2); *upa* naar, dichtbij (194/3); √*rudh* tegenhouden (884/1) [*āvaraṇe* (Dp 37/1)]
मा	*mā* mij; *ma* (771/1)
अतिसृज	*atisṛja* zend weg! geef op! scheld kwijt!; *ati-*√*sṛj* wegzenden, opgeven, kwijtschelden (16/1); *ati* voorbij, over (12/2); √*sṛj* laten gaan, vrijlaten (1245/1) [*vi-sarge* (Dp 36/1)]
एनम्	*enam; ena* dit, deze (232/1)

Hierover hebben zelfs de goden al vanouds hun twijfels gehad. Omdat het subtiel is, kan het niet gemakkelijk begrepen worden. Kies een andere gave, Naciketas! Dwing mij niet hiertoe! Scheld mij deze [gave] kwijt!

I.i.21. Hierover hebben zelfs de goden vanouds twijfels gehad. Het principe waar ge naar vraagt is heel subtiel en daarom niet gemakkelijk te begrijpen. Vraag daarom iets anders, Naciketas! Dwing mij niet, geef deze wens op die van mij wordt gevraagd!

पुरा *Purā*, in vroeger tijden; अत्र *atra*, met betrekking tot deze zaak; विचिकित्सितम् *vicikitsitam*, werd er twijfel gekoesterd; देवैः अपि *devaiḥ api*, zelfs door de goden; हि *hi*, omdat; एषः धर्मः *eṣaḥ dharmaḥ*, dit principe, dat het Zelf wordt genoemd; न सुविज्ञेयम् *na suvijñeyam*, is niet gemakkelijk te begrijpen - voor gewone mensen, zelfs niet wanneer ze ervan gehoord hebben; अणुः *aṇuḥ*, omdat het subtiel is. Daarom नचिकेतम् *naciketas*, O Naciketas; वृणीष्व *vṛṇīṣva*, vraag; अन्यम् वरम् *anyam varam*, om een andere gunst, waarbij niet

zoveel twijfel over het resultaat bestaat; मा उपरोत्सीः *mā uparotsīḥ*, dwing niet; मा *mā*, mij - zoals een schuldenaar door zijn schuldeiser achterna wordt gezeten - मा *mā* is hetzelfde als माम् *mām* (mij); अतिसृज *atisṛja*, geef op; एनम् *enam*, deze gunst; die मा *mā*, van mij gevraagd wordt (dat wil zeggen opgeëist wordt).

Toen Naciketas op die manier was aangesproken, antwoordde hij:

देवैरत्रापि विचिकित्सितं किल त्वं च मृत्यो यन्न सुज्ञेयमात्थ ।
वक्ता चास्य त्वादृगन्यो न लभ्यो नान्यो वरस्तुल्य एतस्य कश्चित् ॥२२॥

देवैः । अत्र । अपि । विचिकित्सितम् । किल । त्वम् । च ।
मृत्यो । यद् । न । सुज्ञेयम् । आत्थ ।
वक्ता । च । अस्य । त्वादृक् । अन्यः । न । लभ्यः । न ।
अन्यः । वरः । तुल्यः । एतस्य । कश्चित् ॥२२॥

devairatrāpi vicikitsitaṃ kila tvaṃ ca mṛtyo yanna sujñeyamāttha; vaktā cāsya tvādṛganyo na labhyo nānyo varastulya etasya kaścit (22).

देवैः	*devaiḥ* door de goden; *deva* god, godheid (492/2); √*div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
अत्र	*atra* in deze zaak, in dit opzicht (17/2)
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
विचिकित्सितम्	*vicikitsitam* getwijfeld; *vi-*√*cit* waarnemen, begrijpen, onzeker zijn (959/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*cit* waarnemen, begrijpen (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
किल	*kila* zeker; benadrukt het voorafgaande woord (284 /1)
त्वम्	*tvam* jij, U; van *tva* (463/2)
च	*ca* en (380/1)
मृत्यो	*mṛtyo* O Dood; *mṛtyu* dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
यद्	*yad* dat wat, omdat (844/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
सुज्ञेयम्	*sujñeyam; sujñeya* gemakkelijk te begrijpen; *su-*√*jñā* goed weten, makkelijk begrijpen (1223/3); *su* goed, makkelijk (1219/3); √*jñā* kennen, weten, begrijpen

	(425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
आत्थ	*āttha* U zegt; √*brū* spreken (742/1) [*vyāktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
वक्ता	*vaktā; vaktṛ* iemand die spreekt, iemand die uitlegt, een leraar (912/2); √*vac* spreken, verklaren (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
च	*ca* en (380/1)
अस्य	*asya* van dit, hiervan; van *idam* (165/2)
त्वादृक्	*tvādṛk; tvādṛś* zoals U (463/2); *tva* jij, U (463/2); *dṛś* ziende; een verschijning (491/2); √*dṛś* zien (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
अन्यः	*anyaḥ; anya* andere (45/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1); *na* ... *na* noch ... noch
लभ्यः	*labhyaḥ* te vinden, te nemen; √*labh* nemen, vinden (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1); *na* ... *na* noch ... noch
अन्यः	*anyaḥ; anya* andere (45/2)
वरः	*varaḥ; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
तुल्यः	*tulyaḥ; tulya* te vergelijken met (451/3)
एतस्य	*etasya* van dit, hiermee; van *etad* (231/2)
कश्चित्	*kaścit* welke ook (240/3); *kaḥ; ka* welke (240/2); *cid* maakt *ka* onbepaald (398/1)

Omdat gij zegt dat zelfs de goden hierover hun twijfels hadden, O Dood, en dat het niet gemakkelijk te begrijpen is, en omdat geen andere kenner hiervan te vinden is die U evenaart, is geen enkele andere gave daarmee te vergelijken.

I.i.22. Zelfs de goden hebben hierover twijfels gehad; en omdat ook gij, O Dood, zegt dat het niet gemakkelijk te begrijpen is en er geen ander is die dit kan uitleggen, daarom is er geen andere gave die hiermee te vergelijken is.

"अत्र *Atra*, hierover hebben zelfs de goden getwijfeld" - dat hebt ge zelf tegen ons gezegd; च *ca*, en; मृत्यो *mṛtyo*, O Dood; यद् *yad*, omdat; त्वम् *tvam*, U; आत्थ *āttha*, zegt dat de werkelijkheid van het Zelf न सुज्ञेयम् *na sujñeyam*, niet goed begrepen wordt; daarom

kunnen zelfs de geleerden die vraag niet beantwoorden; वक्ता च अस्य *vaktā ca asya*, als een onderwijzer van dit principe; अन्यः *anyaḥ*, iemand anders - die geleerd is; त्वादृक् *tvādṛk*, zoals gij; न लभ्यः *na labhyaḥ*, is niet beschikbaar - zelfs niet als je hem gaat zoeken. En dat terwijl het antwoord op deze vraag het middel is om het hoogste doel te bereiken. Vandaar न अन्यः वरः *na anyaḥ varaḥ*, er is geen andere gunst; कः चित् *kaḥ cit*, welke dan ook; die एतस्य तुल्यः *etasya tulyaḥ*, vergelijkbaar is met deze, want alle andere gunsten hebben vergankelijke resultaten. Dit is de strekking.

Desondanks gaat de Dood voort met Naciketas op de proef te stellen, en hij zegt:

शतायुषः पुत्रपौत्रान्वृणीष्व बहून्पशून् हस्तिहिरण्यमश्वान् ।
भूमेर्महदायतनं वृणीष्व स्वयं च जीव शरदो
यावदिच्छसि ॥२३॥

शतायुषः । पुत्रपौत्रान् । वृणीष्व । बहून् । पशून् ।
हस्तिहिरण्यम् । अश्वान् ।
भूमेः । महत् । आयतनम् । वृणीष्व । स्वयम् । च । जीव ।
शरदः । यावत् । इच्छसि ॥२३॥

śatāyuṣaḥ putrapautrānvṛṇīṣva bahūnpaśūn hastihiraṇyamaśvān; bhūmermahadāyatanaṃ vṛṇīṣva svayaṃ ca jīva śarado yāvadicchasi (23).

शतायुषः	*śatāyuṣaḥ* hen die een honderdjarig leven hebben; *śatāyuṣ* een leven dat honderd jaar bevat, iemand die honderd jaar wordt (1050/3); *śata* honderd (1048/3); *āyuṣ* leven, levensduur (149/1); *ā*-√*i* gaan naar, bereiken (126/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
पुत्रपौत्रान्	*putrapautrān* zonen en kleinzonen; *putra* zoon, kind (632/3) [-]; *pautra* zoon van een zoon, kleinzoon (651/1) [-]
वृणीष्व	*vṛṇīṣva* kies!; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
बहून्	*bahūn* vele*; bahu* veel (724/2)
पशून्	*paśūn* dieren, vee; *paśu* dier (611/2); √*paś* vastmaken, vastbinden (611/2) [*bandhane* (Dp 45/1)]
हस्तिहिरण्यम्	*hastihiraṇyam* olifanten en goud; *hastin* olifant (1295 /3) [-]; *hiraṇya* goud (1299/3) [-]
अश्वान्	*aśvān* paarden; *aśva* paard (114/3); √*aś* bereiken, komen naar (112/2) [*vyāptau saṅghāte ca* (Dp 32/2)]
भूमेः	*bhūmeḥ* van de aarde; *bhūmi* aarde (763/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
महत्	*mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
आयतनम्	*āyatanam; āyatana* rustplaats, ondersteuning, verblijfplaats (148/1); *ā*-√*yad* aankomen, binnenkomen

	(148/1); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*yad* op zijn plaats zetten, verbinden (840/3) [*pra-yatne* (Dp 2/1)]
वृणीष्व	*vṛṇīṣva* kies!; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
स्वयम्	*svayam* zelf (1278/2)
च	*ca* en (380/1)
जीव	*jīva* leef!; √*jīv* levend maken, verlevendigen (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
शरदः	*śaradaḥ* herfsten; *śarad* herfst (1057/2) [-]
यावत्	*yāvat* zoveel als (852/1)
इच्छसि	*icchasi* je wenst; √*iṣ* wensen (169/1) [*icchāyām* (Dp 34/2)]

Vraag om zonen en kleinzonen die honderd jaar worden! Vraag om veel vee, olifanten, goud en paarden, en een uitgestrekt gebied van de aarde! En leef zolang ge zelf wilt!

I.i.23. Vraag om zonen en kleinzonen die honderd jaar oud zullen worden! Vraag veel vee, olifanten en goud, paarden, en een groot stuk van de aarde! Leef zolang ge wenst!

वृणीष्व *Vṛṇīṣva*, vraag om; पुत्रपौत्रान् *putra-pautrān*, zonen en kleinzonen; die शतायुषः *śatāyuṣaḥ*, een honderdjarig leven zullen krijgen. Bovendien vraag om बहून् *bahūn*, veel; पशून् *paśūn*, dieren zoals koeien; हस्तिहिरण्यम् *hastihiraṇyam*, olifanten en goud en अश्वान् *aśvān*, paarden. Vervolgens वृणीष्व *vṛṇīṣva*, vraag om; महत् आयतनम् *mahat āyatanam*, een groot rijk, een plaats om te wonen, een landstreek, een koninkrijk; भूमेः *bhūmeḥ*, van de aarde. Bovendien is dit alles zinloos als je zelf slechts een korte tijd te leven hebt. Daarom stelt de Dood voor च *ca*, en; स्वयम् *svayam*, gijzelf जीव *jīva*, leef, behoud het lichaam met alle zintuigen in onbeschadigde toestand; voor zovele; शरदः *śaradaḥ*, jaren; यावत् इच्छसि *yāvat icchasi*, als ge wilt leven.

एतत्तुल्यं यदि मन्यसे वरं वृणीष्व वित्तं चिरजीविकां च ।
महाभूमौ नचिकेतस्त्वमेधि कामानां त्वा कामभाजं
करोमि ॥२४॥

एतत्तुल्यम् । यदि । मन्यसे । वरम् । वृणीष्व । वित्तम् ।
चिरजीविकाम् । च ।
महाभूमौ । नचिकेतः । त्वम् । एधि । कामानाम् । त्वा ।
कामभाजम् । करोमि ॥२४॥

etattulyaṃ yadi manyase varaṃ vṛṇīṣva vittaṃ cirajīvikāṃ ca;
mahābhūmau naciketastvamedhi kāmānāṃ tvā kāmabhājaṃ
karomi (24).

एतत्तुल्यम्	*etattulyam, etattulya* vergelijkbaar hiermee; *etad* dit, deze (231/2); *tulya* gelijk aan, vergelijkbaar met (451 /3)
यदि	*yadi* als, indien (844/3)
मन्यसे	*manyase* je denkt; √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]
वरम्	*varam; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
वृणीष्व	*vṛṇīṣva* kies! √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
वित्तम्	*vittam; vitta* gevonden, verkregen, rijkdom, bezit (965/1); √*vid* vinden, verkrijgen [*lābhe* (Dp 36/2)]
चिरजीविकाम्	*cirajīvikām; cirajīvikā* een lang leven (398/3); *cira* lang (398/2); *jīvikā* (= *jīvika*) levend, iemand voor wie een lang leven wordt gewenst (423/1); √*jīv* leven (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
च	*ca* en (380/1)
महाभूमौ	*mahābhūmau* in een groot gebied; *mahā* in samenstellingen (794/3) = *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]; *bhūmi* aarde (763/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne*

	(Dp 2/1)]
त्वम्	*tvam* jij, U; van *tva* (463/2)
एधि	*edhi* word!; √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
कामानाम्	*kāmānām* van de wensen; *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
त्वा	*tvā* jij, U; van *tva* (463/2)
कामभाजम्	*kāmabhājam; kāmabhāja* degene die geniet van wensen; *kāmabhāj* alle wensen genietend (272/3); *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]; *bhāj* delend in, genietend; √*bhaj* verdelen, genieten (743/1) [*sevayām* (Dp 22/1)]
करोमि	*karomi* ik doe, ik maak; √*kṛ* doen, maken, handelen (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]

Mocht ge nog een andere wens hebben die daarmee te vergelijken is, kies die dan. Kies rijkdom en een lang leven! Word heerser over een geweldig gebied, Naciketas! Ik laat U van alle begeerlijke dingen genieten.

I.i.24. Als ge denkt dat er nog iets anders is dat hieraan gelijk is, vraag dat dan! Vraag een lang leven en rijkdom! Word heerser over een groot gebied! Ik zal maken dat ge van alle heerlijke dingen kunt genieten.

यदि *Yadi*, als; मन्यसे *manyase*, ge denkt; aan nog een andere वरम् *varam*, gunst; एतत्-तुल्यम् *etat-tulyam*, die hiermee vergelijkbaar is; वृणीष्व *vṛṇīṣva*, vraag dan om die gunst. Bovendien (vraag om) वित्तम् *vittam*, rijkdom, dat wil zeggen: een weelde aan goud, juwelen, enzovoorts; च चिरजीविकाम् *ca cirajīvikām*, en een lang leven, dus: vraag om een lang leven tezamen met rijkdom. Kortom त्वम् नचिकेतः *tvam naciketaḥ*, gij Naciketas; एधि *edhi*, word (koning); महाभूमौ *mahābhūmau*, in een groot gebied. Bovendien करोमि *karomi*, ik maak; त्वा *tvā*, U; कामभाजम् *kāmabhājam*, deelhebber in het genot, in staat om te genieten; कामानाम् *kāmānām*, van dingen om van te genieten - goddelijk zowel als menselijk, want ik ben een godheid wiens wil wet is.

ये ये कामा दुर्लभा मर्त्यलोके सर्वान् कामाँश्छन्दतः प्रार्थयस्व ।
इमा रामाः सरथाः सतूर्या न हीदृशा लम्भनीया मनुष्यैः ।
आभिर्मत्प्रत्ताभिः परिचारयस्व नचिकेतो मरणं माऽनुप्राक्षीः ॥२५॥

ये ये । कामाः । दुर्लभाः । मर्त्यलोके । सर्वान् । कामान् । छन्दतः । प्रार्थयस्व ।
इमाः । रामाः । सरथाः । सतूर्याः । न । हि । ईदृशाः । लम्भनीयाः । मनुष्यैः ।
आभिः । मत्प्रत्ताभिः । परिचारयस्व । नचिकेतः । मरणम् । मा । अनुप्राक्षीः ॥२५॥

ye ye kāmā durlabhā martyaloke sarvān kāmāṃśchandataḥ prārthayasva;
imā rāmāḥ sarathāḥ satūryā na hīdṛśā lambhanīyā manuṣyaiḥ;
ābhirmatprattābhiḥ paricārayasva naciketo maraṇaṃ mā 'nuprākṣīḥ (25).

ये ये	*ye ye* welke dan ook; van *yad* (844/2)
कामाः	*kāmāḥ* wensen; *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
दुर्लभाः	*durlabhāḥ* moeilijk te verkrijgen; *durlabha* iets wat moeilijk verkregen wordt (486/3); *dur* moeilijk (484 /2); √*labh* nemen, verkrijgen (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
मर्त्यलोके	*martyaloke* in de sterfelijke wereld; *martya* wat moet sterven; sterfelijk, menselijk (791/1); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]; *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]
सर्वान्	*sarvān* alle; *sarva* alle, alles (1184/3)
कामान्	*kāmān* wensen; *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]

छन्दतः — *chandataḥ; chandatas* naar believen (404/3); *chanda* plezierig, verleidelijk (404/3); √*chad* schijnen, verschijnen als (404/3) [*saṃvaraṇe* (Dp 42/1) en *apavāraṇe* (Dp 49/2)]

प्रार्थयस्व — *prārthayasva* vraag erom; *pra-*√*arth* iets wensen, iets vragen (708/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*arth* wensen, verzoeken (90/2) [*upayācñāyām* (Dp 48/2)]

इमाः — *imāḥ* deze; van *idam* (165/2)

रामाः — *rāmāḥ*, lieflijke vrouwen; *rāmā* lieflijke vrouw (878/2); √*ram* verheugen, gelukkig maken (867/2) [*krīḍāyām* (Dp 18/2)]

सरथाः — *sarathāḥ* met wagens; *saratha* tezamen met de wagen (1183/1); *sa* met, voorvoegsel dat vereniging uitdrukt (1111/2); *ratha* wagen (865/2); √*ṛ* gaan, bewegen, bereiken (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]

सतूर्याः — *satūryāḥ* met muziekinstrumenten; *satūrya* vergezeld van muziek (1138/1); *sa* met, voorvoegsel dat vereniging uitdrukt (1111/2); *tūryā* muziekinstrument (452/3) [-]

न — *na* niet, noch, geen (523/1)

हि — *hi* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1297/3)

ईदृशाः — *īdṛśāḥ; īdṛśa* zulke (170/2); *ī* drukt bewustzijn/waarneming uit (170/1); √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]

लम्भनीयाः — *lambhanīyāḥ; lambhanīya* te verkrijgen (896/3); √*labh* nemen, verkrijgen (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]

मनुष्यैः — *manuṣyaiḥ* door de mensen; *manuṣya* menselijk, mens (784/3); √*man* denken, geloven, verbeelden [*ava-bodhane* (Dp 38/2)]

आभिः — *ābhiḥ* door deze; van *idam* (165/2)

मत्प्रत्ताभिः — *matprattābhiḥ* door mij weggegeven; *mad* door mij (777/2); *pratta* = *pradatta* weggegeven; *pra-*√*dā* weggeven (679/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*dā* geven (473/2) [*dāne* (Dp 26/2)]

परिचारयस्व — *paricārayasva* laat jezelf bedienen; *pari-*√*car* bedienen (593/3); *pari* rondom, geheel (591/2); √*car* gaan, bewegen, gedragen (389/1) [*gati-arthāḥ* (Dp 12/1)]

नचिकेतः — *naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne*

(Dp 2/1)]

मरणम् — *maraṇam; maraṇa* de handeling van sterven; de dood (789/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]

मा — *mā* niet, nooit; sterke ontkenning (804/1)

अनुप्राक्षीः — *anuprākṣīḥ* vraag; *anu-*√*prach* vragen, informeren naar (35/3); *anu* na, langs (31/1); √*prach* vragen (naar) (658/1) [*jñīpsāyām* (Dp 36/1)]

Van alle begeerlijke dingen, die moeilijk te krijgen zijn in de wereld van stervelingen kunt ge vragen wat ge wilt, zoals deze lieflijke nymphen met wagens en muziekinstrumenten. Zulke [wezens] zijn voor mensen onbereikbaar. Laat U bedienen door deze [wezens], die ik U aanbied. Maar vraag niet naar de aard van de dood, O Naciketas!

I.i.25. Vraag alle dingen die ge maar wenst en die moeilijk verkrijgbaar zijn, naar believen, zoals bijvoorbeeld nymphen met voertuigen en muziekinstrumenten die zeker niet weggelegd zijn voor de sterfelijken. Laat Uzelf door hen bediend worden, ik bied ze aan. Maar, O Naciketas, vraag niet over de Dood!

ये ये *Ye ye*, alle dingen die; कामाः *kāmāḥ*, wenselijk zijn en दुर्लभाः *durlabhāḥ*, moeilijk verkrijgbaar; मर्त्यलोके *martyaloke*, in de menselijke wereld; सर्वान् कामान् *sarvān kāmān*, al die wenselijke dingen; प्रार्थयस्व *prārthayasva*, vraag erom; छन्दतः *chandataḥ*, naar keuze. Bovendien इमाः *imāḥ*, hier zijn: hemelse nymfen, dat wil zeggen: de रामाः *rāmāḥ*, (de vrouwen) die mannen in verrukking brengen (*ramayanti*); (en ze zijn er) सरथाः *sarathāḥ*, met wagens; सतूर्याः *satūryāḥ*, met muziekinstrumenten; ईदृशाः *īdṛśāḥ*, zulke (vrouwen); न हि लम्भनीयाः *na hi lambhanīyāḥ*, zijn zeker niet te verkrijgen zonder de gunsten van personen zoals wij; मनुष्यैः *manuṣ yaiḥ* door stervelingen. आभिः *Ābhiḥ*, door hen, door deze vrouwelijke wezens; मत्प्रत्ता- भिः *matprattābhiḥ*, die ik U aanbied; परि चारयस्व *paricārayasva*, laat je bedienen, dat wil zeggen: laat ze je bedienen, bijvoorbeeld door ze je voeten te laten wassen; नचिकेतः *naciketaḥ*, O Naciketas; मरणम् *maraṇam*, voor wat de dood betreft, dus wat de vraag betreft of er na de dood van het lichaam nog een

bestaan is of niet: die vraag is even zinloos als het bestuderen van de tanden van een kraai, dus मा अनु प्राक्षीः *mā anuprākṣīḥ*, vraag mij daar niet naar. Dat past U niet.

Maar Naciketas bleef onberoerd als de diepte van een groot meer, hoezeer hij ook op de proef werd gesteld, en antwoordde:

श्वोभावा मर्त्यस्य यदन्तकैतत् सर्वेन्द्रियाणां जरयन्ति तेजः ।
अपि सर्वं जीवितमल्पमेव तवैव वाहास्तव नृत्यगीते ॥२६॥

श्वोभावाः । मर्त्यस्य । यद् । अन्तक । एतद् । सर्वेन्द्रियाणाम् ।
जरयन्ति । तेजः ।
अपि । सर्वम् । जीवितम् । अल्पम् । एव । तव । एव ।
वाहाः । तव । नृत्यगीते ॥२६॥

śvobhāvā martyasya yadantakaitat sarvendriyāṇāṃ jarayanti tejaḥ;
api sarvaṃ jīvitamalpameva tavaiva vāhāstava nṛtyagīte (26).

श्वोभावाः	*śvobhāvāḥ; śvobhāva* zaken of gebeurtenissen van morgen, dingen van één dag, voorbijgaand, kortstondig (1106/1); *śvas* morgen (1106/1); *bhāva* bestaan (754/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
मर्त्यस्य	*martyasya* van de mens; *martya* wat moet sterven, sterfelijk, menselijk (791/1); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
अन्तक	*antaka* O Dood; *antaka* dood, Yama, God van de Dood (43/1); √*ant* binden (42/3) [= √*at bandhane* (Dp 2/2)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
सर्वेन्द्रियाणाम्	*sarvendriyāṇām* van alle zintuigen; *sarvendriya* elk zintuig; *sarva* alle, alles (1184/3); *indriya* behorend tot Indra, kracht, macht, zintuigelijk orgaan (167/2)
जरयन्ति	*jarayanti* zij verspillen; √*jṛ* = √*jṝ* oud worden (424/3) [*vayohānau* (Dp 46/2)]
तेजः	*tejaḥ; tejas* vuur, kracht (454/2); √*tij* scherp zijn, opwekken, aanzetten (446/1) [*niśāne* (Dp 21/2)]
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
सर्वम्	*sarvam; sarva* alle, alles (1184/3)
जीवितम्	*jīvitam; jīvita* levend, leven, levensduur (423/2); √*jīv* leven (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
अल्पम्	*alpam; alpa* kort, klein (95/2)

एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
तव	*tava* van U; van *tva* (463/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
वाहाः	*vāhāḥ* voertuigen; *vāha* voertuig (949/1); √*vāh* dragen, gebruiken (949/1) [= √*vah prāpaṇe* (Dp 22/2)]
तव	*tava* van U; van *tva* (463/2)
नृत्यगीते	*nṛtyagīte* dansen en zingen (568/3); *nṛtya* het dansen, de dans; √*nṛt* dansen (568/2) [*gātravikṣepe* (Dp 28 /1)]; *gītā* lied (356/1); √*gai* zingen (363/2) [*śabde* (Dp 20/1)]

Dat zijn vergankelijke zaken, O Dood, en zij verspillen de kracht van alle zintuiglijke organen die de mens heeft. Trouwens, alle leven is slechts kortstondig. Alleen van U zijn de voertuigen, van U zijn dans en zang.

I.i.26. O Dood, al die dingen zijn voorbijgaand en zij verkwisten de kracht van de zintuigen waar een mens de beschikking over heeft. Alle leven, zonder uitzondering, is kort. Alleen van U zijn de voertuigen, van U zijn de dansen en de liederen.

अन्तक *Antaka*, O Dood, de genietingen die ge opsomt zijn श्वोभावाः *śvobhāvāḥ*, voorbijgaand, dat wil zeggen: er bestaat twijfel of het bestaan (*bhāva*) ervan er morgen (*śvaḥ*) nog zal zijn; bovendien जरयन्ति *jarayanti*, verteren al die genietingen zoals nymfen enzovoorts; तेजः *tejaḥ*, de kracht; यद् *yad*, die (er is); इन्द्रियाणाम् *indriyāṇām*, van al de zintuigen; मर्त्यस्य *martyasya*, van een mens; al die genietingen zijn dus eigenlijk maar slecht omdat zij de deugd, kracht, energie, intelligentie, goede naam, en wat al niet meer, van een mens teniet doen. En ten aanzien van dat lange leven dat ge wilt aanbieden, kan ik het volgende zeggen: सर्वम् अपि जीवितम् *sarvam api jīvitam*, alle leven - zelfs dat van de Schepper (*Brahmā*) is; अल्पम् एव *alpam eva*, werkelijk kort; wat valt er dan nog te zeggen over het leven van een mens als ik? Daarom, वाहाः *vāhāḥ*, de voertuigen enzovoorts, en ook de नृत्यगीते *nṛtyagīte*, dansen en liederen; zijn तव एव *tava eva*, alleen voor U - houd ze maar!

न वित्तेन तर्पणीयो मनुष्यो लप्स्यामहे वित्तमद्राक्ष्म चेत्त्वा ।
जीविष्यामो यावदीशिष्यसि त्वं वरस्तु मे वरणीयः स एव
॥२७॥

न । वित्तेन । तर्पणीयः । मनुष्यः । लप्स्यामहे । वित्तम् ।
अद्राक्ष्म । चेत् । त्वा ।
जीविष्यामः । यावत् । ईशिष्यसि । त्वम् । वरः । तु । मे ।
वरणीयः । सः । एव ॥२७॥

na vittena tarpaṇīyo manuṣyo lapsyāmahe vittamadrākṣma cettvā;
jīviṣyāmo yāvadīśiṣyasi tvaṃ varastu me varaṇīyaḥ sa eva (27).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
वित्तेन	*vittena* met rijkdom; *vitta* gevonden, verkregen, rijkdom, bezit (965/1); √*vid* vinden, verkrijgen (964/3) [*lābhe* (Dp 36/2)]
तर्पणीयः	*tarpaṇīyaḥ; tarpaṇīya* tevreden te stellen (440/2); √*tṛp* verzadigen, tevreden stellen (453/3) [*prīṇane* (Dp 30/1)]
मनुष्यः	*manuṣyaḥ; manuṣya* menselijk, mens (784/3); √*man* denken, geloven, verbeelden (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
लप्स्यामहे	*lapsyāmahe* wij zullen verwerven; √*labh* nemen, grijpen, verwerven (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
वित्तम्	*vittam; vitta* gevonden, verkregen, rijkdom, bezit (965/1); √*vid* vinden, verkrijgen (964/3) [*lābhe* (Dp 36/2)]
अद्राक्ष्म	*adrākṣma* wij hebben gezien; √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
चेत्	*cet* wanneer, indien (401/3)
त्वा	*tvā (tvām)* U; van *tva* (463/2)
जीविष्यामः	*jīviṣyāmaḥ* wij zullen leven; √*jīv* leven (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
यावत्	*yāvat* zo lang als ..... (852/1)
ईशिष्यसि	*īśiṣyasi* U zult regeren; √*īś* bezitten, regeren (171/1) [*aiśvarye* (Dp 23/1)]

त्वम् tvam U; van *tva* (463/2)
वरः *varaḥ; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
तु *tu* maar, echter (449/3)
मे *me* door mij; *ma* (771/1)
वरणीयः *varaṇīyaḥ; varaṇīya* moetende gekozen worden (923/1); √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
सः *saḥ* hij, die, dat; van *tad* (434/1)
एव *eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

De mens kan nooit vervulling vinden door middel van rijkdom. Indien wij U gezien hebben, zullen wij rijkdom verwerven. Wij zullen leven zolang Gij regeert. Alleen deze gave moet door mij gekozen worden.

I.i.27. De mens is niet tevreden met rijkdom alleen. Maar als we U ontmoet hebben, zullen we toch al rijkdom verwerven en zullen we zo lang leven als gij het ons toestaat. Maar de wens die de moeite waard is blijft dezelfde.

Bovendien मनुष्यः *manuṣyaḥ*, de mens; न तर्पणीयः *na tarpaṇīyaḥ*, is niet tevreden te stellen; वित्तेन *vittena*, door grote rijkdom. Het verkrijgen van rijkdom in deze wereld heeft nog nooit iemand gelukkig gemaakt. Maar als in ons al het verlangen naar rijkdom zou opkomen, dan लप्स्यामहे *lapsyāmahe*, zullen wij verwerven, verkrijgen; वित्तम् *vittam*, rijkdom; चेत् अद्राक्ष्म *cet adrākṣma*, nu we hebben gezien त्वा *tvā*, U. Voor *tvā* lees *tvām*. Ook op die manier zullen we een langdurig leven verwerven. जीविष्यामः *Jīviṣyāmaḥ*, wij zullen leven; यावत् *yāvat*, zo lang als; त्वम् *tvam*, gij; ईशिष्यसि *īśiṣyasi*, zult regeren (lees: *īśiṣyase*), dit bepaalt, omdat U de Dood bent. Hoe kan een mens die U ontmoet heeft arm zijn en hoe kan hem een kort leven beschoren zijn? वरः तु मे वरणीयः सः एव *Varaḥ tu me varaṇīyaḥ saḥ eva*, dus de wens die echt de moeite waard is, is uitsluitend de vraag die ik reeds stelde: de vraag naar de kennis van het Zelf.

अजीर्यताममृतानामुपेत्य जीर्यन्मर्त्यः क्वधःस्थः प्रजानन् ।
अभिध्यायन् वर्णरतिप्रमोदानतिदीर्घे जीविते को रमेत ॥२८॥

अजीर्यताम् । अमृतानाम् । उपेत्य । जीर्यन् । मर्त्यः । क्वधःस्थः ।
प्रजानन् ।
अभिध्यायन् । वर्णरतिप्रमोदान् । अतिदीर्घे । जीविते । कः ।
रमेत ॥२८॥

ajīryatāmamṛtānāmupetya jīryanmartyaḥ kvadhaḥsthaḥ prajānan;
abhidhyāyan varṇaratipramodānatidīrghe jīvite ko rameta (28).

अजीर्यताम्	*ajīryatām* van hen die niet oud worden, van de leeftijdlozen; *ajīryat* hij die niet oud wordt, hij die leeftijdloos is; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *jīryat* ouder wordend, wat oud wordt; √*jṝ* oud worden, vervallen (424/3) [-]
अमृतानाम्	*amṛtānām* van de onsterfelijken; *amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827/2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
उपेत्य	*upetya* genaderd hebbend; *upa*-√*i* komen bij, naderen, bereiken (215/2); *upa* naar, dichtbij (194/3); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
जीर्यन्	*jīryan; jīryat* ouder wordend, wat oud wordt; √*jṝ* oud worden, vervallen (424/3) [-]
मर्त्यः	*martyaḥ; martya* wat moet sterven, sterfelijk; √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
क्वधःस्थः	*kvadhaḥsthaḥ; kvadhaḥstha* hij die beneden op aarde verblijft (324/3); *ku* aarde (286/3); *adhas* beneden (20/1); *stha* staande, verblijvende (1262/3); √*sthā* staan (op), verblijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
प्रजानन्	*prajānan; prajānat* wetend, begrijpend; *pra*-√*jñā* weten, begrijpen (659/1); *pra* voor, voort--- (652/2);

	√*jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
अभिध्यायन्	*abhidhyānan; abhidhyānat* overwegend; *abhi*-√*dhyai* overwegen, wensen, aandacht richten op (63/2); *abhi* naar, in, op (61/1); √*dhyai* denken aan, overwegen (521/1) [*cintāyām* (Dp 20/1)]
वर्णरतिप्रमोदान्	*varṇaratipramodān* muziek, amusement en genot; *varṇa* schoonheid, muziek (924/2); √*varṇ* loven (924 /2) [*varṇa-kriyā-vistāra-guṇa-vacaneṣu* (Dp 49/2); *rati* rust, vermaak (867/3); √*ram* tot rust brengen, genieten (867/2) [*krīḍāyām* (Dp 18/2)]; *pramoda* vreugde (686/3); *pra*-√*mud* zich zeer verheugen (686/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*mud* gelukkig zijn, verheugen (822/2) [*harṣe* (Dp 1/2)]
अतिदीर्घे	*atidīrghe* in een zeer lang .....; *atidīrgha* zeer lang (12/3); *ati* voorbij, over (12/2); *dīrgha* lang (481/3)
जीविते	*jīvite* in een leven; *jīvita* levend, leven (423/2); √*jīv* leven (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
कः	*kaḥ; ka* wie, welke (240/2)
रमेत	*rameta* hij zou zich verheugen; √*ram* tot rust brengen, genieten (867/2) [*krīḍāyām* (Dp 18/2)]

Welke op aarde levende sterveling, onderhevig aan ouderdom, die de onsterfelijken heeft ontmoet die niet oud worden, zou vreugde vinden in een zeer lang leven als hij zich bewust is [van de betrekkelijkheid] van muziek, amusement en genot?

I.i.28. Wanneer iemand in de nabijheid is geweest van de onsterfelijken, wie zal dan in dit aardse bestaan nog genot vinden in een lang leven terwijl hij zich bewust is [van de vergankelijkheid] van muziek en spel en van het genot ervan?

Bovendien उपेत्य *upetya*, in de nabijheid gekomen zijnde; अजीर्यताम् *ajīryatām*, van de onvergankelijken, van degenen die het verval van de ouderdom niet ondergaan; अमृतानाम् *amṛtānām*, van de onsterfelijken (en) प्रजानन् *prajānan*, wetend, inziende dat er iets beters van hen verkregen kan worden terwijl hij als mens zelf is जीर्यन्

मर्त्यः *jīryan martyaḥ*, onderworpen aan verval en dood (en hoewel hijzelf is) क्वधःस्थः *kvadhaḥsthaḥ*, aardbewoner. Het woord is als volgt afgeleid: कु *ku*, is de aarde en die is अधः *adhaḥ*, beneden ten opzichte van de hemel en andere plaatsen. Iemand die daar leeft (तिष्ठति *tiṣṭhati*) is क्वधःस्थः *kvadhaḥsthaḥ*. Hoe kan hij vragen naar zulke voorbijgaande zaken als zonen, rijkdom, goud en dergelijke? Zo'n vraag kun je toch alleen verwachten van mensen die geen onderscheid maken? *Kvadhaḥsthaḥ* kan ook worden gelezen als *kva tadāsthaḥ*. *Tadāsthaḥ* is degene die geabsorbeerd is in, die zijn toevlucht zoekt tot (*āsthā*) die dingen, zoals kinderen, enzovoorts, waarbij *kva* 'wanneer' betekent. (De betekenis van dat zinsdeel is dan:) "Wanneer zal iemand die naar een hoger menselijk doel streeft dan dat, hoe moeilijk het ook zeker te stellen is, nog in beslag worden genomen (*tadāsthaḥ*) door dergelijke bezittingen?" Met andere woorden: niemand zal hiernaar verlangen als hij weet dat het waardeloos is, want ieder mens zal steeds naar beter en nog beter streven. Daarom laat ik me niet verleiden door het vooruitzicht van kinderen, rijkdom, enzovoorts. Bovendien कः *kaḥ*, wie, welk redelijk denkend mens; अभिध्यायन् *abhidhyāyam*, die overweegt, die de ware aard heeft vastgesteld van; वर्णरतिप्रमोदान् *varṇaratipramodān*; muziek, amusement en genot, afkomstig van hemelse nymfen en dergelijke, en die heeft ingezien dat dit alles van voorbijgaande aard is; रमेत *rameta*, kan nog genoegen scheppen; अतिदीर्घे जीविते *atidīrghe jīvite*, in een lang leven?

यस्मिन्निदं विचिकित्सन्ति मृत्यो यत्साम्पराये महति ब्रूहि नस्तत् ।
योऽयं वरो गूढमनुप्रविष्टो नान्यं तस्मान्नचिकेता वृणीते ॥२९॥

यस्मिन् । इदम् । विचिकित्सन्ति । मृत्यो । यद् । साम्पराये ।
महति । ब्रूहि । नः । तद् ।
यः । अयम् । वरः । गूढम् । अनुप्रविष्टः । न । अन्यम् ।
तस्मात् । नचिकेता । वृणीते ॥२९॥

yasminnidaṃ vicikitsanti mṛtyo yatsāmparāye mahati brūhi nastat;
yo 'yaṃ varo gūḍhamanupraviṣṭo nānyaṃ tasmānnaciketā vṛṇīte (29).

यस्मिन्	*yasmin* waarover; van *yad* (844/2)
इदम्	*idam* dit, deze (165/2)
विचिकित्सन्ति	*vicikitsanti* zij wensen te onderscheiden, zij twijfelen; *vi*-√*cit* waarnemen, begrijpen (959/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*cit* waarnemen (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
मृत्यो	*mṛtyo* O Dood; *mṛtyu* dood, het sterven (827/2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
साम्पराये	*sāmparāye* in de overgang; *sāmparāya* betreffende de andere wereld, betreffende het overgaan (het sterven) (1206/3); *sām* = *sam* met, tezamen met (1152 /1); *parā* weg van (589/2); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
महति	*mahati* in de grote .....; *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
ब्रूहि	*brūhi* spreek; √*brū* spreken (742/1) [*vyāktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
नः	*naḥ* tegen ons; van *asmad* (123/2)
तद्	*tad* daarover, over dat (434/1)
यः	*yaḥ* dat wat, hetwelk; van *yad* (844/2)
अयम्	*ayam* deze (84/3); van *idam* dit, deze (165/2)
वरः	*varaḥ; vara* gave (922/1); √*vṛ* kiezen, een gift toe-

staan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]

गूढम् *gūḍham; gūḍha* verborgen, geheime plaats, mysterie (360/3); √*guh* verbergen, geheim houden (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]

अनुप्रविष्टः *anupraviṣṭaḥ; anupraviṣṭa* doorgedrongen; *anu-pra-*√*viś* volgen in het binnengaan; doordringen (36/1); *anu* na, langs, met (31/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*viś* binnengaan (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]

न *na* niet, noch, geen (523/1)

अन्यम् *anyam; anya* andere (45/2)

तस्मात् *tasmāt* dan dat, van *tad* (434/1)

नचिकेता *naciketā; naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]

वृणीते *vṛṇīte* hij kiest; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]

O Dood, vertel ons over hetgeen de mensen in twijfel laat met betrekking tot hun overgang naar het hiernamaals en over datgene wat, als het gekend wordt, zo'n belangrijk gevolg heeft. Naciketas vraagt geen andere gunst dan deze, die doordringt tot het geheim.

I.i.29. O Dood, vertel ons over datgene van de andere wereld waarover de mensen twijfelen, terwijl de kennis ervan grote gevolgen heeft. Buiten deze vraag die betrekking heeft op iets ondoorgrondelijks vraagt Naciketas niets meer.

Probeer daarom niet mij te verleiden met die voorbijgaande dingen en ब्रूहि नः *brūhi naḥ*, vertel ons; तद् *tad*, dat, datgene waar ik om gevraagd heb; यस्मिन् *yasmin*, waarover (het Zelf over welke); de mensen इदम् विचिकित्सन्ति *idam vicikitsanti*, in twijfel zijn of Het al dan niet bestaat; साम्पराये *sāmparāye*, in verband met de volgende wereld, als een mens sterft; यद् *yad*, hetwelk - dat wil zeggen: de zekere kennis omtrent het Zelf welke; महति *mahati*, een groot gevolg wordt toegeschreven. Om kort te gaan: अयम् वरः *ayam varaḥ*, deze gunst die betrekking heeft op het Zelf waarover het hier gaat; en यः *yaḥ*, die गूढम् अनुप्रविष्टः *gūḍham anupraviṣṭaḥ*, is binnengegaan in een ontoegankelijke schuilplaats - die zeer ondoorgrondelijk is gewor-

den; buiten die gunst अन्यम् *anyam*, enige andere gunst met betrekking tot het niet-Zelf waarnaar onredelijke mensen zouden kunnen vragen; नचिकेता न वृणीते *naciketā na vṛṇīte*, vraagt Naciketas niet, zelfs niet in gedachten. Deze (laatste uitspraak) is van de Upaniṣad zelf (en geen uitspraak van Naciketas).

इति काठकोपनिषदि प्रथमाध्याये प्रथमा वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi prathamādhyāye prathamā vallī.

Aldus het eerste hoofdstuk van het eerste deel van de Kaṭha Upaniṣad.

DEEL I

HOOFDSTUK II

Nadat Yama zijn discipel op de proef had gesteld en tot de slotsom was gekomen dat zijn discipel er klaar voor was om kennis te verwerven, sprak hij:

अन्यच्छ्रेयोऽन्यदुतैव प्रेयस्ते उभे नानार्थे पुरुषँ सिनीतः ।
तयोः श्रेय आददानस्य साधु भवति हीयतेऽर्थाद्य उ प्रेयो वृणीते ॥१॥

अन्यत् । श्रेयः । अन्यत् । उत । एव । प्रेयः । ते । उभे । नानार्थे । पुरुषम् । सिनीतः ।
तयोः । श्रेयः । आददानस्य । साधु । भवति । हीयते । अर्थात् । यः । उ । प्रेयः । वृणीते ॥१॥

anyacchreyo 'nyadutaiva preyaste ubhe nānārthe puruṣaṃ sinītaḥ; tayoḥ śreya ādadānasya sādhu bhavati hīyate 'rthādya u preyo vṛṇīte (1).

अन्यत्	*anyat; anya* anders, verschillend (45/2); *anya* ..... *anya* ..... het ene ..... het andere .....
श्रेयः	*śreyaḥ; śreyas* het goede (1102/2)
अन्यत्	*anyat; anya* anders, verschillend (45/2); *anya* ..... *anya* ..... het ene ..... het andere .....
उत	*uta* benadrukt het voorafgaande woord (175/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het vooraf-gaande woord (232/2)
प्रेयः	*preyaḥ; preyas* het meer aangename (711/2); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau* (Dp 39/1)]
ते	*te* deze; van *tad* (434/1)
उभे	*ubhe* beide (tweevoud); *ubha* beide (216/2)
नानार्थे	*nānārthe* beide verschillende doeleinden hebbend; *nānārtha* verschillende doeleinden hebbend; *nānā*

verschillend (535/1); *artha* doel (90/2); √*arth* streven te verkrijgen (30/2) [*upayācñāyām* (Dp 48/2)]

पुरुषम् *puruṣam; puruṣa* mens, persoon (637/1); √*pṝ* volledig worden (648/1) [*pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 39/2)]

सिनीतः *sinītaḥ* zij beide binden; √*si* binden (1212/3) [= √*ṣi bandhane* (Dp 39/1)]

तयोः *tayoḥ* van de twee; van *tad* (434/1)

श्रेयः *śreyaḥ; śreyas* het meer luisterrijke, het goede (1102 /2)

आददानस्य *ādadānasya* voor hem die aanneemt; *ādadāna* aannemend; *ā*-√*dā* nemen (136/2); *ā* bij, naar; verandert geven in het tegenovergestelde: nemen (126/1); √*dā* geven (473/2) [*dāne* (Dp 26/2)]

साधु *sādhu* goed, geluk (1201/2); √*sādh* recht op het doel afgaan, slagen (1200/3) [*saṃsiddhau* (Dp 32/2)]

भवति *bhavati* hij is, hij wordt; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

हीयते *hīyate* hij wijkt af, hij vervreemdt; √*hā* verlaten (1296/2) [*gatau* (Dp 26/2)]

अर्थात् *arthāt* uitgaande van het doel; *artha* doel (90/2); √*arth* streven te verkrijgen (30/2) [*upayācñāyām* (Dp 48/2)]

यः *yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)

उ *u* geeft beperking aan; daarentegen (171/3)

प्रेयः *preyaḥ; preyas* het meer aangename (711/2); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]

वृणीते *vṛṇīte* hij kiest; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]

Het goede is één ding en wat aangenaam is, is iets heel anders. Beide binden de mens, hoewel ze een verschillend doel beogen. Wie het goede kiest valt geluk ten deel. Wie daarentegen kiest voor het aangename wordt afgebracht van het doel.

I.ii.1. Het beste is één ding. Het plezierige is waarlijk iets anders. Deze twee dienen verschillende doeleinden, en binden ieder mens. Wie zich richt op het beste, hem valt

het goede ten deel. Maar wie kiest voor het plezierige dwaalt af van het ware doel.

श्रेयः *Śreyaḥ*, het meest wenselijke, het hoogste doel (vrijheid); अन्यत् एव *anyat eva*, (is) waarlijk anders; [तथा *tathā*, evenzo;] उत *uta* ook; प्रेयः *preyaḥ*, wat plezieriger is; अन्यत् एव *anyat eva*, (is) inderdaad verschillend; ते उभे *te ubhe*, zij beide, wat het meest wenselijke is en wat plezieriger is; नाना अर्थे *nānā arthe*, met hun verschillende doeleinden; सिनीतः *sinītaḥ*, binden; पुरुषम् *puruṣ am*, de mens; iemand die onderworpen is aan kaste, levensfase en dergelijke, is ontvankelijk voor beide invloeden. Alle mensen worden door deze twee motieven gedreven, afhankelijk van zijn idee van plichtsbetrachting. Want door een verlangen naar welvaart of juist naar onsterfelijkheid, zal een mens zich het plezierige ten doel stellen of slechts genoegen nemen met het meest wenselijke. Daarom wordt gezegd dat alle mensen door deze twee motieven worden gestuurd op basis van hun plichtsgevoel dat hen aanzet tot wat plezieriger is of wat het meest wenselijke is. Deze twee doelstellingen zijn weliswaar gerelateerd aan de (twee) menselijke doelstellingen,[18] maar ze zijn toch aan elkaar tegengesteld omdat de ene gebaseerd is op kennis en de andere op onwetendheid. Men kan dus niet beide 'heren' tegelijkertijd dienen. Of men dient de één, of de ander. Vandaar dat तयोः *tayoḥ*, van die twee आददानस्य *ādadānasya*, voor diegene die aanvaardt श्रेयः *śreyaḥ*, enkel het meest wenselijke, dus afstand doet van het plezierige omdat dat (laatste) het resultaat is van onwetendheid साधु भवति *sādhu bhavati*, ontstaat het welzijn, het goede - als resultaat, maar de kortzichtige, en onwetende mens die het andere kiest; हीयते *hīyate*, vervreemdt; अर्थात् *arthāt*, van dit doel, het menselijke doel. Hij valt af van het eeuwige, hoogste doel. Wie is die mens? यः उ *Yaḥ u*, degene die; प्रेयः वृणीते *preyaḥ vṛṇīte*, kiest voor, zich vastklampt aan, het aangename.

Als de mens de mogelijkheid van keuze heeft, waarom kiezen de meeste mensen dan alleen voor het aangename? Hier volgt het antwoord:

[18] namelijk welvaart in deze wereld en in het hiernamaals enerzijds, en bevrijding anderzijds.

श्रेयश्च प्रेयश्च मनुष्यमेतस्तौ सम्परीत्य विविनक्ति धीरः ।
श्रेयो हि धीरोऽभि प्रेयसो वृणीते प्रेयो मन्दो
योगक्षेमाद्वृणीते ॥२॥

श्रेयः । च । प्रेयः । च । मनुष्यम् । एतः । तौ । सम्परीत्य ।
विविनक्ति । धीरः ।
श्रेयः । हि । धीरः । अभि । प्रेयसः । वृणीते । प्रेयः । मन्दः ।
योगक्षेमात् । वृणीते ॥२॥

śreyaśca preyaśca manuṣyametastau samparītya vivinakti dhīraḥ;
śreyo hi dhīro 'bhi preyaso vṛṇīte preyo mando yogakṣemādvṛṇīte (2).

श्रेयः	*śreyaḥ; śreyas* het goede (1102/2)
च	*ca* en (380/1)
प्रेयः	*preyaḥ; preyas* het meer aangename (711/2); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]
च	*ca* en (380/1); ..... *ca* ..... *ca* beide (380/1)
मनुष्यम्	*manuṣyam; manuṣya* menselijk, mens (784/3); √*man* denken, geloven, verbeelden [*jñāne* (Dp 29/2) en *ava-bodhane* (Dp 38/2)]
एतः	*etaḥ* zij beiden benaderen; *ā*-√*i* komen bij, komen naar (227/2); *ā* bij, naar; verandert gaan in het tegenovergestelde: komen (126/1); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
तौ	*tau* deze [twee]; van *tad* (434/1)
सम्परीत्य	*samparītya* overwogen hebbend, na overwogen te hebben; *sampari*-√*i* beraadslagen, overwegen (1172 /3); *sam* tezamen met (1152/1); *pari* rondom (591/2); √*i* gaan, lopen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
विविनक्ति	*vivinakti* hij (onder)scheidt; *vi*-√*vic* (onder)scheiden (987/3); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (959/3); √*vic* (onder)scheiden (958/1) [*pṛthag-bhāve* (Dp 37/1)]
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* een wijze, een wijs mens (517/1); √*dhī* waarnemen, overwegen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
श्रेयः	*śreyaḥ; śreyas* het goede (1102/2)

हि	*hi* want (1297/3)
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* een wijze, een wijs mens (517/1); √*dhī* waarnemen, overwegen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
अभिवृणीते	*abhivṛṇīte* hij verkiest; *abhi*-√*vṛ* voorkeur geven aan, iets verkiezen boven (70/1); *abhi* naar, boven (61/1); √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
प्रेयसः	*preyasaḥ* uitgaande van het aangename; *preyas* het meer aangename (711/2); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]
वृणीते	zie boven *abhivṛṇīte*
प्रेयः	*preyaḥ; preyas* het meer aangename (711/2); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]
मन्दः	*mandaḥ; manda* een dwaas, een dom mens (787/3); √*mand* stilstaan (787/3) [= √*mad stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 2/1)]
योगक्षेमात्	*yogakṣemāt* terwille van toename en bescherming (van het lichaam enzovoorts); *yogakṣema* het verkrijgen en bewaren van bezittingen (856/3); *yoga* bezitting, toename (856/2); √*yuj* toevoegen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]; *kṣema* basis, vrede, veiligheid (332/3); √*kṣi* verblijven (327/3) [*nivāsa-gatyau* (Dp 36/1)]
वृणीते	*vṛṇīte* hij kiest; √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]

De mens krijgt zowel met het goede als met het aangename te maken. De wijze mens, die beide mogelijkheden heeft overwogen, maakt onderscheid. Wie wijs is geeft de voorkeur aan het goede boven het aangename. De dwaas kiest het aangename vanwege zijn hebzucht en behoudzucht.

I.ii.2. Het beste en het plezierige dienen zich aan. Een verstandig mens gebruikt de rede en maakt onderscheid. Hij verkiest het beste boven het aangename. Maar de dwaas zal het aangename verkiezen terwille van vermeerdering van bezit en zekerheid.

Zeker, een mens kan kiezen. Maar wie niet zo helder bij zijn verstand is, zal ze niet gemakkelijk van elkaar onderscheiden, noch

voor wat betreft de methoden die aangewend worden, noch voor wat betreft de vruchten die zij voortbrengen. Zo komt het dat श्रेयस् च प्रेयस् च *śreyas ca preyas ca*, het meest wenselijke en het plezierige; मनुष्यम् एतः *manuṣyam etaḥ*, de mens benaderen alsof ze met elkaar vermengd zijn. Maar zoals een zwaan melk en water van elkaar kan scheiden, zo zal een धीरः *dhīraḥ*, intelligent mens; सम्परीत्य *samparītya*, die de zaak volledig heeft overzien, die met zijn verstand overwogen heeft wat belangrijk is en wat niet; विविनक्ति *vivinakti*, onderscheid maken; तौ *tau*, tussen die twee, het meest wenselijke en het plezierige, en dan श्रेयः हि *śreyaḥ hi*, voorwaar het meest wenselijke अभिवृणीते *abhivṛṇīte*, kiezen omdat het waardevoller is, प्रेयसः *pre-yasaḥ*, in vergelijking tot het plezierige. Wie doet dat? धीरः *dhīraḥ*, een verstandig mens. Maar मन्दः *mandaḥ*, de dwaas die een beperkte intelligentie heeft en geen onderscheid weet te maken; वृणीते प्रेयः *vṛṇīte preyaḥ*, verkiest het aangename, zoals vee en zoons; योग क्षेमात् *yogakṣemāt*, terwille van *yoga* en *kṣema*, dat wil zeggen: terwille van de groei van het lichaam en de bescherming ervan.

स त्वं प्रियान्प्रियरूपांश्च कामानभिध्यायन्नचिकेतोऽत्यस्राक्षीः ।
नैतां सृङ्कां वित्तमयीमवाप्तो यस्यां मज्जन्ति बहवो
मनुष्याः ॥३॥

सः । त्वम् । प्रियान् । प्रियरूपान् । च । कामान् । अभिध्यायन् ।
नचिकेतः । अत्यस्राक्षीः ।
न । एताम् । सृङ्काम् । वित्तमयीम् । अवाप्तः । यस्याम् ।
मज्जन्ति । बहवः । मनुष्याः ॥३॥

sa tvaṃ priyānpriyarūpāṃśca kāmānabhidhyāyannaciketo 'tyasrākṣīḥ;
naitāṃ sṛṅkāṃ vittamayīmavāpto yasyāṃ majjanti bahavo manuṣyāḥ (3).

सः त्वम्	*saḥ tvam* gij zoals ge zijt, Uzelf (1111/2); *saḥ* hij; van *tad* (434/1); *tvam* jij, gij; van *tva* (463/2)
प्रियान्	*priyān; priya* geliefde (710/1); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]
प्रियरूपान्	*priyarūpān* aangename vormen hebbend; *priyarūpa* een aangename vorm hebbend (710/2); *priya* aangenaam (710/1); √*prī* verheugen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]; *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
च	*ca* en (380/1)
कामान्	*kāmān* gewenste objecten; *kāma* wens, object van wens (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
अभिध्यायन्	*abhidhyāyan* overwegend; *abhi*-√*dhyai* aandacht richten op (63/2); *abhi* naar, in, op (61/1); √*dhyai* denken aan, overwegen (521/1) [*cintāyām* (Dp 20/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
अत्यस्राक्षीः	*atyasrākṣīḥ* je hebt verworpen; *ati*-√*sṛj* wegzenden, verwerpen (16/1); *ati* voorbij, over (12/2); √*sṛj* laten gaan, uitstoten (1245/1) [*visarge* (Dp 36/1)]

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
एताम्	*etām* dit, deze; van *etad* (231/2)
सृङ्काम्	*sṛṅkām; sṛṅkā* de betekenis is onbekend (1245/1); in Kā.Up.: ketting, weg; √*sṛ* rennen, bewegen (4/2) [*gatau* (Dp 20/2)]
वित्तमयीम्	*vittamayīm; vittamaya* bestaande uit rijkdom of bezit (965/1); *vitta* gevonden, verkregen, bezit (965/1); √*vid* verkrijgen (964/3) [*lābhe* (Dp 36/2)]; *maya* is een achtervoegsel met de betekenis: bestaande uit, in de vorm van
अवाप्तः	*avāptaḥ; avāpta* verkregen; *ava*-√*āp* verkrijgen, aannemen (107/1); *ava* weg, neer (96/1); √*āp* verkrijgen, bezit nemen van (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
यस्याम्	*yasyām* in welke, waarin; van *yad* (844/2)
मज्जन्ति	*majjanti* zij verzinken; √*majj* verzinken, òndergaan (773/2) [= √*masj śuddhau* (Dp 36/1)]
बहवः	*bahavaḥ* vele; *bahu* veel (724/2)
मनुष्याः	*manuṣyāḥ* mensen; *manuṣya* menselijk, mens (784 /3); √*man* denken, geloven, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]

Maar iemand als gij, Naciketas, hebt na rijp beraad alle begeerlijke zaken die op zichzelf heerlijk zijn of een heerlijke vorm hebben, afgewezen. Ge hebt deze weg van rijkdom waarop vele mensen hun ongeluk tegemoet gaan niet genomen.

I.ii.3. O Naciketas! Ge zijt er inderdaad in geslaagd om na zorgvuldige overweging alle begeerlijke dingen en alle genot te laten liggen. Ge hebt dit pad van rijkdom en bezit niet aanvaard waarop velen hun ongeluk tegemoet gaan.

सः त्वम् *Saḥ tvam*, ge zijt zodanig dat ge - hoewel door mij steeds weer op de proef gesteld - अभिध्यायन् *abhidhyāyan*, na zorgvuldige overweging - van de tekortkomingen zoals de voorbijgaande, tijdelijke aard en ook het onsubstantiële karakter van कामान् *kāmān*, begeerlijke zaken, zoals प्रियान् *priyān*, dierbaren, bijvoorbeeld kinderen; च *ca*, en; प्रियरूपान् *priyarūpān*, veroorzakers van genot, zoals

nymfen,[19] नचिकेतः *naciketaḥ*, Naciketas, अत्यस्राक्षीः *atyasrākṣīḥ*, hebt ge terzijde gelegd. Wat een intelligentie hebt gij! न अवाप्तः *Na avāptaḥ*, ge hebt niet aanvaard; एताम् *etām*, deze noodlottige सृङ्काम् *sṛṅkām*, weg; वित्तमयीम् *vittamayīm*, vol rijkdom waarin de onwetende mensen hun vertrouwen stellen. यस्याम् *Yasyām*, op deze weg; बहवः *bahavaḥ*, vele; मनुष्याः *manuṣyāḥ*, mensen; मज्जन्ति *majjanti*, zinken weg, gaan hun ongeluk tegemoet.

In het eerste vers wordt gezegd: "Wie zich richt op het beste, valt het goede ten deel. Maar wie kiest voor het plezierige dwaalt af van het ware doel." Waarom? Hier volgt het antwoord:

[19] Kinderen zijn je eigen Zelf, als het ware, terwijl nymfen een stap verder van iemand zijn verwijderd.

दूरमेते विपरीते विषूची अविद्या या च विद्येति
ज्ञाता ।
विद्याभीप्सिनं नचिकेतसं मन्ये न त्वा कामा
बहवोऽलोलुपन्त ॥४॥

दूरम् । एते । विपरीते । विषूची । अविद्या । या । च । विद्या ।
इति । ज्ञाता ।
विद्याभीप्सिनम् । नचिकेतसम् । मन्ये । न । त्वा । कामाः । बहवः
। अलोलुपन्त ॥४॥

dūramete viparīte viṣūcī avidyā yā ca vidyeti jñātā;
vidyābhīpsinaṃ naciketasaṃ manye na tvā kāmā bahavo 'lolupanta (4).

दूरम्	*dūram; dūra* ver, in hoge mate (489/2)
एते	*ete* deze (twee); van *etad* (231/2)
विपरीते	*viparīte; viparīta* tegengesteld (974/1); *vi-pari-√i* ronddraaien (974/1); *vi* apart, weg van, geeft uitbreiding aan (949/3); *pari* rond, rondom (591/2); √*i* gaan [*gatau* (Dp 24/2)]
विषूची	*viṣūcī* in verschillende richtingen gaande (998/1); *visvañc* draaiend naar alle richtingen (998/2); *viṣu* aan beide kanten, in verschillende richtingen (997/3); *añc* gedraaid, gericht naar (10/3); √*añc* bewegen, gaan (10/3) [*gati-pūjanayoḥ* (Dp 5/1)]
अविद्या	*avidyā* onwetendheid, illusie (108/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vidyā* kennis, geleerdheid (963/3); √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25 /1)]
या	*yā* datgene wat; van *yad* (844/2)
च	*ca* en (380/1)
विद्या	*vidyā* kennis, geleerdheid (963/3); √*vid* weten, kennen, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
इति	*iti* aldus, : "---" (165/1)

ज्ञाता	*jñātā; jñāta* gekend (425/3); √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
विद्याभीप्सिनम्	*vidyābhīpsinam* iemand die kennis verlangt; *vidyā* kennis, geleerdheid (963/3); √*vid* weten, kennen, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]; *abhīpsin* iemand die begeert/verlangt (77/2); *abhi*-√*āp* bereiken, verkrijgen (77/2); *abhi* naar, in, op (61/1); √*āp* bereiken, verkrijgen (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
नचिकेतसम्	*naciketasam* Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
मन्ये	*manye* ik beschouw, ik acht; √*man* denken, geloven, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
त्वा	*tvā* = *tvām* gij, U; van *tva* (463/2)
कामाः	*kāmāḥ* wensen, gewenste objecten; *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
बहवः	*bahavaḥ* vele; *bahu* veel (724/2)
अलोलुपन्त	*alolupanta* zij leidden af, zij hebben afgeleid; √*lup* afleiden, verwarren (904/2) [*chedane* (Dp 36/2)]

Er is een grote tegenstelling tussen hetgeen bekend staat als kennis en hetgeen bekend staat als onwetendheid, en zij volgen een uiteenlopende richting. Ik denk dat gij, Naciketas, naar kennis verlangt, want al die begeerlijke dingen hebben U niet kunnen verleiden.

I.ii.4. Kennis en onwetendheid zijn tegenstrijdig. Zij volgen verschillende wegen. Naciketas verlangt naar kennis, want geen van alle vormen van genot, hoe veelvoudig ook, konden hem verleiden.

एते *Ete*, deze twee; zijn दूरम् *dūram*, verreweg, over grote afstand; विपरीते *viparīte*, tegenstrijdig, elkaar uitsluitend zoals licht en donker, want zij zijn gebaseerd op het wel of niet gebruiken van onderscheidingsvermogen; विषूची *viṣūcī*, zij volgen verschillende wegen en geven dus verschillende gevolgen. Zij zijn de grondslag voor

een bestaan in de wereld of voor bevrijding. Dat is de strekking. Welke zijn die twee? Enerzijds या च ज्ञाता *yā ca jñātā*, datgene wat bekend staat of gekend wordt door mensen met inzicht; अविद्या इति *avidyā iti*, als onwetendheid, die dus het plezierige als doelstelling heeft; या च विद्या इति *yā ca vidyā iti*, en datgene wat als kennis bekend staat - en dat het meest wenselijke ten doel heeft. Van deze twee मन्ये *manye*, beschouw ik jou; नचिकेतसम् *naciketasam*, Naciketas; als विद्याभीप्सिनम् *vidyābhīpsinam*, degene die naar kennis verlangt. Waarom? Omdat कामाः *kāmāḥ*, de begeerlijke zaken, zoals nymfen enzovoorts, die de geest van niet-verlichte mensen afleiden, hoewel ze बहवः *bahavaḥ*, groot in aantal zijn; न अलोलुपन्त त्वा *na alolupyanta tvā*, je niet hebben verleid. Voor त्वा *tvā*, lees त्वाम्, *tvām*. Jou hebben zij niet van het pad van het meest wenselijke afgeleid, omdat ze niet in staat waren enige wens om van die dingen te genieten in je wakker te roepen. Daarom ben ik van mening dat je werkelijk naar verlichting verlangt en rijp bent voor het meest wenselijke. Dat is de strekking.

अविद्यायामन्तरे वर्तमानाः स्वयं धीराः पण्डितंमन्यमानाः ।
दन्द्रम्यमाणाः परियन्ति मूढा अन्धेनैव नीयमाना यथान्धाः
॥५॥

अविद्यायाम् । अन्तरे । वर्तमानाः । स्वयम् । धीराः । पण्डितम् ।
मन्यमानाः ।
दन्द्रम्यमाणाः । परियन्ति । मूढाः । अन्धेन । एव । नीयमानाः ।
यथा । अन्धाः ॥५॥

avidyāyāmantare vartamānāḥ svayaṃ dhīrāḥ paṇḍitaṃmanyamānāḥ; dandramyamāṇāḥ pariyanti mūḍhā andhenaiva nīyamānā yathāndhāḥ (5).

अविद्यायाम्	*avidyāyām* in onwetendheid; *avidyā* onwetendheid, illusie (108/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vidyā* kennis, geleerdheid (963/3); √*vid* weten, kennen, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
अन्तरे	*antare* temidden van (44/1)
वर्तमानाः	*vartamānāḥ; vartamāna* bestaand, levend (925/2); √*vṛt* bestaan, leven (1009/1) [*varttane* (Dp 16/1)]
स्वयम्	*svayam* zichzelf (1278/2)
धीराः	*dhīrāḥ* de wijzen*; dhīra* intelligent, wijs (517/1); √*dhī* begrijpen, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
पण्डितम्	*paṇḍitam; paṇḍita* geleerd, een geleerde (580/3) [-]
मन्यमानाः	*manyamānāḥ; manyamāna* achtend (over zichzelf denkend); √*man* denken, geloven, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]
दन्द्रम्यमाणाः	*dandramyamāṇāḥ; dandramyamāṇa* rondrennend; √*dram* rondrennen (500/3) [*gatau* (Dp 10/1)]
परियन्ति	*pariyanti* zij gaan rond; *pari*-√*i* rondgaan (605/2); *pari* rond, rondom (591/2); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
मूढाः	*mūḍhāḥ* de dwazen; *mūḍha* dwaas, verdwaasd (825 /2); √*muh* verdwaasd worden (824/3) [*vaicitye* (Dp 30/2)]

अन्धेन	*andhena* door een blinde; *andha* een blinde (44/3); √*andh* blind maken (44/3) [*dṛṣṭi-upaghāte* (Dp 49/2)]
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
नीयमानाः	*nīyamānāḥ; nīyamāna* geleid wordend; √*nī* leiden (565/1) [= √*nī prāpaṇe* (Dp 10/1)]
यथा	*yathā* zoals (841/2)
अन्धाः	*andhāḥ* de blinden; *andha* een blinde (44/3); √*andh* blind maken (44/3) [*dṛṣṭi-upaghāte* (Dp 49/2)]

Levend temidden van onwetendheid, in de overtuiging dat ze wijs en geleerd zijn, rennen de dwazen rond en volgen dwaalwegen, als blinden geleid door blinden.

I.ii.5. Dwaze mensen bevinden zich middenin onwetendheid en desondanks menen ze dat ze intelligent zijn en inzicht hebben. Zo gaan zij steeds maar rond, en ze dwalen rond als blinden die door blinden worden geleid.

Zij die geneigd zijn te leven in een werelds bestaan, वर्तमानाः *vartamānāḥ*, leven; अविद्यायाम् अन्तरे *avidyāyām antare*, temidden van onwetendheid. Het is alsof zij in diepe duisternis vastgebonden zijn met honderden boeien en touwen die gevormd worden door hun verlangen naar zonen, vee, en dergelijke; मन्यमानाः स्वयम् *manyamānāḥ svayam*, terwijl ze van zichzelf denken dat ze धीराः *dhīrāḥ*, intelligent zijn en पण्डिताः *paṇḍitāḥ*, kenners van de geschriften. Deze मूढाः *mūḍhāḥ*, onverstandige mensen die hun onderscheidingsvermogen niet gebruiken; परियन्ति *pariyanti*, draaien in cirkels rond; दन्द्रम्यमाणाः *dandramyamāṇāḥ*, doordat zij allerlei kromme wegen bewandelen.[20] Zo worden zij getroffen door ouderdom, dood, ziekte enzovoorts, en zij lijken op अन्धाः *andhāḥ*, blinden; नीयमानाः *nīyamānāḥ*, die geleid worden; अन्धेन एव *andhena eva*, door een blinde. En wanneer ze een oneffen weg bewandelen, struikelen ze en overkomt hun een ongeluk. Enkel en alleen door hun onwetendheid blijven ze verstoken van ieder begrip omtrent het bereiken van de andere wereld.

[20] Wij lezen hier *gacchantaḥ*. Een alternatief is *icchantaḥ*: wensen.

न साम्परायः प्रतिभाति बालं प्रमाद्यन्तं वित्तमोहेन मूढम् ।
अयं लोको नास्ति पर इति मानी पुनः पुनर्वशमापद्यते मे ॥६॥

न । साम्परायः । प्रतिभाति । बालम् । प्रमाद्यन्तम् । वित्तमोहेन । मूढम् ।
अयम् । लोकः । न । अस्ति । परः । इति । मानी । पुनर् । पुनर् । वशम् । आपद्यते । मे ॥६॥

na sāmparāyaḥ pratibhāti bālaṃ pramādyantaṃ vittamohena mūḍham;
ayaṃ loko nāsti para iti mānī punaḥ punarvaśamāpadyate me(6).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
साम्परायः	*sāmparāyaḥ; sāmparāya* betreffende de overgang van deze wereld naar de andere (1206/3); *sam-parā-√i* overlijden, bestaan vanuit eeuwigheid (1172/2); *sam* tezamen met (1152/1); *parā = para* de andere kant (586/1); √*pṛ* redden, beschermen (645/1) [= √*pṝ pāla-na-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]; *aya* gaande (84/2); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
प्रतिभाति	*pratibhāti* het wordt geopenbaard, het wordt bekend gemaakt; *prati-√bhā* verschijnen, geopenbaard worden (668/2); *prati* naar, terug, op (661/2); √*bhā* schijnen, verschijnen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/2)]
बालम्	*bālam; bāla* kind, jongen, een volwassen mens die zijn onderscheidingsvermogen niet gebruikt, een verdwaasde (728/3) [-]
प्रमाद्यन्तम्	*pramādyantam; pramādyat* veronachtzamend, nalatig (685/3); *pra-√mad* veronachtzamen, nalatig zijn (685/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*mad* verheugen, opwinden (777/3) [*harṣe* (Dp 30/2)]
वित्तमोहेन	*vittamohena* door verlies van bewustzijn voortkomend uit rijkdom; *vitta* verkregen, rijkdom (965/1); √*vid* verkrijgen (964/3) [*lābhe* (Dp 36/2)]; *moha* verlies van bewustzijn, verwarring (836/1); √*muh* ver-

dwaasd worden (824/3) [*vaicitye* (Dp 30/2)]

मूढम् *mūḍham; mūḍha* dwaas, verdwaasd geworden (825/2); √*muh* verdwaasd worden (824/3) [*vaicitye* (Dp 30/2)]

अयम् *ayam* deze; van *idam* (165/2)

लोकः *lokaḥ; loka* plaats, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

न *na* niet, noch, geen (523/1)

अस्ति *asti* er is; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]

परः *paraḥ; para* andere (586/1); √*pṛ* redden, beschermen (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]

इति *iti* aldus, : "---" (165/1)

मानी *mānī; mānin* denkend (809/3); √*man* denken, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]

पुनर् पुनर् *punar punar* telkens weer, voortdurend (633/2)

वशम् *vaśam; vaśa* macht, gezag (929/2); √*vaś* wil opleggen, bevelen (929/1) [*kāntau* (Dp 25/2)]

आपद्यते *āpadyate* hij komt ten onder, hij komt binnen; *ā*-√*pad* binnenkomen (142/3); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*pad* vallen (582/3) [*gatau* (Dp 25/2)]

De manier om die andere wereld te bereiken wordt niet geopenbaard aan de mens die geen onderscheid maakt, en onoplettend is doordat hij wordt misleid door rijkdom. Denkend: "Alleen deze zichtbare wereld bestaat, en er is geen volgende", valt hij keer op keer in mijn handen.

I.ii.6. Iemand die geen onderscheid maakt en zich voortdurend vergist omdat hij zich laat meeslepen door de verlokkingen van rijkdom, zal geen kennis verwerven over de manier waarop de andere wereld kan worden bereikt. Degene die ervan overtuigd is dat alleen deze wereld bestaat en verder niets, zal voortdurend onder mijn invloed komen.

सम्परायः *Samparāyaḥ*, de andere wereld die wordt bereikt wanneer het lichaam (*sampara*) wegvalt: साम्परायः *sāmparāyaḥ*, iedere methode uit de geschriften die tot die andere wereld voert. Die (me-

thode) न प्रतिभाति *na pratibhāti*, wordt niet bekend gemaakt aan, wordt niet praktisch uitvoerbaar voor बालम् *bālam*, een jongen, iemand die zijn onderscheidingsvermogen niet gebruikt, die प्रमाद्यन्तम् *pramādyantam*, zich voortdurend vergist omdat hij met zijn geest voortdurend bezig is met zijn verlangens naar kinderen, vee, en dergelijke, en die dus मूढम् *mūḍham*, verdwaasd, en gehuld is in de duisternis (van onwetendheid), वित्तमोहेन *vittamohena*, omdat hij door al zijn rijkdom geen onderscheid maakt. "Er is slechts अयम् लोकः *ayaṃ lokaḥ*, deze wereld, dat wil zeggen: deze zichtbare, zintuiglijke wereld vol met vrouwen, eten, drinken enzovoorts; न परः अस्ति *na paraḥ asti*, en er is geen andere, onzichtbare wereld." इति मानी *Iti mānī*, door voortdurend zo te denken, wordt hij पुनः पुनः *punaḥ punaḥ* steeds opnieuw geboren. Zo आपद्यते वशम् *āpadyate vaśam*, komt die mens onder de heerschappij मे *me*, van mij, de Dood, en zo blijft hij vastzitten in onophoudelijk lijden in de vorm van geboorte, dood enzovoorts. Zo ziet de wereld er meestal uit.

Onder duizenden is er maar een enkeling zoals jij die naar het meest wenselijke verlangt en die een kenner van het Zelf wordt.
Want:

श्रवणायापि बहुभिर्यो न लभ्यः शृण्वन्तोऽपि बहवो यं न विद्युः ।
आश्चर्यो वक्ता कुशलोऽस्य लब्धाऽऽश्चर्यो ज्ञाता कुशलानुशिष्टः ॥७॥

श्रवणाय । अपि । बहुभिः । यः । न । लभ्यः । शृण्वन्तः । अपि । बहवः । यम् । न । विद्युः ।
आश्चर्यः । वक्ता । कुशलः । अस्य । लब्धा । आश्चर्यः । ज्ञाता । कुशलानुशिष्टः ॥७॥

śravaṇāyāpi bahubhiryo na labhyaḥ sṛṇvanto 'pi bahavo yaṃ na vidyuḥ;
āścaryo vaktā kuśalo 'sya labdhā ''ścaryo jñātā kuśalānuśiṣṭaḥ (7).

श्रवणाय	*śravaṇāya* voor het horen; *śravaṇa* de handeling van het horen (1096/3); √*śru* horen, luisteren (1100/3) [*śravane* (Dp 20/2)]
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
बहुभिः	*bahubhiḥ* door velen; *bahu* veel (724/2)
यः	*yaḥ* hij die, datgene wat; van *yad* (844/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
लभ्यः	*labhyaḥ; labhya* bereikbaar (896/2); √*labh* ontmoeten, bereiken (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
शृण्वन्तः	*sṛṇvantaḥ; sṛṇvat* horend; √*śru* horen, luisteren (1100/3) [*śravane* (Dp 20/2)]
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
बहवः	*bahavaḥ* velen; *bahu* veel (724/2)
यम्	*yam* hem die, datgene wat; van *yad* (844/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
विद्युः	*vidyuḥ* zij kennen; √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
आश्चर्यः	*āścaryaḥ; āścarya* wonderbaarlijk (158/1); *ā*-√*car* naderen, voortgaan, handelen (131/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*car* gaan, bewegen (389/1) [*gatau bhakṣane* (Dp 12/1)]

वक्ता	*vaktā; vaktṛ* hij die spreekt, vertolker (912/1); √*vac* spreken, zeggen (912/2) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
कुशलः	*kuśalaḥ; kuśala* bedreven bekwaam (297/2) [-]
अस्य	*asya* van dit; van *idam* (165/2)
लब्धा	*labdhā; labdhṛ* hij die bereikt (896/3) √*labh* ontmoeten, bereiken (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
आश्चर्यः	*āścaryaḥ; āścarya* wonderbaarlijk (158/1); *ā*-√*car* naderen, voortgaan, handelen (131/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*car* gaan, bewegen (389/1) [*gatau bhakṣane ca* (Dp 12/1)]
ज्ञाता	*jñātā; jñātṛ* hij die kent, hij die begrijpt, de kenner (426/1); √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
कुशलानुशिष्टः	*kuśalānuśiṣṭaḥ; kuśalānuśiṣtan* onderwezen door een bekwaam persoon; *kuśala* bedreven, bekwaam (297 /2) [-]; *anuśiṣṭa* onderwezen (39/3); *anu*-√*śās* onderwijzen (39/2); *anu* na, langs (31/1); √*śās* onderwijzen, onderrichten (1068/3) [*anuśiṣṭau* (Dp 25/2)]

Veel mensen is het niet gegeven zelfs maar over dat Zelf te horen. En als ze er al van gehoord hebben, kunnen ze het niet bevatten. Maar wie erover spreekt is een wonder en de bekwame persoon die Het bereikt, is een wonder. Een wonder is hij die Het onder leiding van een kundig leermeester heeft leren kennen.

I.ii.7. Dat Zelf is voor de meesten niet bereikbaar door er alleen maar over te horen. Evenmin kunnen de meesten het Zelf kennen, zelfs niet wanneer zij ervan horen. Daarom is degene die het Zelf weet uit te leggen een wonderbaarlijk mens. Evenzo is degene die de uitleg weet te waarderen een wonderbaarlijk mens. Wonderbaarlijk is degene die tot Zelfkennis komt onder de leiding van een bevoegde leermeester.

यः *Yaḥ*, dat Zelf, dat; न लभ्यः *na labhyaḥ*, niet bereikbaar is; बहुभिः *bahubhiḥ*, voor velen; श्रवणाय अपि *śravaṇāya api*, zelfs ten behoeve van het horen ervan. यम् *Yam*, dat Zelf dat बहवः *bahavaḥ*, vele (anderen); शृण्वन्तः अपि *śṛṇvantaḥ api*, zelfs wanneer

zij erover horen; न विद्युः *na vidyuḥ*, niet kennen. Want iemand wiens geest niet gezuiverd is, kan geen Zelfkennis verwerven.
Bovendien, अस्य वक्ता *asya vaktā*, wie uitleg erover kan geven (is) आश्चर्यः *āścaryaḥ*, een wonderbaarlijk mens, te vergelijken met een wonder. Hij is een zeldzaamheid. Evenzo is degene die erover hoort en daarin कुशलः *kuśalaḥ* bedreven is, een zeldzaamheid want hij bereikt लब्धा *labdhā*; het Zelf. Want आश्चर्यः ज्ञाता *āścaryaḥ jñātā*, een wonderbaarlijk mens, een zeldzame ziel, wordt een kenner, mits hij कुशलानुशिष्टः *kuśalānuśiṣṭaḥ*, door een bekwame leermeester is onderwezen.

Waarom (is dat zo)? Hier volgt de reden:

न नरेणावरेण प्रोक्त एष सुविज्ञेयो बहुधा चिन्त्यमानः ।
अनन्यप्रोक्ते गतिरत्र नास्ति अणीयान् ह्यतर्क्यमणुप्रमाणात्
॥८॥

न । नरेण । अवरेण । प्रोक्तः । एषः । सुविज्ञेयः । बहुधा ।
चिन्त्यमानः ।
अनन्यप्रोक्ते । गतिः । अत्र । न । अस्ति । अणीयान् । हि ।
अतर्क्यम् । अणुप्रमाणात् ॥८॥

na nareṇāvareṇa prokta eṣa suvijñeyo bahudhā cintyamānaḥ;
ananyaprokte gatiratra nāsti aṇīyān hyatarkyamāṇupramāṇāt (8).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
नरेण	*nareṇa* door een mens; *nara* mens, man (528/3) [-]
अवरेण	*avareṇa* door een minder ontwikkelde; *avara* ondergeschikt, minder ontwikkeld (102/2); van *ava* neer (96/1)
प्रोक्तः	*proktaḥ; prokta* onderwezen (690/2); *pra-√vac* onderwijzen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); *√vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
एषः	*eṣaḥ* dit; van *etad* (231/2)
सुविज्ञेयः	*suvijñeyaḥ; suvijñeya* goed te begrijpen (1233/2); *su* goed, gemakkelijk (1219/3); *vi-√jñā* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); *√jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
बहुधा	*bahudhā* op verschillende manieren (726/2); *bahu* veel (724/2)
चिन्त्यमानः	*cintyamānaḥ; cintyamāna* beschouwd wordend; *√cint* denken, beschouwen (398/1) [= *√cit smṛtyām* (Dp 41 /1)]
अनन्यप्रोक्ते	*ananyaprokte* in het onderwezene als niet - anders; *ananyaprokta* onderwezen als niet - anders; *ananya* geen andere, niet anders (25/2); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *anya* andere, anders (45/2)

	[-]; *prokta* onderwezen (690/2); *pra-√vac* onderwijzen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); *√vac* spreken, zeggen (912/1); [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
गतिः	*gatiḥ; gati* weg, gang (347/3); *√gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
अत्र	*atra* daarheen (17/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अस्ति	*asti* er is; *√as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
अणीयान्	*aṇīyān* subtieler dan; *aṇīyas* subtiel (11/3)
हि	*hi* want, immers (1297/3)
अतर्क्यम्	*atarkyam; atarkya* niet te beredeneren (12/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *tarkya* te beredeneren; *√tark* beredeneren, raden (439/3) [*bhāṣa-arthāḥ* (Dp 46/1)]
अणुप्रमाणात्	*aṇupramāṇāt* (dan) de afmeting van een atoom; *aṇupramāṇa* afmeting van een atoom; *aṇu* atoom (11/3) [-]; *pramāṇa* afmeting (685/3); *pra- √mā* meten (685 /3); *pra* voor, voort--- (652/2); *√mā* meten (804/2) [*māne* (Dp 24/2)]

Wanneer een minder ontwikkeld mens over dit Zelf spreekt, kan Het niet goed worden begrepen, omdat het Zelf dan op allerlei manieren beschouwd wordt. Maar als Het onderwezen wordt door de mens als het 'niet-andere', dan is men er niet langer naar op weg. Omdat Het subtieler is dan een atoom, kan Het niet beredeneerd worden.

I.ii.8. Niemand met een beperkt begrip kan het Zelf afdoende begrijpen, want het Zelf zal steeds als verschillend worden beschouwd. Maar wanneer als niet-anders over het Zelf wordt gesproken dan houdt het op-weg-zijn op. Het Zelf is subtieler dan het atoom en is boven iedere redenatie verheven.

एषः *Eṣaḥ*, dit - het Zelf waarnaar ge mij vraagt; प्रोक्तः *proktaḥ*, (wanneer) erover wordt gesproken; अवरेण नरेण *avareṇa nareṇa*, door iemand van lagere statuur, dat wil zeggen: door iemand met een werelds begrip; न सुविज्ञेयः *na suvijñeyaḥ*, zal het zeker niet goed worden begrepen, want het wordt बहुधा *bahudhā*, op verschil-

lende manieren beschouwd zoals: bestaand - niet bestaand, handelend - niet handelend enzovoorts, चिन्त्यमानः *cintyamānaḥ*, wanneer men het Zelf tot onderwerp van discussie maakt. Hoe kan het Zelf dan worden doorgrond? Als volgt: अनन्यप्रोक्ते *ananyaprokte*, wanneer iemand over het Zelf spreekt vanuit een staat waar verschillen wegvallen, door een leermeester die geen dualiteit meer ziet en die verenigd is met Brahman, die hij (op zijn beurt) zal onthullen,[21] dan अत्र *atra*, hier, met betrekking tot het Zelf न अस्ति *na asti*, is er niet langer: गतिः *gatiḥ*, een denkproces in de zin van de vraag of Het wel of niet bestaat, want het Zelf sluit alle gedachten uit die twijfel opwekken.

Andere vertaling:

अनन्यप्रोक्ते *Ananyaprokte*, wanneer het (Opperste) Zelf, dat niet verschilt van en identiek is met het eigen Zelf, voldoende is uitgelegd[22]; न अस्ति गतिः *na asti gatiḥ*, dan is er geen ander begrip meer mogelijk[23]; अत्र *atra*, in dit Zelf, want er is niets anders[24] dat gekend moet worden. De realisatie van de eenheid van het Zelf is namelijk de climax van alle kennis. Dus aangezien er niets meer is dat gekend moet woren, houdt het kennen zelf in dit bestaan ook op. Dat is de strekking.

Andere vertaling:

Wanneer over het Ene Zelf wordt gesproken; न अस्ति गतिः *na asti gatiḥ*, dan is er geen transmigratie[25] meer, want de bevrijding die het gevolg is van die realisatie treedt onmiddellijk in.

Andere vertaling:

Wanneer een leermeester spreekt over het Zelf terwijl die de eenheid verwerkelijkt heeft met Brahman over Welke hij spreekt, dan न अगतिः *na agatiḥ*, kan er niet langer onbegrip of ontbreken van realisatie zijn. De luisteraar realiseert zich nu, net als daarvoor zijn leermeester: "Ik ben dat (Zelf)." Dat is de strekking.

---

[21] of: "die door de Upaniṣads is onthuld" (Bālagopālendra).
[22] of: "wanneer is uitgelegd dat het (Opperste) Zelf niet verschillend is, identiek is aan het eigen Zelf." (Bālagopālendra).
[23] naast de realisatie: "Ik ben Brahman."
[24] naast de eenheid van het Zelf en Brahman.
[25] Bālagopālendra vat *saṃsāra-gati* op als: "dualiteit lijkt de realiteit." Deze misvatting verdwijnt als er Zelfkennis is gekomen.

Het Zelf wordt zodoende echt gekend wanneer de eenheid van het Zelf (met de leer) door een leermeester wordt onderwezen die goed bekend is met de geschriften.[26] Anders wordt het Zelf अणीयान् *aṇīyān*, subtieler zelfs; अणुप्रमाणात् *aṇupramāṇāt*, dan een atomair deeltje. (Want Het is) अतर्क्यम् *atarkyam* (moet zijn अतर्क्यः *atarkyah*) niet te beredeneren; Het kan niet worden gekend enkel door redenatie via het eigen (onafhankelijke) intellect.[27] Want als het Zelf wel bediscussieerd kan worden, en men gaat ervanuit dat het zo groot is als een atomair deeltje, kan iemand anders naar voren brengen dat Het subtieler is dan dat, en weer iemand anders dat Het het meest subtiele is. Dus aan het rusteloze gediscussieer zal geen einde komen.

[26] "wanneer het wordt onderwezen door een leraar die goed bekend is met de geschriften en gevestigd is in de staat van niet-verschillend-zijn." (Bālagopālendra).

[27] te onderscheiden van het intellect dat gezuiverd is door de onderwijzingen van een ingewijde.

नैषा तर्केण मतिरापनेया प्रोक्तान्येनैव सुज्ञानाय प्रेष्ठ ।
यां त्वमापः सत्यधृतिर्बतासि त्वादृङ्नो भूयान्नचिकेतः प्रष्टा ॥९॥

न । एषा । तर्केण । मतिः । आपनेया । प्रोक्तान्येन । एव । सुज्ञानाय । प्रेष्ठ ।
याम् । त्वम् । आपः । सत्यधृतिः । बत । असि । त्वादृक् । नः । भूयात् । नचिकेतः । प्रष्टा ॥९॥

naiṣā tarkeṇa matirāpaneyā proktānyenaiva sujñānāya preṣṭha;
yāṃ tvamāpaḥ satyadhṛtirbatāsi tvādṛṅno bhūyānnaciketaḥ praṣṭā (9).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
एषा	*eṣā* dit, deze; van *etad* (231/2)
तर्केण	*tarkeṇa* door beredenering, door argumentatie; *tarka* redenering, argumentatie (439/3); √*tark* beredeneren, raden (439/3) [*bhāṣārthāḥ* (Dp 46/1)]
मतिः	*matiḥ; mati* gedachte (783/2); √*man* denken (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
आपनेया	*āpaneyā; āpaneya* bereikbaar (142/2); √*āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
प्रोक्तान्येन	*proktānyena* door het onderwezene door een ander*;* *prok-tānya* door een ander onderwezen; *prokta* onderwezen (690/2); *pra*-√*vac* onderwijzen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]; *anyena* door een ander; *anya* ander (45/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het vooraf-gaande woord (232/2)
सुज्ञानाय	*sujñānāya* voor juiste kennis; *sujñāna* juiste kennis (1223/3); *su* goed, juist (1219/3); *jñāna* kennis (426 /1); √*jñā* kennen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
प्रेष्ठ	*preṣṭha* O geliefde; *preṣṭha* geliefde, dierbare (711 /3); √*prī* verheugen, behagen (709/3) [*tarpaṇe kāntau ca* (Dp 39/1)]

याम्	*yām* datgene wat; van *yad* (844/2)
त्वम्	*tvam* je; van *tva* (463/2)
आपः	*āpaḥ* je hebt bereikt; √*āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
सत्यधृतिः	*satyadhṛtiḥ; satyadhṛti* ware standvastigheid hebbend; trouw aan het doel (1136/1); *satya* waar, goed (1135/3); √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]; *dhṛti* standvastigheid (519/2); √*dhṛ* behouden (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
बत	*bata* drukt verbazing of spijt uit, och (719/3)
असि	*asi* je bent, gij zijt; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
त्वादृक्	*tvādṛk; tvādṛś* zoals U (463/2)
नः	*naḥ* voor ons; van *asmad* (123/2)
भूयात्	*bhūyāt* moge hij zijn; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
प्रष्टा	*praṣṭā; praṣṭṛ* iemand die vragen stelt, ondervrager (696/1); √*prach* vragen (658/1) [*jñāpsāyām* (Dp 36 /1)]

Niet door te argumenteren kan deze gedachte worden bereikt die gij hebt bereikt, O dierbare, maar alleen wanneer gesproken wordt ten behoeve van juiste kennis door iemand anders. Ah, hoe vastbesloten zijt ge! Mocht toch elke vraagsteller zijn als U, O Naciketas.

I.ii.9. O geliefde! De wijsheid die ge reeds bezit kan nimmer worden bereikt door middel van het rationele denken. Maar wanneer iemand die anders is (een wijs mens) spreekt, leidt dat tot waarachtig inzicht. Gij zijt werkelijk vastbesloten. Ik zou willen dat iedere vraagsteller was zoals gij, O Naciketas.

Daarom kan एषा *eṣā*, dit, deze wijsheid met betrekking tot het Zelf zoals deze wordt aangeboden in de Veda's en die ontstaat wanneer over het Zelf wordt onderwezen door iemand die er één mee is geworden; तर्केण *tarkeṇa*, door logisch redeneren, enkel tot stand

gebracht door het eigen intellect न आपनेया *na āpaneyā*, niet worden bereikt of (als men अपनेया *apaneyā* leest:) kan niet uitgeroeid, vernietigd worden. De logisch denkende mens die geen verstand heeft van de Veda's, springt van de hak op de tak als hij spreekt, omdat hij wordt geleid door de associaties van zijn eigen intellect. Daarom, प्रेष्ठ *preṣṭha*, O geliefde, leidt de wijsheid die uit de Veda's ontstaat, सुज्ञानाय भवति *sujñānāya bhavati*, tot waarachtig inzicht, wanneer die wijsheid प्रोक्ते *prokte*, wordt onderwezen; अन्येन एव *anyena eva*, door iemand die werkelijk ànders is, door een leermeester die verstand heeft van de Veda's en die verschilt van de logisch denkende mens. Wat is dan dat geloof aan gene zijde van alle argumentatie? याम् *Yām*, dat inzicht, die wijsheid, welke; त्वम् आपः *tvam āpaḥ*, gij hebt bereikt, als gunst die is verleend door mij. असि *Asi*, ge zijt; सत्यधृतिः *satyadhṛtiḥ*, vastbesloten. Uw beslissingen zijn gericht op zaken die werkelijk zijn. De Dood spreekt het woord बत *bata*, uit (dat mededogen uitdrukt), omdat hij mededogen voelt voor Naciketas, en daarmee prijst hij de kennis aan die hij hem gaat bijbrengen. भूयात् *Bhūyāt*, moge zijn; नः *naḥ*, voor ons; प्रष्टा *praṣṭā*, iedere vraagsteller, ongeacht wie, of het nu een zoon is of een leerling, त्वादृक् *tvādṛk*, zoals gij. Hoe dan? Een vragensteller zoals gij, नचिकेतः *naciketaḥ*, O Naciketas.

Omdat de Dood blij is, herneemt hij:

जानाम्यहं शेवधिरित्यनित्यं न ह्यध्रुवैः प्राप्यते हि ध्रुवं तत् ।
ततो मया नाचिकेतश्चितोऽग्निरनित्यैर्द्रव्यैः प्राप्तवानस्मि नित्यम् ॥१०॥

जानामि । अहम् । शेवधिः । इति । अनित्यम् । न । हि । अध्रुवैः । प्राप्यते । हि । ध्रुवम् । तद् ।
ततः । मया । नाचिकेतः । चितः । अग्निः । अनित्यैः । द्रव्यैः । प्राप्तवान् । अस्मि । नित्यम् ॥१०॥

jānāmyahaṃ śevadhirityanityaṃ na hyadhruvaiḥ prāpyate hi dhruvaṃ tat;
tato mayā nāciketaścito 'gniranityairdravyaiḥ prāptavānasmi nityam (10).

जानामि	*jānāmi* ik weet; √*jñā* kennen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
अहम्	*aham* ik (124/1)
शेवधिः	*śevadhiḥ; śevadhi* een schat (1088/3) [-]
इति	*iti* aldus, : "---" (165/1)
अनित्यम्	*anityam; anitya* niet blijvend, vergankelijk (29/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *nitya* voortdurend, eeuwig (547/2)
न हि	*na hi* in het geheel niet (1297/3); *na* niet, noch, geen (523/1); *hi* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (1297/3)
अध्रुवैः	*adhruvaiḥ* door niet blijvende dingen, door vergankelijke dingen; *adhruva* het niet blijvende, het vergankelijke (23/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *dhruva* het blijvende, het onvergankelijke (521/2); √*dhru* standvastig zijn (521/2) [*gati-sthairyayoḥ* (Dp 35/2)]
प्राप्यते	*prāpyate* het wordt bereikt; *pra*-√*āp* bereiken, ver-

	krijgen (707/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
हि	*hi* want (1297/3)
ध्रुवम्	*dhruvam; dhruva* het blijvende, het onvergankelijke (521/2); √*dhru* standvastig zijn (521/2) [*gati-sthairya-yoḥ* (Dp 35/2)]
तद्	*tad* dat, die (434/1)
ततः	*tataḥ; tatas* daarom (432/2)
मया	*mayā* door mij; van *mad* (777/2)
नाचिकेतः	*nāciketaḥ* met betrekking tot Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
चितः	*citaḥ; cita* opgestapeld (394/2); √*ci* opstapelen (394 /2) [*cayane* (Dp 32/1)]
अग्निः	*agniḥ; agni* vuur, de god van het vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17 /1)]
अनित्यैः	*anityaiḥ* met vergankelijke .....; *anitya* niet blijvend, vergankelijk (29/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *nitya* voortdurend, eeuwig (547/2)
द्रव्यैः	*dravyaiḥ* met dingen; *dravya* ding, materiaal (501/1) [-]
प्राप्तवान्	*prāptavān; prāptavat* iemand die iets bereikt of verworven heeft (707/3); *pra*-√*āp* bereiken, verkrijgen (707/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
अस्मि	*asmi* ik ben; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
नित्यम्	*nityam; nitya* voortdurend, eeuwig (547/2)

Ik weet dat deze schat vergankelijk is. Dat onvergankelijke kan immers niet bereikt worden door vergankelijke dingen. Daarom heb ik het Naciketas-vuur opgebouwd uit vergankelijke zaken en daarmee heb ik een [relatieve] onvergankelijkheid verkregen.

I.ii.10. Ik weet dat deze schat onstandvastig is. Want wat zelf standvastig is, kan niet door middel van onstandvastigheid worden bereikt. Daarom stapelde ik het Naciketas-

vuur op met onstandvastig materiaal en zodoende heb ik (relatieve) onvergankelijkheid (de hemel) verworven.

अहम् जानामि *Aham jānāmi*, ik weet; इति *iti*, inderdaad dat; शेवधिः *śevadhiḥ*, de schat die uit de vruchten van handeling bestaat en waarnaar de mensen verlangen als een schat; अनित्यम् *anityam*, (eigenlijk अनित्यः *anityaḥ*), niet blijvend is. हि *Hi*, want; अनित्यैः *anityaiḥ*, door tijdelijke dingen; तद् *tad*, dat; ध्रुवम् *dhruvam*, tijdloze, dat wil zeggen: de schat die het Opperste Zelf is; न प्राप्यते *na prāpyate*, kan niet bereikt worden. Alleen die schat die uit voorbijgaand plezier bestaat, kan door middel van voorbijgaande dingen worden bereikt. हि *Hi*, omdat dit zo is; ततः *tataḥ*, daarom; मया *mayā*, door mij - wetend dat het blijvende nimmer door het voorbijgaande verworven kan worden; नाचिकेतः अग्निः *nāciketaḥ agniḥ*, is het Naciketas-vuur; चितः *citaḥ*, opgebouwd, dat wil zeggen: het offer om hemelse gelukzaligheid te verwerven werd volbracht; अनित्यैः द्रव्यैः *anityaiḥ dravyaiḥ*, met voorbijgaande dingen - met dieren enzovoorts. Door zo de vereiste verdiensten te verwerven, प्राप्तवान् अस्मि *prāptavān asmi*, heb ik bereikt; नित्यम् *nityam*, het blijvende, de relatief 'blijvende' verblijfplaats van de Dood, die de hemel wordt genoemd.

कामस्याप्तिं जगतः प्रतिष्ठां क्रतोरानन्त्यमभयस्य पारम् ।
स्तोममहदुरुगायं प्रतिष्ठां दृष्ट्वा धृत्या धीरो नचिकेतोऽत्यस्राक्षीः ॥११॥

कामस्य । आप्तिम् । जगतः । प्रतिष्ठाम् । क्रतोः । आनन्त्यम् । अभयस्य । पारम् ।
स्तोम । महत् । उरुगायम् । प्रतिष्ठाम् । दृष्ट्वा । धृत्या । धीरः । नचिकेतः । अत्यस्राक्षीः ॥११॥

kāmasyāptiṃ jagataḥ pratiṣṭhāṃ kratorānantyamabhayasya pāram; stomamahadurugāyaṃ pratiṣṭhāṃ dṛṣṭvā dhṛtyā dhīro naciketo 'tyasrākṣīḥ (11).

कामस्य	*kāmasya* van de wens, van het verlangen; *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
आप्तिम्	*āptim; āpti* het verkrijgen, de vervulling (142/2); √*āp* bereiken, verkrijgen, vervullen (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
जगतः	*jagataḥ* van de wereld; *jagat* de wereld (408/1); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
प्रतिष्ठाम्	*pratiṣṭhām; pratiṣṭhā* ondersteuning, verblijfplaats (671/2); *prati-*√*sthā* (stil)staan, verblijven (671/2); *prati* naar, terug, op (661/2); √*sthā* staan (op) (1262 /2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
क्रतोः	*kratoḥ* van het offer; *kratu* het offer (319/1); √*kṛ* uitvoeren (300/1) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
आनन्त्यम्	*ānantyam; ānantya* oneindigheid, eeuwigheid (139 /3); van *ānanta* zonder einde (28/1); *ananta* geen einde hebbend, zonder einde (25/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *anta* einde (42/3) [-]
अभयस्य	*abhayasya* van vreesloosheid; *abhaya* vreesloosheid (60/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *bhaya* vrees (747

	/1); √*bhī* verschrikken, intimideren (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)]
पारम्	*pāram; pāra* de uiterste grens (619/2); √*pṛ* brengen naar (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
स्तोम	*stoma* lof (1259/2); √*stu* lofprijzen (1259/1) [= √*ṣṭu* [*stutau* (Dp 24/1)]
महत्	*mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
उरुगायम्	*urugāyam; urugāya* uitgestrekte ruimte, uitgestrekte weg (217/3); *uru* breed, uitgestrekt (217/3); √*vṛ* bedekken (1007/1) [*varaṇe* (Dp 32/1)]; *gāya* weg, ruimte (352/2); √*gā* gaan, naderen (352/1) [*gatau* (Dp 21/1)]
प्रतिष्ठाम्	*pratiṣṭhām; pratiṣṭhā* ondersteuning, verblijfplaats (671/2); *prati*-√*sthā* (stil)staan, verblijven (671/2); *prati* naar, terug, op (661/2); √*sthā* staan (op) (1262 /2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
दृष्ट्वा	*dṛṣṭvā* gezien hebbend, na gezien te hebben; √*dṛś* zien (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
धृत्या	*dhṛtyā* met vastberadenheid; *dhṛti* vast besluit, vastberadenheid (519/2); √*dhṛ* vasthouden, weerstaan, beheersen (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* wijs, intelligent (517/1); √*dhī* waarnemen, denken (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
नचिकेतः	*naciketaḥ* O Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
अत्यस्राक्षीः	*atyasrākṣīḥ* gij hebt opgegeven; *ati*-√*sṛj* wegzenden, opgeven (16/1); *ati* voorbij, over (12/2); √*sṛj* laten gaan (1245/1) [*visarge* (Dp 39/1)]

Maar gij, Naciketas, hebt het vervullen van begeerten, het grondbeginsel van de wereld, de eindeloosheid van het offer, de uiterste grenzen van vreesloosheid en de grootse en veelgeprezen uitgestrektheid van de uitgestrekte ruimte, als ook Uw eigen bestaan in ogenschouw genomen en dit alles als een wijs mens vastberaden opgegeven.

I.ii.11. O Naciketas, de vervulling van verlangens, de bron en ondersteuning van de wereld, de onbeperkte[28] mogelijkheden van het offer, de uiterste grenzen van vreesloosheid, de ontzagwekkende loop en omvang [van Hiraṇyagarbha] die zo geprezen wordt en ook [Uw eigen] bestaan, [dat alles] hebt ge met geduld onderzocht en ge hebt het allemaal opgegeven.

दृष्ट्वा *Dṛṣṭvā*, nadat ge hebt gezien, onderzocht; (Hiraṇyagarbha als) कामस्य आप्तिम् *kāmasya āptim*, de vervulling van alle wensen, dat alle wensen daar[29] eindigen (zie ook Mu. III.ii.2) en ook als: जगतः प्रतिष्ठाम् *jagataḥ pratiṣṭhām*, de ondersteuning – aangezien Hij alles doordringt - van de wereld omdat het alles op persoonlijk niveau, op het niveau van de elementen, op het niveau van de hemel, enzovoorts omvat; en ook de आनन्तयम् क्रतोः *ānantyam kratoḥ*, de onbeperktheid van meditatie[30], het (relatief) oneindige resultaat van meditatie op Hiraṇyagarbha, hetgeen de zijnstoestand van Hiraṇyagarbha is; en ook de पारम् अभयस्य *pāram abhayasya*, de overkant, de uiterste grens van vreesloosheid, en ook de उरुगायम् *urugāyam*, ontzaglijke omloop (van Hiraṇyagarbha)[31] die स्तोममहत् *stomamahat*, is, dat wil zeggen: datgene wat स्तोम *stoma*, prijzenswaardig is, en महत् *mahat*, groot, omdat het vele eigenschappen heeft zoals de mogelijkheden van de goden om ontastbaar en dergelijke te worden, heet स्तोममहत् *stomamahat*, want niets gaat het te boven. (Verder heb je) प्रतिष्ठाम् *pratiṣṭhām*, je eigen staat (onder ogen gezien), नचिकेतः *naciketaḥ*, O Naciketas. Dit alles hebt ge gezien धृत्या *dhṛtyā*, met geduld, en ge bent धीरः *dhīraḥ*, wijs geworden; अत्यस्राक्षीः *atyasrāk- ṣīḥ*, ge hebt opgegeven. Al deze wereldse genietingen hebt ge opgegeven (tot op het zijnsniveau van Hiraṇ yagarbha) omdat ge louter en alleen naar de Allerhoogste Ene verlangt. Ge zijt werkelijk onnavolgbaar, Naciketas!

---

[28] Dit alles moet enkel in relatieve zin worden opgevat.

[29] Dat wil zeggen: in de zijnstoestand van Hiraṇyagarbha. Wensen kunnen de mens niet voorbij Hiraṇyagarbha brengen.

[30] De vertaling "Meditatie" is volgens Bālagopālendra. Anderen vertalen het met "offer".

[31] Omdat daardoor de zijnstoestand van Hiraṇyagarbha wordt bereikt die lange tijd in stand blijft, tot de uiteindelijke oplossing [van de schepping].

तं दुर्दर्शं गूढमनुप्रविष्टं गुहाहितं गह्वरेष्ठं पुराणम् ।
अध्यात्मयोगाधिगमेन देवं मत्वा धीरो हर्षशोकौ जहाति
॥१२॥

तम् । दुर्दर्शम् । गूढम् । अनुप्रविष्टम् । गुहाहितम् ।
गह्वरेष्ठम् । पुराणम् ।
अध्यात्मयोगाधिगमेन । देवम् । मत्वा । धीरः ।
हर्षशोकौ । जहाति ॥१२॥

taṃ durdarśaṃ gūḍhamanupraviṣṭaṃ guhāhitaṃ gahvareṣṭhaṃ purāṇam;
adhyātmayogādhigamena devaṃ matvā dhīro harṣaśokau jahāti (12).

तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
दुर्दर्शम्	*durdarśam; durdarśa* moeilijk te zien (485/3); *dur* moeilijk (484/2); *darśa* beziend, kijkend naar (470/3); √*dṛś* zien (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
गूढम्	*gūḍham; gūḍha* bedekt zijnde, het verborgene, de geheime plaats (360/3); √*guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
अनुप्रविष्टम्	*anupraviṣṭam; anupraviṣṭa* binnengegaan zijnde; *anu-pra-*√*viś* volgen bij het binnengaan, binnengaan (36/1); *anu* na, langs (31/1); *pra* voor, voort--- (652 /2); √*viś* binnengaan (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
गुहाहितम्	*guhāhitam; guhāhita* geplaatst in het hart; *guhā* de verborgen plaats, het hart (360/3); √*guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]; *hita* geplaatst (1298/2); √*dhā* plaatsen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]
गह्वरेष्ठम्	*gahvareṣṭham; gahvareṣṭha* in de laagste diepten verblijvend (352/1); *gahvara* diep, ondoordringbaar (352/1); √*gah* diep binnengaan in (352/1) [= √*gāh viloḍa-ne* (Dp 14/1)]; *stha* staande, verblijvende (1262/3); √*sthā* staan, verblijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
पुराणम्	*purāṇam; purāṇa* aloud, eeuwig (635/1); √*pur* voor-

	afgaan (634/2) [*gamane* (Dp 34/2)]
अध्यात्मयोगाधिगमेन	*adhyātmayogādhigamena* door het verwerven van de verbinding met het opperste Zelf; *adhyātmayogādhigama* het verwerven van de verbinding met het opperste Zelf; *adhyātma* opperste Zelf (23/2); *adhi* boven (20/2); *ātman* Ātman, Zelf (135/1) [-]; *yoga* de handeling van het verbinden, verbinding (856/2); √*yuj* verbinden (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]; *adhigama* verwerving, het bereiken (20/3); *adhi*-√*gam* omhooggaan naar (20/3); *adhi* boven (20/2); √*gam* gaan (346 /3) [*gatau* (Dp 21/2)]
देवम्	*devam; deva* god, godheid (492/2); √*div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyavahāra-dyu-ti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
मत्वा	*matvā* gemediteerd hebbend; √*man* denken, geloven, mediteren (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* wijs, intelligent (517/1); √*dhī* waarnemen, denken (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
हर्षशोकौ	*harṣaśokau* vreugde en verdriet; *harṣa* vreugde (1292/2) [-]; *śoka* verdriet (1091/1); √*śuc* schijnen, branden, hevig pijn lijden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
जहाति	*jahāti* hij geeft op; √*hā* opgeven (1296/2) [*tyāge* (Dp 26/2)]

De wijze mens geeft geluk en verdriet op door het verwerven van de verbinding met het opperste Zelf en die aloude godheid te contempleren die moeilijk waar te nemen is, omdat Hij verborgen is in het diepst van het hart.

I.ii.12. Een intelligent mens geeft geluk en verdriet op door zijn geest uitsluitend te richten op het Zelf en zich geheel te wijden aan de aloude godheid die onzichtbaar is, ontoegankelijk, die zijn zetel heeft in het intellect en gevestigd is temidden van het lijden.

तम् *Tam*, dat Zelf dat ge wenst te kennen, is दुर्दर्शम् *durdarśam*, moeilijk te zien, omdat het fijner is dan het fijnste; en गूढम् अनुप्रविष्टम् *gūḍham anupraviṣṭam*, ontoegankelijk, dat wil zeggen:

verborgen achter allerlei vormen van kennis die met de omstandigheden in de wereld veranderen; गुहाहितम् *guhāhitam*, gezeten in het intellect omdat het daar waargenomen kan worden; गह्वरेष्ठम् *gahvareṣ - ṭam*, bestaande temidden van het lijden, dat wil zeggen: omgeven door een lichaam en door zintuigen die de oorzaak van veel ellende zijn. Omdat het zo ontoegankelijk is, geplaatst middenin het intellect, en dus gezeteld in het midden van de ellende, daarom is het moeilijk waar te nemen. मत्वा *Matvā*, overwegend die पुराणम् देवम् *purāṇam devam*, aloude (eeuwigdurende) godheid, het Zelf; en अध्यात्मयोगाधिगमेन *adhyātmayogādhigamena*, zich concentrerend op het opperste Zelf door zich terug te trekken van alle uiterlijkheden heet अध्यात्म योग *adhyātmayoga*; door dat vermogen te ontwikkelen; दीरः *dhīraḥ*, een intelligent mens जहाति *jahāti*, geeft op; हर्षशोकौ *harṣaśokau*, geluk en verdriet, want voor het Zelf is er geen voorspoed of tegenspoed.

एतच्छ्रुत्वा सम्परिगृह्य मर्त्यः प्रवृह्य धर्म्यमणुमेतमाप्य ।
स मोदते मोदनीयँ हि लब्ध्वा विवृतँ सद्म नचिकेतसं
मन्ये ॥१३॥

एतद् । श्रुत्वा । सम्परिगृह्य । मर्त्यः । प्रवृह्य । धर्म्यम् । अणुम् ।
एतम् । आप्य ।
सः । मोदते । मोदनीयम् । हि । लब्ध्वा । विवृतम् । सद्म ।
नचिकेतसम् । मन्ये ॥१३॥

etacchrutvā samparigṛhya martyaḥ pravṛhya
dharmyamaṇu metamāpya;
sa modate modanīyaṃ hi labdhvā vivṛtaṃ sadma naciketasaṃ manye (13).

एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
श्रुत्वा	*śrutvā* gehoord hebbend, na gehoord te hebben; √*śru* horen, luisteren (1100/3) [*śravaṇe* (Dp 20/2)]
सम्परिगृह्य	*samparigṛhya* na door en door begrepen te hebben; *sam-pari-*√*grah* door en door begrijpen (1172/2); *sam* met, tezamen met (1152/1); *pari* rond, rondom (591/2); √*grah* grijpen (371/2) [*upādāne* (Dp 40/2)]
मर्त्यः	*martyaḥ; martya* wat moet sterven, sterveling (791 /1); √*mṛ* sterven (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
प्रवृह्य	*pravṛhya* ontrukt hebbend, na ontrukt te hebben; *pra-*√*vṛh* ontrukken, vernietigen (694/2); *pra* voor, voort---- (652/2); √*vṛh* (1013/2) = √*bṛh* trekken (735/2) [*udyamane* (Dp 34/2)]
धर्म्यम्	*dharmyam; dharmya* dat wat wordt vastgehouden, dat wat waar en recht is, essentie (513/1); √*dhṛ* vasthouden, beheersen (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
अणुम्	*aṇum; aṇu* heel klein, subtiel, atoom (11/3) [-]
एतम्	*etam* dit, deze; van *etad* (231/2)
आप्य	*āpya* bereikt hebbend, na bereikt te hebben (142/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*āp* bereiken (142/2) [*vyāptau* (Dp 32/1)]

सः	*saḥ* die, hij; van *tad* (434/1)
मोदते	*modate* hij verheugt zich; √*mud* zich verheugen (822 /2) [*harṣe* (Dp 1/2)]
मोदनीयम्	*modanīyam; modanīya* dat wat vreugdevol is (835 /3); √*mud* zich verheugen (822/2) [*harṣe* (Dp 1/2)]
हि	*hi* want (1297/3)
लब्ध्वा	*labdhvā* bereikt hebbend, na bereikt te hebben; √*labh* ontmoeten, bereiken (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
विवृतम्	*vivṛtam; vivṛta* onbedekt, open (988/2); *vi*-√*vṛ* ontbloten, blootleggen (988/2); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*vṛ* bedekken (1007/1) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
सद्म	*sadma; sadman* verblijf, woonplaats, huis (1139/1); √*sad* zitten, gaan zitten (1138/1) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]
नचिकेतसम्	*naciketasam; naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
मन्ये	*manye* ik denk; √*man* denken, begrijpen (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]

De sterveling die dat gehoord heeft en volledig heeft begrepen, die de ware essentie kan onderscheiden en die de verfijnde staat heeft bereikt, is verheugd omdat hij gevonden heeft wat vreugdevol is. Ik denk dat de woonplaats voor Naciketas open staat.

I.ii.13. Wanneer een sterveling hierover gehoord heeft en het begrepen heeft door deze bron van rechtschapenheid te (onder)scheiden en wanneer hij zo die allerfijnste staat bereikt, verheugt hij zich, want hij heeft de bron zelf van alle geluk gevonden. Ik ben van mening dat de woonplaats [van het Zelf] voor Naciketas open staat.

Verder, श्रुत्वा *śrutvā*, wanneer ge gehoord hebt, door de genade van de leermeester एतद् *etad*, de werkelijkheid van dat Zelf waarover ik zal spreken; सम्परिगृह्य *samparigṛhya*, na (Het) volledig gevat te hebben - als je eigen Zelf; en प्रवृह्य *pravṛhya*, na het onderscheiden te hebben (van het lichamelijke en dergelijke); धर्म्यम्

dharm-yam, dat rechtvaardige[32] (het Zelf); en आप्य *āpya*, na verworven te hebben; एतम् अणुम् *etam aṇum*, dat allerfijnste, het Zelf; सः मर्त्यः *saḥ martyaḥ*, die sterveling die zo verlicht is geworden; मोदते *modate*, verheugt zich; लब्ध्वा *labdhvā*, omdat hij verworven heeft; मोदनीयम् *modanīyam*, dat wat geluk schenkt. Daarom मन्ये *manye*, ben ik van mening dat de सद्म *sadma*, de verblijfplaats, de woonplaats van Brahman, die deze eigenschap heeft; विवृतम् *vivṛtam*, wijd open staat of: nabij is[33]; नचि- केतसम् *naciketasam*, voor (jou) Naciketas. Met andere woorden: volgens mij bent ge klaar om bevrijd te worden."

Naciketas antwoordde: "Als dat zo is, meester, en U verheugt U over mij, dan... "

[32] lett. dat wat leidt tot deugd. De hoogste deugd is het kennen van de Werkelijkheid.
[33] Brahman en de verblijfplaats zijn identiek, en dat de verblijfplaats naar Naciketas toekomt, wil zeggen dat Brahman hem gunstig gezind is.

अन्यत्र धर्मादन्यत्राधर्मादन्यत्रास्मात्कृताकृतात् ।
अन्यत्र भूताच्च भव्याच्च यत्तत्पश्यमि तद्वद ॥१४॥

अन्यत्र । धर्मात् । अन्यत्र । अधर्मात् । अन्यत्र । अस्मात् ।
कृताकृतात् ।
अन्यत्र । भूतात् । च । भव्यात् । च । यद् । तद् । पश्यसि ।
तद् । वद ॥१४॥

anyatra dharmādanyatrādharmādanyatrāsmātkṛtākṛtāt;
anyatra bhūtācca bhavyācca yattatpaśyasi tadvada (14).

अन्यत्र	*anyatra* elders, anders [dan] (45/3)
धर्मात्	*dharmāt* dan deugd; *dharma* dat wat gevestigd is, wet, deugd, rechschapenheid (510/3); √*dhṛ* vasthouden, beheersen (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
अन्यत्र	*anyatra* elders, anders [dan] (45/3)
अधर्मात्	*adharmāt* dan ondeugd, onrecht, slechtheid (20/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *dharma* dat wat gevestigd is, wet, deugd, rechschapenheid (510/3); √*dhṛ* vasthouden, beheersen (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
अन्यत्र	*anyatra* elders, anders [dan] (45/3)
अस्मात्	*asmāt* dan dit; van *idam* (165/2)
कृताकृतात्	*kṛtākṛtāt* dan oorzaak en gevolg; *kṛtākṛta* oorzaak en gevolg; *kṛta* gemaakt, gevolg (301/3); √*kṛ* maken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]; *akṛta* niet gemaakt, oorzaak (2/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *kṛta* gemaakt, gevolg (301/3); √*kṛ* maken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
अन्यत्र	*anyatra* elders, anders [dan] (45/3)
भूतात्	*bhūtāt* dan het verleden; *bhūta* geworden, verleden (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
च	*ca* en (380/1)
भव्यात्	*bhavyāt* dan toekomst; *bhavya* wordend, toekomst

	(750/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
च	*ca* en (380/1)
यद्	*yad* datgene wat (844/2)
तद्	*tad* die, dat (434/1)
पश्यसि	*paśyasi* gij ziet; √*dṛś* zien (491/1) [*prekṣane* (Dp 22 /1)]
तद्	*tad* die, dat (434/1)
वद	*vada* spreek! vertel!; √*vad* spreken, vertellen (916/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 22/2)]

Spreek mij over datgene wat Gij ziet als verschillend van deugd en ondeugd, verschillend van oorzaak en gevolg en verschillend van verleden en toekomst.

I.ii.14. "Leer mij over datgene wat verschilt van deugd en wat verschilt van ondeugd, wat verschilt van oorzaak en gevolg en wat verschilt van verleden en toekomst."

अन्यत्र धर्मात् *Anyatra dharmāt*, verschillend van deugd, dat wil zeggen: losstaand van het verrichten van verplichtingen die in de geschriften vermeld staan, alsmede hun resultaten en de hulpmiddelen die eraan te pas komen, en ook अन्यत्र अधर्मात् *anyatra adharmāt*, verschillend van ondeugd; evenzo अन्यत्र अस्मात् कृताकृतात् *anyatra asmāt kṛtākṛtāt*, verschillend van dit कृत *kṛta*, gevolg en van deze अकृत *akṛta*, oorzaak; bovendien अन्यत्र भूतात् च भव्यात् च *anyatra bhūtāt ca bhavyāt ca*, verschillend van wat was en wat zal zijn, en ook van wat is, dus wat niet onderhevig is aan de drie tijden (verleden, heden en toekomst); यद् *yad*, datgene wat - datgene wat aan gene zijde van de empirische ervaringswereld staat, en wat पश्यसि *paśyasi*, gij ziet, kent, तद् *tad*, dat; वद *vada*, onderwijs me.

In antwoord op de vraag van Naciketas en ook om nog andere dingen duidelijk te maken, sprak de Dood hem als volgt toe:

सर्वे वेदा यत्पदमामनन्ति तपाँसि सर्वाणि च यद्वदन्ति ।
यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति तत्ते पदँ संग्रहेण ब्रवीम्योमित्येतत्
॥१५॥

सर्वे । वेदाः । यद् । पदम् । आमनन्ति । तपाँसि । सर्वाणि ।
च । यद् । वदन्ति ।
यद् । इच्छन्तः । ब्रह्मचर्यम् । चरन्ति । तद् । ते । पदम् ।
संग्रहेण । ब्रवीमि । ओम् । इति । एतद् ॥१५॥

sarve vedā yatpadamāmananti tapāṃsi sarvāṇi ca yadvadanti; yadicchanto brahmacaryaṃ caranti tatte padaṃ saṃgraheṇa bravīmyomityetat (15).

सर्वे	*sarve* allen, alles; *sarva* alle, alles (1184/3)
वेदाः	*vedāḥ* Veda's, heilige geschriften; *veda* ware Kennis (1015/1); √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
पदम्	*padam; pada* voetstap, woord, doel (583/1); √*pad* gaan, zich begeven naar (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]
आमनन्ति	*āmananti* zij verlangen te zijn; *ā*-√*man* verlangen te zijn, zich er wensen (146/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*man* denken, geloven, verbeelden (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
तपाँसि	*tapāṃsi* onthoudingen; *tapas* warmte, hitte, onthouding (437/1); √*tap* warmte afgeven, vernietigen door hitte, onthouding beoefenen (436/3) [*santāpe* (Dp 21 /2)]
सर्वाणि	*sarvāṇi* allen, alles; *sarva* alle, alles (1184/3)
च	*ca* en (380/1)
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
वदन्ति	*vadanti* zij spreken; √*vad* spreken, vertellen (916/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 22/2)]
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
इच्छन्तः	*icchantaḥ; icchat* wensend; √*iṣ* trachten te verkrijgen, wensen (169/1) [*icchāyām* (Dp 34/2)]

ब्रह्मचर्यम्	*brahmacaryam; brahmacarya* studie van de Veda's, leven gewijd aan Brahman (738/2); *brahman* Brahman (737/3); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛ d-dhau* (Dp 15/2)]; *carya* wat beoefend moet worden (390/1); √*car* gaan, bewegen, beoefenen (389/1) [*gati-arthāḥ bhakṣaṇe ca* (Dp 12/1)]
चरन्ति	*caranti* zij beoefenen; √*car* gaan, bewegen, beoefenen (389/1) [*gati-arthāḥ bhakṣaṇe ca* (Dp 12/1)]
तद्	*tad* die, dat (434/1)
ते	*te* aan U; van *tva* (463/2)
पदम्	*padam; pada* voetstap, woord, doel (583/1); √*pad* gaan, zich begeven naar (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]
संग्रहेण	*saṃgraheṇa* in het kort (1129/2); *saṃgraha* tezamen houdend (1129/2); *sam*-√*grah* tezamen houden, grijpen (1129/2); *sam* met, tezamen met (1152/1); √*grah* grijpen, nemen (371/2) [*upādāne* (Dp 40/2)]
ब्रवीमि	*bravīmi* ik spreek, ik verklaar; √*brū* spreken, zeggen, verklaren (742/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
ओम्	*Ôm* Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]
इति	*iti* aldus, : "---" (165/1)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)

Ik verklaar U kort en bondig het doel waar alle Veda's van spreken, waar alle disciplines op zijn gericht en waarvoor mensen Brahmacarya beoefenen: dat is *Ôm*.

I.ii.15. Ik zal U in het kort spreken over wat de Veda's onomwonden verklaren, waar alle opofferingsgezindheid op is gericht en waardoor mensen Brahmacarya beoefenen: dat is *Ôm*.

यद् पदम् *Yad padam*, dat bereikbare, het doel dat; सर्वे वेदाः *sarve vedāḥ*, alle Veda's zonder ervan af te wijken; आमनन्ति *āmananti*, uitdragen; च *ca*, en; यद् *yad*, waarvan; सर्वाणि तपांसि *sarvāṇi tapāṃsi*, alle vormen van onthouding; वदन्ति *vadanti*, spreken - op het bereiken waarvan ze gericht zijn ; यद् इच्छन्तः *yad icchantaḥ*, waarnaar verlangend; चरन्ति *caranti*, (zij) beoefenen; ब्रह्मचर्यम् *brahmacaryam*, Brahmacarya. Die gelofte houdt in te leven (om te studeren) in het huis van de leermeester of iets anders (namelijk

levenslang celibaat) met het doel om Brahman te bereiken; ब्रवीमि *bravīmi*, ik zeg; ते *te*, U; संग्रहेण *saṃgraheṇa*, in het kort; तद् *tad*, dat (doel); ओम् इति एतद् *ôm iti etad*, is dit: "*Ôm*"; het doel waarnaar ge zoekt is dat wat door het woord *Ôm* wordt aangeduid en het heeft het teken voor *Ôm* als symbool.[34]

(Aangezien *Ôm* de naam en het symbool is van Brahman). daarom:

[34] Zoals algemeen bekend, is datgene wat wordt onthuld (dat wil zeggen: in de geest oplicht) bij het uitspreken van een woord, de betekenis van dat woord. Daarom is de betekenis, die geen relatie heeft met uiterlijke zaken, die zichzelf bij het uitspreken van het woord *Ôm* onthult aan de mens die zijn geest heeft geconcentreerd, afhankelijk van *Ôm*, het is de betekenis van *Ôm*. Men moet als volgt mediteren: "Ik ben Brahman, aangeduid door het woord *Ôm* en geconditioneerd door *Māyā* waarin de eigenschap sattva overheerst." Als men hiertoe echter niet in staat is, moet men het concept "Brahman" over het *Ôm*-teken heenleggen. De meest hoogstaande geesten kunnen aan Brahman denken zonder zich van *Ôm* te bedienen. De gemiddelde mens kan op Brahman mediteren met behulp van *Ôm*. En de mens van lagere orde kan Brahman aanbidden via het *Ôm*-teken.

एतद्ध्येवाक्षरं ब्रह्म एतद्ध्येवाक्षरं परम् ।
एतद्ध्येवाक्षरं ज्ञात्वा यो यदिच्छति तस्य तत् ॥१६॥

एतद् । हि । एव । अक्षरम् । ब्रह्म । एतद् । हि । एव ।
अक्षरम् । परम् ।
एतद् । हि । एव । अक्षरम् । ज्ञात्वा । यः । यद् । इच्छति ।
तस्य । तद् ॥१६॥

etaddhyevākṣaraṃ brahma etaddhyevākṣaraṃ param;
etaddhyevākṣaraṃ jñātvā yo yadicchati tasya tat (16).

एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
हि	*hi* want (1297/3)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
अक्षरम्	*akṣaram; akṣara* onvergankelijk, klank, de syllabe *Ôm* (3/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *kṣara* vergankelijk (327/1); √*kṣar* stromen, vergaan (327/1) [*sañcalane* (Dp 18/2)]
ब्रह्म	*brahma; brahman* Brahman (737/3); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
हि	*hi* want (1297/3)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
अक्षरम्	*akṣaram; akṣara* onvergankelijk, klank, de syllabe *Ôm* (3/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *kṣara* vergankelijk (327/1); √*kṣar* stromen, vergaan (327/1) [*sañcalane* (Dp 18/2)]
परम्	*param; para* opperste (586/1); √*pṛ* redden, beschermen (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
हि	*hi* want (1297/3)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het vooraf-

	gaande woord (232/2)
अक्षरम्	*akṣaram; akṣara* onvergankelijk, klank, de syllabe *Ôm* (3/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *kṣara* vergankelijk (327/1); √*kṣar* stromen, vergaan (327/1) [*sañcalane* (Dp 18/2)]
ज्ञात्वा	*jñātvā* na gekend te hebbben, gekend hebbend; √*jñā* kennen, weten, waarnemen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* dat wat, hetwelk (844/2)
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
इच्छति	*icchati* hij wenst; √*iṣ* trachten te verkrijgen, wensen (169/1) [*icchāyām* (Dp 34/2)]
तस्य	*tasya* van hem; van *tad* (434/1)
तद्	*tad* dat, die (434/1)

Deze onvergankelijke klank is werkelijk Brahman èn deze onvergankelijke klank is werkelijk de Allerhoogste. Na deze onvergankelijke klank gekend te hebben, bereikt ieder datgene wat hij wenst.

I.ii.16. Deze klank *Ôm* is de lagere Brahman en ook de hogere Brahman. Wie de aandacht op deze klank richt, bereikt datgene wat hij wenst.

एतद् एव अक्षरम् ब्रह्म *Etad eva akṣaram brahma*, deze klank (*Ôm*) is waarlijk (de lagere) Brahman (Hiraṇyagarbha). एतद् एव अक्षरम् परम् *Etad eva akṣaram param*, deze klank (*Ôm*) is waarlijk de opperste Brahman. Deze klank (*Ôm*) is het symbool voor beide. ज्ञात्वा *Jñātvā*, (tijdens) het vereren van एतद् एव अक्षरम् *etad eva akṣaram*, deze onverwoestbare klank *Ôm* als Brahman; of men nu realisatie van de allerhoogste of de lagere Brahman wenst; यः *yaḥ*, dat wat een ieder; इच्छति *icchati*, verlangt, wenst; तद् तस्य *tad tasya*, dat wordt het zijne. Wie de opperste Brahman wenst, zal Dat kunnen kennen; wie de lagere Brahman wenst, zal Dat kunnen bereiken.

एतदालम्बनँ श्रेष्ठमेतदालम्बनं परम् ।
एतदालम्बनं ज्ञात्वा ब्रह्मलोके महीयते ॥१७॥

एतद् । आलम्बनम् । श्रेष्ठम् । एतद् । आलम्बनम् । परम् ।
एतद् । आलम्बनम् । ज्ञात्वा । ब्रह्मलोके । महीयते ॥१७॥

etadālambanaṃ śreṣṭhametadālambanaṃ param;
etadālambanaṃ jñātvā brahmaloke mahīyate (17).

एतद् *etad* dit, deze (231/2)

आलम्बनम् *ālambanam; ālambana* afhankelijk van; basis, oorzaak (153/2); *ā-√lamb* grijpen, rusten (153/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√lamb* afhangen van, vasthouden (897/1) [= *√lab śabde avasraṃsane ca* (Dp 8/2)]

श्रेष्ठम् *śreṣṭham; śreṣṭha* het mooiste, het hoogste (1102/3)

एतद् *etad* dit, deze (231/2)

आलम्बनम् *ālambanam; ālambana* afhankelijk van; basis, oorzaak (153/2); *ā-√lamb* grijpen, rusten (153/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√lamb* afhangen van, vasthouden (897/1) [= *√lab śabde avasraṃsane ca* (Dp 8/2)]

परम् *param; para* opperste (586/1); *√pṛ* redden, beschermen (645/1) [= *√pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]

एतद् *etad* dit, deze (231/2)

आलम्बनम् *ālambanam; ālambana* afhankelijk van; basis, oorzaak (153/2); *ā-√lamb* grijpen, rusten (153/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√lamb* afhangen van, vasthouden (897/1) [= *√lab śabde avasraṃsane ca* (Dp 8/2)]

ज्ञात्वा *jñātvā* na gekend te hebbben, gekend hebbend; *√jñā* kennen, weten, waarnemen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]

ब्रह्मलोके *brahmaloke* in de wereld van Brahman; *brahmaloka* de wereld van Brahman (739/3); *brahman* Brahman (737/3); *√bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]; *loka* plaats, wereld (906/1); *√lok*

zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

महीयते *mahīyate* hij wordt hogelijk vereerd; √*mah* verheugen, vereren (794/1) [*pūjāyām* (Dp 15/1)]

Dat is het beste houvast. Dit houvast is de opperste Brahman. Als men dit houvast heeft gekend, wordt de mens geeerd in de wereld van Brahman.

I.ii.17. Dit is het beste middel. Dit middel is de opperste Brahman. Wie zich op dit middel toelegt wordt geliefd in de wereld van Brahman.

Dus van alle middelen (zoals de Gāyatrī mantra) om Brahman te bereiken, एतद् आलम्बनम् *etad ālambanam*, is dit middel; श्रेष्ठम् *śreṣṭham*, het meest hoogstaande, het meest aan te prijzen; एतद् आलम्बनम् परम् *etad ālambanam param*, dit middel is de opperste Brahman en ook de lagere Brahman, aangezien het verband houdt met zowel de lagere Brahman als de opperste Brahman. ज्ञात्वा *Jñātvā*, zich concentrerend op; एतद् आलम्बनम् *etad ālambanam*, dit middel; ब्रह्मलोके महीयते *brahmaloke mahīyate*, wordt men geëerd in de wereld van Brahman. Wie één wordt met Brahman, lager en hoger (als resultaat van meditatie), wordt als Brahman aanbeden.

Voor de middelmatige en de minst bekwame leerlingen is *Ôm* aangereikt, zowel als een middel (om op het Zelf te mediteren), als ook een symbool (om het Zelf te aanbidden). Dat Zelf heeft geen eigenschappen en er werd naar gevraagd in Ka. I.ii.14: "Leer mij over datgene wat verschilt van deugd .....", enzovoorts. Het is evenzo aangeboden terwille van dit soort leerlingen als ze de lagere Brahman willen leren kennen.

Nu komt het volgende (vers) waarvan het doel is om rechtstreeks de aard van dat Zelf vast te stellen, waarvoor *Ôm* het middel is.

न जायते म्रियते वा विपश्चिन्नायं कुतश्चिन्न बभूव कश्चित् ।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे
॥१८॥

न । जायते । म्रियते । वा । विपश्चित् । न । अयम् ।
कुतश्चिद् । न । बभूव । कश्चिद् ।
अजः । नित्यः । शाश्वतः । अयम् । पुराणः । न । हन्यते ।
हन्यमाने । शरीरे ॥१८॥

na jāyate mriyate vā vipaścinnāyaṃ kutaścinna babhūva kaścit;
ajo nityaḥ śāśvato 'yaṃ purāṇo na hanyate hanyamāne śarīre (18).

न	*na* niet, noch, geen (523/1); *na ... vā* noch ... noch (523/1)
जायते	*jāyate* het wordt geboren; √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]
म्रियते	*mriyate* hij sterft; √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
वा	*vā* of (934/2); *na ... vā* noch ... noch (523/1)
विपश्चित्	*vipaścit* wijs, het Zelf (972/3); √*vip* trillen, vibreren (972/3) [= √*vep kampane* (Dp 8/2); √*cit* weten, kennen (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अयम्	*ayam* dit, deze; van *idam* (165/2)
कुतश्चिद्	*kutaścid* uit wie dan ook, vanwaar dan ook (290/2); *kutas* uit wie, vanwaar (290/2); *cid* maakt *kutas* onbepaald (398/1)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
बभूव	*babhūva* het is geworden; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
कश्चिद्	*kaścid* wie dan ook, wat dan ook (240/3); *ka* wie, wat (240/2); *cid* maakt *ka* onbepaald (398/1)
अजः	*ajaḥ; aja* ongeboren (9/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *ja* geboren, afstammend van (407/3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

नित्यः	*nityaḥ; nitya* eeuwig (547/2)
शाश्वतः	*śāśvataḥ; śāśvata* eindeloos (1068/3)
अयम्	*ayam* dit, deze; van *idam* (165/2)
पुराणः	*purāṇaḥ; purāṇa* behorend tot oude tijden, aloud (635/1); √*pur* voorafgaan (634/2) [*gamane* (Dp 34 /2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
हन्यते	*hanyate* het wordt gedood; √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
हन्यमाने	*hanyamāne* in het gedood worden; *hanyamāna* het gedood worden (1288/1); √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
शरीरे	*śarīre* in het lichaam; *śarīra* het lichaam (1057/3); òf van: √*śri* ondersteunen, rusten op (1098/1) [*śevāyām* (Dp 19/2) òf van: √*śṝ* vernietigen (1088/2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
हन्यमाने शरीरे	*hanyamāne śarīre* wanneer het lichaam wordt gedood

Het bewuste Zelf wordt niet geboren en sterft niet. Het is nergens uit ontstaan en niemand is er uit ontstaan. Het is ongeboren, eeuwig, eindeloos en aloud. Het wordt niet gedood als het lichaam wordt gedood.

I.ii.18. Het Zelf dat bewustzijn is, wordt niet geboren en sterft niet. Het heeft geen begin en geen gevolg. Het is zonder geboorte, tijdloos, onveranderlijk en aloud. Wanneer het lichaam sterft, sterft Het niet.

विपश्चित् *Vipaścit*, het intelligente wezen (het Zelf) - intelligent omdat Zijn wezen, het bewustzijn, nooit verloren gaat; न जायते *na jāyate*, wordt niet geboren - Het wordt niet voortgebracht; न वा म्रियते *na vā mriyate*, noch sterft Het. Wat veranderlijk is, is aan geboorte onderhevig en maakt vele veranderingen door. Om alle veranderingen in het Zelf te ontkennen, worden allereerst de eerste en de laatste verandering, in de vorm van geboorte en dood, ontkend in deze tekst: "Hij wordt niet geboren en sterft niet." Bovendien अयम् *ayam*, dit wezen, het Zelf; न कुतश्चित् *na kutaścit*, kent geen oorsprong, geen andere oorzaak; न कश्चित् बभूव *na kaścit babhūva*, noch komt

iets uit het Zelf voort - iets dat anders is dan het Zelf. Daarom is अयम् अजः *ayam ajaḥ*, dit Zelf zonder geboorte; नित्यः *nityaḥ*, eeuwig; शाश्वतः *śāśvataḥ*, niet aan verval onderhevig. Het voorbijgaande is aan verval onderhevig, maar Dat is iets dat eeuwig bestaat; daarom ook is het पुराणः *purāṇaḥ*, aloud, altijd nieuw sinds onheuglijke tijden. Men zegt dat iets op dit moment nieuw is als het tot bestaan komt door de ontwikkeling die de samenstellende delen doormaken, zoals bij een pot. Het Zelf is daaraan tegenovergesteld; Het is aloud, dat wil zeggen: Het kan niet groeien. Daarom kan het Zelf न हन्यते *na hanyate*, niet worden gedood, niet worden gekwetst; शरीरे हन्यमाने *śarīre hanyamāne*, wanneer het lichaam wordt gedood - met wapens enzovoorts, ook al bestaat het Zelf hier. Het is net zoiets als de ruimte.

हन्ता चेन्मन्यते हन्तुꣳ हतश्चेन्मन्यते हतम् ।
उभौ तौ न विजानीतो नायꣳ हन्ति न हन्यते ॥१९॥

हन्ता । चेद् । मन्यते । हन्तुम् । हतः । चेद् । मन्यते । हतम् ।
उभौ । तौ । न । विजानीतः । न । अयम् । हन्ति । न ।
हन्यते ॥१९॥

hantā cenmanyate hantuṃ hataścenmanyate hatam;
ubhau tau na vijānīto nāyaṃ hanti na hanyate (19).

हन्ता	*hantā; hantṛ* doder (1288/1); √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā gatyoḥ* (Dp 23/1)]
चेद्	*ced* echter, indien (401/3)
मन्यते	*manyate* hij denkt; √*man* denken, begrijpen, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]
हन्तुम्	*hantum* te doden; √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
हतः	*hataḥ; hata* gedood (1287/2); √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
चेद्	*ced* echter, indien (401/3)
मन्यते	*manyate* hij denkt; √*man* denken, begrijpen, verbeelden (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2)]
हतम्	*hatam; hata* gedood (1287/2); √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
उभौ	*ubhau* beide (tweevoud); *ubha* beide (216/2)
तौ	*tau* zij beiden; van *tad* (434/1)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
विजानीतः	*vijānītaḥ* zij weten; *vi-*√*jñā* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अयम्	*ayam* dit, deze; van *idam* (165/2)
हन्ति	*hanti* hij doodt; √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)

हन्यते *hanyate* hij wordt gedood; √*han* doden (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]

Als iemand doodt en denkt dat hij echt heeft gedood, en als iemand gedood is en denkt dat hij echt is gedood, hebben ze het beiden mis, want het Zelf doodt niet en wordt niet gedood.

I.ii.19. Wie denkt Zelf te kunnen doden en wie, eenmaal gedood, meent dat hij Zelf is gedood, hebben het beiden mis. Het Zelf doodt niet noch kan Het gedood worden.

Het Zelf is weliswaar zoals het is beschreven, maar; चेत् *cet*, als iemand; मन्यते *manyate*, denkt dat enkel het lichaam het Zelf is, हन्तुम् *hantum*, om Het te kunnen doden, - als hij denkt: "Ik zal Het doden," en de ander die हतः gedood is; चेत् *cet*, als hij ook; मन्यते *manyate*, zou denken dat het Zelf; हतम् *hatam*, gedood is, - als hij denkt: "Ik ben gedood"; उभौ तौ *Ubhau tau*, beiden (geven gelijkelijk blijk); न विजानीतः *na vijānītaḥ*, niet te weten, Zichzelf niet te kennen; want अयम् *ayam*, dit Zelf; न हन्ति *na hanti*, doodt niet, omdat Het onveranderlijk is; न हन्यते *na hanyate*, noch wordt Het gedood, juist omdat Het onveranderlijk is. Zo is het ook met de ruimte gesteld. Het bestaan in de wereld, dat altijd bestaat uit deugd en ondeugd, behoort enkel bij een onwetend mens en niet bij de Kenner van Brahman, want voor deze vallen deugd en ondeugd weg, omdat ze irrelevant zijn. Dit wordt bevestigd door de autoriteit van de Veda en ook door de logica.

Hoe kan men het Zelf kennen? Het volgende wordt daarover gezegd:

अणोरणीयान्महतो महीयानात्माऽस्य जन्तोर्निहितो गुहायाम् ।
तमक्रतुः पश्यति वीतशोको धातुप्रसादान्महिमानमात्मनः ॥२०॥

अणोः । अणीयान् । महतः । महीयान् । आत्मा । अस्य ।
जन्तोः । निहितः । गुहायाम् ।
तम् । अक्रतुः । पश्यति । वीतशोकः । धातुप्रसादात् । महिमानम् ।
आत्मनः ॥२०॥

aṇoraṇīyānmahato mahīyānātmā 'sya jantornihito guhāyām;
tamakratuḥ paśyati vītaśoko dhātuprasādānmahimānamātmanaḥ
(20).

अणोः	*aṇoḥ* dan het kleinste, het meest subtiele; *aṇu* heel klein, subtiel, atoom (11/3); √*aṇ* klinken (11/3) [*śab-de-arthāḥ* (Dp 10/1)]
अणीयान्	*aṇīyān; aṇīyas* subtieler dan, kleiner dan (11/3); √*aṇ* klinken (11/3) [*śabde-arthāḥ* (Dp 10/1)]
महतः	*mahataḥ* dan het grote; *mahat* groot, machtig (794 /2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
महीयान्	*mahīyān; mahīyas* groter dan (803/3); √*mah* eren, verheugen (794/1) [*pūjāyām* (Dp 15/1)]
आत्मा	*ātmā; ātman* het individuele Zelf (135/1) [-]
अस्य	*asya* van dit, van deze; van *idam* (165/2)
जन्तोः	*jantoḥ* van het schepsel; *jantu* kind, schepsel (411/2); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29 /1)]
निहितः	*nihitaḥ; nihita* geplaatst (564/3); *ni-*√*dhā* neerzetten, plaatsen (548/2); *ni* neer, in (538/3); √*dhā* plaatsen, zetten, ondersteunen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]
गुहायाम्	*guhāyām* in de verborgen plaats; *guhā* de verborgen plaats, het hart (360/3); √*guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
तम्	*tam* dat; van *tad* (434/1)
अक्रतुः	*akratuḥ; akratu* iemand zonder wensen (2/3); *a* voor-

	voegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *kratu* doel, wens (319/1); √*kṛ* doen, maken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
पश्यति	*paśyati* hij ziet; √*dṛś* zien (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22 /1)]
वीतशोकः	*vītaśokaḥ; vītaśoka* geen verdriet hebbend, vrij van verdriet (1004/2); *vīta* weggegaan, verdwenen (1004 /2); *vi*-√*i* verdwijnen (1004/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]; *śoka* verdriet (1091/1); √*śuc* verdriet hebben, lijden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
धातुप्रसादात्	*dhātuprasādāt* vanwege de gelijkmoedigheid van de mentale elementen; *dhātu* element (geest en zintuigen) (513/3); √*dhā* plaatsen, zetten, ondersteunen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]; *prasāda* kalmte, helderheid (696/3); *pra*-√*sad* verzinken, helder worden (696/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*sad* zitten bij (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]
महिमानम्	*mahimānam; mahiman* de grootheid, de glorie (803 /1); √*mah* eren, verheugen (794/1) [*pūjāyām* (Dp 15 /1)]
आत्मनः	*ātmanaḥ* van de Ātman, van het Zelf; *ātman* de Ātman; het Zelf (135/1) [-]

Het Zelf is fijner dan het fijnste en groter dan het grootste. Het huist in het hart van ieder schepsel. De mens die geen wensen koestert en vrij is van verdriet, ziet de luister van het Zelf door het evenwicht van de elementen.

I.ii.20. Het Zelf is fijner dan het fijnste en groter dan het grootste. Zijn woonplaats is in het hart van ieder schepsel. Wie geen wensen koestert, ziet de luister van het Zelf stralen door de stille doorschijnendheid van de organen. Zo bevrijdt hij zich van pijn en ellende.

(Het Zelf is) अणीयान् *aṇīyān*, fijner, अणोः *aṇoḥ*, dan het fijne, zoals een klein stukje *śyāmāka* (graan); महीयान् *mahīyān*, groter; महतः *mahataḥ*, dan het grote, dan dingen met grote omvang zoals de

aarde. Groot of klein, de afmetingen van ieder ding zijn altijd een afgeleide van de werkelijkheid van het eeuwige Zelf. Zonder het Zelf hebben afmetingen geen werkelijkheid. Daarom is het Zelf fijner dan het fijne, groter dan het grote. Het wordt aan omstandigheden gebonden door naam, vorm en handelingen, die slechts beperkende toevoegingen zijn. En dit आत्मा *Ātmā*, Zelf; निहितः *nihitaḥ*, heeft Zijn woonplaats - bestaat als het Zelf; गुहायाम् *guhāyām*, in het hart; अस्य जन्तोः *asya jantoḥ*, van dit schepsel - (in het hart van) ieder schepsel, vanaf de Schepper (Brahmā) tot aan een graspol. तम् *Tam*, het Zelf dat gerealiseerd kan worden door horen, denken en mediteren[35]; (Hij ziet die is) अक्रतुः *akratuḥ*, een mens zonder begeerten, dat wil zeggen: iemand die niet langer aangetrokken wordt door uiterlijkheden - zichtbaar èn onzichtbaar. Wanneer die (onthechting) plaatsvindt; धातवः *dhātavaḥ*, komen de menselijke instrumenten (zoals de geest) tot rust. Het woord *dhātu* wordt hier gebruikt omdat deze elementen het lichaam vasthouden (*dhāraṇa*). धातुप्रसादात् *Dhātuprasādāt*, vanwege de vrede van die organen; पश्यति *paśyati*, ziet die mens; तम् महिमानम् *tam mahimānam*, die luister; आत्मनः *ātmanaḥ*, van het Zelf - dat niet onderhevig is aan groei of verval, die het gevolg zijn van handelingen - zo realiseert die mens zich het Zelf als: "Ik ben het Zelf", en zo raakt hij, वीतशोकः *vītaśokaḥ*, vrij van pijn.

Zolang een mens nog wensen koestert, hetgeen gebruikelijk is, is het Zelf nauwelijks kenbaar, want:

---

[35] Hier wordt Bālagopālendra gevolgd. De zinsnede *darśana-śravaṇa-manana-vijñāna-liṅgam* kan ook betekenen: "het Zelf Wiens bestaan afgeleid kan worden uit de handelingen zien, horen, denken en weten."

आसीनो दूरं व्रजति शयानो याति सर्वतः ।
कस्तं मदामदं देवं मदन्यो ज्ञातुमर्हति ॥२१॥

आसीनः । दूरम् । व्रजति । शयानः । याति । सर्वतः ।
कः । तम् । मदामदम् । देवम् । मद् । अन्यः । ज्ञातुम् । अर्हति
॥२१॥

āsīno dūraṃ vrajati śayāno yāti sarvataḥ;
kastaṃ madāmadaṃ devaṃ madanyo jñātumarhati (21).

आसीनः	*āsīnaḥ; āsīna* zittend (159/3); √*ās* zitten (159/3) [*upaveśane* (Dp 23/1)]
दूरम्	*dūram; dūra* ver, ver weg (489/2)
व्रजति	*vrajati* hij gaat, hij reist; √*vraj* gaan, reizen (1041/3) [*gatau* (Dp 6/1)]
शयानः	*śayānaḥ; śayāna* liggend, slapend (1056/1); √*śī* liggen, slapen (1077/1) [*svapne* (Dp 23/2)]
याति	*yāti* hij gaat; √*yā* gaan (849/1) [*prāpane* (Dp 24/2)]
सर्वतः	*sarvatah; sarvatas* in iedere richting, overal (1189/1)
कः	*kah; ka* wie, welke (240/2)
तम्	*tam* die, dat; van *tad* (434/1)
मदामदम्	*madāmadam; madāmada* vreugdevol en vreugdeloos; *mada* vreugde bezittend, vreugdevol (777/3); √*mad* verheugen (777/3) [*harse* (Dp 30/2)]; *amada* vreugdeloos (80/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mada* vreugde bezittend, vreugdevol (777/3); √*mad* verheugen (777/3) [*harṣe* (Dp 30/2)]
देवम्	*devam; deva* god, godheid (492/2); √*div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīdā-vijigīṣā-avyavahāra-dyu-ti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
मद्	*mad* [dan] ik; van *mad* (777/2)
अन्यः	*anyaḥ; anya* anders, verschillend (45/2)
ज्ञातुम	*jñātum* te kennen, te weten, te begrijpen; √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40

/1)]

अर्हति *arhati* hij kan, hij is in staat; √*arh* kunnen, in staat zijn (93/3) [*pūjāyām* (Dp 15/2)]

Terwijl Het in rust is, reist Het ver weg; terwijl Het slaapt, gaat Het overal heen. Wie beter dan ik, de Dood, kan weten dat het Zelf zowel vreugdevol als vreugdeloos is?

I.ii.21. Hoewel in rust, reist Het ver; hoewel in slaap, is Het overal. Wie kan beter dan Ik, de Dood, weten dat het Zelf zowel vreugde kent als geen vreugde kent?

Terwijl (het Zelf) आसीनः *āsīnaḥ*, gezeten is, in rust, niet bewegend; दूरम् व्रजति *dūram vrajati*, gaat Het toch ver weg; शयानः *śayānaḥ*, terwijl Het slaapt; याति *yāti*, gaat Het toch; सर्वतः *sarvataḥ*, overal heen. Het is मदामद *madāmada*, vreugdevol (*mada*) en zonder vreugde (*amada*). Het heeft dus tegengestelde eigenschappen. Daarom valt Het moeilijk te kennen. कः *Kaḥ*, wie; मदन्यः *madanyaḥ*, behalve ik; ज्ञातुम् अर्हति *jñātum arhati*, kan Het kennen; *devam* de godheid, die तम् मदामदम् *tam madāmadam*, met en zonder vreugde is? Het Zelf heeft, aangezien Het via diverse beperkende toevoegingen onderworpen is aan omstandigheden, tegengestelde eigenschappen, en lijkt nu eens op een prisma (*viśvarūpa*) en dan weer op een steen der wijzen (*cintāmaṇi*).[36] Alleen een wijs mens met verfijnd intellect, zoals wij, kan het Zelf kennen. Daarom is erop gewezen hoe moeilijk het is om het Zelf te realiseren, in de zinsnede: कः तम् मदन्यः ज्ञातुम् अर्हति *kaḥ tam madanyaḥ jñātum arhati*, "Wie anders kan het Zelf kennen dan ik?" Slaap betekent het ophouden van alle zintuiglijke activiteiten. Beperkingen in het bewustzijn, die worden veroorzaakt door de zintuigen,[37] vallen weg als iemand slaapt. Als het Zelf in deze staat (van slaap) is, wordt het bewustzijn iets algemeens, en daarom lijkt het याति सर्वतः *yāti sarvataḥ*, overal heen te gaan [overal te zijn]. Als Het in een toestand is waarin het bewustzijn met specifieke objecten is verbonden, lijkt Het, hoewel Het van nature stil blijft, दूरम् व्रजति *dūram vrajati*, ver te reizen, al naar gelang bijvoorbeeld de geest beweegt, want het wordt onderworpen aan

---

[36] Een *viśvarūpa* juweel lijkt verschillende kleuren te hebben, en een *cintāmaṇi* vertoont verschillende vormen, al naar gelang wat zijn bezitter denkt.

[37] Dan kent het bewustzijn beperkte uitdrukkingsvormen, zoals: "Ik ben een mens", "Ik zie iets blauws", enzovoorts. (A.G.).

omstandigheden zoals de geest. In werkelijkheid blijft Het hier (in dit lichaam) alleen maar bestaan.

De tekst toont verder hoe de kennis van het Zelf er ook voor zorgt dat verdriet verdwijnt:

अशरीरꣳ शरीरेष्वनवस्थेष्ववस्थितम् ।
महान्तं विभुमात्मानं मत्वा धीरो न शोचति ॥२२॥

अशरीरम् । शरीरेषु । अनवस्थेषु । अवस्थितम् ।
महान्तम् । विभुम् । आत्मानम् । मत्वा । धीरः । न ।
शोचति ॥२२॥

aśarīraṃ śarīreṣvanavastheṣvavasthitam;
mahāntaṃ vibhumātmānaṃ matvā dhīro na śocati (22).

अशरीरम्	*aśarīram; aśarīra* zonder lichaam, onbelichaamd (113/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *śarīra* lichaam (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098 /1) [*sevāyām* (Dp 19/2)] òf van √*śṝ* vernietigen (1088 /2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
शरीरेषु	*śarīreṣu* temidden van lichamen; *śarīra* lichaam (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098 /1) [*sevāyām* (Dp 19/2) òf van √*śṝ* vernietigen (1088 /2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
अनवस्थेषु	*anavastheṣu* temidden van de onstandvastigen; *an-avastha* onstandvastig (27/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *avasthā* standvastigheid (106/1); *ava-*√*sthā* staande blijven (105/3); *ava* weg, neer (96/1); √*sthā* staan, verblijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
अवस्थितम्	*avasthitam; avasthita* geplaatst, standvastig (106/1); *ava-*√*sthā* staande blijven (105/3); *ava* weg, neer (96 /1) √*sthā* staan, verblijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
महान्तम्	*mahāntam; mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
विभुम्	*vibhum; vibhu* alomtegenwoordig (978/3); *vi-*√*bhū* opkomen, verschijnen (978/2); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*bhū* worden,

	zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
आत्मानम्	*ātmānam; ātman* Ātman, het Zelf (135/1)
मत्वा	*matvā* gemediteerd hebbend; √*man* denken, begrijpen, iets beschouwen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* de wijze (517/1); √*dhī* begrijpen, denken, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
शोचति	*śocati* hij lijdt; √*śuc* branden, lijden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]

De wijze mens die begrepen heeft dat het Zelf onbelichaamd is temidden van de belichaamden, dat Het temidden van de onstandvastigen standvastig is, dat Het groot is en allesdoordringend, die mens kent geen verdriet.

I.ii.22. De intelligente mens die het Zelf kent als onbelichaamd temidden van het belichaamde, als onveranderlijk temidden van het veranderlijke, als groot en allesdoordringend, die mens kent geen verdriet.

Het Zelf is op Zichzelf beschouwd als de ruimte. (Als men op) dat Zelf (heeft gemediteerd als) अशरीरम् *aśarīram*, onbelichaamd, als dat onbelichaamde Zelf, शरीरेषु *śarīreṣu*, temidden van de lichamen; de goden, de voorvaderen, de mensen, en dergelijke; अवस्थितम् *avasthitam*, (als) blijvend, onveranderlijk; अनवस्थेषु *anavastheṣu*, temidden van die dingen, die geen vaste grond hebben, temidden van het vergankelijke, en (als men heeft gemediteerd) op; महान्तम् *mahāntam*, het grote (Zelf); en om te voorkomen dat het woord 'groot' in relatieve zin wordt opgevat, staat er ook nog in de tekst: विभुम् *vibhum*, het allesdoordringende; आत्मानम् *ātmānam*, Zelf. Het woord *ātman* (Zelf) betekent in de eerste plaats het inwonende Zelf. मत्वा *Matvā*, gemediteerd hebbend - als "Ik ben Dat" - op dit Zelf, dat is zoals het is beschreven, धीरः *dhīraḥ*, de wijze mens; न शोचति *na śocati*, kent geen verdriet. Want het is niet redelijk dat zo iemand die het Zelf heeft leren kennen, nog verdriet zou kunnen hebben.

Hoewel het Zelf moeilijk kan worden gekend volgens de tekst, is het toch mogelijk, mits op de juiste manier:

नायमात्मा प्रवचनेन लभ्यो न मेधया न बहुना श्रुतेन ।
यमेवैष वृणुते तेन लभ्यस्तस्यैष आत्मा विवृणुते तनूँ स्वाम्
॥२३॥

न । अयम् । आत्मा । प्रवचनेन । लभ्यः । न । मेधया । न ।
बहुना । श्रुतेन ।
यम् । एव । एषः । वृणुते । तेन । लभ्यः । तस्य । एषः ।
आत्मा । विवृणुते । तनूम् । स्वाम् ॥२३॥

*nāyamātmā pravacanena labhyo na medhayā na bahunā śrutena;
yamevaiṣa vṛṇute tena labhyastasyaiṣa ātmā vivṛṇute tanūṃ svām
(23).*

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अयम्	*ayam* dit, deze; van *idam* (165/2)
आत्मा	*ātmā; ātman* Ātman, het Zelf (135/1) [-]
प्रवचनेन	*pravacanena* door onderwijzing; *pravacana* onderwijzing (690/2); *pra-*√*vac* aankondigen, onderwijzen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*vac* spreken, verklaren (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
लभ्यः	*labhyaḥ* te bereiken; √*labh* nemen, bereiken (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
मेधया	*medhayā* door het intellect; *medhā* het intellect (833 /1); √*mid* begrijpen (817/2) = √*mith* verenigen (816 /3) [*medhā-ahiṃsanayoḥ saṅgame ca* (Dp 19/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
बहुना	*bahunā* door veel; *bahu* veel (724/2)
श्रुतेन	*śrutena* door orale traditie; *śruta* gehoord, orale traditie (1101/1); √*śru* horen, luisteren (1100/3) [*śravaṇe* (Dp 20/2)]
यम् एव	*yam eva* wie ook; *yam* hem die, wie; van *yad* (844/2); *eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
एषः	*eṣaḥ* dit, deze; van *etad* (231/2)
वृणुते	*vṛṇute* hij kiest, hij verkiest; √*vṛ* kiezen, verkiezen

	(1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
तेन	*tena* door hem; van *tad* (434/1)
लभ्यः	*labhyaḥ* te bereiken; √*labh* nemen, bereiken (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
तस्य	*tasya* van hem, aan hem; van *tad* (434/1)
एषः	*eṣaḥ* dit, deze; van *etad* (231/2)
आत्मा	*ātmā; ātman* Ātman, het Zelf (135/1) [-]
विवृणुते	*vivṛṇute* hij onthult zich, hij openbaart zich; *vi*-√*vṛ* (zich) onthullen, (zich) openbaren (988/2); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*vṛ* kiezen, verkiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32/1)]
तनूम्	*tanūm; tanū* het lichaam, de manifestatie (435/3); √*tan* verspreiden, voortplanten (435/1) [*vistāre* (Dp 38/1)]
स्वाम्	*svām; sva* zijn eigen (1275/1)

Dit Zelf kan niet gekend worden door onderwijzing, noch door het intellect, of door er veel over te horen. Het kan alleen gekend worden door degene die voor het ware Zelf kiest. Aan die mens openbaart het Zelf Zijn ware wezen.

I.ii.23. Het Zelf wordt niet gekend door veel studie, noch door het intellect, noch door veel te horen. Het Zelf wordt gekend door de mens die zich tot Zichzelf richt. Zo toont het Zelf zijn ware aard aan Zichzelf.

अयम् आत्मा *Ayam ātmā*, dit Zelf; न लभ्यः *na labhyaḥ*, kan niet worden bereikt, kan niet worden gekend; प्रवचनेन *pravacanena*, door je vele Veda's eigen te maken; en न मेधया *na medhayā*, evenmin door het intellect, door het vermogen de betekenis van teksten te begrijpen; न बहुना श्रुतेन *na bahunā śrutena*, ook niet alleen door van alles te horen. Hoe kan Het dan worden gekend? Aldus: यम् एव *yam eva*, dat (Zelf) dat waarlijk het eigen Zelf is (van de zoeker); waartoe एषः *eṣaḥ*, die zoeker; वृणुते *vṛṇute*, bidt; तेन *tena*, door dat Zelf, die de zoeker (Zélf is) kan het Zelf लभ्यः *labhyaḥ*, worden gekend. Men weet dan dat Het zo-en-zo is. De strekking is: aan degene die geen wensen koestert en alleen het Zelf zoekt, zal het Zelf zich uit Zichzelf openbaren[38]. Hoe wordt het

[38] Door Zijn genade. Voor andere interpretaties van dit vers, zie Mu.III.iii.3.

gekend? Aldus: एषः *eṣah*, dit Zelf; तस्य *tasya*, van de zoeker van het Zelf;[39] विवृणुते *vivṛṇute*, onthult; स्वाम् *svām*, zijn eigen, ware तनूम् *tanūm*, lichaam, dat wil zeggen: zijn eigen aard.

Er is nog iets dat moet worden gezegd:

[39] Volgens sommigen betekent *tasya*: "aan die zoeker".

नाविरतो दुश्चरितान्नाशान्तो नासमाहितः ।
नाशान्तमानसो वाऽपि प्रज्ञानेनैनमाप्नुयात् ॥२४॥

न । अविरतः । दुश्चरितात् । न । अशान्तः । न । असमाहितः ।
न । अशान्तमानसः । वा । अपि । प्रज्ञानेन । एनम् ।
आप्नुयात् ॥२४॥

nāvirato duśćaritānnāśānto nāsamāhitaḥ;
nāśāntamānaso vā 'pi prajñānenainamāpnuyāt (24).

न — *na* niet, noch, geen (523/1)

अविरतः — *aviratah; avirata* iemand die geen afstand heeft gedaan (109/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *virata* opgehouden, iemand die heeft opgegeven/afstand heeft gedaan (982/2); *vi-√ram* ophouden, opgeven (982/2); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); *√ram* stoppen, rusten (867/2) [*krīḍāyām* (Dp 18/2)]

दुश्चरितात् — *duśćaritāt* vanwege wangedrag; *duśćarita* wangedrag (487/3); *dus* slecht (488/1); *carita* gedrag (389/3); *√car* gaan, zich gedragen (389/1) [*gati-arthāḥ bhakṣaṇe ca* (Dp 12/1)]

न — *na* niet, noch, geen (523/1)

अशान्तः — *aśāntaḥ; aśānta* rusteloos, iemand die rusteloos is (113/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *śānta* rustig, kalm (1064/2); *√śam* tot rust brengen (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]

असमाहितः — *asamāhitaḥ; asamāhita* iemand wiens geest niet geconcentreerd is; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *samāhita* geconcentreerd (1160/1); *sam-ā-√dhā* tezamen houden (1159/3); *sam* met, tezamen met (1152/1); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√dhā* plaatsen, de geest richten (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇa-*

	yoḥ (Dp 26/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अशान्तमानसः	*aśāntamānasaḥ* iemand wiens geest niet in vrede is; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *śāntamānasa* met een kalme geest; *śānta* rustig, kalm (1064/2); √*śam* tot rust brengen (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]; *mānasa* behorend tot het denkvermogen (810/1); √*man* denken, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
वा	*vā* of, noch; versterkt *na* (934/2)
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
प्रज्ञानेन	*prajñānena* door kennis; *prajñāna* kennis, wijsheid (659/1); *pra*-√*jñā* kennen, onderscheiden (659/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
एनम्	*enam* dit, deze; van *ena* (232/1)
आप्नुयात्	*āpnuyāt* hij kan bereiken; √*āp* bereiken, verkrijgen (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]

Wie geen afstand heeft gedaan van slecht gedrag, wie rusteloos is, wiens geest niet geconcentreerd is en wiens denken niet tot rust is gekomen, kan dit Zelf niet door kennis bereiken.

I.ii.24. Wie zich niet onthoudt van slecht gedrag, wie geen rust kent, wie de geest niet tot concentratie brengt, noch wie niet door zijn gedachten met rust wordt gelaten, kan dit Zelf niet door kennis bereiken.

न अविरतः दुश्चरितात् *Na avirataḥ duścaritāt*, wie zich niet onthoudt van slecht gedrag, dat wil zeggen: zondig gedrag dat hetzij regelrecht in strijd is met de Śruti en de Smṛti, hetzij er niet door gesanctioneerd is; न अशान्तः *na aśāntaḥ*, wie zijn zintuigen niet onder beheersing heeft en zich niet onttrokken heeft aan de verleidingen die door de zintuigen worden aangedragen; न असमाहितः *na asamāhitaḥ*, evenmin iemand die de geest niet weet te concentreren en dus verstrooid is; न *na*, evenmin iemand die de geest wellicht weet te concentreren, maar die अशान्तमानसः *aśāntamānasaḥ*, nog geen vrede in het denken kent, omdat hij nog uit is op resultaat

van zijn concentratie; आप्नुयात् *āpnuyāt*, kan bereiken; एनम् *enam*, dit Zelf, waarover het hier gaat; प्रज्ञानेन *prajñānena*, door kennis; van Brahman. Maar wie zich niet overgeeft aan slecht gedrag, wie zich niet laat verleiden door zintuiglijke waarneming, wie zijn geest kan concentreren, wie zich geen zorgen maakt over het resultaat van concentratie, en wie een leermeester heeft, bereikt het hiervoor genoemde Zelf door kennis. Dat is de strekking.

यस्य ब्रह्म च क्षत्रं च उभे भवत ओदनः ।
मृत्युर्यस्योपसेचनं क इत्था वेद यत्र सः ॥२५॥

यस्य । ब्रह्म । च । क्षत्रम् । च । उभे । भवतः । ओदनः ।
मृत्युः । यस्य । उपसेचनम् । कः । इत्था । वेद । यत्र ।
सः ॥२५॥

yasya brahma ca kṣatraṃ ca ubhe bhavata odanaḥ;
mṛtyuryasyopasecanaṃ ka itthā veda yatra saḥ (25).

यस्य	*yasya* van wie, voor wie; van *yad* (844/2)
ब्रह्म	*brahma* brahmaan, priester (738/1); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
च... च...	*ca* ... *ca* ... zowel ... als ... (380/1)
क्षत्रम्	*kṣatram; kṣatra* lid van de regerende kaste, krijger (325/1) [-]
उभे	*ubhe; ubha* beide (216/2)
भवतः	*bhavataḥ* zij beiden zijn, zij beiden worden; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
ओदनः	*odanaḥ; odana* pap, maaltijd van gekookte rijst (235 /3); √*ud* vloeien (183/1) [= √*und kledane* (Dp 37/2)]
मृत्युः	*mṛtyuḥ; mṛtyu* de dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
यस्य	*yasya* waarvan; van *yad* (844/2)
उपसेचनम्	*upasecanam; upasecana* het begieten, het besprenkelen (210/1); *upa-*√*sic* begieten, besprenkelen (210/1); *upa* naar (194/3); √*sic* besprenkelen, bevochtigen (1214/1) [= √*ṣic kṣaraṇe* (Dp 39/2)]
कः	*kaḥ; ka* wie (240/2)
इत्था	*itthā* waarlijk, benadrukt het volgende woord (165/2)
वेद	*veda* hij kent, hij weet; √*vid* kennen, weten (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
यत्र	*yatra* waar (841/2)
सः	*saḥ; sa* hij; van *tad* (434/1)

Want hoe zou een mens dat Zelf kunnen kennen, voor Wie zowel brahmaan als krijger voedsel worden en voor Wie de Dood slechts een strooisel op de maaltijd is?

I.ii.25. Hoe kan een mens het Zelf kennen als zelfs priesters en krijgers Zijn voedsel zijn en voor wie de dood niet meer is dan peper en zout voor een maaltijd?

Maar hoe kan iemand die niet zo is, het Zelf kennen? यस्य *Yasya*, het Zelf waarvoor; उभे *ubhe*, beiden; ब्रह्म च क्षत्रम् च *brahma ca kṣatram ca*, zowel de brahmaan (priester) als de kṣatriya (krijger), hoewel deze de behoeders van juist gedrag en de beschermers van alle mensen zijn; भवतः *bhavataḥ*, worden; ओदनः *odanaḥ*, voedsel; यस्य *yasya*, voor welk Zelf; मृत्युः *mṛtyuḥ*, de dood, al is deze de grote allesvernietiger; उपसेचनम् *upasecanam*, een toevoeging (wordt) als kerrie bij een maaltijd, omdat de dood zelfs niet geschikt is om voedsel te zijn. कः *Kaḥ*, wie nog zo aan de wereld hecht en de genoemde disciplines niet realiseert; hoe kan hij वेद *veda*, weten; इत्था *itthā*, op die wijze - als iemand die deze disciplines wel verworven heeft; यत्र *yatra*, waar[40]; सः *saḥ*, dat Zelf (bestaat)?

इति काठकोपनिषदि प्रथमाध्याये द्वितीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi prathamādhyāye dvitīyā vallī.

Aldus het tweede hoofdstuk van het eerste deel van de Kaṭha Upaniṣad.

[40] Het Zelf Dat eet - dat wil zeggen: het universum vernietigt -, bestaat in Zijn eigen heerlijkheid. Wie kent Het als zodanig?

DEEL I

HOOFDSTUK III

De relatie van dit hoofdstuk, dat begint met ऋतम् पिबन्तौ *ṛtam pibantau* (met het voorgaande) is als volgt: er is gezegd dat kennis en onwetendheid verschillende en tegengestelde gevolgen hebben. Maar (hun eigen aard en kwaliteiten) zijn nog onbesproken gebleven, evenals de consequenties daarvan. Om dit te doen maakt de Upaniṣad gebruik van de vergelijking van de strijdwagen, om het begrip te vergemakkelijken. Zo worden er ook twee 'zelven' ten tonele gevoerd om onderscheid te maken tussen dat wat bereikt wordt en degene die het bereikt, en tussen het doel en degene die erheen op weg gaat.

ऋतं पिबन्तौ सुकृतस्य लोके गुहां प्रविष्टौ परमे परार्धे (र्ध्ये) ।
छायातपौ ब्रह्मविदो वदन्ति पञ्चाग्नयो ये च त्रिणाचिकेताः ॥१॥

ऋतम् । पिबन्तौ । सुकृतस्य । लोके । गुहाम् । प्रविष्टौ । परमे । परार्धे (र्ध्ये) ।
छायातपौ । ब्रह्मविदः । वदन्ति । पञ्चाग्नयः । ये । च । त्रिणाचिकेताः ॥१॥

ṛtaṃ pibantau sukṛtasya loke guhāṃ praviṣṭau parame parārdhe (rdhye);
chāyātapau brahmavido vadanti pañcāgnayo ye ca triṇāciketāḥ (1).

ऋतम्	*ṛtam; ṛta* de wet, de waarheid (223/2); √*ṛ* gaan, gebeuren (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
पिबन्तौ	*pibantau* de twee drinkers, de twee genieters; *pibat* drinkend, genietend; hij die drinkt/geniet; √*pā* drinken, genieten (612/3) [*pāne* (Dp 20/2)]
सुकृतस्य	*sukṛtasya* van de goede daad; *sukṛta* goede daad

(1220/2); *su* goed (1219/3); *kṛta* gedaan (301/3); √*kṛ* doen, maken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]

लोके — *loke* in de wereld, in het lichaam; *loka* plaats, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

गुहाम् — *guhām (= guhāyām)* in de verborgen plaats, in het hart; *guhā* de verborgen plaats, het hart (360/3); √*guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]

प्रविष्टौ — *praviṣṭau* beiden doorgedrongen; *praviṣṭa* doorgedrongen (692/3); *pra-*√*viś* binnenkomen, doordringen (692/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*viś* binnenkomen, doordringen (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]

परमे — *parame* in het hoogste, in het opperste; *parama* hoogste, opperste (588/1); √*pṛ* brengen naar, redden (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]

परार्धे — *parārdhe* in de verblijfplaats van de Hoogste; *para* de Hoogste (586/1); √*pṛ* brengen naar, redden (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]; *ardha* verblijfplaats (91/3) [-]; (*ardhye* in wat bereikt moet worden; *ardhya* vervuld worden, verkregen worden (93/3) [-])

छायातपौ — *chāyātapau* schaduw en licht; *chāyā* schaduw (406/1) [-]; *tapas* warmte, hitte, licht (437/1); √*tap* hitte afgeven, schijnen (436/3) [*santāpe* (Dp 21/2)]

ब्रह्मविदः — *brahmavidaḥ* de kenners van Brahman; *brahmavid* Brahman kennend, kenner van Brahman (740/1); *brahma* (in samenstellingen) = *brahman* Brahman als Schepper (738/1); √*bṛh* vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]; *vid* kennend, een kenner (963/3); √*vid* kennen, weten (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]

वदन्ति — *vadanti* zij spreken; √*vad* spreken, vertellen (916/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 22/2)]

पञ्चाग्नयः — *pañcāgnayaḥ* hebbende het onderhoud van de vijf vuren, zij die de vijf vuren onderhouden; *pañcāgni* de vijf vuren onderhoudend (577/3); *pañcan* vijf (578/2); *agni* vuur, de god van het vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]

ये — *ye* zij die; van *yad* (844/2)

च	*ca* en (380/1)

त्रिणाचिकेताः	*triṇāciketāḥ* drie keer het Naciketas-vuuroffer opgebouwd hebbend, zij die drie keer het Naciketas-vuuroffer hebben uitgevoerd; *triṇāciketa* iemand die drie keer het Naciketas-vuuroffer heeft opgebouwd (458 /2); *tri* drie (457/3); *nāciketas* Naciketas (534/1); √*cit* geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]

De kenners van Brahman, zij die de vijf vuren[41] onderhouden en zij die het Naciketas-vuur driemaal hebben opgebouwd, vergelijken de beide genieters van de onvermijdelijke gevolgen van goede handelingen, die beiden in het lichaam de diep verborgen plaats in het hart, de opperste verblijfplaats van de Hoogste (Brahman), zijn binnengegaan, met schaduw en licht.

I.iii.1. Kenners van Brahman, zij die de vijf vuren kennen en diegenen die het Naciketas-vuuroffer driemaal hebben uitgevoerd, zeggen ons dat de twee drinkers van *ṛta* als resultaat van goed handelen, zijn als licht en schaduw. Zij zijn het lichaam binnengegaan, in de holte [van het hart], de woonplaats van de Allerhoogste (Brahman).

पिबन्तौ *Pibantau*, twee drinkers van; ऋतम् *ṛtam*, waarheid, dat wil zeggen: de gevolgen van handeling (die waarheid heten) omdat ze onvermijdelijk zijn. De ene drinker geniet van de vruchten van zijn daden, de ander niet. Toch worden beiden 'genieters' genoemd omdat ze worden verbonden met degene die geniet, net zoals we het hebben over mensen met hun parasols[42]. सुकृतस्य *Sukṛtasya*, van eigen handelingen; dit (woord) moet verbonden worden met ऋतम् *ṛtam*, dus: (de drinkers van) de vruchtendrank van hun eigen daden. प्रविष्टौ *Praviṣṭau*, (deze) twee zijn binnengegaan; लोके *loke*, binnenin het lichaam; गुहाम् *guhām* (= *guhāyām*), in de holte, in het intellect; परमे *parame*, in de opperste; het (dat wil zeggen: de ruimte

[41] Gārhapatya, Āhavanīya, Dakṣiṇāgni, Sabhya en Āvasathya. Of: hemel, wolk, aarde, man en vrouw. (Bṛ. VI.ix-xiii).
[42] Als een koning met zijn hofhouding naar buiten komt om deel te nemen aan een processie waarbij parasols worden gedragen, zegt men: "Daar gaan mensen met hun parasols." Echter, de meeste deelnemers aan de processie zijn geen eigenaar van parasols [al dragen ze de parasols wel].

binnenin het hart) is het hoogste in vergelijking met de uiterlijke ruimte; deze wordt begrensd door het lichaam; परार्धे *parārdhe*, in dat wat de woonplaats (*ardha*) is van *para* (Brahman). Daar wordt namelijk de opperste Brahman waargenomen. De betekenis is dus dat die twee de hoogste verblijfplaats van Brahman zijn binnengegaan. Die verblijfplaats is de ruimte binnenin het hart. ब्रह्मविदः *Brahma-vidaḥ*, de kenners van Brahman; वदन्ति *vadanti*, spreken over deze twee, en zeggen dat ze zoveel verschillen van elkaar als छायातपौ *chāyātapau*, licht en donker. Want de ene is gehecht aan de wereld en de ander niet. Maar niet alleen zij die de rituelen hebben opgegeven, spreken (over dit onderscheid), maar ook de पञ्चाग्नयः *pañcāgnayaḥ*, degenen die de vijf vuren vereren, te weten de gezinshoofden; च *ca* en, ook; त्रिणाचिकेताः *triṇāci-ketāḥ*, degenen die driemaal het Naciketas-vuur hebben opgebouwd.

यः सेतुरीजानामक्षरं ब्रह्म यत् परम् ।
अभयं तितीर्षतां पारं नाचिकेतँ शकेमहि ॥२॥

यः । सेतुः । ईजानाम् । अक्षरम् । ब्रह्म । यद् । परम् ।
अभयम् । तितीर्षताम् । पारम् । नाचिकेतम् । शकेमहि ॥२॥

yaḥ seturījānāmakṣaraṃ brahma yat param;
abhayaṃ titīrṣatāṃ pāraṃ nāciketaṃ śakemahi (2).

यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
सेतुः	*setuḥ; setu* band, brug (1246/1); √*si* binden (1212/3) [*bandhane* (Dp 32/1)]
ईजानाम्	*ījānānām* voor hen die geofferd hebben; *ījāna* hij die geofferd heeft (170/2); √*yaj* vereren, offeren (838/3) [*deva pūjā saṅgati karaṇa dāneṣu* (Dp 22/2)]
अक्षरम्	*akṣaram; akṣara* onverwoestbaar, onvergankelijk (3 /2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *kṣara* vergankelijk (327/1); √*kṣar* vergaan (327/1) [*saṅcalane* (Dp 18/2)]
ब्रह्म	*brahma; brahman* Brahman (738/1); √*bṛh* vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
यद्	*yad* hij die, dat wat; (844/2)
परम्	*param; para* de hoogste (586/1); √*pṛ* brengen naar, redden (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
अभयम्	*abhayam; abhaya* vreesloos (60/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *bhaya* vrees (747/1); √*bhī* vrezen (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)]
तितीर्षताम्	*titīrṣatām* voor hen die wensen over te steken, voor hen die bevrijd wensen te worden (van gebondenheid); √*tṝ* oversteken, vervullen, verkrijgen (454/2) [*plavana-santaraṇayoḥ* (Dp 21/1)]
पारम्	*pāram; pāra* de andere oever, de andere kant, de uiterste grens (619/2); √*pṛ* brengen naar, redden (645 /1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
नाचिकेतम्	*nāciketam; nāciketas* het Naciketas-offervuur; met betrekking tot Naciketas (534/1); √*cit* geest richten

op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]

शकेमहि *śakemahi* wij zijn mogelijk in staat; √ *śak* in staat zijn (1044/1) [*śaktau* (Dp 32/1)]

Wij hebben vast wel toegang tot dat Naciketas-vuur, dat de brug is voor hen die offeren, en ook tot de onverwoestbare, opperste Brahman, boven en buiten alle vrees verheven, die het doel is van hen die naar de andere oever willen oversteken.

I.iii.2. Wij zijn bekend met het Naciketas-vuuroffer, dat als een brug is voor degene die dat offer brengt, en ook met datgene wat de onverwoestbare opperste Brahman is, vreesloos is en de andere oever voor allen die de andere kant willen bereiken.

शकेमहि *Śakemahi*, wij waren bekend met, en konden opbouwen नाचिकेतम् *Nāciketam*, het Naciketas-vuur (dat Virāṭ is); यः *yaḥ*, degene die; is als een सेतुः *setuḥ*, brug, omdat het offer zo is opgezet dat het voorbij verdriet voert; ईजानाम् *ījānānām*, voor degenen die het offer brengen, die rituelen uitvoeren; bovendien datgene wat अभयम् *abhayam*, vreesloos, is; अक्षरम् ब्रह्म *akṣaram brahma*, de onverwoestbare Brahman, die het uiteindelijke toevluchtsoord is, en het Zelf wordt genoemd; पारम् तितीर्षताम् *pāram titīrṣatām*, voor diegenen die naar de kust willen gaan, de kust van de (zee van) deze wereld, dat hebben we ook leren kennen. De betekenis is dat zowel de immanente als de transcendente Brahman, die het toevluchtsoord zijn van degenen die respectievelijk de rituelen en Brahman kennen, de moeite van het verwerkelijken waard zijn. Deze twee werden namelijk geïntroduceerd in het vers beginnend met ॠतम् पिबन्तौ *ṛtam pibantau*.

Terwille van diegene onder deze twee (Zelven) die door beperkende toevoegingen een ziel is geworden die verhuist van lichaam naar lichaam en onderhevig kan zijn aan kennis en onwetendheid, waardoor men respectievelijk bevrijding en wereldse status bereikt, is de beeldspraak van de strijdwagen in het leven geroepen, als middel om beide (doelen) te bereiken.

आत्मानँ रथिनं विद्धि शरीरँ रथमेव तु ।
बुद्धिं तु सारथिं विद्धि मनः प्रग्रहमेव च ॥३॥

आत्मानम् । रथिनम् । विद्धि । शरीरम् । रथम् । एव । तु ।
बुद्धिम् । तु । सारथिम् । विद्धि । मनः । प्रग्रहम् । एव । च
॥३॥

ātmānaṃ rathinaṃ viddhi śarīraṃ rathameva tu;
buddhiṃ tu sārathiṃ viddhi manaḥ pragrahameva ca (3).

आत्मानम्	*ātmānam; ātman* de Ātman, het Zelf (135/1)
रथिनम्	*rathinam; rathin* hij die een voertuig bezit of berijdt, de Heer van het voertuig (866/2); √*ṛ* gaan, bewegen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
विद्धि	*viddhi* weet!; √*vid* weten, kennen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
शरीरम्	*śarīram; śarīra* lichaam (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098/1) [*sevāyām* (Dp 19/2)] òf van √*śṝ* vernietigen (1088/2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
रथम्	*ratham; ratha* de wagen (865/2); √*ṛ* gaan, bewegen (223/2)[*gati prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
बुद्धिम्	*buddhim; buddhi* het intellect (733/3); √*budh* wakker zijn, waarnemen (733/1) [*avagamane* (Dp 18/2)]
तु	*tu* maar, echter (449/3)
सारथिम्	*sārathim; sārathi* de wagenmenner (1208/3); *sa* drukt verbinding of bezit uit (1111/2); *ratha* de wagen (865 /2); √*ṛ* gaan, bewegen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
विद्धि	*viddhi* weet!; √*vid* weten, kennen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
मनः	*manaḥ; manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
प्रग्रहम्	*pragraham; pragraha* voor zich houdend, de teugel

(656/2); *pra-√grah* voor zich houden, vasthouden (656/2); *pra* voor, voort--- (652/2); *√grah* grijpen (371/2) [*upādāne* (Dp 40/2)]

एव — *eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

च — *ca* en (380/1)

Weet dat het Zelf de berijder van de wagen is en het lichaam de wagen. Weet dat het intellect de wagenmenner is en de denkende geest de teugels.

I.iii.3. Weet dat het Zelf de meester is en de menselijke belichaming de wagen. Het intellect is de wagenmenner en de denkende geest de teugels.

विद्धि *Viddhi*, weet; dat van deze de आत्मानम् *ātmānam*, het Zelf, degene die de vruchten van कर्म *karma* geniet en die de ziel is in de wereldse staat, is als रथिनम् *rathinam*, de berijder, de eigenaar van de wagen; तु *tu*, maar; (weet dat) शरीरम् *śarīram*, het lichaam is als रथम् *ratham*, de wagen; want het lichaam wordt getrokken door de zintuigen die als de paarden voor de wagen zijn; तु *tu*, en विद्धि *viddhi*, weet; dat बुद्धिम् *buddhim*, het intellect dat onderscheid kan maken; als de सारथिम् *sārathim*, wagenmenner is; want het lichaam wordt bestuurd door het intellect, evenals een wagen door de wagenmenner bestuurd wordt. Alle fysieke handelingen worden immers in het algemeen vanuit het intellect begeleid en gestuurd. (Weet dat) मनः *manah*, de geest, die wordt gekarakteriseerd door wil, twijfel en dergelijke; als de प्रग्रहम् *pragraham*, leidsels is. Paarden worden ingetoomd door de teugels en evenzo handelen de zintuigen zoals het oor enzovoorts, als ze worden beteugeld door de geest.

इन्द्रियाणि हयानाहुर्विषयाँस्तेषु गोचरान् ।
आत्मेन्द्रियमनोयुक्तं भोक्तेत्याहुर्मनीषिणः ॥४॥

इन्द्रियाणि । हयान् । आहुः । विषयान् । तेषु । गोचरान् ।
आत्मेन्द्रियमनोयुक्तम् । भोक्ता । इति । आहुः । मनीषिणः ॥४॥

indriyāṇi hayānāhurviṣayāṃsteṣu gocarān;
ātmendriyamanoyuktaṃ bhoktetyāhurmanīṣiṇaḥ (4).

इन्द्रियाणि	*indriyāṇi* krachten, machten, zintuiglijke organen; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2) [-]
हयान्	*hayān* de paarden; *haya* paard (1288/2); √*hi* in beweging zetten (1297/2) [*gatau vṛddhau ca* (Dp 32/1)]
आहुः	*āhuḥ* zij zeggen; √*brū* zeggen, spreken (742/1) [*vy aktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
विषयान्	*viṣayān* de zintuiglijke objecten; *viṣaya* invloedssfeer, zintuiglijk object (997/1) [-]
तेषु	*teṣu* in hen; van *tad* (434/1)
गोचरान्	*gocarān* de wegen; *gocara* weide, weg, het veld van handeling (364/1); *go* vee (363/3); *cara* bewegend (389/2); √*car* gaan, bewegen (389/1) [*gati-arthāḥ bhakṣaṇe ca* (Dp 12/1)]
आत्मेन्द्रियमनो-युक्तम्	*ātmendriyamanoyuktam* verbonden met het Zelf, de zintuigen en het denken; *ātma; ātman* de Ātman, het Zelf (135/1) [-]; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2) [-]; *manas* geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]; *yukta* verbonden (853/2); √*yuj* verbinden, verenigen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]
भोक्ता	*bhoktā; bhoktṛ* de genieter (760/1); √*bhuj* genieten (759/2) [*pālana-abhyavahārayoḥ* (Dp 37/2)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)
आहुः	*āhuḥ* zij zeggen; √*brū* zeggen, spreken (742/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
मनीषिणः	*manīṣiṇaḥ* de wijzen; *manīṣin* leraar, wijze (784/2); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]

De zintuigen worden de paarden genoemd. De objecten van de zintuigen zijn in deze voorstelling de wegen. Mensen die hun onderscheidingsvermogen gebruiken, noemen het Zelf de genieter wanneer Het verbonden is met de zintuigen en de denkende geest.

I.iii.4. De zintuigen worden de paarden genoemd. En als de zintuigen met paarden worden vergeleken dan zijn de zintuiglijke objecten de wegen. Weldenkende mensen noemen dat Zelf de genieter wanneer Het verbonden is met lichaam, zintuigen en geest.

आहुः *Āhuḥ*, zij noemen, dat wil zeggen: diegenen die de vergelijking kunnen maken met de strijdwagen; इन्द्रियाणि *indriyāṇi*, de zintuigen, zoals het oog; हयान् *hayān*, de paarden; want de wagen wordt door paarden getrokken en het lichaam door de zintuigen. Maar तेषु *teṣu*, die zintuigen, die worden vergeleken met de paarden, kennen de विषयान् *viṣayān*, zintuiglijke objecten, zoals kleur en dergelijke, als गोचरान् *gocarān*, de wegen. मनीषिणः *Manīṣiṇaḥ*, zij die onderscheid maken; आहुः *āhuḥ*, noemen; आत्मेन्द्रियमनोयुक्तम् *ātmendriyamanoyuk-tam*, het Zelf wanneer het verbonden is met het lichaam, de zintuigen en de geest; भोक्ता *bhoktā*, de genieter, dat wil zeggen: de ziel die transmigreert. Immers, het Absolute Zelf kan nimmer genieter zijn. Het feit van het genieten wordt geschapen door de beperkingen die rond het Zelf geschapen zijn, zoals het intellect. Er is dan ook een andere Vedische tekst die het niet-genieten van het Absolute (Zelf) bevestigt (Bṛ. IV. iii.7): "Het is alsof Het denkt, het is alsof Het schudt." Alleen in dat geval is het wenselijk om de staat van Viṣṇu te bereiken (Ka. I. iii.9) als de eigen staat. Daarom wordt de vergelijking nu verder uitgewerkt. Een alternatief is er niet, want men kan de eigen (ware) natuur niet overstijgen. Dus:

यस्त्वविज्ञानवान्भवत्ययुक्तेन मनसा सदा ।
तस्येन्द्रियाण्यवश्यानि दुष्टाश्वा इव सारथेः ॥५॥

यः । तु । अविज्ञानवान् । भवति । अयुक्तेन । मनसा । सदा ।
तस्य । इन्द्रियाणि । अवश्यानि । दुष्टाश्वाः । इव ।
सारथेः ॥५॥

yastvavijñānavānbhavatyayuktena manasā sadā;
tasyendriyāṇyavaśyāni duṣṭāśvā iva sāratheḥ (5).

यः	*yaḥ* hij die, hetwelk; van *yad* (844/2)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
अविज्ञानवान्	*avijñānavān; avijñānavat* geen begrip hebbend (108 /2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vijñāna* handeling van het onderscheiden, juist begrip (961/2); *vi-√jña* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
अयुक्तेन	*ayuktena* met onbeheerste ...; *ayukta* onbeheerst (85 /3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *yukta* verbonden (853/2); *√yuj* verbinden, verenigen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]
मनसा	*manasā* met de geest; *manas* de geest (783/3); *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
सदा	*sadā* altijd (1139/2)
तस्य	*tasya* van hem, zijn; van *tad* (434/1)
इन्द्रियाणि	*indriyāṇi* krachten, machten, zintuiglijke organen; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2)
अवश्यानि	*avaśyāni; avaśya* ongecontroleerd; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vaśya* onder contrôle zijnde (929/3); *√vaś* handhaven (929/1) [*kāntau* (Dp 25/2)]

दुष्टाश्वाः duṣṭāśvāḥ slechte paarden; *duṣṭāśva* slecht paard; *duṣṭa* slecht, onzuiver, onbeteugeld (488/3); √*duṣ* slecht/onzuiver worden (488/3) [*vaikṛtye* (Dp 30/1)]; *aśva* paard (114/3) [-]

इव *iva* zoals, evenals (168/3)

सारथेः *sāratheḥ* van de wagenmenner; *sārathi* de wagenmenner (1208/3); *sa* drukt verbinding of bezit uit (1111/2); *ratha* de wagen (865/2); √*ṛ* gaan, bewegen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]

Maar die wagenmenner, het intellect, is zonder begrip wanneer hij steeds in verbinding staat met een onbeheerste geest. De zintuigen zijn dan niet te beteugelen, evenmin als de slechte paarden van een wagenmenner.

I.iii.5. Maar wanneer het intellect (buddhi) zich steeds inlaat met een onbeheerste geest, verliest het zijn vermogen om onderscheid te maken. Dan worden de onbeteugelde zintuigen als de slechte paarden van een wagenmenner.

यः तु *Yaḥ tu*, maar degene die, de wagenmenner die het intellect wordt genoemd,; भवति *bhavati*, wordt; अविज्ञानवान् *avijñānavān*, onkundig, uit onvermogen om te onderscheiden met betrekking tot het betrokken en niet betrokken geraken, terwijl daarentegen de andere wagenmenner (de echte) de wagen wél goed weet te besturen; सदा *sadā*, steeds; verbonden अयुक्तेन मनसा *ayuktena manasā*, met een onbeheerste geest. तस्य *Tasya*, van hem, van dat onkundige intellect, van de wagenmenner zijn; इन्द्रियाणि *indriyāni*, de zintuigen, die met de paarden worden vergeleken; अवश्यानि *avaśyāni*, onbeteugeld, niet in de hand te houden दुष्टाश्वाः इव *duṣṭāśvāḥ iva*, als slechte paarden; सारथेः *sāratheh*, van de berijder, van de andere (echte) berijder.

यस्तु विज्ञानवान्भवति युक्तेन मनसा सदा ।
तस्येन्द्रियाणि वश्यानि सदश्वा इव सारथेः ॥५॥

यः । तु । विज्ञानवान् । भवति । युक्तेन । मनसा । सदा ।
तस्य । इन्द्रियाणि । वश्यानि । सदश्वाः । इव ।
सारथेः ॥५॥

yastu vijñānavānbhavati yuktena manasā sadā;
tasyendriyāṇi vaśyāni sadaśvā iva sāratheḥ (5).

यः	*yaḥ* hij die, hetwelk; van *yad* (844/2)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
विज्ञानवान्	*vijñānavān; vijñānavat* hij die juist begrip heeft, begrip hebbend (961/2); *vijñāna* handeling van het onderscheiden, juist begrip (961/2); *vi-√jña* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√jñā* weten, begrijpen (425 /2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
युक्तेन	*yuktena* met beheerste ...; *yukta* verbonden, beheerst (853/2); *√yuj* verbinden, verenigen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]
मनसा	*manasā* met de geest; *manas* de geest (783/3); *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
सदा	*sadā* altijd (1139/2)
तस्य	*tasya* van hem, zijn; van *tad* (434/1)
इन्द्रियाणि	*indriyāṇi* krachten, machten, zintuiglijke organen; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2)
वश्यानि	*vaśyāni; vaśya* onder contrôle zijnde, beheerst (929/3); *√vaś* handhaven (929/1) [*kāntau* (Dp 25/2)]
सदश्वाः	*sadaśvāḥ* goede paarden; *sadaśva* een goed paard; *sat* zijnde, waar, goed (1134/2); *√as* zijn, leven, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]; *aśva* paard (114/3) [-]
इव	*iva* zoals, evenals (168/3)

सारथेः sāratheḥ van de wagenmenner; sārathi de wagenmenner (1208/3); *sa* drukt verbinding of bezit uit (1111/2); *ratha* de wagen (865/2); √*ṛ* gaan, bewegen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]

Maar als [het intellect] vol begrip is, steeds verbonden met een beheerste geest, dan laten zijn zintuigen zich beteugelen, zoals de goede paarden van de wagenmenner.

I.iii.6. Maar het intellect dat steeds verbonden is met een zelfbeheerste geest bezit het vermogen om onderscheid te maken. Dan laten de zintuigen zich ook beteugelen, als de getemde paarden van een wagenmenner.

यः तु *Yaḥ tu*, maar degene (dat intellect) die een wagenmenner is, die het tegendeel is van de wagenmenner uit het vorige vers, भवति *bhavati*, wordt विज्ञानवान् *vijñānavān*, kundig, in het bezit van het vermogen om onderscheid te maken; युक्तेन मनसा सदा *yuktena manasā sadā*, omdat het altijd verbonden is met een beheerste geest, begiftigd met een geconcentreerde geest; तस्य *tasya*, van dat (intellect); zijn इन्द्रियाणि *indriyāni*, de zintuigen, die met de paarden worden vergeleken; वश्यानि *vaśyāni*, controleerbaar; men kan hen aansporen en tot staan brengen; सदश्वाः इव *sadaśvāḥ iva*, zoals goede paarden; सारथेः *sāratheḥ*, van de andere (echte) berijder.

Dit is het gevolg voor een berijder, wanneer het intellect van het vorige vers zijn wagenmenner is.

यस्त्वविज्ञानवान्भवत्यमनस्कः सदाऽशुचिः ।
न स तत्पदमाप्नोति संसारं चाधिगच्छति ॥७॥

यः । तु । अविज्ञानवान् । भवति । अमनस्कः । सदा । अशुचिः ।
न । सः । तद् । पदम् । आप्नोति । संसारम् । च ।
अधिगच्छति ॥७॥

yastvavijñānavānbhavatyamanaskaḥ sadā 'śuciḥ;
na sa tatpadamāpnoti saṃsāraṃ cādhigacchati (7).

यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
अविज्ञानवान्	*avijñānavān; avijñānavat* hij die zonder begrip is, geen begrip hebbend (108/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vijñāna* handeling van het onderscheiden, juist begrip (961/2); *vi-√jña* onderscheiden, weten (961 /1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
अमनस्कः	*amanaskaḥ; amanaska* zonder waarneming of intelligentie, dwaas (80/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *manaska* afgeleid van *manas*, geest (784/1); *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
सदा	*sadā* altijd (1139/2)
अशुचिः	*aśuciḥ; aśuci* onzuiver, vuil (113/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *śuci* helder, schoon, zuiver (1081/1); *√śuc* schijnen (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
तद्	*tad* dat (434/1)

पदम्	*padam; pada* stap, doel (583/1); √*pad* gaan, zich wenden tot (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]
आप्नोति	*āpnoti* hij bereikt; √*āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
संसारम्	*saṃsāram; saṃsāra* het ondergaan van transmigratie, het wereldlijk bestaan, de wereldlijke illusie (1119 /2); *sam*-√*sṛ* rondgaan (1119/2); *sam* met, tezamen met (1152/1); √*sṛ* bewegen, gaan naar (1244/3) [*gatau* (Dp 20/2)]
च	*ca* en (380/1)
अधिगच्छति	*adhigacchati* hij gaat naar, hij komt terecht in; *adhi*-√*gam* gaan naar, naderen, terecht komen in (20/3); *adhi* boven, benevens (20/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]

Wie verbonden is met een intellect dat geen onderscheid maakt en met een onbeheerste geest, is steeds onzuiver. Hij bereikt dat doel niet, maar gaat weer de eeuwige kringloop van het wereldse bestaan tegemoet.

I.iii.7. Maar hij (die meester van de wagen) bereikt dat doel (door middel van dat intellect) niet, wanneer hij verbonden is met een intellect dat geen onderscheid maakt en met een onbeheersbare geest; hij is onzuiver en hij bereikt een wereldlijk bestaan.[43]

यः तु *Yaḥ tu*, maar degene (de ziel, de eigenaar van de strijdwagen) die; अविज्ञानवान् भवति *avijñānavān bhavati*, verbonden is met een intellect dat geen onderscheid maakt; अमनस्कः *amanaskaḥ* van wie de geest niet onder controle is en die precies om die reden अशुचिः *aśuciḥ*, onzuiver is; सदा *sadā*, voor altijd; सः *saḥ*, die berijder van de strijdwagen; न आप्नोति *na āpnoti*, bereikt niet; तद् पदम् *tad padam*, dat doel, de bovengenoemde onverwoestbare Ene, die het hoogste doel is. Hierbij had die wagenmenner (het intellect) hem moeten helpen. Niet alleen is er voor die ziel dus geen bevrijding, maar अधिगच्छति *adhigacchati*, hij komt terecht in; संसारम् *saṃ*

[43] Sommige vertalers vatten *yaḥ*, dat (in die opvatting) verwijst naar het intellect, op als de eerste naamval van het eerste deel, en *saḥ*, dat (in die opvatting) verwijst naar de ziel, als de eerste naamval van het tweede deel.

- *sāram*, het bestaan in een wereld waarin geboorte en dood een rol spelen.

यस्तु विज्ञानवान्भवति समनस्कः सदा शुचिः ।
स तु तत्पदमाप्नोति यस्माद्भूयो न जायते ॥८॥

यः । तु । विज्ञानवान् । भवति । समनस्कः । सदा । शुचिः ।
सः । तु । तद् । पदम् । आप्नोति । यस्मात् । भूयः । न ।
जायते ॥८॥

yastu vijñānavānbhavati samanaskaḥ sadā śuciḥ;
sa tu tatpadamāpnoti yasmādbhūyo na jāyate (8).

यः	*yaḥ* hij die, hetwelk; van *yad* (844/2)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
विज्ञानवान्	*vijñānavān; vijñānavat* hij die juist begrip heeft, begrip hebbend (961/2); *vijñāna* handeling van het onderscheiden, juist begrip (961/2); *vi-√jña* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√jñā* weten, begrijpen (425 /2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
समनस्कः	*samanaskaḥ; samanaska* iemand die een beheerste geest heeft, met een beheerste geest; *sa* drukt verbinding uit, met (1111/2); *manaska* afgeleid van *manas*, geest (784/1); *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
सदा	*sadā* altijd (1139/2)
शुचिः	*śuciḥ; śuci* helder, schoon, zuiver (1081/1); *√śuc* schijnen (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
तद्	*tad* dat (434/1)
पदम्	*padam; pada* stap, doel (583/1); *√pad* gaan, zich wenden tot (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]
आप्नोति	*āpnoti* hij bereikt; *√āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
यस्मात्	*yasmāt*, vanwaar, van waaruit; van *yad* (844/2)

भूयः bhūyaḥ; bhūyas nog eens, weer, opnieuw (763/3)
न *na* niet, noch, geen (523/1)
जायते *jāyate* hij wordt geboren; √*jan* geboren worden (410 /1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

Maar de [ziel] die verbonden is met een intellect dat wel onderscheid maakt en beschikt over een beheerste geest, is zuiver en bereikt het doel van waaruit hij niet meer opnieuw geboren wordt.

I.iii.8. De ziel echter, die zich verbonden heeft met een intellect dat onderscheid weet te maken en die een gedisciplineerde geest ter beschikking heeft, is zuiver en bereikt het doel van waaruit geen geboorte is.

यः तु *Yaḥ tu*, de andere ziel echter die; विज्ञानवान् *vijñānavān*, verbonden is met een wagenmenner die onderscheid maakt - dus dan heeft de berijder van de strijdwagen kennis tot zijn beschikking; समनस्कः *samanaskaḥ*, wiens geest beheerst is en die juist om die reden सदा शुचिः *sadā śuciḥ*, voor altijd zuiver; सः तु *saḥ tu*, die nu; तद् पदम् आप्नोति *tad padam āpnoti*, bereikt die staat; यस्मात् *yasmāt*, van waaruit - omdat hij nooit meer vervreemd kan raken van het doel dat hij heeft bereikt -; भूयः *bhūyaḥ*, weer; न जायते *na jāyate*, hij niet geboren wordt, in de wereld.

Wat is dat doel? De tekst beschrijft Het als volgt:

विज्ञानसारथिर्यस्तु मनः प्रग्रहवान्नरः ।
सोऽध्वनः पारमाप्नोति तद्विष्णोः परमं पदम् ॥९॥

विज्ञानसारथिः । यः । तु । मनः प्रग्रहवान् । नरः ।
सः । अध्वनः । पारम् । आप्नोति । तद् । विष्णोः । परमम् ।
पदम् ॥९॥

vijñānasārathiryastu manaḥ pragrahavānnaraḥ;
so 'dhvanaḥ pāramāpnoti tadviṣṇoḥ paramaṃ padam (9).

विज्ञानसारथिः	*vijñānasārathiḥ; vijñānasārathi* de wagenmenner die het onderscheidingsvermogen voorstelt; *vijñāna* handeling van het onderscheiden, juist begrip (961/2); *vi-√jñā* onderscheiden, weten (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]; *sārathi* de wagenmenner (1208/3); *sa* drukt verbinding, bezit uit (1111/2); *rathin* wagenmenner (866/2); *√ṛ* gaan, bewegen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
यः	*yaḥ* hij die, hetwelk; van *yad* (844/2)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
मनः प्रग्रहवान्	*manaḥ pragrahavān; manaḥ pragrahavat* hij die de teugels van het denken vasthoudt; *manas* de geest (783/3); *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]; *pragrahavat* hij die de teugels vasthoudt, hij die de zintuiglijke organen beheerst (656/2); *pragraha* voor zich houdend, de teugel (656/2); *pra-√grah* vasthouden (656/2); *pra* voor, voort--- (652/2); *√grah* nemen (371/2) [*upā dāne* (Dp 40/2)]
नरः	*naraḥ; nara* mens, man (528/3) [-]
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
अध्वनः	*adhvanaḥ* van de weg; *adhvan* weg, reis (23/3) [-]
पारम्	*pāram; pāra* de andere oever, de andere kant, de uiterste grens, het einde (619/2); *√pṛ* brengen naar,

	redden (645/1) [= √*pṝ pālaṇa-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
आप्नोति	*āpnoti* hij bereikt; √*āp* bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
तद्	*tad* dat (434/1)
विष्णोः	*viṣṇoḥ* van Viṣṇu; *viṣṇu* Viṣṇu, de Allesdoordringende (999/1) [-]
परमम्	*paramam; parama* de hoogste (588/1); √*pṛ* brengen naar, redden (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
पदम्	*padam; pada* stap, doel (583/1); √*pad* gaan, zich wenden tot (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]

De mens die als wagenmenner een intellect met onderscheidingsvermogen heeft en die de teugels van de geest stevig in handen heeft, bereikt het einde van de weg; dat is de verheven verblijfplaats van Viṣṇu.

I.iii.9. De mens die beschikt over een kundige menner in de vorm van een intellect dat onderscheid weet te maken en die de teugels van de geest goed in handen heeft, bereikt het einde van de weg, de hoogste plaats van Viṣṇu.

यः नरः तु *Yaḥ naraḥ tu*, maar de mens die, zoals eerder is beschreven; विज्ञानसारथिः *vijñānasārathiḥ*, een intellect als wagenmenner heeft dat onderscheid maakt; मनः प्रग्रहवान् *manaḥ pragrahavān*, die als teugels beschikt over zijn geest, wiens geest dus onder controle staat, die een geconcentreerde geest heeft en dus heilig is geworden; सः [नरः] *saḥ* [*naraḥ*], die mens met kennis; आप्नोति *āpnoti*, bereikt; अध्वनः पारम् *adhvanaḥ pāram*, het einde van de weg, juist dat hoogste doel dat men moet bereiken, voorbij de loop van de wereld. Hij komt vrij te staan van alle wereldse gehechtheden. तद् *Tad*, dat; परमम् पदम् *paramam padam*, is de hoogste plaats, dat wil zeggen: de natuur zelf; विष्णोः *viṣṇoḥ* van Viṣṇu, van de allesdoordringende Brahman, van het opperste Zelf, dat Vāsudeva[44] wordt genoemd, en dat door deze mens met kennis wordt bereikt.

[44] Hij die een verblijfplaats (*vāsa*) verschaft aan allen binnen in Zichzelf, is *vāsu*. *Deva* betekent lichtgevend, dat wil zeggen: uit zichzelf stralend. Hij is zowel *vāsu* als *deva*.

Het volgende gedeelte geeft aan hoe het doel (Brahman) dat moet worden bereikt, kan worden gerealiseeerd als het inwonende Zelf, door middel van een aantal stappen in opwaartse richting, van grof naar fijn. Het begint bij de fysieke zintuigen.

इन्द्रियेभ्यः परा ह्यर्था अर्थेभ्यश्च परं मनः ।
मनसस्तु परा बुद्धिर्बुद्धेरात्मा महान्परः ॥१०॥

इन्द्रियेभ्यः । पराः । हि । अर्थाः । अर्थेभ्यः । च । परम् ।
मनः ।
मनसः । तु । परा । बुद्धिः । बुद्धेः । आत्मा । महान् ।
परः ॥१०॥

indriyebhyaḥ parā hyarthā arthebhyaśca paraṃ manaḥ;
manasastu parā buddhirbuddherātmā mahānparaḥ (10).

इन्द्रियेभ्यः	*indriyebhyaḥ* dan de zintuigen; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2)
पराः	*parāḥ; para* boven, voorbij, hoger dan (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
हि	*hi* tussenvoegsel (1297/3)
अर्थाः	*arthāḥ* objecten; *artha* doel, object (90/2); √*arth* wensen te verkrijgen (90/2) [*upayācñāyām* (Dp 48/2)]
अर्थेभ्यः	*arthebhyaḥ* dan de zintuiglijke objecten; *artha* doel, object (90/2); √*arth* wensen te verkrijgen (90/2) [*upa-yācñāyām* (Dp 48/2)]
च	*ca* en (380/1)
परम्	*param; para* boven, voorbij, hoger dan (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
मनः	*manaḥ; manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
मनसः	*manasaḥ* dan de geest; *manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
तु	*tu* maar, echter (449/3)
परा	*parā; para* boven, voorbij, hoger dan (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26 /1)]

बुद्धिः buddhiḥ; buddhi het intellect (733/3); √budh wakker zijn, waarnemen, onderscheiden (733/1) [avagamane (Dp 18/2)]

बुद्धेः buddheḥ dan het intellect; buddhi het intellect (733 /3); √budh wakker zijn, waarnemen, onderscheiden (733/1) [avagamane (Dp 18/2)]

आत्मा ātmā; ātman de Ātman, het Zelf (135/1)

महान् mahān; mahat groot, machtig (794/2); √mah eren, geven, schenken (794/1) [vṛddhau (Dp 13/2)]

परः paraḥ; para boven, voorbij, hoger dan (586/1); √pṛ te boven gaan (645/1) [= √pṝ pālana-pūraṇayoḥ (Dp 26/1)]

De zintuiglijke objecten zijn hoger dan de zintuigen. De denkende geest is hoger dan de zintuiglijke objecten. Het intellect is hoger dan de denkende geest; de Grote Ziel is hoger dan het intellect.

I.iii.10. Het doel van de zintuigen - de zintuiglijke objecten - is hoger dan de zintuigen. De (denkende) geest is hoger dan de zintuiglijke objecten. Het intellect is hoger dan de (denkende) geest. Mahat (de Grote Ziel) is hoger dan het intellect.

Nu zijn de zintuigen grof. De अर्थाः *arthāḥ*, de zintuiglijke objecten waardoor de zintuigen zijn geschapen opdat de zintuiglijke objecten onthuld konden worden, zijn zonder twijfel; पराः *parāḥ*, hoger, fijner, indringender - en ze zijn hun innerlijke wezen -; इन्द्रियेभ्यः *indriyebhyaḥ*, dan de zintuigen; die er immers het gevolg van zijn (de zintuigen zijn immers geschapen uit zintuiglijke objecten om die te kunnen waarnemen.) अर्थेभ्यः च *Arthebhyaḥ ca*, maar ten opzichte van die zintuiglijke objecten; is मनः *manaḥ*, de geest; परम् *param*, hoger, fijner, doordringender, en het is hun innerlijke wezen. Het woord मनः *manaḥ*, heeft op deze plaats de betekenis van de elementen in hun rudimentaire, subtiele vorm, de तन्मात्राः *tanmātrāḥ*, de substantie waaruit de geest voortkomt, omdat zij de bron zijn van wil en van vermoedens. मनसः तु *Manasaḥ tu*, maar vergeleken met zelfs de geest; is बुद्धिः *buddhiḥ*, het intellect; परा *parā*, hoger, fijner, doordringender, en het is hun innerlijke wezen. Het woord बुद्धि

buddhi heeft op deze plaats de betekenis van de rudimentaire elementen (तन्मात्राः *tanmātrāḥ*) die de bron zijn van onderscheidingsvermogen, enzovoorts. Maar बुद्धेः *buddheḥ*, ten opzichte van het intellect; महान् आत्मा *mahān ātmā*, is de Grote Ziel (hoger). Het is de आत्मा *ātmā*, de ziel, omdat het het meest innerlijke beginpunt is van alle intelligentie van alle wezens, en het is महान् *mahān*, groot, want het is het meest doordringende van alles. Het beginsel dat *Hiraṇyagarbha* wordt genoemd, dat geboren is vóór alle wezens vanuit het ongemanifesteerde (*Māyā*) en dat bestaat uit zowel intelligentie als handeling, wordt de Grote Ziel genoemd. Het is परः *paraḥ*, hoger dan het intellect.

महतः परमव्यक्तमव्यक्तात्पुरुषः परः ।
पुरुषान्न परं किंचित्सा काष्ठा सा परा गतिः ॥११॥

महतः । परम् । अव्यक्तम् । अव्यक्तात् । पुरुषः । परः ।
पुरुषात् । न । परम् । किंचिद् । सा । काष्ठा । सा । परा ।
गतिः ॥११॥

mahataḥ paramavyaktamavyaktātpuruṣaḥ paraḥ;
puruṣānna paraṃ kiṃcitsā kāṣṭhā sā parā gatiḥ (11).

महतः	*mahataḥ* dan de Mahat, de Grote; *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
परम्	*param; para* boven, voorbij, hoger dan (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
अव्यक्तम्	*avyaktam; avyakta* het ongemanifesteerde (111/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vyakta* het gemanifesteerde (1029/2); *vi*-√*añj* veroorzaken te verschijnen, manifesteren (1029/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*añj* eren, veroorzaken te verschijnen (11/1) [*vyakti-mrakṣaṇa-kānti-gatiṣu* (Dp 37/2)]
अव्यक्तात्	*avyaktāt* dan het ongemanifesteerde; *avyakta* het ongemanifesteerde (111/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1 /1); *vyakta* het gemanifesteerde (1029/2); *vi*-√*añj* veroorzaken te verschijnen, manifesteren (1029/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*añj* eren, veroorzaken te verschijnen (11/1) [*vyakti-mrakṣaṇa-kānti-gatiṣu* (Dp 37/2)]
पुरुषः	*puruṣaḥ; puruṣa* Puruṣa, Persoon (637/1) [-]
परः	*paraḥ; para* boven, voorbij, hoger dan (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]

पुरुषात्	*puruṣāt* dan Puruṣa; *puruṣa* Puruṣa, Persoon (637/1) [-]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
परम्	*param; para* boven, voorbij, hoger dan (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
किंचिद्	*kiṃcid* wat dan ook (283/1); *kim* wat (282/2); *cid* maakt *kim* onbepaald (398/1)
सा	*sā* dat; van *tad* (434/1)
काष्ठा	*kāṣṭhā* doel, toppunt (281/2) [-]
सा	*sā* dat; van *tad* (434/1)
परा	*parā* het hoogste (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
गतिः	*gatiḥ; gati* gang, pad, oorsprong (347/3); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* Dp 21/2)]

Het Ongemanifesteerde is hoger dan Mahat; Puruṣa is hoger dan het Ongemanifesteerde. Niets is hoger dan Puruṣa. Hij is het doel, de hoogste weg.

I.iii.11. Het Ongemanifesteerde is hoger dan Mahat; Puruṣa is hoger dan het Ongemanifesteerde. Puruṣa is het eindpunt, het hoogste doel.

महतः *Mahataḥ*, maar ten opzichte (zelfs) van Mahat (de Grote Ziel) is; परम् *param*, hoger, fijner, het innerlijke wezen, het meest doordringende; अव्यक्तम् *avyaktam*, het ongemanifesteerde, datgene wat het zaad is van het gehele universum, de essentie van ongemanifesteerde naam en vorm, de staat van samengaan van alle vermogens die schuilen in oorzaken en gevolgen,[45] en dat wordt aangeduid met termen als अव्यक्त (*avyakta*, ongemanifesteerd), अव्याकृत (*avyākr-ta*, niet ontwikkeld), आकाश (*ākāśa*, ruimte) en dergelijke, en dat geheel en al is gegrondvest op het opperste Zelf, zoals de potentie van een banyan-boom schuilt in een minuscuul banyan-zaadje[46]. Maar अव्य-क्तात् *avyaktāt*, ten opzichte van अव्यक्त

[45] gedurende de tijd waarin het universum is opgelost.
[46] "Zoals het zaad, waarin de potentie van de boom schuilt, slechts één enkel ding is, en geen twee, zo is Brahman, dat de macht van Māyā bezit, ook geen veelheid." (A.G.).

avyakta, het ongemanifesteerde,[47] is (पुरुषः *puruṣaḥ*, Puruṣa) परः *paraḥ*, hoger, fijner en groter omdat het de oorzaak is van alle oorzaken en het meest innerlijke wezen van alle wezens. Daarom ook heet hij पुरुष *puruṣa* (letterlijk: Persoon) want (een afgeleide betekenis:) hij vult alles op. De tekst sluit de mogelijkheid uit dat er iets hogers is dan Hij en zegt daarom: पुरुषात् न परम् किम् चित् *puruṣ āt na param kim cit*, er is niets hogers dan Puruṣa. Aangezien er geen andere substantie is voorbij Puruṣa die een massa zuiver bewustzijn is, is Puruṣa काष्ठा *kāṣṭhā*, het toppunt, het summum van fijnheid, grootsheid en innerlijkheid, want het is het wezen Zelf. Hier eindigt alle verfijning enzovoorts, die begint bij de zintuigen. Daarom is dit परा गतिः *parā gatiḥ*, het hoogste doel van alle reizigers, alle individuele zielen die transmigreren, want de Smṛti zegt: "Daarheen gaande van waaruit zij niet meer terugkeren." (Bh.G. VIII.21, XV. 6).

Tegenwerping: Maar is het niet zo dat als er een gaan is, er ook een komen is? Hoe kan men dan beweren: "Van waaruit hij niet meer wordt geboren" (Ka. I.iii.8)?

Antwoord: Dat is geen bezwaar. Aangezien Hij het inwonende Zelf van alle wezens is, wordt er bij wijze van beeldspraak gezegd dat Hij gerealiseerd wordt, alsof men Hem zou kunnen bereiken. En dat Hij het inwonende Zelf is, wordt aangetoond door het feit dat Hij hoger is dan de zintuigen, de geest en het intellect. Hij die op reis is, gaat zeker op weg naar iets dat hij nog niet heeft bereikt, dat niet aanwezig is en dat niet het Zelf is; maar dit geldt niet voor iemand die niet op reis is. Daarom is er de tekst uit de Veda: "Zij die voorbij willen gaan aan de levenswijze (van de wereld), betreden geen wegen..." (Itihāsa Upaniṣad 18). Zo wordt hierna ook aangetoond dat Hij het inwonende Zelf is van alle wezens.

[47] Dat heeft geen individueel bestaan als men het beziet vanuit het gezichtspunt van bestaan en dergelijke. Het is de oorzaak van de gehele gemanifesteerde wereld. Aangezien het afhankelijk is van het opperste Zelf, wordt deze laatste ook, in indirecte zin, de oorzaak genoemd. Maar in werkelijkheid is het Zelf niet de oorzaak, want Het is niet onderhevig aan verandering.

एष सर्वेषु भूतेषु गूढोऽऽत्मा न प्रकाशते ।
दृश्यते त्वग्र्यया बुद्ध्या सूक्ष्मया सूक्ष्मदर्शिभिः ॥१२॥

एषः । सर्वेषु । भूतेषु । गूढः । आत्मा । न । प्रकाशते ।
दृश्यते । तु । अग्र्यया । बुद्ध्या । सूक्ष्मया । सूक्ष्मदर्शिभिः ॥१२॥

eṣa sarveṣu bhūteṣu gūḍho ''tmā na prakāśate;
dṛśyate tvagryayā buddhyā sūkṣmayā sukṣmadarśibhiḥ (12).

एषः	*eṣa* deze; van *etad* (231/2)
सर्वेषु	*sarveṣu* in alle; *sarva* alle, alles (1184/3)
भूतेषु	*bhūteṣu* in wezens; *bhūta* geweest, geworden; schepsel (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattā yām* (Dp 1/1)]
गूढः	*gūḍhaḥ; gūḍha* verborgen (360/3); √*guh* verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
आत्मा	*ātmā; ātman* de Ātman, het Zelf (135/1)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
प्रकाशते	*prakāśate* het toont zich; *pra-*√*kāś* zichtbaar worden (653/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*kāś* zichtbaar worden (280/2) [*dīptau* (Dp 14/1)]
दृश्यते	*dṛśyate* hij wordt gezien; √*dṛś* zien, waarnemen (491 /1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
तु	*tu* maar, echter (449/3)
अग्र्यया	*agryayā* door éénpuntigheid; *agrya* eerste, uiterst aandachtig (6/3); *agra* punt, scherpte (6/2); √*aṅg* kenmerken, markeren (7/2) [*pade lakṣaṇe ca* (Dp 49/2)]
बुद्ध्या	*buddhyā* door het intellect; *buddhi* het intellect (733 /3); √*budh* wakker zijn, waarnemen, onderscheiden (733/1) [*avagamane* (Dp 18/2)]
सूक्ष्मया	*sūkṣmayā* door het subtiele; *sūkṣma* subtiel (1240/3) [-]
सूक्ष्मदर्शिभिः	*sukṣmadarśibhiḥ* door de zieners van het subtiele; *sukṣma* subtiel (1240/3) [-]; *darśin* hij die ziet, ziener (471/1); √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]

Deze is verborgen in alle schepselen. Hijzelf toont Zich niet, maar Hij wordt gezien door de zieners van het subtiele met een gescherpt en subtiel intellect.

I.iii.12. Hij (Puruṣa) is verborgen aanwezig in ieder wezen. Daarom toont het Zelf zich niet. Maar door de scherpzinnige mens met verfijnd intellect wordt Het gezien.

एषः *Eṣaḥ*, deze ene, deze Puruṣa; सर्वेषु भूतेषु *sarveṣu bhūteṣu*, in alle schepselen van Brahmā tot een graspol; गूढः *gūḍhaḥ*, is verborgen, alhoewel Hij activiteiten bezit als horen, zien, en dergelijke, is Hij toch bedekt door *avidyā*, dat wil zeggen: *Māyā*.[48] Aangezien Hij de आत्मा *ātmā*, het Zelf is (van alle wezens); न प्रकाशते *na prakāśate*, toont Hij zich als het Zelf van wie dan ook.[49] Ach, hoe onpeilbaar, onbegrijpelijk en veelvormig is deze *Māyā*, die ervoor zorgt dat elk wezen, hoewel het in werkelijkheid identiek is met het hoogste Wezen, en hoewel het dit te horen krijgt, niet beseft: "Ik ben het opperste Zelf," terwijl hij zelfs zonder dit te horen te krijgen, de nietzelven voor Zichzelf aanziet, namelijk het samenstel van lichaam en zintuigen, uitgaande van het idee: "Ik ben de zoon van die-en-die", hoewel deze (laatstgenoemde objecten) waarneembaar zijn (en dus niet zijn eigen wezen), net zo goed als bijvoorbeeld potten dat zijn! Werkelijk, door de *Māyā* van het hoogste Wezen beweegt ieder mens steeds opnieuw (door geboorte en dood heen). De Smṛti, Bh.G. VII vers 25, zegt hierover: "Ik ben niet aan allen geopenbaard, want ik ben verborgen door mijn Yoga-Māyā" (dat wil zeggen: de illusie die voortkomt uit het samenkomen van de *guṇa's*).

Tegenwerping: Is het niet tegenstrijdig om te beweren: "De intelligente mens die het Zelf realiseert, kent geen verdriet" (Ka. II. i.4) en ook: "Het toont zich niet."

Antwoord: Dit is niet tegenstrijdig. De uitspraak: "Het toont zich niet" is gericht tot diegene wiens intellect nog niet gezuiverd is. तु *Tu*, maar; (Het) दृश्यते *dṛśyate*, wordt waargenomen door een gezuiverd (intellect), door een अग्र्यया *agryayā*, een éénpuntig (intellect),

---

[48] Het woord *avidyā* (onwetendheid) alleen al geeft aan dat onwetendheid verwijderd kan worden door *vidyā* (kennis); en *Māyā* (kosmische illusie) geeft aan dat het niet echt is.

[49] Het Zelf kan als zodanig niet de inhoud zijn van enig conventioneel idee.

dat (intellect) wat als een punt, अग *agra* is, is अग्र्या *agryā*; daardoor, dat wil zeggen: door het samengaan met concentratie; सूक्ष्मया *sūkṣmayā*, door het subtiele (intellect), dat bezig is met het vaststellen van subtiele dingen.[50] Door wie? सूक्ष्मदर्शिभिः *Sukṣma-darśibhiḥ*, door de zieners van subtiele dingen. Deze zieners zijn er bedreven in geraakt om in het meest subtiele door te dringen met hun inzicht dat er een hiërarchie van subtiliteit is. Dit inzicht hebben ze verkregen door het proces te volgen dat wordt beschreven in de tekst: "De zintuiglijke objecten zijn hoger dan de zintuigen", enzovoorts (Ka. I.iii.10). Door hen, dat wil zeggen: door de geleerden.

De manier om Hem te realiseren wordt nu aangegeven:

[50] "Als de geest geconcentreerd wordt door de vervolmaking van meditatie en dus een hulp wordt, dan ontstaat uit de *mahāvākya* (de grote uitspraak: "Dat zijt gij") die met die geest verbonden wordt, een overtuiging als "Ik ben Brahman". Op basis van dit intellectuele patroon wordt de werkelijkheid van Brahman onthuld; en dit wordt gewoonlijk aangeduid als de door Zichzelf onthulde rechtstreekse waarneming van Brahman." (A.G.).

यच्छेद्वाङ्मनसी प्राज्ञस्तद्यच्छेज्ज्ञान आत्मनि ।
ज्ञानमात्मनि महति नियच्छेत्तद्यच्छेच्छान्त आत्मनि ॥१३॥

यच्छेत् । वाङ्मनसी । प्राज्ञः । तद् । यच्छेत् । ज्ञाने । आत्मनि ।
ज्ञानम् । आत्मनि । महति । नियच्छेत् । तद् । यच्छेत् । शान्ते ।
आत्मनि ॥१३॥

yacchedvāṅmanasī prājñastadyacchejjñāna ātmani;
jñānamātmani mahati niyacchettadyacchecchānta ātmani (13).

यच्छेत्	*yacchet* hij moge beheersen, hij moet beheersen; √*yam* ondersteunen, beheersen (845/2) [*uparame* (Dp 21/2)]
वाङ्मनसी	*vāṅmanasī* spraak en geest; *vāc* spraak (936/1); √*vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]; *manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
प्राज्ञः	*prājñaḥ; prājña* hij die weet, de wijze (659/1); *pra-*√*jñā* weten, onderscheiden (659/1); *pra* voor, voort-- (652/2) - *prā* in samenstellingen (701/3) = *pra* voor, voort--- (652/2); √*jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
तद्	*tad* dat, die (434/1)
यच्छेत्	*yacchet* hij moge beheersen, hij moet beheersen; √*yam* ondersteunen, beheersen (845/2) [*uparame* (Dp 21/2)]
ज्ञाने	*jñāne* in het intellect; *jñāna* het intellect (426/1); √*jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
आत्मनि	*ātmani* in de Ātman; *ātman* de Ātman, het Zelf (135 /1)
ज्ञानम्	*jñānam; jñāna* het intellect (426/1); √*jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
आत्मनि	*ātmani* in de Ātman; *ātman* de Ātman, het Zelf (135 /1)
महति	*mahati* in de grote, in de machtige; *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1)

	[*vṛddhau* (Dp 13/2)]
नियच्छेत्	*niyacchet* hij moet beheersen; *ni-√yam* terughouden, beheersen (551/3); *ni* neer (538/3); √*yam* ondersteunen, beheersen (845/2) [*uparame* (Dp 21/2)]
तद्	*tad* dat, die (434/1)
यच्छेत्	*yacchet* hij moge beheersen, hij moet beheersen; √*yam* ondersteunen, beheersen (845/2) [*uparame* (Dp 21/2)]
शान्ते	*śānte* in het vredige; *śānta* vredig, rustig (1064/2); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]
आत्मनि	*ātmani* in de Ātman; *ātman* de Ātman, het Zelf (135 /1)

De wijze mens moet spraak laten vervatten in geest en geest in intellect zelf. Het intellect moet hij laten vervatten in de Grote Ziel en de Grote Ziel moet hij laten vervatten in het vredige Zelf.

I.iii.13. De intelligente mens laat spraak opgaan in geest; geest in intellect; intellect in Mahat en Mahat in het Zelf, dat vrede is.

प्राज्ञः *Prājñaḥ*, de mens met onderscheidingsvermogen; यच्छेत् *yacchet*, moet laten opgaan. Wat? वाक् *vāk*, dat wil zeggen: वाचम् *vācam*, het spraakorgaan (dat wil zeggen: alle organen); वाक् *vāk* wordt hier beeldend gebruikt voor alle organen. Waar? मनसी *Manasī*, in de geest. Het gebruik van het woord met de lange i is een onregelmatigheid in het Vedische taalgebruik. तद् *Tad*, die geest; यच्छेत् *yac-chet*, moet hij laten opgaan ज्ञाने आत्मनि *jñāne ātmani*, in het intellect - stralend van nature - dat hun wezen is; omdat het intellect de organen doordringt, te beginnen met de geest, is het hun wezen, hun meest innerlijke beginpunt. ज्ञानम् नियच्छेत् *Jñānam niyacchet*, het intellect moet hij laten opgaan in महति आत्मनि *mahati ātmani*, in de Grote Ziel, de Eerstgeborene (Hiraṇyagarbha). Het idee is om het intellect even helder en stralend te laten zijn als de de Eerstgeborene. En die Grote Ziel moet hij weer laten verzinken in het शान्ते *śānte*, vredige - omdat Het vanuit Zijn aard geen onderscheid kent en onveranderlijk is; (in dat vredige) आत्मनि *ātmani*, Zelf, in het

echte Zelf dat binnenin alles is en de getuige is van alle veranderingen van het intellect.

Men doorziet de verbeelding van het water in een fata morgana, de slang die in feite een stuk touw is, en van vuil in de hemel, door in te zien dat er slechts een fata morgana, een touw of de hemel is. Evenzo kan men alle projecties van onwerkelijke onwetendheid, die gekenmerkt worden door handeling, instrument en resultaat, en dat bestaat uit het drietal 'naam, vorm en handeling', door de kennis van de ware natuur van het eigen Zelf laten opgaan in de Puruṣa, het Zelf. Zo wordt men gevestigd in het Zelf en vredig in de geest. Dan is zijn doel bereikt. Aangezien dat zo is, wordt het volgende gezegd om dit te realiseren:

उत्तिष्ठत जाग्रत प्राप्य वरान्निबोधत ।
क्षुरस्य धारा निशिता दुरत्यया दुर्गं पथस्तत्कवयो वदन्ति
॥१४॥

उत्तिष्ठत । जाग्रत । प्राप्य । वरान् । निबोधत ।
क्षुरस्य । धारा । निशिता । दुरत्यया । दुर्गम् । पथः । तद् ।
कवयः । वदन्ति ॥१४॥

uttiṣṭhata jāgrata prāpya varānnibodhata;
kṣurasya dhārā niśitā duratyayā durgaṃ pathastatkavayo vadanti (14).

उत्तिष्ठत	*uttiṣṭhata* sta op!; *ut-thā* (= *ud-√sthā*) opstaan, verrijzen (179/3); *ud* op, omhoog (183/1); *√sthā* staan (1262/2) [= *√ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
जाग्रत	*jāgrata* ontwaak!; *√jāgṛ* wakker worden, ontwaken (417/1) [*nidrākṣaye* (Dp 25/1)]
प्राप्य	*prāpya* benaderd hebbend, na benaderd te hebben (708/1); *pra-√āp* bereiken, ontmoeten (707/2); *pra* voor, voort--- (652/2); *√āp* benaderen, verkrijgen (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
वरान्	*varān* de eerbiedwaardigen (de leraren), de gaven; *va-ra* een eerbiedwaardige, een gave (922/1); *√vṛ* kiezen, een gift toestaan (1007/3) [*sambhaktau* (Dp 40/1)]
निबोधत	*nibodhata* leer!; *ni-√budh* iets leren of horen, luisteren, weten (550/2); *ni* neer (538/3); *√budh* wakker zijn, waarnemen (733/1) [*avagamane* (Dp 18/2)]
क्षुरस्य	*kṣurasya* van een scheermes; *kṣura* scheermes (331 /3) [-]
धारा	*dhārā* snede (515/3); *√dhāv* schoonmaken, zuiveren (516/1) [*gati-śuddhyoḥ* (Dp 13/1)]
निशिता	*niśitā; niśita* gescherpt (561/1); *ni-√śi* scherpen (561 /1); *ni* neer (538/3); *√śi* scherpen (1069/3) [*niśane* (Dp 32/1)]
दुरत्यया	*duratyayā; duratyaya* ontoegankelijk (484/2); *dus*

	moeilijk, slecht (488/1); *atyaya* doorgang (17/1); *ati-√i* doorheen gaan (16/2); *ati* voorbij, over (12/2); √*i* gaan, lopen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
दुर्गम्	*durgam; durga* moeilijk te begaan (487/2); *dus* moeilijk, slecht (488/1); *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
पथः	*pathaḥ; patha* de weg, het pad (582/2); √*path* gaan, bewegen (582/2) [*gatau* (Dp 18/1)]
तद्	*tad* dat, die (434/1)
कवयः	*kavayaḥ* de wijzen; *kavi* wetend, intelligent, een wijze (264/2); √*kū* klinken (299/1) [*avyakte śabde* (Dp 5/2)]
वदन्ति	*vadanti* zij zeggen; √*vad* spreken, zeggen (916/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 22/2)]

Sta op, word wakker en leer, door te luisteren naar de eerbiedwaardige wijzen, na hen benaderd te hebben! Zij zeggen dat dit pad ontoegankelijk en moeilijk begaanbaar is omdat het scherp is [als] de snede van een scheermes.

I.iii.14. Sta op, word wakker en leer door te luisteren naar de eerbiedwaardige wijzen! Zij zeggen dat dit pad onbegaanbaar is als het scherp van de snede en daarom moeilijk om op te lopen.

Gij schepselen, die slapen in onwetendheid, die geen begin heeft; उत्तिष्ठत *uttiṣṭhata*, sta op, keer U tot Zelfkennis; जाग्रत *jāgrata*, word wakker; beëindig deze slaap van onwetendheid die naar zijn aard verschrikkelijk is en de oorzaak van alle ellende. Hoe [beeindig je die slaap]? Door प्राप्य *prāpya*, te benaderen; वरान् *varān*, de eerbiedwaardigen, de uitstekende leermeesters, die dat [Zelf] kennen. निबोधत *Nibodhata*, leer van hen het allesdoordringende Zelf, dat zij onderwijzen als: "Ik ben Dat." Uit moederlijke zorg waarschuwt de Upaniṣad voorts om dit niet te verwaarlozen, want wat men moet leren kennen, kan worden bevat door een zeer verfijnd intellect. Waarmee kan deze verfijnde intelligentie worden vergeleken? Dat wordt nu gezegd: धारा *dhārā*, het scherp; क्षुरस्य *kṣurasya*, van een scheermes dat निशिता *niśitā*, geslepen is, wordt दुरत्यया *duratyayā*, iets waar je slechts met zeer veel moeite overheen kunt lopen, onbe-

gaanbaar, omdat men moeilijk met de voeten over dat scheermees heen kan lopen, daarom वदन्ति *vadanti*, zeggen, कवयः *kavayaḥ*, de intelligente mensen; dat पथः *pathaḥ* (= *panthānam*), het pad, दुर्गम् *durgam*, moeilijk begaanbaar is, dat wil zeggen: moeilijk te bereiken. Omdat datgene wat men moet kennen zo subtiel is, wordt het pad van kennis dat ertoe leidt als onbegaanbaar beschreven.

Hoe subtiel is datgene wat men moet kennen wel niet? Daar gaat het nu over. Aarde is grof, want het is ontwikkeld vanuit [de beginselen van] geluid, aanraking, kleur, smaak en geur, en het kan worden waargenomen door alle zintuigen. Dit geldt ook voor het lichaam. Nu wordt een hiërarchie van fijnheid, allesdoordringendheid, zuiverheid, blijvendheid, enzovoorts, opgemerkt in water, enzovoorts, doordat de eigenschappen van geur, enzovoorts, één voor één worden weggenomen, tot men bij *ākāśa* (ruimte) uitkomt.[51] Dus waarom is het nodig om te spreken over de onovertroffen subtiliteit, enzovoorts, van datgene waarin deze kenmerken en oorzaken van de fysieke wereld, dus geur tot en met geluid, niet bestaan? Dat wordt in de Upaniṣad als volgt uitgelegd:

[51] Aarde heeft vijf eigenschappen: geur, smaak, kleur, aanraking en geluid; water bestaat uit de vier eigenschappen gerekend vanaf smaak; vuur uit de laatste drie; lucht uit de laatste twee; en ruimte uit de laatstgenoemde eigenschap. Het is moeilijk om het woord *ākāśa* te vertalen. *Vedānta-sāra* omschrijft het als het element dat ruimte verschaft en geluid als eigenschap heeft.

अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययं तथाऽरसं नित्यमगन्धवच्च यत् ।
अनाद्यनन्तं महतः परं ध्रुवं निचाय्य तन्मृत्युमुखात् प्रमुच्यते
॥१५॥

अशब्दम् । अस्पर्शम् । अरूपम् । अव्ययम् । तथा । अरसम् ।
नित्यम् । अगन्धवत् । च । यद् ।
अनादि । अनन्तम् । महतः । परम् । ध्रुवम् । निचाय्य । तद् ।
मृत्युमुखात् । प्रमुच्यते ॥१५॥

aśabdamasparśamarūpamavyayaṃ tathā 'rasaṃ
nityamagandhavacca yad;
anādyanantaṃ mahataḥ paraṃ dhruvaṃ nicāyya tanmṛtyumukhāt
pramucyate (15).

अशब्दम्	*aśabdam; aśabda* zonder klank, geluidloos (113/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *śabda* klank, geluid (1052/2); √*śabd* roepen (1052/2) [*upasargād āviṣ kāre ca* (Dp 45/1)]
अस्पर्शम्	*asparśam; asparśa* zonder contact, zonder gevoel, niet voelbaar (123/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *sparśa* gevoel (1269/1); √*spṛś* voelen (1268/3) [*saṃsparśane* (Dp 36/1)]
अरूपम्	*arūpam; arūpa* zonder vorm, vormloos (88/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
अव्ययम्	*avyayam; avyaya* onveranderlijk (111/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vyaya* voorbijgaand, veranderlijk (1032/2); *vi*-√*i* in verschillende richtingen gaan, verdeeld zijn, verdwijnen (1004/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*i* gaan, weggaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
तथा	*tathā* evenzo, op die manier (433/3)

अरसम् *arasam; arasa* zonder smaak, smaakloos (87/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *rasa* smaak (869/2); √*ras* proeven (869/2) [*āśvādana-snehanayoḥ* (Dp 49/2)]

नित्यम् *nityam; nitya* eeuwig (547/2)

अगन्धवत् *agandhavat* zonder geur; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1 /1); *gandhavat* met geur (345/2); *gandha* reuk, geur (345/1) [-]

च *ca* en (380/1)

यद् *yad* die, dat wat (844/2)

अनादि *anādi* geen begin hebbend, zonder begin (28/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *ādi* begin (136/3) [-]

अनन्तम् *anantam; ananta* geen einde hebbend, zonder einde (25/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1 /1); *anta* einde (42/3) [-]

महतः *mahataḥ* dan Mahat; *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]

परम् *param; para* boven, voorbij, hoger (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]

ध्रुवम् *dhruvam; dhruva* onbeweeglijk (521/2) [-]

निचाय्य *nicāyya* waargenomen hebbend, na te hebben waargenomen; *ni-*√*cāy* met eerbied waarnemen, vereren (546/3); *ni* neer (538/3); √*cāy* waarnemen (393/2) [*pūjā- niśāmanayoḥ* (Dp 19/2)]

तद् *tad* dat (434/1)

मृत्युमुखात् *mṛtyumukhāt* uit de mond van de Dood; *mṛtyu* Dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2); [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]; *mukha* mond, gezicht (819/3) [-]

प्रमुच्यते *pramucyate* hij wordt bevrijd; *pra-*√*muc* bevrijden (686/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*muc* loslaten, bevrijden (820/3) [*mocane* (Dp 36/2)]

Men ontkomt aan de muil van de Dood door Datgene te kennen wat zonder klank is, ontastbaar, vormloos, onveranderlijk en ook niet te proeven; dat wat eeuwig en reukloos is en geen begin of einde heeft, wat hoger is dan Mahat en eeuwig onbeweeglijk.

I.iii.15. Men ontstijgt aan de klauwen van de dood door Dat te kennen, dat zelf klankloos, ontastbaar, vormloos is, wat niet verandert en geen smaak heeft, eeuwig, reukloos, zonder begin, zonder einde, voorbij Mahat en altijd onbeweeglijk.

यद् *Yad*, datgene wat beschreven wordt als; अशब्दम् *aśabdam*, zonder geluid; अस्पर्शम् *asparśam*, zonder voelen; अरूपम् *arūpam*, kleurloos; अव्ययम् *avyayam*, niet aan verval onderhevig; तथा *tathā*, en ook; अरसम् *arasam*, smaakloos; नित्यम् *nityam*, eeuwig. Dat is Brahman, Dat niet aan verval onderhevig is. Wat klank enzovoorts bezit, komt tot verval. Maar Brahman is klankloos en komt dus niet tot verval. Het is dus eeuwig. Wat aan verval onderhevig is, is aan tijd gebonden. Maar Dit is niet aan verval onderhevig en is dus eeuwig. Dan is er nog een reden dat Het eeuwig is: het is अनादि *anādi*, zonder begin. Wat een oorzaak heeft, blijft niet bestaan, want het is het gevolg van een oorzaak en keert tot die oorzaak terug, zoals bijvoorbeeld iets tot aarde terugkeert. Maar Dit is de oorzaak van alles en niet een gevolg en daarom is Het eeuwig: het heeft geen oorzaak waarnaar Het kan terugkeren. Evenzo is Het अनन्तम् *anantam*, oneindig, Datgene wat geen einde heeft. Bijvoorbeeld de plataan is duidelijk niet blijvend nadat hij iets heeft voortgebracht in de vorm van vruchten en dergelijke, maar zelfs in die zin is Brahman op geen enkele manier eindig, en ook om deze reden is Het eeuwig. Het is van nature परम् *param*, verschillend महतः *mahataḥ*, van het principe Mahat, dat ook wel *buddhi*, intelligentie wordt genoemd. Het is er verschillend van omdat Het de Getuige is, het eeuwige Bewustzijn, en het is Brahman, het Zelf van alle wezens. Daarvan is al eerder gezegd: "Het is verborgen in alle wezens" (Ka. I.iii.12). ध्रुवम् *Dhruvam*, Het is Datgene wat onveranderlijk aanwezig blijft; de eeuwigheid daarvan is niet relatief zoals die van aarde en dergelijke. निचाय्य *Nicāyya*, wanneer men तद् *tad*, Dat, realiseert; dat Zelf, Brahman, zoals Het is beschreven; प्रमुच्यते *pramucyate*, wordt men bevrijd uit, raakt men

onthecht van मृत्युमुखात् *mṛtyumukhāt*, de klauwen, de greep van de Dood, die bestaat uit onwetendheid, verlangens en handeling.

Om de kennis waarover wordt gesproken te prijzen, zegt de Upaniṣad het volgende:

नाचिकेतमुपाख्यानं मृत्युप्रोक्तꣳ सनातनम् ।
उक्त्वा श्रुत्वा च मेधावी ब्रह्मलोके महीयते ॥१६॥

नाचिकेतम् । उपाख्यानम् । मृत्युप्रोक्तम् । सनातनम् ।
उक्त्वा । श्रुत्वा । च । मेधावी । ब्रह्मलोके । महीयते ॥१६॥

nāciketamupākhyānaṃ mṛtyuproktaṃ sanātanam;
uktvā śrutvā ca medhāvī brahmaloke mahīyate (16).

नाचिकेतम्	*nāciketam* betreffende Naciketas; *naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
उपाख्यानम्	*upākhyānam; upākhyāna* verhaal, vertelling (212/3); *upa-ā-*√*khyā* verslag doen over, vertellen over (212 /3); *upa* naar, bij (194/3); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*khyā* zeggen, vertellen (341/1) [*prakathane* (Dp 24/2)]
मृत्युप्रोक्तम्	*mṛtyuproktam; mṛtyuprokta* verteld door de Dood; *mṛtyu* de Dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827 /2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]; *prokta* verteld (690/2); *pra-*√*vac* uitleggen, vertellen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*vac* zeggen, spreken (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
सनातनम्	*sanātanam; sanātana* eeuwig, oud (1141/1)
उक्त्वा	*uktvā* gesproken hebbend, na gesproken te hebben (172/1); √*vac* zeggen, spreken (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
श्रुत्वा	*śrutvā* geluisterd hebbend, na geluisterd te hebben; √*śru* horen, luisteren (1100/3) [*śravaṇe* (Dp 20/2)]
च	*ca* en (380/1)
मेधावी	*medhāvī; medhāvin* een intelligent mens, een leraar (833/1); √*midh* = √*mith* verenigen (816/3) [*medhā-ahiṃsanayoḥ saṅgame ca* (Dp 19/1)]
ब्रह्मलोके	*brahmaloke* in de wereld van Brahman; *brahmaloka* de wereld van Brahman (739/3); *brahma* Brahman (737/3); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2); *loka* plaats, wereld (906/1); √*lok*

महीयते zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

mahīyate hij wordt hogelijk vereerd; *mahīya* gelukkig zijn, hogelijk vereerd worden (803/3); √*mah* verheugen, vereren (794/1) [*pūjāyām* (Dp 15/1)]

Wie over deze eeuwige vertelling over Naciketas, die door de Dood werd verteld, gesproken heeft en ernaar heeft geluisterd, die wijze mens wordt verheerlijkt in het rijk van Brahman.

I.iii.16. Wie deze eeuwige leer doorgeeft en ernaar luistert zoals die van Naciketas ontvangen is en door de Dood geformuleerd, die intelligente mens wordt opgenomen in de luisterrijke staat van Brahman zelf.

उक्त्वा *Uktvā*, vertellend aan Brahmanen; च *ca*, en; श्रुत्वा *śrutvā*, horend - van leraren,; सनातनम् उपाख्यानम् *sanātanam upākhyānam*, dit eeuwige verhaal - eeuwig omdat het Vedisch is; नाचिकेतम् *nāciketam*, zoals dat ontvangen werd door Naciketas; (en) मृत्युप्रोक्तम् *mṛtyuproktam*, verteld door de Dood; मेधावी *medhāvī*, de intelligente mens महीयते *mahīyate*, wordt verheerlijkt, hij wordt bewonderenswaardig; door identiek te worden met Brahman, ब्रह्मलोके *brahmaloke* in de wereld van Brahman die identiek is aan Brahman zelf.

य इमं परमं गुह्यं श्रावयेद् ब्रह्मसंसदि ।
प्रयतः श्राद्धकाले वा तदानन्त्याय कल्पते ।
तदानन्तयाय कल्पत इति ॥१७॥

यः । इमम् । परमम् । गुह्यम् । श्रावयेत् । ब्रह्मसंसदि ।
प्रयतः । श्राद्धकाले । वा । तद् । आनन्त्याय । कल्पते ।
तद् । आनन्तयाय । कल्पते । इति ॥१७॥

ya imaṃ paramaṃ guhyaṃ śrāvayed brahmasaṃsadi;
prayataḥ śrāddhakāle vā tadānantyāya kalpate;
tadānantyāya kalpata iti (17).

यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
इमम्	*imam* dit, deze; van *idam* (165/2)
परमम्	*paramam; parama* hoogste, opperste (588/1); √*pṛ* te boven gaan, verheerlijken (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
गुह्यम्	*guhyam; guhya* mysterieus, geheimnisvol (360/3); √*guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
श्रावयेत्	*śrāvayet* hij zou laten horen; √*śru* horen, luisteren (1100/3) [*śravaṇe* (Dp 20/2)]
ब्रह्मसंसदि	*brahmasaṃsadi* in gezelschap van Brahmanen; *brahmasaṃsad* een gezelschap van Brahmanen (740/1); *brahma* een Brahmaan, een priester (738/1); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2); *saṃsad* samen zittend; bijeenkomst, gezelschap (1119/1); *sam*-√*sad* tezamen zitten (1119/1); *sam* met, tezamen met (1152/1); √*sad* neerzitten (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]
प्रयतः	*prayataḥ; prayata* toegewijd, gezuiverd (687/3); *pra*-√*yam* aanbieden (687/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*yam* ondersteunen, tonen (845/2) [*uparame* (Dp 21/2)]
श्राद्धकाले	*śrāddhakāle* in de tijd van een ceremonie ter ere van dode familieleden; *śrāddhakāla* gedenkdag ter ere

van dode familieleden (1097/3); *śrāddha* trouw, ceremonie ter ere van dode familieleden (1097/3); *śrad* hart (1095/3); √*dhā* plaatsen, zetten (513/2) [*dhāraṇ a- poṣanayoḥ* (Dp 26/2)]; *kāla* tijd (278/1) [-]

वा *vā* of (934/2)

तद् *tad* dat (434/1)

आनन्त्याय *ānantyāya* voor de eeuwigheid; *ānantya* oneindigheid, eeuwigheid (139/3); *ananta* geen einde hebbend, zonder einde (25/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *anta* einde (42/3) [-]

कल्पते *kalpate* hij maakt geschikt; √*kḷp* geschikt maken, deel nemen (308/2) [= √*kṛp sāmarthye* (Dp 16/1)]

तद् *tad* dat (434/1)

आनन्त्याय *ānantyāya* voor de eeuwigheid; *ānantya* oneindigheid, eeuwigheid (139/3); *ananta* geen einde hebbend, zonder einde (25/1); *a* (*an* voor klinkers) voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *anta* einde (42/3) [-]

कल्पते *kalpate* hij maakt geschikt; √*kḷp* geschikt maken, deelnemen (308/2) [= √*kṛp sāmarthye* (Dp 16/1)]

इति *iti* aldus, :"---"; einde citaat (165/1)

Wie toegewijd deze hoogste, verborgen leer laat horen in een samenkomst van Brāhmanen of ten tijde van het ritueel voor de voorvaderen, maakt dat (de ceremonie) geschikt voor de eeuwigheid. Hij maakt dat geschikt voor de eeuwigheid.

I.iii.17. Wie na zich gezuiverd te hebben deze geheime leer laat horen in een gezelschap van wijze mensen of bij het ritueel voor de overledenen, maakt dat (die ceremonie) geschikt voor eeuwigdurend resultaat.

यः *Yaḥ*, wie; प्रयतः *prayataḥ*, na zich gezuiverd te hebben; इदम् श्रावयेत् *idam śrāvayet*, zorgt dat deze tekst wordt gereciteerd - zowel letterlijk als met uitleg - , (welke) परमम् गुह्यम् *paramam guhyam*, het hoogste geheim (is); ब्रह्मसंसदि *brahmasaṃsadi*, in een gezelschap van Brahmanen; श्राद्धकाले वा *śrāddhakāle vā*, of tijdens

de rituelen voor de gestorvenen; (dan) तद् *tad*, dat begrafenisritueel voor die mens; कल्पते *kalpate*, wordt gunstig; आनन्त्याय *ānantyāya*, een eeuwigdurend resultaat. तदानन्तयाय कल्पते *Tadānantyāya kalpate*, wordt herhaald teneinde deel I te besluiten.

इति काठकोपनिषदि प्रथमाध्याये तृतीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi prathamādhyāye tṛtīyā vallī.

Aldus het derde hoofdstuk van het eerste deel van de Kaṭha Upaniṣad.

DEEL II

HOOFDSTUK I

Er werd gezegd: "Hij is verborgen in alle schepselen en daarom vertoont Hij zich niet als het Zelf (van allen), maar Hij wordt gezien door een geconcentreerd en verfijnd intellect" (Ka. I.iii.12). Wat is het obstakel voor dit geconcentreerde intellect, waardoor dat intellect afwezig is en het Zelf niet gezien wordt? Deel II begint met de oorzaak te laten zien van dat niet-zien.[52] Want slechts wanneer de oorzaak gekend wordt van dat wat het goede in de weg staat, kan er een poging worden gedaan deze te verwijderen en anders niet:

पराञ्चि खानि व्यतृणत् स्वयम्भूस्तस्मात्पराङ्पश्यति नान्तरात्मन् ।
कश्चिद्धीरः प्रत्यगात्मानमैक्षदावृत्तचक्षुरमृतत्वमिच्छन् ॥१॥

पराञ्चि । खानि । व्यतृणत् । स्वयम्भूः । तस्मात् । पराङ् । पश्यति । न । अन्तरात्मन् ।
कश्चिद् । धीरः । प्रत्यगात्मानम् । ऐक्षत् । आवृत्तचक्षुः । अमृतत्वम् । इच्छन् ॥१॥

parāñci khāni vyatṛṇat svayambhūstasmātparāṅpaśyati nāntarātman; kaściddhīraḥ pratyagātmānamaikṣadāvṛttacakṣuramṛtatvamicchan (1).

पराञ्चि — *parāñci; parāñc* naar buiten gericht, naar de buitenwereld gericht (589/3); *parā* weg van (589/2); √*añc* bewegen, gaan (10/3) [*gatau yācane ca* (Dp 19/1)]

[52] Dit is vertaald uitgaande van de lezing: *tadadarśana*. Er kan ook *taddarśana* staan, hetgeen juist de tegenovergestelde betekenis oplevert.

खानि	*khāni* de zintuigen; *kha* opening, holte, zintuig (334 /2) √*khan* doordringen, zich een weg banen (336/3) [*avadāraṇe* (Dp 19/1)]
व्यतृणत्	*vyatṛṇat* hij sneed af, hij verbrak; *vi*-√*tṛd* afsnijden, verbreken (963/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*tṛd* klieven, vernietigen (453/3) [*himsā-nadarayoḥ* (Dp 37/1)]
स्वयम्भूः	*svayambhūḥ; svayambhū* in zichzelf bestaand, onafhankelijk, de hoogste Heer (1278/3); *svayam* zichzelf (1278/2); *bhū* wordend (760/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
तस्मात	*tasmāt* daarom; van *tad* (434/1)
पराङ्	*parāṅ; parāñc* naar buiten gericht, uiterlijk (589/3); *parā* weg van (589/2); √*añc* bewegen, gaan (10/3) [*gatau yācane ca* (Dp 19/1)]
पश्यति	*paśyati* hij ziet; √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अन्तरात्मन्	*antarātman* het innerlijke Zelf (43/2); *antar* binnen, innerlijk (43/2); *ātman* de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
कश्चिद्	*kaścid* een zekere, wie dan ook (240/3); *ka* wie, wat (240/2); *cid* maakt *ka* onbepaald (398/1)
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* intelligent, wijs, een wijze (517/1); √*dhī* begrijpen, denken, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
प्रत्यगात्मानम्	*pratyagātmānam; pratyagātman* het innerlijke Zelf; *pratyañc* naar binnen gericht, innerlijk (674/3); *prati*-√*añc* naar binnen richten (674/3); *prati* naar, terug, op (661/2); √*añc* bewegen, gaan (10/3) [*gatau yācane ca* (Dp 19/1)]; *ātman* de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
ऐक्षत्	*aikṣat* hij heeft gezien; *ā*-√*īkṣ* kijken naar (126/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*īkṣ* zien, kijken naar (170/) [*darśane* (Dp 13/1)]
आवृत्तचक्षुः	*āvṛttacakṣuḥ; āvṛttacakṣu* een afgewend oog hebbend; *āvṛtta* afgewend (156/2); *ā*-√*vṛt* omkeren, afwenden (156/1); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*vṛt* draaien, omkeren (1009/1) [*varttane* (Dp 16/1)]; *cakṣu* oog (382/1); √*kaś* zichtbaar

worden, verschijnen (280/2) [*dīptau* (Dp 14/1)]

अमृतत्वम् *amṛtatvam; amṛtatva* staat van onsterfelijkheid (82 /2); *amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35 /2)]

इच्छन् *icchan*; *icchat* wensend; √*iṣ* wensen (169/1) [*icchāyām* (Dp 34/2)]

De in zichzelf bestaande Heer verminkte de naar buiten gekeerde zintuigen. Daarom ziet de mens naar buiten en niet het innerlijke Zelf. Een schrander mens die onsterfelijkheid verlangt, wendt zijn ogen af en aanschouwt het innerlijke Zelf.

II.i.1. De in zichzelf bestaande Heer bracht de naar buiten gerichte zintuigen in verwarring. Daarom ziet men de uiterlijke dingen en niet het innerlijke Zelf. Af en toe wendt een mens die gebruik maakt van zijn onderscheidingsvermogen en die onsterfelijkheid verlangt, zijn ogen af en ziet dan het Zelf dat binnenin aanwezig is.

पराञ्चि *Parāñci*, naar buiten gaand; met het woord खानि *khāni* (*kha* betekent opening, holte), worden de zintuigen bedoeld zoals oor, enzovoorts, die door dat woord beeldend worden aangeduid. Zij bewegen duidelijk naar buiten om hun objecten waar te nemen, zoals geluid. Hij व्यतृणत् *vyatṛṇat*, beschadigde, dat wil zeggen: doodde ze; omdat ze van nature zo functioneren. Wie is Hij (die dit deed)? स्वयम्भूः *Svayambhūḥ*, de opperste Heer - die altijd bestaat (भू *bhū*), en (स्वयम् *svayam* door Zichzelf) op Zichzelf, van niets anders afhankelijk. (Omdat Hij ze schade toebracht); तस्मात् *tasmāt*, daarom; पश्यति *paśyati*, ziet degene die waarneemt (het individu), merkt hij op; पराक् *parāk*, dat wat buiten is; geluiden enzovoorts, wat het niet-Zelf is en bestaat als object buiten het individu, dus: न अन्तरात्मन् *na antarātman*, dat wil zeggen: न अन्तरात्मानम् *na antarātmānam*, maar (ziet) niet het Zelf dat binnenin is. Alhoewel dit de natuur van de mens is, is het net als bij het omkeren van de stroom van een rivier; कः चित् धीरः *kaḥ cit dhīraḥ*, dat een (enkeling), die

gebruik maakt van zijn onderscheidingsvermogen (ziet), प्रत्यगात्मानम् *pratyagātmānam*, het Zelf dat binnenin is. Dat wat प्रत्यक् *pratyak*, binnenin is en tezelfdertijd आत्मा *ātmā*, het Zelf, is, de प्रत्यगात्मा *pratyagātmā*. In het spraakgebruik betekent het woord आत्मा *ātmā* gewoonlijk alleen de individuele ziel en niets anders. Ook etymologisch gezien heeft het woord आत्मा *ātmā* die betekenis. In de Smṛti wordt de afleiding van dit woord namelijk als volgt gegeven: "Het wordt de आत्मा *ātmā* genoemd, omdat het (alle) objecten in de wereld doordringt, absorbeert en ervan geniet en omdat de wereld zijn voortdurende bestaan Hieraan ontleent." (Liṅga Purāṇa (I.ixx.96). Dit inwonende Zelf - ieders eigen realiteit - ऐक्षत् *aikṣat*, zag, dat wil zeggen: ziet, iemand, want in de Veda kent men geen regulier gebruik van de tijden. De wijze waarop men ziet wordt als volgt verklaard: आवृत्तचक्षुः *āvṛttacakṣuḥ*, met de ogen bedekt - met het oog, dat wil zeggen: de categorie organen te beginnen met het oor, afgewend van alle objecten van waarneming. Iemand die aldus gezuiverd is, ziet het Zelf dat binnenin is. Want het is niet mogelijk dat één en dezelfde persoon verwikkeld is in het denken aan de zintuiglijke objecten en tegelijkertijd het Zelf ziet. Waarom ook weer moet de mens die gebruik maakt van zijn onderscheidingsvermogen zijn natuurlijke neiging met grote moeite stopzetten om vervolgens het Zelf te realiseren? Dit is het antwoord: इच्छन् *icchan*, wensend, omdat hij voor zichzelf wenst; अमृतत्वम् *amṛtatvam*, onsterfelijkheid - ieders eigen onveranderlijke natuur.

पराचः कामाननुयन्ति बालास्ते मृत्योर्यन्ति विततस्य पाशम् ।
अथ धीरा अमृतत्वं विदित्वा ध्रुवमध्रुवेष्विह न प्रार्थयन्ते ॥२॥

पराचः । कामान् । अनुयन्ति । बालाः । ते । मृत्योः । यन्ति । विततस्य । पाशम् ।
अथ । धीराः । अमृतत्वम् । विदित्वा । ध्रुवम् । अध्रुवेषु । इह । न । प्रार्थयन्ते ॥२॥

parācaḥ kāmānanuyanti bālāste mṛtyoryanti vitatasya pāśam;
atha dhīrā amṛtatvaṃ viditvā dhruvamadhruveṣviha na prārthayante (2).

पराचः	*parācaḥ; parāñc* naar buiten gericht, uiterlijk (589/3); *parā* weg van (589/2); √*añc* bewegen, gaan (10/3) [*gatau yācane ca* (Dp 19/1)]
कामान्	*kāmān* verlangens; *kāma* wens, object van genot (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
अनुयन्ति	*anuyanti* zij lopen achterna, zij volgen; *anu-*√*i* achterna lopen, volgen (47/2); *anu* na, langs, met (31/1); √*i* gaan, bewegen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
बालाः	*bālāḥ* onvolwassenen; *bāla* onvolwassene (728/3) [-]
ते	*te* zij; van *tad* (434/1)
मृत्योः	*mṛtyoḥ* van de dood; *mṛtyu* de dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
यन्ति	*yanti* zij gaan, zij lopen; √*i* gaan, bewegen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
विततस्य	*vitatasya* van de wijd verbreid zijnde; *vitata* wijd verbreid (962/2); *vi-*√*tan* uitspreiden (962/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan; √*tan* verspreiden, uitbreiden (435/1) [*vistāre* (Dp 38/1)]
पाशम्	*pāśam; pāśa* valstrik, band, keten (623/3); √*pāś* vastmaken, binden (611/2) [*bandhane* (Dp 45/1)]
अथ	*atha* nu, maar (17/3)
धीराः	*dhīrāḥ* de wijzen; *dhīra* een wijze (517/1); √*dhī* be-

grijpen, denken, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]

अमृतत्वम् *amṛtatvam; amṛtatva* staat van onsterfelijkheid (82 /2); *amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]

विदित्वा *viditvā* gekend hebbend; √*vid* kennen, begrijpen (963 /2) [*jñāne* (Dp 25/1)]

ध्रुवम् *dhruvam; dhruva* onbeweeglijk, eeuwig (521/2); √*dhru* standvastig zijn (521/2) [*sthairye* (Dp 20/2)]

अध्रुवेषु *adhruveṣu* temidden van de vergankelijke dingen; *adhruva* niet eeuwig, vergankelijk; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *dhruva* onbeweeglijk, eeuwig (521/2); √*dhru* standvastig zijn (521/2) [*sthairye* (Dp 20/2)]

इह *iha* hier, in deze wereld (169/3)

न *na* niet, noch, geen (523/1)

प्रार्थयन्ते *prārthayante* zij wensen; *pra*-√*arth* streven te verkrijgen, wensen (90/2) [*upācñāyām* (Dp 48/2)]

Zij die hun onderscheidingsvermogen niet gebruiken, lopen hun verlangens naar uiterlijke dingen achterna en raken verstrikt in de netten van de overal verspreide dood. Wijzen die de onsterfelijkheid hebben gekend, het onvergankelijke temidden van al het vergankelijke, verlangen daarom niet naar iets in deze wereld.

II.i.2. Degenen die hun intelligentie niet gebruiken, volgen uiterlijke wensen. Zij raken verstrikt in de netten van de wijdverspreide dood. Daarom bidden zij die gebruik maken van hun onderscheidingsvermogen en die weten wat ware onsterfelijkheid is temidden van vergankelijke dingen, om niets hier op aarde.

De natuurlijke neiging om de dingen die buiten ons zijn en die niet het Zelf zijn te zien, is de oorzaak die ons verhindert om het Zelf te zien, en dit is onwetendheid, daar het tegenovergesteld is aan

dat (zien). Er is die dorst naar de geneugten van juist die uiterlijke dingen, zichtbaar of niet, die door onwetendheid worden aangedragen. Degenen voor wie het zien van het Zelf door deze twee – onwetendheid en dorst - belemmerd wordt, deze बालाः *bālāḥ*, mensen met weinig intelligentie; अनुयन्ति *anuyanti*, volgen; alleen पराचः कामान् *parācaḥ kāmān*, de uiterlijke, begerenswaardige dingen. ते *Te*, zij; om die reden; यन्ति *yanti*, raken verstrikt in; पाशम् *pāśam*, de valstrikken - waarin men gevangen raakt en die bestaan uit associatie of dissociatie met het lichaam, de zintuigen enzovoorts; विततस्य *vitatasya*, van dat wat uitgestrekt is, overal uitgespreid; मृत्योः *mṛtyoḥ* - van de dood - het samenstel van onwetendheid, wens en handeling. Dit betekent dat zij voortdurend onderworpen zijn aan geboorte, dood, ouderdom, ziekte en de verscheidene overige vormen van kwaad. Daar dit zo is, अथ *atha*, daarom; धीराः *dhīrāḥ*, de mensen die gebruik maken van hun onderscheidingsvermogen; विदित्वा *viditvā*, die hebben leren kennen; अमृतत्वम् *amṛtatvam*, onsterfelijkheid - die bestaat uit het voortdurend zijn in de ware staat van het Zelf dat binnenin is; als ध्रुवम् *dhruvam*, dat wat zeker is; want de onsterfelijkheid van de goden en van anderen is onbestendig, terwijl de onsterfelijkheid die bestaat uit het voortdurend zijn in de ware staat van het Zelf dat binnenin is, onwankelbaar is, zoals wordt bevestigd door: "Het neemt niet toe of af doordat men werkt." (Bṛ. IV.iv.23). Omdat zij de standvastige en onwrikbare onsterfelijkheid, die deze kwaliteit heeft, hebben leren kennen, en omdat zij het herkend hebben अध्रुवेषु *adhruveṣu*, temidden van alle voorbijgaande dingen; न प्रार्थयन्ते *na prārthayante*, bidden de kenners van Brahman niet om iets te verkrijgen; इह *iha*, in deze wereld, die vol is van het kwade; omdat dit alles lijnrecht staat tegenover het zien van het Zelf dat binnenin ons is. De gedachte is dat zij onvermijdelijk uitstijgen boven de wens tot nageslacht, rijkdom en de wereld (der geneugten).

Hoe wordt dit gekend, dat maakt dat verlichte mensen nergens anders meer om bidden? Dat wordt in het volgende vers gezegd:

येन रूपं रसं गन्धं शब्दान् स्पर्शाँश्च मैथुनान् ।
एतेनैव विजानाति किमत्र परिशिष्यते ।
एतद्वै तत् ॥३॥

येन । रूपम् । रसम् । गन्धम् । शब्दान् । स्पर्शान् । च ।
मैथुनान् ।
एतेन । एव । विजानाति । किम् । अत्र । परिशिष्यते ।
एतद् । वै । तद् ॥३॥

yena rūpaṃ rasaṃ gandhaṃ śabdān sparśāṃśca maithunān;
etenaiva vijānāti kimatra pariśiṣyate;
etadvai tat (3).

येन	*yena* waardoor (856/2); van *yad* (844/2)
रूपम्	*rūpam; rūpa* vorm, verschijning (885/3); √*rūp* vormen, uitdrukken (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
रसम्	*rasam; rasa* smaak (869/2); √*ras* voelen, waarnemen (869/2) [*āsvādana-snehanayoḥ* (Dp 49/2)]
गन्धम्	*gandham; gandha* geur, reuk (345/1) [-]
शब्दान्	*śabdān* klanken, geluiden; *śabda* klank, geluid (1052 /2); √*śabd* klinken, geluid maken (1052/2) [*upasargād āviṣkāre ca* (Dp 45/1)]
स्पर्शान्	*sparśān* aanrakingen; *sparśa* gevoel, tastzin (1269/1); √*spṛś* aanraken, voelen (1268/3) [*saṃsparśane* (Dp 36/1)]
च	*ca* en (380/1)
मैथुनान्	*maithunān* sexuele genietingen; *maithuna* sexueel genot (834/2); √*mith* verenigen (816/3) [*medha-ahiṃsa-nayoḥ* (Dp 19/1)]
एतेन	*etena* door dit; van *etad* (231/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
विजानाति	*vijānāti* hij neemt waar; *vi-*√*jñā* onderscheiden, waarnemen (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*jñā* kennen, weten (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]

किम्	*kim* wat (282/2)
अत्र	*atra* hier, op deze plaats (17/2)
परिशिष्यते	*pariśiṣyate* het wordt overgelaten, het blijft over; *pari-*√*śiṣ* overlaten, als rest overblijven (602/2); *pari* rond, rondom, volledig (591/2); √*śiṣ* overlaten, overblijven (1076/3) [*viśeṣane* (Dp 37/2)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

Wat anders blijft er in deze wereld nog over dan dat Zelf waardoor de mensen vorm, smaak, geur, klanken, aanrakingen en sexuele genoegens ervaren? Dit is waarlijk Dat.

II.i.3. Wat blijft er over (onkenbaar voor dit Zelf) van hetzelfde Zelf waardoor mensen kleur, smaak, geur, klank, aanraking en sexueel plezier ervaren? Dit is Dat (het Zelf waar Naciketas naar vroeg).

येन *Yena*, datgene waardoor - door het Zelf dat van nature bewustzijn is; विजानाति *vijānāti* alle mensen duidelijk kennen; रूपम् *rūpam*, vorm; रसम् *rasam*, smaak; गन्धम् *gandham*, geur; शब्दम् *śabdam*, geluid; स्पर्शान् *sparśān*, aanrakingen; च *ca*, en; मैथुनान् *maithunān*, aangename sexuele gevoelens.

Tegenwerping: Het idee: "Ik weet door het Zelf dat verschillend is van het lichaam, enzovoorts" is toch niet voor iedereen vertrouwd? Iedereen ondervindt het eerder als volgt: "Ik als samenstelling van lichaam, enzovoorts, weet."

Antwoord: Maar dat is niet zo. Daar het samenstel van lichaam, enzovoorts, qua substantie niet te onderscheiden is van (kenbare objecten als) klank, enzovoorts, en het dus ook op die manier gekend kan worden, kan het redelijkerwijs niet de kenner zijn. Als het samenstel van lichaam, enzovoorts, hoewel bestaande uit kleuren, enzovoorts, kleuren zou kunnen waarnemen, dan zouden ook de uiterlijke kleuren, enzovoorts, elkaar moeten kennen, en ook de eigen individuele kenmerken. Maar dit is niet overeenkomstig de feiten. Op

precies dezelfde wijze als datgene, waardoor ijzer (en al het andere) brandt, (logischerwijze) vuur is, zo ook nemen mensen kleur en andere eigenschappen waar in de vorm van een lichaam, enzovoorts; एतेन एव *etena eva*, uitsluitend hierdoor - door het Zelf dat van nature bewustzijn is en dat verschillend is van het lichaam, enzovoorts. किम् *Kim* wat; परिशिष्यते *pariśiṣyate*, blijft er over; अत्र *atra*, in deze wereld; wat onkenbaar is voor het Zelf? Niets blijft over, maar alles kan met zekerheid gekend worden door het Zelf. Het Zelf waarvoor niets ongekend kan blijven, is alwetend. एतद् वै तद् *Etad vai tad*, dit (Zelf) is waarlijk dat. Wat is dat? Dat waar Naciketas naar vroeg en waarover de goden eveneens in twijfel verkeerden en wat verschilt van deugd, enzovoorts, wat de hoogste staat is van Viṣṇu en waarbuiten niets bestaat. Dat wat aldus beschreven is, wordt hier bedoeld. Dit is het idee.

In de veronderstelling dat het Zelf, dat subtiel is, moeilijk te kennen is, verkondigt de tekst hetzelfde idee steeds weer opnieuw.

स्वप्नान्तं जागरितान्तं चोभौ येनानुपश्यति ।
महान्तं विभुमात्मानं मत्वा धीरो न शोचति ॥४॥

स्वप्नान्तम् । जागरितान्तम् । च । उभौ । येन । अनुपश्यति ।
महान्तम् । विभुम् । आत्मानम् । मत्वा । धीरः । न ।
शोचति ॥४॥

svapnāntaṃ jāgaritāntaṃ cobhau yenānupaśyati;
mahāntaṃ vibhumātmānaṃ matvā dhīro na śocati (4).

स्वप्नान्तम्	*svapnāntam; svapnānta* objecten van de droomstaat, droomstaat (1280/3); *svapna* droom (1280/3); √*svap* slapen (1280/2) [*śaye* (Dp 25/1)]; *anta* einde (42/3) [-]
जागरितान्तम्	*jāgaritāntam; jāgaritānta* objecten van de wakende staat, wakende staat (417/1); *jāgarita* wakend (417/1); √*jāgṛ* wakker zijn (417/1) [*nidrākṣaye* (Dp 25/1)]; *anta* einde (42/3) [-]
च	*ca* en (380/1)
उभौ	*ubhau*; *ubha* beide (216/2)
येन	*yena* dat waardoor (856/2); van *yad* (844/2)
अनुपश्यति	*anupaśyati* hij neemt waar; *anu-*√*dṛś* waarnemen (33/2); *anu* na, langs, met (31/1); √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
महान्तम्	*mahāntam; mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
विभुम्	*vibhum; vibhu* overal zijnde, alles doordringend (978/3); *vi-*√*bhū* verschijnen, doordringen (978/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
आत्मानम्	*ātmānam; ātman* de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
मत्वा	*matvā* gerealiseerd hebbend; √*man* denken, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* intelligent, wijs; een wijze (517/1); √*dhī* denken, begrijpen, weerspiegelen (516/3)

[*ādhāre* (Dp 28/2)]

न *na* niet, noch, geen (523/1)

शेचति *śocati* hij lijdt, hij heeft verdriet; √*śuc* schijnen, branden, verdriet hebben (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]

Een wijs mens, die de grote, allesdoordringende Ātman heeft gerealiseerd, waardoor hij zowel de droombeelden in de slaap als de beelden in de wakende staat ziet, koestert geen verdriet.

II.i.4. Een wijs mens die het grote en allesdoordringende Zelf heeft gerealiseerd, waardoor de mens dingen ziet, zowel tijdens de slaap als wanneer hij wakker is, koestert geen verdriet.

येन *Yena*, Datgene - het Zelf - waardoor; een mens अनुपश्यति *anupaśyati*, waarneemt; स्वपान्तम् *svapnāntam*, de inhoud van slaap, de objecten die in de slaap worden waargenomen; en जागरितान्तम् *jāgaritāntam*, de inhoud van de wakende staat, de objecten die in de wakende staat worden waargenomen; उभौ *ubhau*, beide - zowel objecten uit de slapende als de wakende staat. Dit alles moet uitgelegd worden, zoals hierboven.[53] मत्वा *Matvā*, realiserend; dat महान्तम् विभुम् आत्मानम् *mahāntam vibhum ātmānam*, het grote allesdoordringende Zelf; als men het rechtstreeks heeft leren kennen als identiek met zichzelf: "Ik ben het opperste Zelf", धीरः *dhīraḥ*, de wijze; न शेचति *na śocati*, koestert geen verdriet.

[53] De tegenwerping die men kan maken met betrekking tot het feit dat het Zelf de echte kenner is, kan men weerleggen als in II.i.3.

य इमं मध्वदं वेद आत्मानं जीवमन्तिकात् ।
ईशानं भूतभव्यस्य न ततो विजुगुप्सते ।
एतद्वै तत् ॥५॥

यः । इमम् । मध्वदम् । वेद । आत्मानम् । जीवम् ।
अन्तिकात् ।
ईशानम् । भूतभव्यस्य । न । ततः । विजुगुप्सते ।
एतद् । वै । तद् ॥५॥

ya imaṃ madhvadaṃ veda ātmānaṃ jīvamantikāt;
īśānaṃ bhūtabhavyasya na tato vijugupsate;
etadvai tat (5).

यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
इमम्	*imam* dit, deze; van *idam* (165/2)
मध्वदम्	*madhvadam; madhvad* eter van honing (781/2); *madhu* zoet, honing (779/2); *ad* etend (17/3); √*ad* eten (17/3) [*bhakṣaṇe* (Dp 23/1)]
वेद	*veda* hij kent, hij weet; √*vid* kennen, weten (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
आत्मानम्	*ātmānam; ātman* de Ātman, het Zelf (135/1) [-]
जीवम्	*jīvam; jīva* de onderhouder van het leven (422/2); √*jīv* leven (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
अन्तिकात्	*antikāt* (vanuit) heel dichtbij (44/2)
ईशानम्	*īśānam; īśāna* Meester, Heer (171/1); √*īś* bezitten, meester zijn van (171/1) [*aiśvarye* (Dp 23/1)]
भूतभव्यस्य	*bhūtabhavyasya* van verleden en toekomst; *bhūta-bhavya* verleden en toekomst (762/1); *bhūta* geweest, verleden (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *bhavya* wat op het punt staat te komen, toekomst (750/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
ततः	*tataḥ; tatas* daarna (432/2)
विजुगुप्सते	*vijugupsate* hij vreest, hij wenst zich te beschermen; *vi*-√*gup* vrezen, terugtrekken van, zich wensen te be-

schermen (957/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*gup* beschermen, verdedigen, verbergen (358/3) [*gopane* (Dp 21/2)]

एतद् *etad* dit, deze (231/2)

वै *vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)

तद् *tad* dat (434/1)

Ieder die dit Zelf van zeer nabij kent als de genieter van de vruchten van handeling, de onderhouder van alle levenskracht, als de Heer over verleden en toekomst, heeft niet langer de behoefte zichzelf te beschermen. Dit is waarlijk Dat.

II.i.5. Ieder die dit Zelf kent van nabij[54] als de genieter van de vruchten van alle handelingen, de onderhouder van het leven en als de heer van verleden en toekomst, hoeft zichzelf niet langer te beschermen. Dit is Dat.

Daar komt nog bij dat, यः *yaḥ*, ieder die; वेद *veda*, kent; अन्तिकात् *antikāt*, van nabij; इमम् *imam*, dit; आत्मानम् *ātmānam*, Zelf; - जीवम् *jīvam*, de onderhouder van alle levenskracht, enzovoorts; मध्वदम् *madhvadam*, de genieter van de vruchten van handelingen - als ईशानम् *īśānam*, de heerser; भूत भव्यस्य *bhūtabhavyasya*, van verleden en toekomst - van alle drie de tijden; ततः *tataḥ*, daarna - als hij dat weet; न विजुगुप्सते *na vijugup- sate*, wenst niet (zichzelf) te beschermen - omdat hij onbevreesdheid heeft bereikt. Men wenst het Zelf te behouden zolang men vol vrees is en het Zelf als tijdelijk beschouwt. Maar wanneer men het eeuwige, niet-dualistische Zelf kent, wie wil er dan nog iets beschermen en voor wie? De woorden एतद् वै तद् *etad vai tad*, moeten op dezelfde manier worden verklaard als hierboven.

Nu wordt getoond dat het innerlijke Zelf, dat vereenzelvigd moet worden met God, het Zelf is van alles:

[54] Als niet verschillend van zichzelf.

यः पूर्वं तपसो जातमद्भ्यः पूर्वमजायत ।
गुहां प्रविश्य तिष्ठन्तं यो भूतेभिर्व्यपश्यत ।
एतद्वै तत् ॥६॥

यः । पूर्वम् । तपसः । जातम् । अद्भ्यः । पूर्वम् । अजायत ।
गुहाम् । प्रविश्य । तिष्ठन्तम् । यः । भूतेभिः । व्यपश्यत ।
एतद् । वै । तद् ॥६॥

yaḥ pūrvaṃ tapaso jātamadbhyaḥ pūrvamajāyata;
guhāṃ praviśya tiṣṭhantaṃ yo bhūtebhirvyapaśyata;
etadvai tat (6).

यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
पूर्वम्	*pūrvam; pūrva* eerst, voorafgaand (643/1)
तपसः	*tapasaḥ* uit tapas*; tapas* tapas (van Brahman), hitte (437/1); √*tap* hitte geven (436/3) [*santāpe* (Dp 21/2)]
जातम्	*jātam; jāta* geboren; √*jan* voortbrengen, scheppen (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]
अद्भ्यः	*adbhyaḥ* dan de wateren; *ap* water, wateren (47/3) [-]
पूर्वम्	*pūrvam; pūrva* in het begin, eerst, voorafgaand (643 /1)
अजायत	*ajāyata* werd geboren; √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]
गुहाम्	*guhām; guhā* geheime plaats, grot; fig. het hart (360 /2); √*guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
प्रविश्य	*praviśya* binnengetreden hebbend, na te zijn binnengetreden; *pra-*√*viś* binnengaan, binnentreden (692/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*viś* binnengaan (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
तिष्ठन्तम्	*tiṣṭhantam; tiṣṭhat* verblijvend; √*sthā* staan, verblijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
भूतेभिः	*bhūtebhiḥ* met de elementen; *bhūta* geworden, element, één van de vijf elementen (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

व्यपश्यत	*vyapaśyata* hij zag helder; *vi-√dṛś* helder zien, verschijnen (966/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

Hij [wenst zichzelf niet te beschermen die] hem helder zag, die als eerste uit hitte is geboren, vóór de wateren, en die [men kent], als degene die, na het hart te zijn binnengegaan, daar verblijft tezamen met de elementen. Dit is waarlijk Dat.

II.i.6. Hij kent deze eerdergenoemde Brahman als de Eerstgeborene (Hiraṇyagarbha)[55]; - eerder dan de vijf elementen uit bewustzijn (Brahman) geboren - wonende in de ruimte van het hart temidden van het lichaam en de zintuigen, nadat hij daar is binnengetreden.

यः *Yaḥ*, ieder die vrijheid wenst; (व्यपश्यत *vyapaśyata*, ziet) पूर्वम् जातम् *pūrvam jātam*, de Eerstgeborene - Hiraṇyagarbha; यः *yaḥ*, die; पूर्वम् *pūrvam*, eerder; अजायत *ajāyata*, geboren werd. Eerder dan wat? Dat wordt gezegd: अद्भ्यः *adbhyaḥ*, dan water. Het idee is dat Hij eerder was dan de vijf elementen, inclusief water, en niet alleen eerder dan water. तपसः *Tapasaḥ*, (geboren) uit Brahman, gekarakteriseerd door bewustzijn, enzovoorts. Ieder die deze Eerstgeborene (ziet), die de lichamen van de goden, enzovoorts, heeft geschapen, (en) प्रविश्य गुहाम् *praviśya guhām*, is binnengetreden in de ruimte van het hart, bij iedereen, en die तिष्ठन्तम् *tiṣṭhantam*, blijft bestaan; भूतेभिः *bhūtebhiḥ*, verbonden met de elementen, temidden van lichaam en zintuigen, de waarnemer van geluid enzovoorts; यः व्यपश्यत *yaḥ vyapaśyata*, dat wil zeggen: पश्यति *paśyati*, ieder die ziet; एतद् वै तद् *etad vai tad*, juist datgene wat het onderwerp van gesprek is.

[55]Zoals een ornament, gemaakt van goud, altijd goud blijft, zo is Hiraṇyagarbha niets anders dan Brahman.

या प्राणेन संभवत्यदितिर्देवतामयी ।
गुहां प्रविश्य तिष्ठन्तीं या भूतेभिर्व्यजायत ।
एतद्वै तत् ॥७॥

या । प्राणेन । संभवति । अदितिः । देवतामयी ।
गुहाम् । प्रविश्य । तिष्ठन्तीम् । या । भूतेभिः । व्यजायत ।
एतद् । वै । तद् ॥७॥

yā prāṇena saṃbhavatyaditirdevatāmayī;
guhāṃ praviśya tiṣṭhantīṃ yā bhūtebhirvyajāyata;
etadvai tat (7).

या	*yā* degene die; van *yad* (844/2)
प्राणेन	*prāṇena* door de levensadem; *prāṇa* de levensadem, leven (705/1); *pra-√an* ademhalen, leven (705/1); *pra* voor, voort--- (652/2); *√an* ademhalen, leven, bewegen (24/1) [*prāṇane* (Dp 25/1)]
संभवति	*saṃbhavati* hij manifesteert; *sam-√bhū* tezamen zijn, manifesteren (1178/3); *sam* met, tezamen met (1152/1); *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
अदितिः	*aditiḥ; aditi* Aditi, de essentie (van de goden), vrijheid (18/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft; *√dā* binden (474/3) = *√do* verdelen (498/1) [*avakhaṇḍane* (Dp 29/1)]
देवतामयी	*devatāmayī* alle goden omvattend (495/3); *devatā* godheid (495/3); *√div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīdā-vijigīṣā-avyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
गुहाम्	*guhām; guhā* geheime plaats, het hart (360/2); *√guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
प्रविश्य	*praviśya* binnengetreden hebbend, na te zijn binnengetreden; *pra-√viś* binnengaan, binnentreden (692/3); *pra* voor, voort--- (652/2); *√viś* binnengaan (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
तिष्ठन्तीम्	*tiṣṭhantīm; tiṣṭhat* verblijvend (448/2); *√sthā* staan,

verblijven (1262/2) [= √ṣthā gati-nivṛttau (Dp 20/2)]

या *yā* degene die; van *yad* (844/2)

भूतेभिः *bhūtebhiḥ* met de elementen; *bhūta* geworden, element (één van de vijf elementen) (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

व्यजायत *vyajāyata* hij werd geboren; *vi*-√*jan* geboren worden (959/3); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

एतद् *etad* dit, deze (231/2)

वै *vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019 /3)

तद् *tad* dat (434/1)

Hij [wenst zichzelf niet te beschermen die] Aditi [kent], die zich manifesteert door de levensadem, die uit goddelijkheid bestaat en die [men kent] als degene die, na het hart te zijn binnengegaan, is ontstaan tezamen met de elementen. Dit is waarlijk Dat.

II.i.7. Hij [kent] deze Brahman, die deze Aditi [kent] die alle godheden omvat, die geboren wordt als Hiraṇyagarbha, die zich manifesteert verbonden met de elementen en die verblijft in de ruimte van het hart als hij daar is binnengetreden.

Verder kent Hij; या अदितिः *yā aditiḥ*, deze Aditi - zo genoemd omdat het dingen, zoals klank, kan ervaren (अदन *adana*); देवतामयी *devatāmayī*, die degene is die alle godheden omvat, (en) संभवति *saṃbhavati*, geboren wordt; प्राणेन *prāṇena*, als Hiraṇyagarbha - vanuit de hoogste Brahman. De zin "Hij die deze Aditi kent, die verblijft in de ruimte van het hart, nadat hij daar is binnengetreden" - moet begrepen worden als hiervoor. Deze Aditi moet onderscheiden worden als - या *yā*, degene die; व्यजायत *vyajāyata*, geboren werd, dat wil zeggen: geschapen is; भूतेभिः *bhūtebhiḥ*, verbonden met de elementen.

अरण्योर्निहितो जातवेदा गर्भ इव सुभृतो गर्भिणीभिः ।
दिवे दिवे ईड्यो जागृवद्भिर्हविष्मद्भिर्मनुष्येभिरग्निः ।
एतद्वै तत् ॥८॥

अरण्योः । निहितः । जातवेदाः । गर्भः । इव । सुभृतः ।
गर्भिणीभिः ।
दिवे । दिवे । ईड्यः । जागृवद्भिः । हविष्मद्भिः । मनुष्येभिः ।
अग्निः ।
एतद् । वै । तद् ॥८॥

araṇyornihito jātavedā garbha iva subhṛto garbhiṇībhiḥ;
dive dive īḍyo jāgṛvadbhirhaviṣmadbhirmanuṣyebhiragniḥ;
etadvai tat (8).

अरण्योः	*araṇyoḥ* in de twee vuurstokken; *araṇi* vuurstok (86 /2); √*ṛ* gaan, bewegen, opwaarts neigen (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]
निहितः	*nihitaḥ; nihita* geplaatst, gezeteld (564/3); *ni-*√*dhā* neerleggen, plaatsen (548/2); *ni* neer (538/3); √*dhā* leggen, plaatsen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26 /2)]
जातवेदाः	*jātavedāḥ; jātavedas* 1. alles-bezitter; 2. alles-kenner (417/3); *jāta* geborene, wezen (417/2); √*jan* voort-brengen, geboren worden (410/1) [*janane* (Dp 27/2)]; 1. *vedas* bezit, rijkdom (1017/3); √*vid* verkrijgen, be-zitten [*lābhe* (Dp 36/2)]; 2. *vedas* kennis, wetenschap (1016/3); √*vid* kennen, weten [*jñāne* (Dp 25/1)]
गर्भः	*garbhaḥ; garbha* het foetus (349/2); √*grah* vangen, nemen, verkrijgen (371/2) [*upadāne* (Dp 40/2)]
इव	*iva* evenals, zoals (168/3)
सुभृतः	*subhṛtaḥ; subhṛta* goed gedragen; goed beschermd zijnde (1230/1); *su* goed (1219/3); *bhṛta* gedragen, beschermd (764/3); √*bhṛ* dragen, beschermen (764/3) [*gati-sthāna-ārjana-upārjaneṣu* (Dp 4/2)]
गर्भिणीभिः	*garbhiṇībhiḥ* door zwangere vrouwen; *garbhiṇī* een

	zwangere vrouw (350/2); √*grah* zwanger worden, vangen, verkrijgen (371/2) [*upadāne* (Dp 40/2)]
दिवे दिवे	*dive dive* dag aan dag, iedere dag (478/3); *diva* hemel, dag (478/3); √*div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada- svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
ईड्यः	*īḍyaḥ; īḍya* moetende vereerd/aanbeden worden (170 /2); √*īḍ* vragen, loven (170/2) [*stutau* (Dp 23/1)]
जागृवद्भिः	*jāgṛvadbhiḥ* door hen die waakzaam zijn; *jāgṛvas* waakzaamheid bezittend (417/1); √*jāgṛ* wakker of waakzaam zijn (417/1) [*nidrākṣaye* (Dp 25/1)]
हविष्मद्भिः	*haviṣmadbhiḥ* door hen die offers brengen; *haviṣmat* offers bezittend of brengend (1293/3); √*hu* offeren (boter in vuur) (1300/3) [*dāna-ādanayoḥ* (Dp 26/1)]
मनुष्येभिः	*manuṣyebhiḥ* door mensen; *manuṣya* mens (784/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2) en *avabodhane* (Dp 38/2)]
अग्निः	*agniḥ; agni* vuur, God van het vuur (5/1); √*ag* kronkelend bewegen (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

Het offervuur huist in twee vuurstokken en is goed beschermd, zoals de foetus wordt beschermd door de zwangere vrouwen; dat Vuur is de aanbidding waard door waakzame mensen die tot offeren bereid zijn. Dit is waarlijk Dat.

II.i.8. Het offervuur, verborgen in twee vuurstokken (evenals het Vuur verborgen in de harten van Yogi's), dat even goed beschermd is als het ongeboren kind in de moederschoot, alsook het Vuur dat dagelijks met offers (en overweging) door wakkere mensen aanbeden wordt, ook dat Vuur is niets anders dan deze Brahman.

Bovendien, dat जातवेदाः *jātavedāḥ*, Vuur, dat als de god van het offer, निहितः *nihitaḥ*, zetelt; अरण्योः *araṇyoḥ*, in de bovenste en

onderste vuurstokken - (door deze tegen elkaar te wrijven wordt vuur geproduceerd) - als de eter van alle offerandes, (gezeteld) is in de individuele mens (als Virāṭ, in het hart); en daar सुभृतः *subhṛtaḥ*, goed beschermd wordt door beschouwelijke mensen; गर्भः इव *garbhaḥ iva*, evenals het ongeboren kind goed beschermd wordt; गर्भिणीभिः *garbhi-ṇībhiḥ*, door zwangere vrouwen, die voedsel, drank, enzovoorts gebruiken die niet verwerpelijk zijn. Dit betekent dus: evenals in de wereld het ongeboren kind goed beschermd wordt, zo wordt ook 'het' (dat wil zeggen: het Vuur) beschermd door priesters en mediterenden. Voorts wil het zeggen dat dit अग्निः *agniḥ*, Vuur; dat दिवे दिवे *dive dive*, dagelijks; ईड्यः *īḍyaḥ*, geprezen en aanbeden moet worden door offeraars en mediterenden met offerandes en in het hart जागृवद्भिः *jāgṛvadbhiḥ*, door de niet-slapenden, dat wil zeggen: door de waakzame mensen; मनुष्येभिः *manuṣyebhiḥ*, मनुष्यैः *manuṣ yaiḥ*, door de mensen; हविष्मद्भिः *haviṣmadbhiḥ*, die offergaven bezitten, zoals geklaarde boter, en die ook mediteren en contempleren; तद् *tad*, dat Vuur; एतद् वै *etad vai*, is slechts dit - de Brahman waarover gesproken wordt.

यतश्चोदेति सूर्योऽस्तं यत्र च गच्छति ।
तं देवाः सर्वे अर्पितास्तदु नात्येति कश्चन ।
एतद्वै तत् ॥९॥

यतः । च । उदेति । सूर्यः । अस्तम् । यत्र । च । गच्छति ।
तम् । देवाः । सर्वे । अर्पिताः । तद् । उ । न । अत्येति ।
कश्चन ।
एतद् । वै । तद् ॥९॥

yataścodeti sūryo 'staṃ yatra ca gacchati;
taṃ devāḥ sarve arpitāstadu nātyeti kaścana;
etadvai tat (9).

यतः	*yataḥ* dat waaruit; van *yad* (844/2)
च	*ca* en (380/1)
उदेति	*udeti* hij gaat op, hij komt op; *ud-√i* opgaan, opkomen (185/3); *ud* op, opwaarts (183/1); *√i* gaan, bereiken, verschijnen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
सूर्यः	*sūryaḥ; sūrya* de zon (1243/1); *√sūr* = *√svar* schijnen (1281/1) [*ākṣepe* (Dp 48/1)]
अस्तम् गच्छति	*astam gacchati* hij gaat onder, hij gaat naar huis; *astam-√gam* naar (het eeuwige) huis gaan, verdwijnen (122/1); *asta* thuis (122/1); *√gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
यत्र	*yatra* waarheen, waaruit (841/2)
च	*ca* en (380/1)
गच्छति	*gacchati* zie *astam gacchati*
तम्	*tam* daarin; van *tad* (434/1)
देवाः	*devāḥ* de goden; *deva* god, godheid (492/2); *√div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyava-hāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]
सर्वे	*sarve* alle; *sarva* alle, alles (1184/3)
अर्पिताः	*arpitāḥ; arpita* gevestigd (92/3); *√ṛ* gaan, bereiken, vastmaken (223/2) [*stutau* (Dp 33/2)]
तद्	*tad* dat (434/1)

उ	*u* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (171/3)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अत्येति	*atyeti* het overtreft; *ati*-√*i* voorbijgaan, overtreffen (16/2); *ati* voorbij, over (12/2); √*i* gaan, bereiken, verschijnen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
कश्चन	*kaśсana* iemand wie dan ook; *ka* wie, wat (240/2); *cana* maakt *ka* onbepaald (386/2)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

Alle goden zijn stevig verbonden met datgene waar de zon uit oprijst en waar hij weer in verzinkt. Niemand gaat dat ooit te boven. Dit is waarlijk Dat.

II.i.9. Alle goden zijn vastgeklonken aan datgene waaruit de zon oprijst en waarin hij weer ondergaat. Niets of niemand gaat dat te boven. Dit is Dat.

Bovendien, यतः च *yataḥ ca*, - dat waaruit, de Prāṇa (Hiraṇ yagarbha) waaruit; सूर्यः *sūryaḥ*, de zon; उदेति *udeti*, oprijst; यत्र *yatra*, waarin, waarin Prāṇa zelf; अस्तम् गच्छति *astam gacchati*, ondergaat - dag na dag; तम् *tam*, aan dat - aan de Prāṇa die het Zelf is, सर्वे देवाः *sarve devāḥ*, zijn alle goden - Vuur enzovoorts in de goddelijke samenhang, en spraak enzovoorts in de persoonlijke samenhang; अर्पिताः *arpitāḥ*, vastgemaakt - als spaken aan de naaf van een wagenwiel - gedurende de periode van het bestaan (van de schepping). Hij (die Prāṇa) is ook Brahman. Dit is die allesdoordringende Brahman. तद् उ *Tad u*, Dat in waarheid न कः चन *na kah cana*, niemand, wie dan ook; अत्येति *atyeti*, gaat te boven; men kan niet ophouden om daarmee vereenzelvigd te zijn zodat men iets anders wordt dan Dat. Dit is Dat.

Het volgende vers is er om de twijfel tegen te gaan die men eventueel zou kunnen hebben, dat het Ene, dat aanwezig is in alle wezens, van Brahmā tot aan alles wat niet beweegt, en dat niet-Brahman lijkt - als gevolg van al die specifieke, beperkende toevoe-

gingen - een individuele ziel zou zijn die verschilt van de opperste Brahman en onderworpen is aan geboorte en dood:

यदेवेह तदमुत्र यदमुत्र तदन्विह ।
मृत्योः स मृत्युमाप्नोति य इह नानेव पश्यति ॥१०॥

यद् । एव । इह । तद् । अमुत्र । यद् । अमुत्र । तद् ।
अनु । इह ।
मृत्योः । सः । मृत्युम् । आप्नोति । यः । इह । नाना । इव ।
पश्यति ॥१०॥

yadeveha tadamutra yadamutra tadanviha;
mṛtyoḥ sa mṛtyumāpnoti ya iha nāneva paśyati (10).

यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
इह	*iha* hier, in deze wereld (160/3)
तद्	*tad* dat, die (434/1)
अमुत्र	*amutra* daar, in de andere wereld, het komende leven (82/1) [-]
यद्	*yad* dat wat, hetwelk (844/2)
अमुत्र	*amutra* daar, in de andere wereld, het komende leven (82/1) [-]
तद्	*tad* dat, die (434/1)
अनु	*anu* evenzo, op zijn beurt (31/1)
इह	*iha* hier, in deze wereld (160/3)
मृत्योः	*mṛtyoḥ* na de dood; *mṛtyu* de dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
मृत्युम्	*mṛtyum; mṛtyu* de dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
आप्नोति	*āpnoti* hij verkrijgt, hij bereikt; √*āp* verkrijgen, bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
इह	*iha* hier, in deze wereld (160/3)
नाना	*nānā* verschillend (535/1)
इव	*iva* zoals, alsof, als het ware (168/3)
पश्यति	*paśyati* hij ziet, hij neemt waar; √*dṛś* zien, waar-

nemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]

Wat hier is, is immers daar. Wat daar is, is evenzo hier. Hij die denkt hier een verschil te zien, gaat van dood tot dood.

II.i.10. Werkelijk, wat hier is, is daar; wat daar is, is evenzo hier. Wie meent dat hier verschil in is, gaat van dood tot dood.

यद् एव इह *Yad eva iha*, werkelijk, dat wat hier is - dat wezen waarvan de onwetenden denken dat het wereldse kenmerken bezit omdat het geassocieerd wordt met beperkende toevoegingen, zoals het lichaam en de zintuigen (dat wil zeggen: alsof Het hier in het individu bestaat); तद् *tad*, dat, dat wezen dus, gevestigd in Zijn eigen realiteit, is अमुत्र *amutra*, daar - (bestaand in Zijn causale staat als) Brahman die van nature een massa van bewustzijn is en vrij van alle wereldse toevoegingen. En यद् अमुत्र *yad amutra*, dat wat daar is (in de causale staat) gevestigd in Zichzelf; तद् *tad*, juist dat ding; इह अनु *iha anu*, (is) evenzo hier; en lijkt verschillende vormen te hebben overeenkomstig de beperkende toevoegingen zoals naam en vorm, lichaam en zintuigen; Het is niet iets anders. Omdat die reden geldt: पश्यति *paśyati*, ziet, neemt waar; यः *yaḥ*, iedereen die, misleid als hij is door onwetendheid bestaand uit het zien van verschillen die horen bij beperkende toevoegingen; इह *iha*, hier - in deze Brahman die geen veelvoud is; नाना इव *nānā iva*, als het ware verschil; hij ervaart zulke verschillen als: "Ik ben verschillend van het opperste Zelf en de opperste Brahman is verschillend van mij," सः *saḥ*, hij; आप्नोति *āpnoti*, krijgt; मृत्योः मृत्युम् *mṛtyoḥ mṛtyum*, dood na dood; hij wordt onderworpen aan herhaalde geboorte en dood. Daarom moet men niet zo kijken, maar men moet als volgt kijken: "Ik ben werkelijk Brahman, Dat geheel en al homogeen bewustzijn is en alles geheel en al doordringt als de ruimte." Dit is de betekenis van de zin.

मनसैवेदमाप्तव्यं नेह नानाऽस्ति किंचन ।
मृत्योः स मृत्युं गच्छति य इह नानेव पश्यति ॥११॥

मनसा । एव । इदम् । आप्तव्यम् । न । इह । नाना । अस्ति । किंचन ।
मृत्योः । सः । मृत्युम् । गच्छति । यः । इह । नाना । इव । पश्यति ॥११॥

manasaivedamāptavyaṃ neha nānā 'sti kiṃcana;
mṛtyoḥ sa mṛtyuṃ gacchati ya iha nāneva paśyati (11).

मनसा	*manasā* door de geest, door het intellect; *manas* geest, intellect (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*jñāne* (Dp 29/2) en *avabodhane* (Dp 38/2)]
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
इदम्	*idam* dit, deze (165/2)
आप्तव्यम्	*āptavyam; āptavya* moetende bereikt worden; √*āp* verkrijgen, bereiken (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
इह	*iha* hier, in deze wereld (160/3)
नाना	*nānā* verschillend (535/1)
अस्ति	*asti* er is; √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhūvi* (Dp 25/1)]
किंचन	*kiṃcana* op een manier; *na kiṃcana* in het geheel niet (282/3); *na* niet, noch, geen (523/1); *kim* wat, welk (282/3); *cana* maakt *kim* onbepaald (386/2)
मृत्योः	*mṛtyoḥ* na de dood; *mṛtyu* de dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
मृत्युम्	*mṛtyum; mṛtyu* de dood (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
गच्छति	*gacchati* hij gaat; √*gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
इह	*iha* hier, in deze wereld (160/3)

नाना	*nānā* verschillend (535/1)
इव	*iva* zoals, alsof, als het ware (168/3)
पश्यति	*paśyati* hij ziet, hij neemt waar; √*drś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]

Deze kennis moet verworven worden door middel van de geest. Er is hier geen enkel verschil. Hij die denkt hier verschil te zien, gaat van dood tot dood.

II.i.11. Dit kan bereikt worden door middel van de geest. Er is geen enkele verscheidenheid. Degene die kijkt alsof er verschil is, gaat van dood tot dood.

Voordat kennis van eenheid verkregen wordt, moet इदम् *idam*, dit - Brahman die eenvormig is; आप्तव्यम् *āptavyam*, bereikt worden, daar het identiek is aan het Zelf, omdat er niets anders bestaat; मनसा *manasā*, door middel van de geest, die gezuiverd is door de leraar en de geschriften. En omdat onwetendheid, die verscheidenheid laat zien, ophoudt als dit bereikt is; इह *iha*, hier - in de Brahman; नाना *nānā*, verscheidenheid; किम् चन *kim cana*, hoe gering ook; न अस्ति *na asti*, bestaat niet. Anderzijds, यः *yaḥ*, hij die - zijn blik van onwetendheid, wat te vergelijken is met duisternis, niet opgeeft; (en) नाना इव पश्यति *nānā iva paśyati*, kijkt alsof er verscheidenheid is; सः *saḥ*, hij; मृत्योः मृत्युम् गच्छति *mṛtyoḥ mṛtyum gacchati*, gaat (inderdaad) van dood tot dood, al is het verschil dat hij eroverheen legt nog zo klein. Dit is de betekenis.

De Upaniṣad spreekt nogmaals over deze Brahman waarover het hier gaat:

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो मध्य आत्मनि तिष्ठति ।
ईशानं भूतभव्यस्य न ततो विजुगुप्सते ।
एतद्वै तत् ॥१२॥

अङ्गुष्ठमात्रः । पुरुषः । मध्ये । आत्मनि । तिष्ठति ।
ईशानम् । भूतभव्यस्य । न । ततः । विजुगुप्सते ।
एतद् । वै । तद् ॥१२॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo madhya ātmani tiṣṭhati;
īśānaṃ bhūtabhavyasya na tato vijugupsate;
etadvai tat (12).

अङ्गुष्ठमात्रः	*aṅguṣṭhamātraḥ; aṅguṣṭhamātra* de grootte van een duim hebbend (8/2); *aṅguṣṭha* duim (8/2); √*aṅg* aanduiden, onderscheiden (7/2) [*pade lakṣane ca* (49 /2)]; *mātra* maat, grootte (804/2); √*mā* meten (804/2) [*māne* (Dp 24/2)]
पुरुषः	*puruṣaḥ; puruṣa* de Puruṣa, de Persoon, de Opperste Heer (637/1) [-]
मध्ये	*madhye* in het midden; *madhya* midden (781/3)
आत्मनि	*ātmani* in de Ātman; *ātman* de Ātman; hier: de persoon of het gehele lichaam beschouwd als één (135 /1)
तिष्ठति	*tiṣṭhati* hij verblijft, hij staat; √*sthā* staan, verblijven (1262/2) [= √*ṣthā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
ईशानम्	*īśānam; īśāna* de Heer (171/1); √*īś* bezitten, behoren tot (171/1) [*eśvarye* (Dp 23/1)]
भूतभव्यस्य	*bhūtabhavyasya* van verleden en toekomst; *bhūtabhavya* verleden en toekomst (762/1); *bhūta* geweest, verleden (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *bhavya* nu, toekomst, wat op het punt staat te komen (750/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
ततः	*tataḥ; tatas* daarna (432/2)
विजुगुप्सते	*vijugupsate* hij vreest, hij wenst zich te beschermen;

	vi-√*gup* vrezen, terugtrekken van, zich wensen te beschermen (957/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*gup* beschermen, verdedigen, verbergen (358/3) [*gopane* (Dp 21/2)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

Het Wezen, ter grootte van een duim, verblijft in het individu. Wie Hem kent als Heer over verleden en toekomst heeft niet langer de behoefte zichzelf te beschermen. Dit is waarlijk Dat.

II.i.12. Het Wezen (Puruṣa), dat zo groot is als een duim, huist in het lichaam. Hij die hem kent als degene die heerst over verleden en toekomst, wenst dankzij deze kennis niet het Zelf te beschermen. Dit is Dat.

अङ्गुष्ठमात्रः *Aṅguṣṭhamātraḥ*, zo groot als een duim: de lotus van het hart heeft de grootte van een duim; (en) omdat het wordt bepaald door het innerlijke orgaan dat zich bevindt in de ruimte binnen de lotus van het hart, heeft (het Zelf) de grootte van een duim, zoals de ruimte binnen een stuk bamboestengel dat de grootte heeft van een duim. पुरुषः *Puruṣaḥ*, betekent Hij van wie alles vervuld is. Hij, die Hem kent, degene die तिष्ठति *tiṣṭhati*, verblijft; मध्ये आत्मनि *madhye ātmani*, in het lichaam; als de ईशानम् भूतभव्यस्य *īśānaṃ bhūtabhavyasya*,[56] de heerser over verleden en heden. (De passage) न ततः *na tataḥ*, enzovoorts, moet verklaard worden als hiervoor (Ka. II. i.5).

[56] Men kan ook lezen: *īśāno bhūtabhavyasya.*

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषो ज्योतिरिवाधूमकः ।
ईशानो भूतभव्यस्य स एवाद्य स उ श्वः ।
एतद्वै तत् ॥१३॥

अङ्गुष्ठमात्रः । पुरुषः । ज्योतिः । इव । अधूमकः ।
ईशानः । भूतभव्यस्य । सः । एव । अद्य । सः । उ । श्वः ।
एतद् । वै । तद् ॥१३॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo jyotirivādhūmakaḥ;
īśāno bhūtabhavyasya sa evādya sa u śvaḥ;
etadvai tat (13).

अङ्गुष्ठमात्रः	*aṅguṣṭhamātraḥ; aṅguṣṭhamātra* de grootte van een duim hebbend (8/2); *aṅguṣṭha* duim (8/2); √*aṅg* aanduiden, onderscheiden (7/2) [*pade lakṣane ca* (49 /2)]; *mātra* maat, grootte (804/2); √*mā* meten (804/2) [*māne* (Dp 24/2)]
पुरुषः	*puruṣaḥ; puruṣa* Puruṣa, Persoon, Opperste Heer (637/1) [-]
ज्योतिः	*jyotiḥ; jyotiṣ* licht (427/3); √*jyut* schijnen, verlichten (427/1) [*gatau* (Dp 21/1)]
इव	*iva* zoals (168/3)
अधूमकः	*adhūmakaḥ; adhūmaka* geen rook hebbend; *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *dhūmaka* rook (518/2); √*dhū* schudden, aansteken (517/3) [= √*dhu kampane* (Dp 32/1)]
ईशानः	*īśānaḥ; īśāna* de Heer (171/1); √*īś* bezitten, behoren tot (171/1) [*aiśvarye* (Dp 23/1)]
भूतभव्यस्य	*bhūtabhavyasya* van verleden en toekomst; *bhūtabhavya* verleden en toekomst (762/1); *bhūta* geweest, verleden (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *bhavya* nu, toekomst, wat op het punt staat te komen (750/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)

एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
अद्य	*adya* vandaag, heden (19/1)
सः	*saḥ* hij; van *tad* (434/1)
उ	*u* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (171/3)
श्वः	*śvaḥ; śvas* morgen (1106/1)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

De Puruṣa, ter grootte van een duim, is als licht zonder rook. Hij is Heerser over verleden en toekomst. Hij bestaat vandaag en zal ook morgen bestaan. Dit is waarlijk Dat.

II.i.13. De Puruṣa, die zo groot is als een duim, is als licht zonder rook. Hij is de heerser over verleden en toekomst. Hij bestaat vandaag en zal morgen bestaan. Dit is Dat.

Bovendien, अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषः *aṅguṣṭhamātraḥ puruṣaḥ*, de Puruṣa (het allesdoordringende wezen) ter grootte van een duim, is ज्योतिः इव अधूमकः *jyotiḥ iva adhūmakaḥ*, als een licht zonder rook. अधूमकः *Adhūmakaḥ* is eerder अधूमकम् *adhūmakam*, omdat het hoort bij ज्योतिः *jyotiḥ* (hetgeen onzijdig is). Hij die als zodanig wordt waargenomen door de Yogi's in hun hart, is de ईशानः भूतभव्यस्य *īśānaḥ bhūtabhavyasya*, de Heer over verleden en toekomst. सः *Saḥ*, Hij, de eeuwige en onveranderlijke; bestaat अद्य *adya*, nu, in alle wezens; उ *u*, en; सः *saḥ*, Hij, zal bestaan; श्वः *śvaḥ*, zelfs morgen. Het idee is dat er nu niemand bestaat, noch dat er ooit iemand geboren zal worden, die Zijn gelijke is. Hoewel een van de tegenwerpingen, zoals: "Sommigen zeggen dat Hij (na de dood) niet bestaat" (Ka. I.i.20), redelijkerwijze niet kan oprijzen, wordt deze toch nog weerlegd door de Upaniṣad zelf in zijn eigen woorden en op deze manier wordt ook de theorie van een bestaan-bij-momenten ontkracht.

De Upaniṣad weerlegt opnieuw de opvatting als zou er verschil bestaan als het gaat over Brahman.

यथोदकं दुर्गे वृष्टं पर्वतेषु विधावति ।
एवं धर्मान् पृथक् पश्यंस्तानेवानुविधावति ॥१४॥

यथा । उदकम् । दुर्गे । वृष्टम् । पर्वतेषु । विधावति ।
एवम् । धर्मान् । पृथक् । पश्यन् । तान् । एव ।
अनुविधावति ॥१४॥

yathodakaṃ durge vṛṣṭaṃ parvateṣu vidhāvati;
evaṃ dharmān pṛthak paśyaṃstānevānuvidhāvati (14).

यथा	*yathā* zoals (841/2)
उदकम्	*udakam; udaka* water (183/2); √*ud* vloeien, ontspringen (van water) (183/1) [= √*und kledane* (Dp 37/2)]
दुर्गे	*durge* op een moeilijk toegankelijke plaats, op een hoogte; *durga* een moeilijk toegankelijke plaats, een hoogte (487/2); *dur* slechts, moeilijk (484/2); *ga* gaande (341/2); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]
वृष्टम्	*vṛṣṭam; vṛṣṭa* gevallen regen; √*vṛṣ* regenen (1011/3) [*secane* (Dp 15/1)]
पर्वतेषु	*parvateṣu* in de bergen; *parvata* berg (609/1); √*parv* vullen (609/1) [*pūraṇe* (Dp 12/1)]
विधावति	*vidhāvati* het vloeit weg, het stroomt overal heen; *vi-*√*dhāv* overal heen lopen, stromen in verschillende richtingen (968/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*dhāv* hardlopen, stromen (516/1) [*gati-śuddhyoḥ* (Dp 13/1)]
एवम्	*evam* evenzo (1232/2)
धर्मान्	*dharmān* vormen; *dharma* dat wat gevestigd is, vorm (510/3); √*dhṛ* houden, handhaven (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
पृथक्	*pṛthak* verschillend (645/3); √*pṛth* uitbreiden (645/3) [*prakṣepe* (Dp 41/2)]
पश्यन्	*paśyan* ziende; √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
तान्	*tān* hen; van *tad* (434/1)

एव — *eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

अनुविधावति — *anuvidhāvati* hij loopt achterna; *anu-vi-√dhāv* langsstromen, achternalopen (38/3); *anu* na, langs, met (31/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√dhāv* hardlopen, stromen (516/1) [*gati-śuddhyoḥ* (Dp 13/1)]

Zoals regen die neervalt op een hoogte zich verspreidt over alle zijden, evenzo rent de mens achter vormen aan, als hij ze ervaart als verschillend.

II.i.14. Zoals regen, die valt op onbereikbare hoogte, zich verspreidt over (lagere) heuvelachtige gebieden, zo ook zal iemand die de belichamingen van het Zelf als verschillend ervaart, achter hen aanrennen.

यथा *Yathā*, zoals; उदकम् *udakam*, water; वृष्टम् *vṛṣṭam*, dat gegoten is; दुर्गे *durge*, op een ontoegankelijke plaats, op een hoogte; विधावति *vidhāvati*, neerstroomt - en terwijl het zich verspreidt, verstrooid wordt; पर्वतेषु *parvateṣu*, over de heuvels, over de heuvelachtige lagere gebieden; एवम् *evam*, zo ook; पश्यन् *paśyan*, omdat men ziet; धर्मान् *dharmān*, de zelven; पृथक् *pṛthak*, als verschillend - in iedereen; अनुविधावति *anuvidhāvati*, rent men aan achter तान् एव *tān eva*, hen alleen - die zielen die overeenkomen met de verschillende lichamen. Dat betekent dat hij telkens weer verschillende lichamen aanneemt.

Nu wordt uitgelegd hoe iemand de natuur van het Zelf verkrijgt bij Zelfrealisatie, omdat hij niet langer verschillen ziet die het gevolg zijn van beperkende toevoegingen. Hij ziet een Zelf zonder dualiteit, als een homogene massa van zuiver bewustzijn, en hij is vervuld van kennis en verzonken in meditatie.

यथोदकं शुद्धे शुद्धमासिक्तं तादृगेव भवति ।
एवं मुनेर्विजानत आत्मा भवति गौतम ॥१५॥

यथा । उदकम् । शुद्धे । शुद्धम् । आसिक्तम् । तादृक् । एव ।
भवति ।
एवम् । मुनेः । विजानतः । आत्मा । भवति । गौतम ॥१५॥

yathodakaṃ śuddhe śuddhamāsiktaṃ tādṛgeva bhavati;
evaṃ munervijānata ātmā bhavati gautama (15).

यथा	*yathā* zoals (841/2)
उदकम्	*udakam; udaka* water (183/2); √*ud* vloeien, ontspringen (van water) (183/1) [= √*und kledane* (Dp 37/2)]
शुद्धे	*śuddhe* in het zuivere; *śuddha* gezuiverd, zuiver (1082 /1); √*śudh* zuiveren (1082/1) [= √*śundh śuddhau* (Dp 2/2)]
शुद्धम्	*śuddham; śuddha* gezuiverd, zuiver (1082/1); √*śudh* zuiveren (1082/1) [= √*śundh śuddhau* (Dp 2/2)]
आसिक्तम्	*āsiktam; āsikta* gegoten in (160/2); *ā*-√*sic* schenken, gieten in (160/2); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √*sic* schenken, gieten (1214/1) [= √*ṣic kṣaraṇe* (Dp 36/2)]
तादृक्	*tādṛk; tādṛś* zoals dat, hetzelfde (442/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
एवम्	*evam* evenzo (232/2)
मुनेः	*muneḥ* van de wijze; *muni* de wijze (823/1) [-]
विजानतः	*vijānataḥ* van hem die weet; *vijānat* wetend, hij die weet (961/1); *vi*-√*jñā* onderscheiden, begrijpen (961 /1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*jñā* weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
आत्मा	*ātmā; ātman* de Ātman, het individuele Zelf (135/1) [-]
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; √*bhū* worden, zijn, bestaan

(760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

गौतम *gautama* O Gautama; *gautama* zoon van Gotama (369/2); *gotama* naam van een Ṛṣi, een wijze; grootste os (364/2); *go* os, koe (363/3) [-]; *tama* overtreffende trap (438/2)

O Gautama, zuiver water dat wordt uitgegoten in zuiver water blijft even zuiver. Hetzelfde geldt voor het Zelf van de wijze mens die weet.

II.i.15. O Gautama, zuiver water dat wordt uitgegoten in zuiver water blijft inderdaad hetzelfde. Hetzelfde is het geval met het Zelf van de mens van kennis, die (het Zelf) overweegt.

यथा *Yathā*, zoals; शुद्धम् उदकम् *śuddham udakam*, zuiver water; आसिक्तम् *āsiktam*, dat uitgegoten wordt; शुद्धे *śuddhe*, in zuiver (water); तादृक् एव *tādṛk eva*, slechts hetzelfde, van dezelfde kwaliteit en niet iets anders; भवति *bhavati*, wordt; एवम् *evam*, zo; भवति *bhavati*, wordt; आत्मा *ātmā*, het Zelf ook; विजानतः *vijānataḥ*, van iemand die weet - die de eenheid realiseert; मुनेः *muneḥ*, van iemand die overweegt; गौतम *gautama*, O Gautama. Geef daarom de visie van dualiteit op die slechte beoefenaars van de logica erop nahouden en de dwalingen waarin de ongelovigen geloven. Mensen van wie de trots tot rust is gebracht, dienen vurig te verlangen naar de realisatie van de eenheid van het Zelf, ingeprent door de Veda's, die heilzamer zijn dan duizend vaders en moeders. Dat is het idee.

इति काठकोपनिषदि द्वितीयाध्याये प्रथमा वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi dvitīyādhyāye prathamā vallī.

Aldus het eerste hoofdstuk van het tweede deel van de Kaṭha Upaniṣad.

DEEL II

HOOFDSTUK II

Aangezien Brahman moeilijk gekend kan worden, wordt nu opnieuw begonnen om op een andere manier de werkelijkheid, die Het is, vast te stellen:

पुरमेकादशद्वारमजस्यावक्रचेतसः ।
अनुष्ठाय न शोचति विमुक्तश्च विमुच्यते ।
एतद्वै तत् ॥१॥

पुरम । एकादशद्वारम् । अजस्य । अवक्रचेतसः ।
अनुष्ठाय । न । शोचति । विमुक्तः । च । विमुच्यते ।
एतद् । वै । तत् ॥१॥

puramekādaśadvāramajasyāvakracetasaḥ;
anuṣṭhāya na śocati vimuktaśca vimucyate;
etadvai tat (1).

पुरम्	*puram; pura* stad (635/2); √*pur* voorgaan, leiden (634/2); [(*agra*) *gamane* (Dp 34/2)]
एकादशद्वारम्	*ekādaśadvāram; ekādaśadvāra* hebbende elf poorten (230/1); *eka* één (227/3); *daśa* tien (471/3); *dvāra* poort, deur, opening (504/2) [-]
अजस्य	*ajasya* van de ongeborene; *aja* niet geboren, ongeboren (9/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *ja* geboren (407/3); √*jan* voortbrengen, scheppen (410/1) [*gatau* (Dp 17/2)]
अवक्रचेतसः	*avakracetasaḥ; avakracetas* hebbende een oprechte geest; *avakra* recht, oprecht (96/3); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vakra* oneerlijk (910/3); √*vak* onoprecht zijn (910/3) [*kauṭilye* (Dp 3/1)]; *cetas* geest, bewustzijn, intelligentie (398/1); √*cit* waarnemen, de geest

richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]

अनुष्ठाय	*anuṣṭhāya* gemediteerd hebbend; *anu-√ṣṭhā* dichtbij staan (40/1); *anu* na, langs, met (31/1); *√sthā* staan, stevig staan (1262/2) [= *√ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20 /2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
शोचति	*śocati* hij heeft verdriet, hij lijdt; *√śuc* schijnen, branden, verdriet hebben (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
विमुक्तः	*vimuktaḥ; vimukta* bevrijd (980/2); *vi-√muc* losmaken, bevrijden (980/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√muc* bevrijden, loslaten (820/3) [*mocane* (Dp 36/2)]
च	*ca* en (380/1)
विमुच्यते	*vimucyate* hij wordt bevrijd; *vi-√muc* losmaken, bevrijden (980/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√muc* bevrijden, loslaten (820 /3) [*mocane* (Dp 36/2)]
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

De stad van de Ongeborene met oprechte geest, is begiftigd met elf poorten. Wie gemediteerd heeft, voelt geen verdriet en bevrijd wordt hij vrij. Dit is waarlijk Dat.

II.ii.1. Er is een stad met elf poorten van de ongeboren [Eén], wiens bewustzijn standvastig is. (Op Hem) mediterend, kent men geen verdriet en omdat men bevrijd wordt, wordt men vrij. Dit is Dat.

पुरम *Puram*, een stad, dat wil zeggen: vergelijkbaar met een stad; het lichaam is de stad; daarin vinden we een verzameling van zaken behorend bij een stad zoals poortwachters, hun bevelhebbers, enzovoorts. Een stad, tezamen met zijn toebehoren, wordt gezien als bestemd voor een onafhankelijke eigenaar (namelijk een koning), die daar geen onderdeel van vormt.[57] Daar dit lichaam, bestaande uit een

[57] Hij groeit niet of wordt niet kleiner, zelfs al kan de stad dat wel doen, en Zijn bestaan kan gekend worden onafhankelijk van de stad.

verzameling van diverse toebehoren, overeenkomst vertoont met een stad, bestaat het evenzo ten behoeve van een eigenaar die de positie inneemt van koning, maar die geen deel uitmaakt van het lichaam. Deze stad dus, die een lichaam genoemd wordt, एकादशद्वारम् *ekā daśadvāram*, bezit elf deuren (poorten); zeven in het hoofd, drie inclusief de navel in de lagere delen, en één op (de kruin van) het hoofd: dat is de reden dat het een stad is met elf deuren. Van Wie? अजस्य *Ajasya*, van de ongeboren Eén - van het Zelf dat vrij is van modificaties zoals geboorte, enzovoorts, dat de plaats inneemt van de koning en geen gelijkenis vertoont met de eigenschappen van de stad; अवक्रचेतसः *avakracetasaḥ*, van de Eén wiens kennis niet verdraaid is - wiens चेतः *cetaḥ*, bewustzijn; अवक्र *avakra*, recht is, constant en onveranderlijk zoals het licht van de zon - dat wil zeggen: van Brahman, Dat vergelijkbaar is met de koning. अनुष्ठाय *Anuṣṭhāya*, mediterend, op Hem tot wie deze stad behoort, op de opperste Heer die de eigenaar is van de stad; want Zijn अनुष्ठान *anuṣṭhāna*, (letterlijk: voorstelling) bestaat uit contemplatie met het oog op volledige kennis.[58] Hij die, na volledig bevrijd te zijn geworden van alle wensen, op Hem mediteert als gelijkelijk wonend in alle wezens; न शोचति *na śocati*, heeft geen verdriet. Hoe kan er enig idee van vrees zijn, aangezien er geen reden voor verdriet is na het bereiken van de staat van vreesloosheid, als resultaat van de realisatie van Hem? Zelfs hier (ofschoon nog in leven) wordt hij विमुक्तः *vimuktaḥ*, vrij - vrij van de banden van wensen en plichten, geschapen door onwetendheid; विमुक्तः च *vimuktaḥ ca*, en bevrijd (ofschoon nog in leven); विमुच्यते *vimucyate*, wordt hij bevrijd, dat wil zeggen: hij zal geen nieuw lichaam meer aannemen.

Maar Hij (het Zelf) zetelt niet slechts in één enkel lichaam. Wat dan? Verblijft Hij in alle steden? Hoe?

[58] Dus onbelemmerd, direct zicht. Bālagopālendra legt सम्यग्विज्ञानपूर्वकम् *samyagvijñāna-pūrvakam*, uit als (meditatie) met als doel volledige realisatie.

हꣳसः शुचिषद्वसुरन्तरिक्षसद्धोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसदृतसद्व्योमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत्
॥२॥

हꣳसः । शुचिषद् । वसुः । अन्तरिक्षसद् । होता । वेदिषद् ।
अतिथिः । दुरोणसद् ।
नृषद् । वरसद् । ऋतसद् । व्योमसद् । अब्जाः । गोजाः ।
ऋतजाः । अद्रिजाः । ऋतम् । बृहत् ॥२॥

haṃsaḥ śuciṣadvasurantarikṣasaddhotā vediṣadatithirduroṇasat;
nṛṣadvarasadṛtasadvyomasadabjā gojā ṛtajā adrijā ṛtaṃ bṛhat (2).

हꣳसः	*haṃsaḥ; haṃsa* zwaan, Zon (1286/1); √*han* slaan, gaan, bewegen (1287/2) [*hiṃsā-gatyoḥ* (Dp 23/1)]
शुचिषद्	*śuciṣad* verblijvend in licht (1081/2); *śuci* schijnend, zuiver (1081/1); √*śuc* schijnen (1081/1) [*śoke* (Dp 5 /1)]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]
वसुः	*vasuḥ; vasu* Vasu, Lucht (930/3); √*vas* schijnen, oplichten (930/1) [*nivāse* (Dp 22/2)]
अन्तरिक्षसद्	*antarikṣasad* verblijvend in de ruimte tussen hemel en aarde (44/1); *antarikṣa* de ruimte tussen hemel en aarde, de atmosfeer, de lucht (44/1); *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]
होता	*hotā; hotṛ* offerpriester, Vuur (1306/1); √*hu* offeren (1300/3) [*dāna-adanayoḥ ādāne ca* (Dp 26/1)]
वेदिषद्	*vediṣad* verblijvend aan het altaar (1017/3); *vedi* altaar (1017/3); √*vid* kennen, weten (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gatiavasādaneṣu* (Dp 18/2)]
अतिथिः	*atithiḥ; atithi* gast, Soma (14/1); √*at* voortdurend gaan (12/1) [*sātatyagamane* (Dp 2/1)]

दुरोणसद् *duroṇasad* verblijvend in een huis; *duroṇa* verblijfplaats, woning (484/2) [-]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]

नृषद् *nṛṣad* verblijvend in de mensen (568/1); *nṛ* mens, man (567/3) [-]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]

वरसद् *varasad* verblijvend onder de aanbedenen; *vara* aanbedene (922/1); √*vṛ* kiezen (1007/3) [*varaṇe* (Dp 32 /1)]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]

ऋतसद् *ṛtasad* verblijvend in de wet (223/3); *ṛta* waarheid, wet (223/2); √*ṛ* gaan (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18/2)]

व्योमसद् *vyomasad* verblijvend in de hemel (1041/3); *vyoman* hemel, ether, atmosfeer (1041/2) [-]; *sad* wonend, verblijvend (1138/3); √*sad* neerzitten bij, verblijven (1138/2) [= √*ṣad viśaraṇa-gati-avasādaneṣu* (Dp 18 /2)]

अब्जाः *abjāḥ; abjā* geboren in water (60/2); *ap* water(en) (47 /3) [-]; *jā* (416/3) = *ja* geboren, voortgebracht (407 /3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

गोजाः *gojāḥ; gojā* geboren in de aarde (364/2); *go* koe, aarde (363/3) [-]; *jā* (416/3) = *ja* geboren, voortgebracht (407/3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

ऋतजाः *ṛtajāḥ; ṛtajā* geboren in waarheid (223/3); *ṛta* waarheid, wet (223/2); √*ṛ* gaan (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]; *jā* (416/3) = *ja* geboren, voortgebracht (407/3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

अद्रिजाः *adrijāḥ; adrijā* geboren uit een berg (19/2); *adri* berg, rots (19/2); √*ad* eten (17/3) [*bhakṣaṇe* (Dp 23/1)]; *jā* (416/3) = *ja* geboren, voortgebracht (407

/3); √*jan* geboren worden (410/1) [*prādurbhāve* (Dp 29/1)]

ऋतम् *ṛtam; ṛta* waarheid, wet (223/2); √*ṛ* gaan (223/2) [*gati-prāpaṇayoḥ* (Dp 20/2)]

बृहत् *bṛhat* machtig, groot (735/3); √ *bṛh* sterk worden (735/3) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]

Hij is de bewegende (zon) die in de hemel verblijft, de lucht die tussen hemel en aarde verblijft, het vuur dat bij het altaar zetelt. Als Soma verblijft Hij in een huis. Hij woont onder de mensen. Hij woont onder de aanbedenen. Hij is aanwezig in de Wet. In de hemel is Hij. Hij wordt geboren in water en is geboren in de aarde. Hij is geboren in Waarheid. Op de bergen ontstaat Hij. Hij is de Wet. Hij is groot.

II.ii.2. Als de bewegende (zon) verblijft Hij in de hemel, (als lucht) doordringt Hij alles en verblijft in de tussenliggende ruimte; als vuur zetelt Hij op de aarde; als Soma verblijft Hij in een pot; Hij woont onder de mensen; Hij woont onder de goden; Hij verblijft in de ruimte; Hij wordt geboren in water; komt tot leven uit de aarde; Hij wordt geboren in het offer; Hij komt te voorschijn uit de bergen; Hij is onveranderlijk en Hij is groot.

[Als] हंसः *haṃsaḥ*, een bewegende - afgeleid van de wortel हन् *han*, in de betekenis van gaan; is Hij शुचिषत् *śuciṣat*, - afgeleid van शुचि *śuci*, puur en सद् *sad*, verblijven - zoals de zon: een verblijver in de hemel die zuiver is. Als वसुः *vasuḥ*, - afgeleid van de causale vorm van de wortel वस् *vas*, dat wil zeggen: een verblijfplaats schenken - is Hij er als de allesdoordringende lucht; Hij is अन्तरिक्षसद् *antarikṣasad*, een verblijver in de tussenliggende ruimte. Als होता *hotā*, (in de betekenis van) vuur - omdat het zo gebruikt wordt in de Vedische tekst waar staat: "Vuur is inderdaad hotā" (Cityupaniṣad III.l, VII.1), (is Hij) वेदिषत् *vediṣat*, - afgeleid van de wortel सद् *sad*, - een verblijver in de वेदि *vedi*, dat wil zeggen: de aarde - wat verklaard wordt in de mantra die begint met: "Deze *vedi* (het offeraltaar) is de hoogste staat van de aarde" (Ṛ II.iii.20). अतिथिः (सन्) *Atithiḥ (san)*, als het Somasap (is Hij), दुरोणसत् *duroṇasat*,

degene die verblijft in een pot (दुरोण *duroṇa*); of als een Brahmaanse gast verblijft Hij in huizen (दुरोण *duroṇa*). (Hij) नृषत् *nṛṣat*, verblijft onder de mensen; वरसत् *varasat*, Hij verblijft onder de aanbedenen - de goden; ऋतसत् *ṛtasat*, Hij verblijft in ऋत *ṛta*, dat wil zeggen: de waarheid of het offer; व्योमसत् *vyomasat*, Hij verblijft in आकाश *ākāśa* (ruimte); अब्जाः *abjāḥ*, - samengesteld uit अप् *ap* (water) en जा *jā* (geboren worden) - Hij wordt geboren in water, als schelpdier, parelmoer, of als मकर *makara* (een zeedier) enzovoorts; गोजाः *gojāḥ*, Hij wordt geboren in de aarde (गो), als rijst of gerst enzovoorts; ऋतजाः *ṛtajāḥ*, Hij wordt geboren in het offer (ऋत *ṛta*), als alles wat daarbij hoort; अद्रि- जाः *adrijāḥ*, geboren uit de bergen (अद्रि *adri*) als rivieren enzovoorts; hoewel Hij het Zelf is van alles, is Hij waarlijk ऋतम् *ṛtam*, van nature onveranderlijk, (en) बृहत् *bṛhat*, groot - omdat Hij de oorzaak is van alles. Ook al is het zo dat er in dit vers gesproken wordt over de zon (en niet over het Zelf), dan is dit nog niet in tegenspraak met de uitleg in de *brāhmaṇa*,[59] omdat de zon wordt beschouwd als zijnde in werkelijkheid het Zelf. Dit vers wil dus zeggen dat de wereld slechts één Zelf heeft dat alles doordringt, en dat er geen veelvoud van zelven is.

Nu wordt er een (logische) basis gegeven van waaruit de natuur van het Zelf begrepen kan worden.

[59] In het *brāhmaṇa* gedeelte van de Veda wordt dit vers als volgt verklaard: "De zon is हंसः शुचिषत् *haṃsaḥ śuciṣat* (de zon die in de hemel verblijft)." Maar er is een *mantra* die zegt: "De zon is het Zelf van alles wat beweegt en niet beweegt" (Ṛ. I.cxv.l; Ai. II.iii. 3), waardoor we weten dat de zon het symbool is voor het allesdoordringende Bewustzijn. (A.G.).

ऊर्ध्वं प्राणमुन्नयत्यपानं प्रत्यगस्यति ।
मध्ये वामनमसीनं विश्वे देवा उपासते ॥३॥

ऊर्ध्वम् । प्राणम् । उन्नयति । अपानम् । प्रत्यक् । अस्यति ।
मध्ये । वामनम् । आसीनम् । विश्वे । देवाः । उपासते ॥३॥

ūrdhvaṃ prāṇamunnayatyapānaṃ pratyagasyati;
madhye vāmanamāsīnaṃ viśve devā upāsate (3).

ऊर्ध्वम्	*ūrdhvam; ūrdhva* opwaarts, naar boven (222/1) [-]
प्राणम्	*prāṇam; prāṇa* uitademing, levensadem (705/1); *pra-√an* ademhalen, leven (705/1); *pra* voor, voort (652 /2); *√an* ademhalen, leven, bewegen (24/1) [*prāṇane* (Dp 25/1)]
उन्नयति	*unnayati* hij leidt opwaarts; *ud-√nī* opwaarts leiden (193/2); *ud* opwaarts (183/1); *√nī* leiden (565/1) [= *√ṇī prāpaṇe* (Dp 20/1)]
अपानम्	*apānam; apāna* inademing (54/2); *apa* weg, terug, neer (tegengesteld aan *ud*) (47/3); *√an* ademhalen, leven, bewegen (24/1) [*prāṇane* (Dp 25/1)]
प्रत्यक्	*pratyak* (675/1) = *pratyañc* gericht naar, neerwaarts (tegengesteld aan *ūrdhvam*) (674/3); *prati-√añc*; *prati* naar, neer (661/2); *√añc* richten naar (10/3) [*gatau yācane* (Dp 19/1)]
अस्यति	*asyati* hij werpt neer; *√as* gooien, werpen (117/2) [*kṣepaṇe* (Dp 30/2)]
मध्ये	*madhye* in het midden (781/3); *madhya* midden (781 /3) [-]
वामनम्	*vāmanam; vāmana* de Dwerg, naam van Viṣṇu (941 /3) [-]
आसीनम्	*āsīnam; āsīna* gezeten (159/3); *√ās* zitten, verblijven (159/3) [*upaveśane* (Dp 23/1)]
विश्वे	*viśve* alle; *viśva* alle, alles (992/2)
देवाः	*devāḥ* goden; *deva* god, godheid (492/2); *√div* spelen, schijnen, werpen (478/2) [*krīḍā-vijigīṣā-avyavahāra-dyuti-stuti-moda-mada-svapna-kānti-gatiṣu* (Dp 28/1)]

उपासते upāsate zij vereren; upa-√ās zitten bij, vereren, dienen (215/1); upa bij (194/3); √ās rustig zitten, verblijven (159/3) [upaveśane (Dp 23/1)]

Hij zendt de *Prāṇa* opwaarts en de *Apāna* neerwaarts. Alle goden eren deze Dwerg die zetelt in het midden.

II.ii.3. Alle goden eren deze aanbedene, gezeten in het midden, die *prāṇa* opwaarts leidt en *apāna* naar binnen.

Het woord यः *yaḥ*, hij die, moet worden toegevoegd. Hij die उन्नयति *unnayati*, hogerop leidt; ऊर्ध्वम् *ūrdhvam*, omhoog - vanuit het hart; प्राणम् *prāṇam*, de lucht die als uitademing functioneert; en ook प्रत्यक् अस्यति *pratyak asyati*, naar binnen, naar beneden duwt; अपानम् *apānam*, de lucht die als inademing functioneert; die वामनम् *vāmanam*, aanbeden Ene; मध्ये आसीनम् *madhye āsīnam*, gezeten in het midden - dat wil zeggen gezeten in de ruimte binnen de lotus van het hart, daar schijnend in het intellect als geopenbaarde kennis; wordt door विश्वे *viśve*, alle; देवाः *devāḥ*, goden - de organen zoals het oog enzovoorts; उपासते *upāsate*, geëerd - door Hem geschenken te brengen in de vorm van het waarnemen van kleur, enzovoorts, op dezelfde manier als onderdanen een koning eren. De gedachte is dat zij nooit ophouden met handelingen bestemd voor Hem. De strekking van deze zin is dat Hij voor wie, en onder wiens leiding, alle activiteiten van de organen en van de levenskracht bestaan, iets anders blijkt te zijn dan zij.

अस्य विस्रंसमानस्य शरीरस्थस्य देहिनः ।
देहाद्विमुच्यमानस्य किमत्र परिशिष्यते ।
एतद्वै तत् ॥४॥

अस्य । विस्रंसमानस्य । शरीरस्थस्य । देहिनः ।
देहात् । विमुच्यमानस्य । किम् । अत्र । परिशिष्यते ।
एतद् । वै । तद् ॥४॥

asya visraṃsamānasya śarīrasthasya dehinaḥ;
dehādvimucyamānasya kimatra pariśiṣyate;
etadvai tat (4).

अस्य	*asya* van deze; van *idam* (165/2)
विस्रंसमानस्य	*visraṃsamānasya* van de losgemaakt wordende; *visraṃsamāna* losgemaakt wordend; *vi-√sraṃs* losgemaakt worden (1002/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√sraṃs* vallen, losraken (1273/3) [*avasraṃsane* (Dp 16/1)]
शरीरस्थस्य	*śarīrasthasya* van de in het lichaam bestaande; *śarī rastha* bestaande in het lichaam; *śarīra* lichaam (1057/3); òf van *√śri* ondersteunen, rusten op (1098 /1) [*sevāyām* (Dp 19/2)] òf van *√śṝ* vernietigen (1088 /2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]; *√sthā* stevig staan, standvastig blijven (1262/2) [= *√ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20 /2)]
देहिनः	*dehinaḥ* van de bewoner van het lichaam; *dehin* een lichaam hebbend (497/1); *√dih* modelleren, vormen (480/2) [*upacaye* (Dp 23/1)]
देहात्	*dehāt* vanuit het lichaam; *deha* het lichaam (496/3); *√dih* modelleren, vormen (480/2) [*upacaye* (Dp 23 /1)]
विमुच्यमानस्य	*vimucyamānasya* van de bevrijd wordende; *vimucyamāna* bevrijd wordend; *vi-√muc* losmaken, bevrijden (980/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√muc* bevrijden, loslaten (820/3) [*mocane* (Dp 36/2)]

किम् kim wat (282/3)
अत्र atra er, dan (17/2)
परिशिष्यते parisíṣyate het wordt achtergelaten, het blijft over; pari-√síṣ achterlaten, overblijven (602/2); pari rond, rondom (591/2); √síṣ achterlaten, overblijven (1076 /3) [viśeṣaṇe (Dp 37/2)]
एतद् etad dit, deze (231/2)
वै vai waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद् tad dat (434/1)

Als deze bewoner van het lichaam daarvan wordt losgemaakt en van het lichaam bevrijd wordt, wat blijft er dan nog over? Dit is waarlijk Dat.

II.ii.4. Als deze bewoner van het lichaam losraakt, als Hij bevrijd wordt van dit lichaam, wat blijft er dan nog in dit lichaam over? Dit is Dat.

अस्य देहिनः शरीरस्थस्य *Asya dehinaḥ śarīrasthasya*, van dit belichaamde Ene (het Zelf) dat in het lichaam is; विस्रंसमानस्य *visraṃ samānasya*, als het losgemaakt, onthecht wordt; de betekenis van het woord विस्रंसन *visraṃsana* (losmaken) wordt gegeven: देहात् विमुच्यमानस्य *dehāt vimucyamānasya*, als het bevrijd raakt van het lichaam; किम् अत्र परिशिष्यते *kim atra pariśiṣyate*, wat blijft er hier dan nog over - in deze verzameling van levenskracht enzovoorts?[60] Niets blijft hier in dit lichaam over. Het is het bewijs dat het Zelf verschillend is (van het lichaam enzovoorts). Als het Zelf vertrekt wordt dit hele samenstel van lichaam en zintuigen ogenblikkelijk krachteloos, het functioneert niet meer en wordt vernietigd, net zoals gebeurt met de burgers als de heerser van de stad zich terugtrekt.

Men zou kunnen denken dat dit lichaam vernietigd wordt door het vertrek van de प्राण *prāṇa*, अपान *apāna* enzovoorts, maar niet als gevolg van het weggaan van het Zelf dat zich daarvan onder-

[60] Dit is volgens de versie प्राणादिकलापे *prāṇādikalāpe*. Als de versie प्राणादिकलापः *prāṇādikalāpaḥ* wordt aangehouden, is de betekenis: "niets van de verzameling van *prāṇa* enzovoorts blijft over."

scheidt; een mens leeft immers alleen door middel van प्राण *prāṇa* en de rest. Maar dat is niet zo:

न प्राणेन नापानेन मर्त्यो जीवति कश्चन ।
इतरेण तु जीवन्ति यस्मिन्नेतावुपाश्रितौ ॥५॥

न । प्राणेन । न । अपानेन । मर्त्यः । जीवति । कश्चन ।
इतरेण । तु । जीवन्ति । यस्मिन् । एतौ । उपाश्रितौ ॥५॥

na prāṇena nāpānena martyo jīvati kaśсana;
itareṇa tu jīvanti yasminnetāvupāśritau (5).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
प्राणेन	*prāṇena* door uitademing; *prāṇa* uitademing, levensadem (705/1); *pra-√an* ademhalen, leven (705/1); *pra* voor, voort (652/2); *√an* ademhalen, leven, bewegen (24/1) [*prāṇane* (Dp 25/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अपानेन	*apānena* door inademing; *apāna* inademing (54/2); *apa* weg, terug, neer (tegengesteld aan *ud*) (47/3); *√an* ademhalen, leven, bewegen (24/1) [*prāṇane* (Dp 25/1)]
मर्त्यः	*martyaḥ; martya* de sterfelijke, de sterveling (791/1); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35 /2)]
जीवति	*jīvati* hij leeft; *√jīv* leven, levend maken (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
कश्चन	*kaśсana* wie dan ook (240/3); *ka* wie (240/2); *cana* maakt *ka* onbepaald (386/2)
इतरेण	*itareṇa* door een ander, door iets anders; *itara* verschillend, anders (164/3)
तु	*tu* maar, echter (449/3)
जीवन्ति	*jīvanti* zij leven; *√jīv* leven, levend maken (422/2) [*prāṇadhāraṇe* (Dp 12/1)]
यस्मिन्	*yasmin* in dat wat; van *yad* (844/2)
एतौ	*etau* deze beide; van *etad* (231/2)
उपाश्रितौ	*upāśritau* beide afhankelijk van; beide leunend tegen; *upa-ā-√śri* afhankelijk zijn van, leunen tegen (214 /3); *upa* naar, bij (194/3); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√śri* leunen, rusten op

(1098/1) [*se-vāyām* (Dp 19/2)]

Geen enkele sterveling leeft door uitademing of inademing, maar allen leven door iets anders, waarvan deze twee afhankelijk zijn.

II.ii.5. Geen sterveling leeft door *Prāṇa* of *Apāna*, maar allen leven door iets anders waar deze twee van afhankelijk zijn.

न प्राणेन न अपानेन *Na prāṇena na apānena*, noch door middel van de functie van uitademing, noch door die van inademing - noch door het oog en de rest; जीवति *jīvati*, leeft; कः चन मर्त्यः *kaḥ cana martyaḥ*, enig menselijk wezen - niemand leeft daardoor. Aangezien deze bedoeld zijn voor iemand anders en gezamelijk werken, kunnen ze niet de bron van leven zijn. Het bestaan van samengestelde dingen, zoals huizen enzovoorts komt in deze wereld niet voor, tenzij dit bestaan tevoorschijn wordt gebracht ten eigen bate door iemand die geen deel uitmaakt van het samenstelsel. Dit moet ook zo zijn in het geval van प्राण *prāṇa* enzovoorts, omdat deze ook een samenstelsel vormen. Daarom जीवन्ति *jīvanti*, leven ze allemaal, onderhouden ze leven, nadat ze samengevoegd zijn door iemand anders die niet gelijk is aan de प्राण *prāṇa* enzovoorts die samen de groep vormen. यस्मिन् *Yasmin*, dat waarvan - dat Zelf, werkelijk en hoger dan en verschillend van het samenstelsel, waarvan; एतौ *etau*, deze twee - प्राण *prāṇa* en अपान *apāna* samen met het oog, enzovoorts; उपाश्रितौ *upāśritau*, afhankelijk zijn.[61] Ten behoeve van dat niet-samengestelde Zelf bestaan zij als een samenstelsel waarbij elk onderdeel zijn eigen functie vervult, dus staat het vast dat het Zelf er verschillend van is. Dat is de strekking.

[61] Of यस्मिन् (सति) *yasmin* (*sati*) door wiens bestaan - het bestaan van dat Zelf, het hoogste, en onderscheiden van het samenstelsel, het bestaan dat als vanzelfsprekend wordt aangenomen, waardoor एतौ उपाश्रितौ *etau upāśritau*, deze twee ondersteund worden.

हन्त त इदं प्रवक्ष्यामि गुह्यं ब्रह्म सनातनम् ।
यथा च मरणं प्राप्य आत्मा भवति गौतम ॥६॥

हन्त । ते । इदम् । प्रवक्ष्यामि । गुह्यम् । ब्रह्म । सनातनम् ।
यथा । च । मरणम् । प्राप्य । आत्मा । भवति । गौतम ॥६॥

hanta ta idaṃ pravakṣyāmi guhyaṃ brahma sanātanam;
yathā ca maraṇaṃ prāpya ātmā bhavati gautama (6).

हन्त	*hanta* welnu (1288/2) [-]
ते	*te* aan U; van *tva* (463/2)
इदम्	*idam* dit, deze (165/2)
प्रवक्ष्यामि	*pravakṣyāmi* ik zal uitleggen; *pra-√vac* uitleggen, aankondigen (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); *√vac* spreken, zeggen (912/1) [*paribhāsaṇe* (Dp 24 /2)]
गुह्यम्	*guhyam; guhya* verborgen (360/3); *√guh* bedekken, verbergen (360/2) [*saṃvaraṇe* (Dp 19/2)]
ब्रह्म	*brahma* Brahman, groei, ontwikkeling (737/3); *√bṛh* sterk groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15 /2)]
सनातनम्	*sanātanam; sanātana* eeuwig (1141/1) [-]
यथा	*yathā* zoals, hoe (841/2)
च	*ca* en (380/1)
मरणम्	*maraṇam; maraṇa* het doodgaan, dood (789/3); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
प्राप्य	*prāpya* bereikt hebbend (708/1); *pra* voor, voort--- (652/2); *√āp* bereiken, ontmoeten (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
आत्मा	*ātmā; ātman* het individuele Zelf, de Ātman (135/1) [-]
भवति	*bhavati* hij wordt, hij is; *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
गौतम	*gautama* O Gautama; *gautama* zoon van Gotama (369/2); *gotama* naam van een Ṛṣi, een wijze; grootste os (364/2); *go* os, koe (363/3) [-]; *tama* overtreffende trap (438/2)

Nu zal ik tot U spreken, Gautama, over deze verborgen, eeuwig aanwezige Brahman en over hoe het het Zelf vergaat na de dood.

II.ii.6. O Gautama, ik zal je vertellen over deze geheime, eeuwige Brahman; en ook hoe het het Zelf vergaat na de dood.

हन्त *Hanta*, nu weer; ते *te*, aan jou; प्रवक्ष्यामि *pravakṣyāmi*, zal ik vertellen; इदम् *idam*, deze; गुह्यम् *guhyam*, geheime; सनातनम् ब्रह्म *sanātanam brahma*, eeuwigdurende Brahman, door de kennis waarvan alle wereldse bestaan ophoudt, en door onwetendheid waarvan; मरणम् प्राप्य *maraṇam prāpya*, bij het bereiken van de dood; यथा *yathā*, hoe het; आतमा *ātmā*, het individuele zelf; भवति *bhavati*, vergaat, hoe het in een ander lichaam overgaat; luister hiernaar O Gautama.

योनिमन्ये प्रपद्यन्ते शरीरत्वाय देहिनः ।
स्थाणुमन्येऽनुसंयन्ति यथाकर्म यथाश्रुतम् ॥७॥

योनिम् । अन्ये । प्रपद्यन्ते । शरीरत्वाय । देहिनः ।
स्थाणुम् । अन्ये । अनुसंयन्ति । यथाकर्म । यथाश्रुतम् ॥७॥

yonimanye prapadyante śarīratvāya dehinaḥ;
sthāṇumanye 'nusaṃyanti yathākarma yathāśrutam (7).

योनिम्	*yonim; yoni* de moederschoot (858/2); √*yu* verenigen, hechten (853/1) [*miśraṇe amiśraṇe ca* (Dp 24/1)]
अन्ये	*anye* sommige, andere; *anya* andere, de ander (45/2) [-]
प्रपद्यन्त	*prapadyante* zij gaan binnen; *pra-*√*pad* voortgaan, binnengaan (682/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*pad* vallen, gaan (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]
शरीरत्वाय	*śarīratvāya* voor een belichaming; *śarīratva* de belichaming (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098/1) [*sevāyām* (Dp 19/2)] òf van √*śṝ* vernietigen (1088/2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
देहिनः	*dehinaḥ* de bewoners van het lichaam; *dehin* een lichaam hebbend, het belichaamde wezen (497/1); √*dih* modelleren, vormen (480/2) [*upacaye* (Dp 23 /1)]
स्थाणुम्	*sthāṇum; sthāṇu* stevig staande, onbeweeglijk (1262 /3); √*sthā* stevig staan, standvastig blijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
अन्ये	*anye* sommige, andere; *anya* andere, de ander (45/2) [-]
अनुसंयन्ति	*anusaṃyanti* zij gaan binnen; *anu-sam-*√*i* aansluiten in volgen (40/3); *anu* na, langs, met (31/1); *sam* met, tezamen met (1152/1); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24 /2)]
यथाकर्म	*yathākarma* in overeenstemming met werk; *yathā* in overeenstemming met (841/3); *karman* handeling, werk (258/2); √*kṛ* doen, maken, handelen (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]

यथाश्रुतम् *yathāśrutam* in overeenstemming met wat gehoord is; *yathā* in overeenstemming met (841/3); *śruta* gehoord, kennis (1101/1); √*śru* luisteren, horen (1100 /3) [*śravaṇe* (Dp 20/2)]

Sommige wezens gaan de moederschoot binnen om een lichaam aan te nemen; andere wezens richten zich naar de wereld van het onbeweeglijke, al naar gelang ieders werk en wat ieder gehoord heeft.

II.ii.7. Sommige wezens gaan de moederschoot binnen voor het verwerven van een lichaam en anderen volgen het onbeweeglijke, in overeenstemming met ieders werk en overeenkomstig ieders kennis.

अन्ये देहिनः *Anye dehinaḥ*, sommige zielen, sommige onwetende dwazen; शरीरत्वाय *śarīratvāya*, om lichamen aan te nemen; योनिम् प्रपद्यन्ते *yonim prapadyante*, gaan de moederschoot binnen; अन्ये *anye*, anderen, de allerlaagste wezens; na de dood अनुसंयन्ति *anusaṃyanti*, volgen; स्थाणुम् *sthāṇum*, de staat van onbeweeglijke dingen, zoals bomen enzovoorts; यथाकर्म *yathākarma*, in overeenstemming met wat ieders werk is - dat wil zeggen: onder invloed van (de vruchten van) werken in dit leven verricht; en ook यथाश्रुतम् *yathāśrutam*, overeenkomstig de aard van de kennis die verworven is. Het idee is dat zij dienovereenkomstige lichamen verwerven, want een andere Vedische tekst zegt: "Schepselen worden geboren in overeenstemming met hun kennis."

De Upaniṣad spreekt over de geheime Brahman waarvan beloofd werd: "Nu zal ik tot U spreken ....."

य एष सुप्तेषु जागर्ति कामं कामं पुरुषो निर्मिमाणः ।
तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म तदेवामृतमुच्यते ।
तस्मिँल्लोकाः श्रिताः सर्वे तदु नात्येति कश्चन ।
एतद्वै तत् ॥८॥

यः । एषः । सुप्तेषु । जागर्ति । कामम् । कामम् । पुरुषः । निर्मिमाणः ।
तद् । एव । शुक्रम् । तद् । ब्रह्म । तद् । एव । अमृतम् । उच्यते ।
तस्मिन् । लोकाः । श्रिताः । सर्वे । तद् । उ । न । अत्येति । कश्चन ।
एतद् । वै । तद् ॥८॥

ya eṣa supteṣu jāgarti kāmaṃ kāmaṃ puruṣo nirmimāṇaḥ;
tadeva śukraṃ tadbrahma tadevāmṛtamucyate;
tasmillokāḥ śritāḥ sarve tadu nātyeti kaścana;
etadvai tat (8).

यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
एषः	*eṣaḥ* deze; van *etad* (231/2)
सुप्तेषु	*supteṣu* temidden van de in slaap zijnden; *supta* in slaap gevallen (1230/1); √*svap* slapen, in slaap vallen (1280/2) [= √*ṣvap śaye* (Dp 25/1)]
जागर्ति	*jāgarti* hij waakt, hij is wakker; √*jāgṛ* waken, wakker zijn, ontwaken (417/1) [*nidrakṣaye* (Dp 25/1)]
कामम् कामम्	*kāmam kāmam* wens op wens, verschillende wensen; *kāma* wens (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
निर्मिमाणः	*nirmimāṇaḥ; nirmimāṇa* vormend, vormgevend, scheppend (556/2); *nir-*√*mā* scheppen, vormen (556 /2); *nir* = *nis* voort, uit (543/2); √*mā* meten (804/2) [*māne śabde ca* (Dp 26/1)]
तद्	*tad* die, dat (434/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het vooraf-gaande woord (232/2)

शुक्रम्	*śukram; śukra* zuiver, luisterrijk (1080/1); √*śuc* schijnen, branden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
तद्	*tad* die, dat (434/1)
ब्रह्म	*brahma* Brahman (737/1); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]
तद्	*tad* die, dat (434/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
अमृतम्	*amṛtam; amṛta* onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827/2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
उच्यते	*ucyate* het wordt gezegd; het wordt genoemd; √*vac* zeggen, spreken, noemen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
तस्मिन्	*tasmin* in dat; van *tad* (434/1)
लोकाः	*lokāḥ* plaatsen, werelden; *loka* plaats, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]
श्रिताः	*śritāḥ; śrita* gevestigd (1098/2); √*śri* vestigen (1098 /1) [*sevāyām* (Dp 19/2)]
सर्वे	*sarve* alle; *sarva* alle, alles (1184/3)
तद्	*tad* die, dat (434/1)
उ	*u* geeft nadruk aan het voorafgaande woord, en, ook, verder (171/3)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
अत्येति	*atyeti* het gaat voorbij; *ati*-√*i* voorbijgaan (16/2); *ati* voorbij (12/2); √*i* gaan, lopen, voortgaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
कश्चन	*kaścana* wie dan ook (240/3); *ka* wie (240/2); *cana* maakt *ka* onbepaald (386/2)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

De Puruṣa, die wakker blijft temidden van al wat slaapt, en voortgaat met het scheppen van wens op wens, is waarlijk zuiver. Hij is Brahman en wordt de Onsterfelijke genoemd. Alle werelden zijn in Hem gevestigd. Er is geen wezen dat Hem overtreft. Dit is waarlijk Dat.

II.ii.8. Puruṣa, die wakker blijft en voortgaat met het scheppen van begeerlijke dingen, zelfs als de zintuigen in slaap vallen, is zuiver; Hij is Brahman en Hij wordt de Onsterfelijke genoemd. Alle werelden zijn op Hem gevestigd; geen kan Hem overtreffen. Dit is Dat.

यः एषः *Yaḥ eṣaḥ*, Hij die; जागर्ति *jāgarti*, wakker blijft en niet slaapt; सुप्तेषु *supteṣu*, wanneer प्राण *prāṇa* enzovoorts slapen. Hoe? निर्मिमाणः *Nirmimāṇaḥ*, al scheppend - door onwetendheid; कामम् कामम् *kāmaṃ kāmaṃ*, elk van deze begeerlijke dingen - zulke begeerlijke dingen als vrouwen enzovoorts. पुरुषः *Puruṣaḥ*, de Puruṣa (allesdoordringende Brahman) - die wakker blijft, door deze te verwezenlijken; तद् एव *tad eva*, die (Puruṣa) is werkelijk; शुक्रम् *śukram*, wit, zuiver; तद् ब्रह्म *tad brahma*, dat is Brahman - er is geen andere geheime Brahman; तद् एव *tad eva*, dat wordt werkelijk; अमृतम् उच्यते *amṛtam ucyate*, de onverwoestbare genoemd - in alle geschriften. Bovendien worden सर्वे लोकाः *sarve lokāḥ*, alle werelden - zoals de aarde enzovoorts; श्रिताः *śritāḥ*, ondersteund; तस्मिन् *tasmin*, door Hem, door Brahman - want Hij is de oorsprong van alle werelden. De tekst die begint met तद् उ नात्येति कश्चन *tad u nātyeti kaścana*, moet uitgelegd worden als hiervoor (Ka. II.i.9).

De kennis van de eenheid van het Zelf, al wordt het door bewijzen bekrachtigd en meer dan eens verhaald, kan zich niet vestigen in het hart van die Brāhmaṇa's met onoprecht intellect wier geest zich steeds laat beïnvloeden door het intellect van een groot aantal beoefenaars van de logica. Daarom zegt de Upaniṣad, die de kennis gaarne met nadruk wil overbrengen, steeds weer het volgende:

अग्निर्यथैको भुवनं प्रविष्टो रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।
एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा रूपं रूपं प्रतिरूपो बहिश्च ॥९॥

अग्निः । यथा । एकः । भुवनम् । प्रविष्टः । रूपम् । रूपम् ।
प्रतिरूपः । बभूव ।
एकः । तथा । सर्वभूतान्तरात्मा । रूपम् । रूपम् । प्रतिरूपः ।
बहिस् । च ॥९॥

agniryathaiko bhuvanaṃ praviṣṭo rūpaṃ rūpaṃ pratirūpo babhūva;
ekastathā sarvabhūtāntarātmā rūpaṃ rūpaṃ pratirūpo bahiśca (9).

अग्निः	*agniḥ; agni* vuur, offervuur (5/1); √*ag* kronkelen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
यथा	*yathā* zoals (841/2); *yathā ... tathā* zoals ... evenzo (841/3)
एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
भुवनम्	*bhuvanam; bhuvana* de wereld, de aarde (760/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1 /1)]
प्रविष्टः	*praviṣṭaḥ; praviṣṭa* binnengegaan; *pra*-√*viś* binnengaan, binnenkomen (692/3); *pra* voor, voort--- (652 /2); √*viś* binnenkomen, binnengaan (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
रूपम् रूपम्	*rūpam rūpam; rūpa rūpa* iedere vorm; *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49 /2)]
प्रतिरूपः	*pratirūpaḥ; pratirūpa* overeenkomstig, veelvormig (663/1); *prati* naar, tegen, in tegenstelling tot (661/2); *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
बभूव	*babhūva* hij werd, hij is geworden; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
तथा	*tathā* op die wijze, zo (433/3); zie *yathā*
सर्वभूतान्तरात्मा	*sarvabhūtāntarātmā; sarvabhūtāntarātman* de Ātman binnenin alle wezens; *sarvabhūta* alle wezens

(1186/2); *sarva* alle, alles (1184/3); *bhūta* geworden, wezen (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *antar* binnenin (43/2); *ātman* het individuele Zelf, Ātman (135/1) [-]

रूपम् रूपम् — *rūpam rūpam; rūpa rūpa* iedere vorm; *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49 /2)]

प्रतिरूपः — *pratirūpaḥ; pratirūpa* overeenkomstig, veelvormig (663/1); *prati* naar, tegen, in tegenstelling tot (661/2); *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyā-yām* (Dp 49/2)]

बहिस् — *bahis* buiten (726/3)

च — *ca* en (380/1)

Zoals vuur, dat enkelvoudig is, verschillende vormen aanneemt in overeenstemming met de afzonderlijke vormen, zodra het de wereld binnengaat, evenzo neemt het in alle wezens levende Zelf, hoewel Het in wezen enkelvoudig is, verschillende vormen aan overeenkomstig iedere individuele vorm, en toch is Het erbuiten.

II.ii.9. Zoals vuur, hoewel het één is, afzonderlijke vormen aanneemt ten aanzien van verschillende verschijningsvormen zodra het de wereld binnentreedt, evenzo neemt het Zelf, hoewel het één is, binnenin alle wezens een vorm aan die betrekking heeft op iedere gedaante; en (toch) is Het erbuiten.

यथा *Yathā*, zoals; अग्निः *agniḥ*, vuur; hoewel van nature stralend en slechts एकः *ekaḥ*, één; प्रविष्टः *praviṣṭaḥ*, na te zijn binnengegaan in; भुवनम् *bhuvanam* - afgeleid van de wortel भू *bhū*, zijn, in de zin van een plaats waar schepselen tot bestaan komen, het woord betekent - deze wereld; रूपम् रूपम् प्रति *rūpam rūpam prati*, in overeenstemming met iedere vorm, dat wil zeggen ten opzichte van het verschil in brandbare substantie, zoals hout enzovoorts; बभूव *babhūva*, werd; प्रतिरूपः *pratirūpaḥ*, veelvormig, omdat het de betreffende vormen aanneemt van deze verschillende brandstoffen; तथा *tathā*, evenzo (is); सर्वभूतान्तरात्मा *sarvabhūtāntarātmā*, het Zelf dat binnenin alle wezens is - dankzij Zijn fijnheid, zoals vuur in brand-

stoffen enzovoorts; hoewel slechts एकः *ekaḥ*, één; प्रतिरूपः *pratirūpaḥ*, gevormd overeenkomstig de individuele vormen - ten opzichte van alle lichamen, omdat Hij daarin is binnengegaan; बहिः च *bahiḥ ca*, en (toch) is Hij erbuiten - in Zijn eigen ongewijzigde vorm, evenals ruimte.

Er is nog een dergelijke vergelijking:

वायुर्यथैको भुवनं प्रविष्टो रूपं रूपं प्रतिरूपो बभूव ।
एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा रूपं रूपं प्रतिरूपो बहिश्च ॥१०॥

वायुः । यथा । एकः । भुवनम् । प्रविष्टः । रूपम् । रूपम् ।
प्रतिरूपः । बभूव ।
एकः । तथा । सर्वभूतान्तरात्मा । रूपम् । रूपम् । प्रतिरूपः ।
बहिस् । च ॥१०॥

vāyuryathaiko bhuvanaṃ praviṣṭo rūpaṃ rūpaṃ pratirūpo babhūva;
ekastathā sarvabhūtāntarātmā rūpaṃ rūpaṃ pratirūpo bahiśca (10).

वायुः	*vāyuḥ; vāyu* lucht (942/2); √*vā* blazen (934/2) [*gati gandhanayoḥ* (Dp 24/2)]
यथा	*yathā* zoals (841/2); *yathā* ... *tathā* zoals ... evenzo (841/3)
एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
भुवनम्	*bhuvanam; bhuvana* de wereld, de aarde (760/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1 /1)]
प्रविष्टः	*praviṣṭaḥ; praviṣṭa* binnengegaan; *pra*-√*viś* binnengaan, binnenkomen (692/3); *pra* voor, voort- (652/2); √*viś* binnenkomen, binnengaan (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
रूपम् रूपम्	*rūpam rūpam; rūpa rūpa* iedere vorm; *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49 /2)]
प्रतिरूपः	*pratirūpaḥ; pratirūpa* overeenkomstig, veelvormig (663/1); *prati* naar, tegen, in tegenstelling tot (661/2); *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
बभूव	*babhūva* hij werd, hij is geworden; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
तथा	*tathā* op die wijze, zo (433/3); zie *yathā*
सर्वभूतान्तरात्मा	*sarvabhūtāntarātmā; sarvabhūtāntarātman* de Ātman binnenin alle wezens; *sarvabhūta* alle wezens

(1186/2); *sarva* alle, alles (1184/3); *bhūta* geworden; wezen (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *antar* binnenin (43/2); *ātman* het individuele Zelf, Ātman (135/1) [-]

रूपम् रूपम् *rūpam rūpam; rūpa rūpa* iedere vorm; *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49 /2)]

प्रतिरूपः *pratirūpaḥ; pratirūpa* overeenkomstig, veelvormig (663/1); *prati* naar, tegen, in tegenstelling tot (661/2); *rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyā-yām* (Dp 49/2)]

बहिस् *bahis* buiten (726/3)

च *ca* en (380/1)

Zoals lucht, die enkelvoudig is, verschillende vormen aanneemt in overeenstemming met de afzonderlijke vormen, evenzo neemt het in alle wezens levende Zelf, hoewel het in wezen enkelvoudig is, verschillende vormen aan overeenkomstig iedere individuele vorm, en toch is Het erbuiten.

II.ii.10. Zoals lucht, ofschoon één, bij het binnentreden in deze wereld afzonderlijke vormen aanneemt ten aanzien van verschillende verschijningsvormen, zo neemt het Zelf in alle wezens, ofschoon één, een vorm aan ten aanzien van iedere verschijningsvorm. En toch staat Het erbuiten.

यथा *Yathā*, zoals; वायुः *vāyuḥ*, lucht - in de vorm van levenskracht, die is binnengegaan in alle lichamen; रूपम् रूपम् प्रतिरूपः बभूव *rūpam rūpam pratirūpaḥ babhūva* enzovoorts, kan uitgelegd worden als hiervoor.

Aangezien de gedachte zou kunnen opkomen dat, als het ene wezen het Zelf is van alles, de smart van de wereld zal toebehoren aan de opperste Brahman Zelf, wordt het volgende gezegd:

सूर्यो यथा सर्वलोकस्य चक्षुर्न लिप्यते चाक्षुषैर्बाह्यदोषैः ।
एकस्तथा सर्वभूतान्तरात्मा न लिप्यते लोकदुःखेन बाह्यः ॥११॥

सूर्यः । यथा । सर्वलोकस्य । चक्षुः । न । लिप्यते ।
चाक्षुषैः । बाह्यदोषैः ।
एकः । तथा । सर्वभूतान्तरात्मा । न । लिप्यते । लोकदुःखेन ।
बाह्यः ॥११॥

sūryo yathā sarvalokasya cakṣurna lipyate cākṣuṣairbāhyadoṣaiḥ;
ekastathā sarvabhūtāntarātmā na lipyate lokaduḥkhena bāhyaḥ (11).

सूर्यः	*sūryaḥ; sūrya* de zon (1243/1) [-]
यथा	*yathā* zoals (841/2); *yathā ... tathā* zoals ... evenzo (841/3)
सर्वलोकस्य	*sarvalokasya* van de hele wereld, van de hele schepping; *sarvaloka* de hele wereld, de hele schepping (1187/1); *sarva* alle, alles, geheel (1184/3); *loka* plaats, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]
चक्षुः	*cakṣuḥ; cakṣu* oog (382/1); √*kāś* zichtbaar worden, verschijnen (280/2) [*dīptau* (Dp 14/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
लिप्यते	*lipyate* het wordt besmet; √*lip* besmetten, hechten aan (902/2) [*upadane* (Dp 39/2)]
चाक्षुषैः	*cākṣuṣaiḥ* door de zichtbare dingen; *cākṣusa* wat betrekking heeft op het zien (391/3); √*kāś* zichtbaar worden, verschijnen (280/2) [*dīptau* (Dp 14/1)]
बाह्यदोषैः	*bāhyadoṣaiḥ* door de bezitters van uiterlijke onzuiverheden; *bāhya* buiten, uiterlijk (730/3) [-]; *doṣa* gebrek, onzuiverheid, ondeugd (498/2); √*duṣ* slecht worden, verkeerd zijn (488/3) [*vaikṛtye* (Dp 30/1)]
एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
तथा	*tathā* op die wijze, zo (433/3); zie *yathā*
सर्वभूतान्तरात्मा	*sarvabhūtāntarātmā; sarvabhūtāntarātman* de Āt-

	man binnenin alle wezens; *sarvabhūta* alle wezens (1186/2); *sarva* alle, alles (1184/3); *bhūta* geworden, wezen (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *antar* binnenin (43/2); *ātman* het individuele Zelf, Ātman (135/1) [-]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
लिप्यते	*lipyate* het wordt besmet; √*lip* besmetten, hechten aan (902/2) [*upadane* (Dp 39/2)]
लोकदुःखेन	*lokaduḥkhena* door de ellende van de wereld; *loka* plaats, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]; *duḥkha* ellende, moeilijkheid (483/2) [-]
बाह्यः	*bāhyaḥ*; *bāhya* buiten, uiterlijk (730/3) [-]

Zoals de zon, het oog van de wereld, niet besmet raakt door de zichtbare dingen met hun uiterlijke onzuiverheden, evenzo wordt het Zelf, dat in alle wezens leeft, niet besmet door het lijden van de wereld, omdat Het erbuiten is.

II.ii.11. Zoals de zon, die het oog is van de hele wereld, niet besmet wordt door de gebreken van het oog of van de uiterlijke objecten, zo wordt het Zelf dat in alle wezens slechts één is, niet besmet door al het lijden van de wereld, omdat Het erbuiten staat.

यथा *Yathā*, zoals; सूर्यः *sūryaḥ*, de zon, hoewel hij door het geven van licht aan de ogen en door het verlichten van zulke onzuivere dingen als urine, vuilnis, enzovoorts, सर्वलोकस्य चक्षुः *sarvalokasya cakṣuḥ*, het oog wordt van iedereen - die deze dingen ziet; toch wordt hij न लिप्यते *na lipyate*, niet besmet चाक्षुषैः बाह्यदोषैः *cākṣuṣaiḥ bāhyadoṣaiḥ*, door de smetten op het oog of op uiterlijke objecten - door gebreken van het oog, fysieke vergissingen die zonde voortbrengen en veroorzaakt worden door het zien van onzuiverheid enzovoorts, en door uiterlijke fouten bestaande uit het contact met onzuiverheid enzovoorts; तथा *tathā*, evenzo; ofschoon एकः *ekaḥ*, één; (wordt Hij die) सर्वभूतान्तरात्मा *sarvabhūtāntarātmā*, het Zelf in alles is; न लिप्यते लोकदुःखेन *na lipyate lokaduḥkhena*, niet besmet door de zorgen van de wereld; (daar Hij) बाह्यः *bāhyaḥ*, dat over-

stijgt. Het is door onwetendheid, die over het Zelf is heengelegd, dat men lijdt onder de ellende, die voortkomt uit wensen en werk. Deze onwetendheid verblijft echter niet echt in iemands Zelf, net zoals de slang, het zilver, het water en het stof die gelegd zijn over (respectievelijk) een touw, parelmoer, een woestijn en de lucht, niet werkelijk bestaan als vervormingen van het touw enzovoorts. Zij verschijnen als tekortkomingen in deze dingen (het touw enzovoorts), omdat er verkeerde denkbeelden over de substanties (het touw, enzovoorts) zijn heengelegd die hun uitgangspunt vormen.[62] Zij (de substanties) worden door deze fouten niet besmet, omdat zij buiten de denkbeelden liggen die er ten onrechte overheen zijn gelegd. De mensen leggen evenzo over het Zelf het verkeerde denkbeeld heen van een handeling, een handelende persoon en een resultaat, zoals een slang (over een touw wordt 'heengelegd') en daardoor ondervinden zij de gevolgen van dit 'eroverheen leggen', zoals bijvoorbeeld het verdriet van dood en geboorte, enzovoorts. Dus hoewel het Zelf het Zelf is van alles, wordt Het niet besmet door de zorgen van de wereld die voortkomen uit de verkeerde voorstellingen. Waarom? (Omdat het) daarbuiten (staat). Net als bij de slang, enzovoorts, staat het Zelf buiten de voorstellingen die voortkomen uit onjuiste denkbeelden.

[62] Of - "wegens het bedekken ervan met deze verkeerde denkbeelden, dat plaatsvindt bij personen die ermee in contact komen."

एको वशी सर्वभूतान्तरात्मा एकं रूपं बहुधा यः करोति ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरास्तेषां सुखं शाश्वतं नेतरेषाम्
॥१२॥

एकः । वशी । सर्वभूतान्तरात्मा । एकम् । रूपम् । बहुधा । यः ।
करोति ।
तम् । आत्मस्थम् । ये । अनुपश्यन्ति । धीराः । तेषाम् ।
सुखम् । शाश्वतम् । न । इतरेषाम् ॥१२॥

eko vaśī sarvabhūtāntarātmā ekaṃ rūpaṃ bahudhā yaḥ karoti; tamātmasthaṃ ye 'nupaśyanti dhīrāsteṣāṃ sukhaṃ śāśvataṃ netareṣām (12).

एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
वशी	*vaśī; vaśin* bestuurder, waarnemer (929/3); √*vaś* willen, bevelen, wensen (929/1) [*kāntau* (Dp 25/2)]
सर्वभूतान्तरात्मा	*sarvabhūtāntarātmā; sarvabhūtāntarātman* de Ātman binnenin alle wezens; *sarvabhūta* alle wezens (1186/2); *sarva* alle, alles (1184/3); *bhūta* geworden, wezen (761/3); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *antar* binnenin (43/2); *ātman* het individuele Zelf, Ātman (135/1) [-]
एकम्	*ekam; eka* enkel, één (227/3)
रूपम्	*rūpam; rūpa* vorm (885/3); √*rūp* vormen (885/3) [*rūpakriyāyām* (Dp 49/2)]
बहुधा	*bahudhā* veelvormig, veelvoudig (726/2) [-]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
करोति	*karoti* hij doet, hij maakt; √*kṛ* doen, maken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
आत्मस्थम्	*ātmastham; ātmastha* bestaande in de Ātman; *ātman* het individuele Zelf, de Ātman (135/1); *stha* bestaande in, zijnde in (1262/3); √*sthā* staan, stevig staan (1262 /2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
ये	*ye* zij die; van *yad* (844/2)
अनुपश्यन्ति	*anupaśyanti* zij zien; *anu-*√*dṛś* zien, waarnemen (33

	/2); *anu* langs, dichtbij (31/1); √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
धीराः	*dhīrāḥ* de wijzen; *dhīra* intelligent, de wijze (517/1); √*dhī* waarnemen, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
तेषाम्	*teṣām* van hen, voor hen; van *tad* (434/1)
सुखम्	*sukham; sukha* geluk (1220/3); √*sukh* gelukkig maken (1220/3) [*tatkriyāyām* (Dp 49/2)]
शाश्वतम्	*śāśvatam; śāśvata* eeuwig (1068/3) [-]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
इतरेषाम्	*itareṣām* van anderen, voor anderen; *itara* de ander (164/3)

Alleen wijze mensen die zien dat die ene bestuurder, de ziel van alle wezens, die de ene vorm veelvormig maakt, in henzelf bestaat, ervaren eeuwig geluk, en niemand anders.

II.ii.12. Eeuwige vrede is alleen voor hen die onderscheid maken en die in hun harten Hem realiseren, die - één zijnde, de bestuurder en het innerlijk Zelf van allen - een enkele vorm veelsoortig maakt.

Bovendien is Hij in werkelijkheid de opperste Heer, allesdoordringend, onafhankelijk en एकः *ekaḥ*, één; er is niets dat Hem gelijk is of Hem te boven gaat; (Hij is) वशी *vaśī*, de bestuurder, want het hele universum staat onder Zijn beheer. Waarom? Omdat (Hij) सर्व- भूतान्तरात्मा *sarvabhūtāntarātmā*, het Zelf (is) in alle wezens. Omdat यः *yaḥ*, Hij die, met Zijn ondoorgrondelijke macht; एकम् रूपम् *ekam rūpam*, (Zijn) ene Vorm - Zijn eigen Zelf dat homogeen is en bestaat uit zuiver bewustzijn; बहुधा *bahudhā*, verscheiden - door de verschillen in de onzuivere condities van naam en vorm - करोति *karoti*, maakt; en तम आत्मस्थम् *tam ātmastham*, Hem als verblijvend in de ruimte van het hart in het lichaam, dat wil zeggen: zich manifesterend als kennis in het intellect, zoals een gezicht in een spiegel werkelijkheid lijkt, aangezien het voor het lichaam onmogelijk is de verblijfplaats te zijn van het Zelf dat vormloos is evenals de ruimte; अनुपश्यन्ति *anupaśyanti*, realiseren; ये धीराः *ye dhīrāḥ*, die mensen die onderscheid maken - zij die uiterlijke activiteiten hebben

gestaakt; - als resultaat van het volgen van de instructie van de leraar - rechtstreeks die God die het Zelf is. तेषाम् *Teṣām*, voor hen, die zich vereenzelvigd hebben met de opperste Heer is er शाश्वतम् सुखम् *śāśvatam sukham*, eeuwig geluk - bestaande uit de gelukzaligheid van het Zelf; न इतरेषाम् *na itareṣām*, niet voor anderen, niet voor die mensen die geen onderscheid maken, van wie het intellect gehecht is aan uiterlijke dingen, want hoewel het geluk hun eigen Zelf is, (verkrijgen zij het niet) wegens de belemmering van onwetendheid.

नित्योऽनित्यानां चेतनश्चेतनानामेको बहूनां यो विदधाति कामान् ।
तमात्मस्थं येऽनुपश्यन्ति धीरास्तेषां शान्तिः शाश्वती नेतरेषाम् ॥१३॥

नित्यः । अनित्यानाम् । चेतनः । चेतनानाम् । एकः । बहूनाम् । यः । विदधाति । कामान् ।
तम् । आत्मस्थम् । ये । अनुपश्यन्ति । धीराः । तेषाम् । शान्तिः । शाश्वती । न । इतरेषाम् ॥१३॥

nityo 'nityānāṃ cetanaścetanānāmeko bahūnāṃ yo vidadhāti kāmān; tamātmasthaṃ ye 'nupaśyanti dhīrāsteṣāṃ śāntiḥ śāśvatī netareṣām (13).

नित्यः	*nityaḥ; nitya* eeuwig (547/2) [-]
अनित्यानांम्	*anityānām* temidden van niet-eeuwige [dingen]; *a-nitya* niet-eeuwig (29/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1 /1); *nitya* eeuwig (547/2) [-]
चेतनः	*cetanaḥ; cetana* zichtbaar, bewust (397/3); √*cit* waarnemen, de geest richten op (395/2) [*saṃjñāne* (Dp 2 /1)]
चेतनानाम्	*cetanānām* temidden van de bewusten; *cetana* zichtbaar, bewust (397/3); √*cit* waarnemen, de geest richten op (395/2) [*saṃjñāne* (Dp 2/1)]
एकः	*ekaḥ; eka* enkel, één (227/3)
बहूनाम्	*bahūnām* temidden van velen; *bahu* veel (724/2) [-]
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
विदधाति	*vidadhāti* hij vervult; *vi-*√*dhā* vervullen (967/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*dhā* plaatsen, ondersteunen (513/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]
कामान्	*kāmān* wensen, verlangens; *kāma* wens, verlangen (271/3); √*kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]

तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
आत्मस्थम्	*ātmastham; ātmastha* bestaande in de Ātman; *ātman* het individuele Zelf, de Ātman (135/1); *stha* bestaande in (1262/3); √*sthā* staan, stevig staan (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
ये	*ye* zij die; van *yad* (844/2)
अनुपश्यन्ति	*anupaśyanti* zij zien; *anu-*√*dṛś* zien, waarnemen (33 /2); *anu* langs, dichtbij (31/1); √*dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
धीराः	*dhīrāḥ* de wijzen; *dhīra* intelligent, de wijze (517/1); √*dhī* waarnemen, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
तेषाम्	*teṣām* van hen, voor hen; van *tad* (434/1)
शान्तिः	*śāntiḥ; śānti* vrede, rust (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]
शाश्वती	*śāśvatī; śāśvata* eeuwig (1068/3) [-]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
इतरेषाम्	*itareṣām* van anderen, voor anderen; *itara* de ander (164/3) [-]

Hij die eeuwig is temidden van al het vergankelijke, de bewuste temidden van de bewusten, Hij die één is temidden van velen, vervult de wensen. Alleen wijze mensen die zien dat Hij in henzelf bestaat, ervaren eeuwige vrede, en niemand anders.

II.ii.13. Eeuwige vrede is alleen voor diegenen die onderscheid maken en die in hun hart Hem realiseren, die, als het eeuwige temidden van het kortstondige, het bewustzijn van de bewusten, als enige de gewenste objecten uitdeelt aan velen.

Voorts is Hij नित्यः *nityaḥ*, onverwoestbaar; अनित्यानाम् *anityānām*, temidden van het verwoestbare; चेतनः *cetanaḥ*, bewustzijn; चेतनानाम् *cetanānām*, temidden van bewusten - onder degenen die bewustzijn manifesteren, zoals de levende wezens, te beginnen met Brahmā. Evenals het te danken is aan vuur, dat water of iets anders dat geen vuur is, de macht krijgt om te branden, evenzo is de macht om bewustzijn te manifesteren, die men in anderen waarneemt,

te danken aan het bewustzijn van het Zelf. Bovendien (is) Hij de almachtige Heer van alles - यः *yaḥ*, die; एकः *ekaḥ*, alleen; विदधाति *vidadhāti*, op verschillende manieren ordent, dat wil zeggen: zonder enige inspanning uitdeelt; कामान् *kāmān*, de wensobjecten, de vruchten van werk, overeenkomstig verdiensten en ook vanuit Zijn eigen genade; aan बहुनाम् *bahūnām*, velen, diegenen die wensen koesteren en van de wereld zijn. Voor diegenen die onderscheid maken en Hem in hun hart realiseren, voor hen is शाश्वती *śāśvatī*, eeuwig; शान्तिः *śāntiḥ*, het ophouden weggelegd. Hun valt de vrede toe die hun eigen Zelf is en न इतरेषाम् *na itareṣām*, niet aan anderen die tot een ander slag behoren.

तदेतदिति मन्यन्तेऽनिर्देश्यं परमं सुखम् ।
कथं नु तद्विजानीयां किमु भाति विभाति वा ॥१४॥

तद् । एतद् । इति । मन्यन्ते । अनिर्देश्यम् । परमम् । सुखम् ।
कथम् । नु । तद् । विजानीयाम् । किम् । उ । भाति ।
विभाति । वा ॥१४॥

tadetaditi manyante 'nirdeśyaṃ paramaṃ sukham;
kathaṃ nu tadvijānīyāṃ kimu bhāti vibhāti vā (14).

तद्	*tad* die, dat (434/1)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
इति	*iti* aldus, : "---" (165/1)
मन्यन्ते	*manyante* zij denken, zij beschouwen; √*man* denken, begrijpen, verbeelden (783/1) [*avabodhane* (Dp 38 /2)]
अनिर्देश्यम्	*anirdeśyam; anirdeśya* onvergelijkelijk, onbeschrijflijk (30/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *nir*-√*diś* aanwijzen, bestemmen voor (555/2); *nir* uit, voort, weg (539/2); √*diś* aanduiden, tonen (479/3) [*atisarjane* (Dp 33/1)]
परमम्	*paramam; parama* opperste, hoogste (588/1); *para* boven, voorbij, hoger (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
सुखम्	*sukham; sukha* geluk (1220/3); √*sukh* gelukkig maken (1220/3) [*tatkriyāyām* (Dp 49/2)]
कथम्	*katham* hoe, op welke manier (247/2)
नु	*nu* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (567/1)
तद्	*tad* die, dat (434/1)
विजानीयाम्	*vijānīyām* ik kan kennen/weten; *vi*-√*jñā* onderscheiden, juiste kennis hebben (961/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*jñā* kennen, weten, begrijpen (425/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
किम्	*kim* wat, wie (282/2)
उ	*u* geeft nadruk aan het voorafgaande woord; en, ook,

verder (171/3)

भाति *bhāti* het straalt; √*bhā* stralen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]

विभाति *vibhāti* het manifesteert zich; *vi*-√*bhā* zichtbaar worden, reflecteren (977/3); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*bhā* schijnen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]

वा *vā* of (934/2)

Zij beschouwen dat onbeschrijfelijke, alles te boven gaande en gelukzalige als: "Dit is Dat". Hoe kan ik Dat leren kennen? Straalt Het of manifesteert Het zich?

II.ii.14. Hoe kan ik die opperste, onuitsprekelijke gelukzaligheid kennen, die zij onmiddellijk verwezenlijken als "Dit." Straalt Het uit zichzelf - straalt Het duidelijk zichtbaar, of niet?

(यद्) तद् *(Yad) tad*, dat - die kennis van het Zelf die सुखम् *sukham*, gelukzaligheid is; अनिर्देश्यम् *anirdeśyam*, onbeschrijfelijk; en परमम् *paramam*, alles te boven gaand; (यद् तद्) *(yad tad)*, dat wat de Brahmanen, die vrij zijn van begeerten, hoewel het boven en buiten het gebied van spraak en geest van gewone mensen ligt, toch मन्यन्ते *manyante*, beschouwen; एतद् इति *etad iti*, als "Dit", dus als iets dat direct gekend wordt; कथम् नु *katham nu*, hoe toch; विजानीयाम् *vijānīyām*, zal ik kennen; तद् *tad*, dat - geluk; hoe kan ik Het een voorwerp van mijn bewustzijn maken als "Dit", zoals de *sannyāsins* dat kunnen die vrij zijn van begeerten? किम् उ तद् भाति *Kim u tad bhāti*, straalt Het? - Dat wat zelfstralend is, विभाति *vibhāti*, manifesteert Het zich, wordt Het gezien, als een te onderscheiden object van ons intellect? वा *Vā*, of, is dat niet het geval? (Of[63] - wordt het duidelijk waargenomen als een object van ons intellect omdat Het straalt, of is dit niet zo?)

Het antwoord (op deze vraag) is dat Het zowel zelfstralend is als zich ook manifesteert als iets aparts (of op vele manieren). Hoe?

---

[63] Het woord यद् wordt in dit geval opgevat als 'omdat'.

न तत्र सूर्यो भाति न चन्द्रतारकं नेमा विद्युतो भान्ति कुतोऽयमग्निः ।
तमेव भान्तमनुभाति सर्वं तस्य भासा सर्वमिदं विभाति ॥१४॥

न । तत्र । सूर्यः । भाति । न । चन्द्रतारकम् । न । इमाः । विद्युतः । भान्ति । कुतः । अयम् । अग्निः । तम् । एव । भान्तम् । अनुभाति । सर्वम् । तस्य । भासा । सर्वम् । इदम् । विभाति ॥१४॥

na tatra sūryo bhāti na candratārakaṃ nemā vidyuto bhānti kuto 'yamagniḥ;
tameva bhāntamanubhāti sarvaṃ tasya bhāsā sarvamidaṃ vibhāti (15).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
तत्र	*tatra* daar, op die plaats, in dat geval (433/2)
सूर्यः	*sūryaḥ; sūrya* de zon (1243/1) [-]
भाति	*bhāti* hij straalt; √*bhā* stralen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
चन्द्रतारकम्	*candratārakam; candratāraka* de maan en de sterren (387/1); *candra* de maan (386/3) [-]; *tāraka* behorend tot de sterren (444/1); √*tṝ* wensen over te steken (454 /2) [*plavana-santaraṇayoḥ* (Dp 21/1)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
इमाः	*imāḥ* deze; van *idam* (165/2)
विद्युतः	*vidyutaḥ* bliksemschichten; *vidyut* bliksem (966/3); *vi*-√*dyut* (op)lichten (966/3); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*dyut* schijnen, helder zijn (500/1) [*dīptau* (Dp 15/2)]
भान्ति	*bhānti* zij stralen; √*bhā* stralen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]
कुतः	*kutaḥ; kutas* hoe (290/2)
अयम्	*ayam* dit; van *idam* (165/2)

अग्निः	*agniḥ; agni* vuur, offervuur (5/1); √*ag* kronkelen, draaien (4/2) [*kuṭilāyāṃ gatau* (Dp 17/1)]
तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
भान्तम्	*bhāntam; bhāt* schijnend; √*bhā* schijnen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]
अनुभाति	*anubhāti* hij reflecteert; *anu*-√*bhā* reflecteren (36/2); *anu* langs, dichtbij (31/1); √*bhā* schijnen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]
सर्वम्	*sarvam; sarva* alle, alles (1184/3)
तस्य	*tasya* van hem, zijn; van *tad* (434/1)
भासा	*bhāsā* door het licht; *bhās* licht (756/1); √*bhās* stralen (755/1) [*dīptau* (Dp 13/2)]
सर्वम्	*sarvam; sarva* alle, alles (1184/3)
इदम्	*idam* dit, deze (165/2)
विभाति	*vibhāti* het beschijnt, het wordt zichtbaar; *vi*-√*bhā* beschijnen, zichtbaar maken (977/3); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*bhā* schijnen (750/3) [*dīptau* (Dp 24/1)]

Daar straalt geen zon, noch maan en sterren; daar zijn geen bliksemflitsen. Hoe kan dit vuur stralen? Alles reflecteert alleen Hem, de Stralende. Door Zijn straling manifesteert zich dit alles.

II.ii.15. Daar straalt de zon niet, noch de maan en de sterren; ook de bliksemflitsen stralen niet. Hoe zou vuur kunnen stralen? Omdat Hij straalt, straalt dit alles; door Zijn straling worden al deze verschijnselen op verschillende wijze verlicht.

तत्र *Tatra*, daar - in Brahman hetgeen het eigen Zelf is, सूर्यः *sūryaḥ*, de zon; न भाति *na bhāti*, straalt niet, dat wil zeggen: hij verlicht Brahman niet, hoewel het alles verlicht. Evenzo stralen न चन्द्रतारकम्, न इमाः विद्युतः भान्ति *na candratārakam, na imāḥ vidyutaḥ bhānti*, noch de maan noch de sterren noch deze bliksemflitsen uit zichzelf; कुतः अयम् अग्निः *kutaḥ ayam agniḥ*, hoe kan dit vuur - dat door ons gezien wordt - (stralen)? Om kort te gaan, alles wat

straalt, daarbij dit alles inbegrepen zon, maan, enzovoorts; अनुभाति *anubhāti*, straalt, omdat तम् एव भान्तम् *tam eva bhāntam*, Hij, de opperste Heer, schijnt. Net als (heet) water, een brandend stuk hout, enzovoorts, door hun contact met vuur, branden al naar gelang het vuur brandt, maar niet onafhankelijk daarvan, precies zo komt het dat तस्य भासा *tasya bhāsā*, door Zijn uitstraling; सर्वम् इदम् *sarvam idam*, dit alles, de zon enzovoorts; विभाति *vibhāti*, op verschillende manieren straalt. Omdat dat zo is, is het die Brahman Zelf die stralend is en straalt op verschillende manieren. Door de verschillende soorten straling die tot stand gebracht worden in de gevolgen, wordt geweten dat het kenmerk van lichtgevendheid eigen is aan die Brahman. Als namelijk lichtgevendheid niet van nature aanwezig is, kan zij niet aan iets anders worden overgedragen; een pot bijvoorbeeld kan niet iets anders verlichten, terwijl lichtgevende dingen, zoals de zon, dat wel kunnen.

इति काठकोपनिषदि द्वितीयाध्याये द्वितीयां वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi dvitīyādhyāye dvitīyāṃ vallī.

Aldus het tweede hoofdstuk van het tweede deel van de Kaṭha Upaniṣad.

DEEL II

HOOFDSTUK III

Zoals in de wereld de wortel van een (katoen)struik opgespoord kan worden door haar katoen te onderzoeken[64], evenzo begint dit hoofdstuk met het vaststellen van de ware aard van Brahman door de boom van het universum te onderzoeken waarvan Brahman de wortel is:

ऊर्ध्वमूलोऽवाक्शाख एषोऽश्वत्थः सनातनः ।
तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म तदेवामृतमुच्यते ।
तस्मिँल्लोकाः श्रिताः सर्वे तदु नात्येति कश्चन ।
एतद्वै तत् ॥१॥

ऊर्ध्वमूलः । अवाक्शाखः । एषः । अश्वत्थः । सनातनः ।
तद् । एव । शुक्रम् । तद् । ब्रह्म । तद् । एव । अमृतम् ।
उच्यते ।
तस्मिन् । लोकाः । श्रिताः । सर्वे । तद् । उ । न । अत्येति ।
कश्चन ।
एतद् । वै । तद् ॥१॥

ūrdhvamūlo 'vākśākha eṣo 'śvatthaḥ sanātanaḥ;
tadeva śukraṃ tadbrahma tadevāmṛtamucyate;
tasmiँllokāḥ śritāḥ sarve tadu nātyeti kaścana;
etadvai tat (1).

ऊर्ध्वमूलः	*ūrdhvamūlaḥ; ūrdhvamūla* hebbende de wortels naar boven; *ūrdhva* opwaarts neigend, boven (222/1) [-]; *mūla* wortel (826/2); √*mūl* geworteld zijn (826/2) [*pratiṣṭhāyām* (Dp 11/2)]
अवाक्शाखः	*avākśākhaḥ; avākśākha* hebbende de takken naar be-

[64] Als men bijvoorbeeld het katoen van de katoenstruik ziet, kan men de conclusie trekken dat dit van een boom afkomt die ergens wortel heeft geschoten.

neden (106/3); *avāk* naar beneden (106/3); *avāñc* naar beneden gekeerd (106/3); *ava* vanaf, weg, neer (96/1); √*añc* richten/keren naar (10/3) [*gatau yācane ca* (Dp 19/1)]; *śākha* tak (1062/3); √*śākh* omhelzen, doordringen (1062/3) [= √*ślākh gati-arthāḥ* (Dp 4/1)]

एषः *eṣaḥ* deze; van *etad* (231/2)

अश्वत्थः *aśvatthaḥ; aśvattha* vijgeboom (115/3); *aśva* paard (114/3) [-]; *stha* staande, verblijvende (1262/3); √*sthā* staan (op), verblijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]

सनातनः *sanātanaḥ; sanātana* eeuwig, oud (1141/1) [-]

तद् *tad* dat (434/1)

एव *eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

शुक्रम् *śukram; śukra* het Zuivere (1080/1); √*śuc* schijnen, zuiver zijn (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]

तद् *tad* dat (434/1)

ब्रह्म *brahma* Brahman (737/3); √*bṛh* groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2)]

तद् *tad* dat (434/1)

एव *eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

अमृतम् *amṛtam; amṛta* niet gestorven; het Onsterfelijke (82 /2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827/2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇa-tyāge* (Dp 35/2)]

उच्यते *ucyate* het wordt genoemd; √*vac* spreken, noemen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]

तस्मिन् *tasmin* in dat, daarin; van *tad* (434/1)

लोकाः *lokāḥ* werelden; *loka* wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darśane* (Dp 3/1)]

श्रिताः *śritāḥ*; *śrita* ondersteund (1098/2); √*śri* ondersteunen, rusten (1098/1) [*śevāyām* (Dp 19/2)]

सर्वे *sarve* alle; *sarva* alle, alles (1184/3)

तद् *tad* dat (434/1)

उ *u* geeft nadruk aan het voorafgaande woord (171/3)

न *na* niet, noch, geen (523/1)

अत्येति *atyeti* het gaat te boven; *ati*-√*i* te boven gaan (16/2);

	ati voorbij, over (12/2); √*i* gaan, lopen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
कश्चन	*kaśćana* wie dan ook, wat dan ook (240/3); *ka* wie, wat (240/2); *cana* maakt *ka* onbepaald (386/2)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
वै	*vai* waarlijk; benadrukt het voorafgaande woord (1019/3)
तद्	*tad* dat (434/1)

Deze boom met zijn wortels naar boven en zijn takken naar beneden, die bestaat sinds onheugelijke tijden, is in waarheid zuiver; Dat is Brahman; Dat wordt onsterfelijk genoemd. Daarin rusten alle werelden; niemand gaat Dat teboven. Dit is waarlijk Dat.

II.iii.1. Dit is de boom, die zonder begin is, met zijn wortels boven en de takken beneden. Dat (wat zijn wortel is) is zuiver, dat is Brahman en wordt onsterfelijk genoemd. Hierop zijn alle werelden gevestigd, niets overtreft het. Dit is waarlijk Dat.

ऊर्ध्वमूलः *Ūrdhvamūlaḥ*, dat wat zijn wortels boven heeft, - de wortel die de staat is van de opperste Viṣṇu. Deze wereldboom die alles omvat, van het Ongemanifesteerde tot het onbeweeglijke, heeft zijn wortels boven. Hij wordt वृक्ष *vṛkṣa*, boom, genoemd vanwege (de basisbetekenis van het woord): het geveld zijn. Hij bestaat uit velerlei onheil zoals geboorte, oude dag, dood, verdriet, enzovoorts. Hij verandert zichzelf ieder ogenblik: zo wordt hij gezien en zo is zijn natuur alweer als bij toverslag verdwenen, als water in een luchtspiegeling, een luchtkasteel, enzovoorts, en hij houdt tenslotte op als boom te bestaan. Hij is zonder kern, zoals de stam van de bananenboom. Hij is onderwerp van honderden twijfels in de geesten van de sceptici, zijn ware aard wordt door de zoekers naar waarheid bepaald in zijn echte kleur[65], de essentie ervan ligt in haar wortel, de opperste Brahman, die wordt omschreven in de Vedānta; hij groeit uit het zaad van onwetendheid[66], wensen, handeling en het Ongemanifesteerde;

[65] Of, volgens een andere versie: "De aard ervan kan niet worden gedefinieerd door degenen die waarheid zoeken."
[66] doordat men iets over iets anders heenlegt.

hij heeft als uitloper Hiraṇyagarbha, de lagere Brahman, die de twee krachten van kennis en handeling omvat; als stam heeft hij de verschillende subtiele lichamen van alle schepselen; zijn groeikracht is het gevolg van het sproeien van het water van verlangen; zijn tere uitlopers zijn de objecten van zintuiglijke kennis; zijn bladeren zijn de Veda's, de smṛti's, de logica, geleerdheid en onderwijs; zijn lieflijke bloemen zijn de vele daden zoals opoffering, naastenliefde, soberheid, enzovoorts. Zijn verschillende smaken zijn de ervaring van vreugde en verdriet. Zijn overvloedige vruchten zijn de middelen van bestaan van wezens; ook minder belangrijke wortels zijn goed ontwikkeld, in elkaar gegroeid en stevig verbonden door het sproeien met het water van verlangen (naar die vruchten[67]); de nesten in zijn takken zijn de zeven werelden, te beginnen bij wat Satya wordt genoemd, gebouwd door de vogels die de levende wezens zijn, met Brahmā aan het hoofd. Zij veroorzaken een tumult van allerlei geluiden door te dansen, te zingen, instrumenten te bespelen, zich te vermaken (spelen, plagen, enzovoorts); zij klappen in hun handen, lachen, trekken aan elkaar, huilen en roepen "Helaas, helaas!", "Laat me los, laat me los!" Dit alles vanwege vreugde en verdriet die ontstaan door plezier en pijn in levende wezens. Deze boom wordt geveld door de wapens van onthechting, bestaande uit de verwerkelijking van de identiteit van Brahman en het Zelf zoals de Vedānta met nadruk onderwijst. Deze wereldboom is een अश्वत्थः *aśvatthaḥ*[68] - van nature veranderlijk evenals de vijgeboom, heen en weer geschud door de wind van verlangens en daden; hij is अवाक्शाखः *avākśākhaḥ*, - zijn takken zijn naar beneden gericht en bestaan uit hemel, hel en de staten van beesten en geesten; (hij is) सनातनः *sanātanah*, sinds onheuglijke tijden bestaand, zonder begin. तद् एव *Tad eva*, dat nu - de wortel van de wereldboom - is; शुक्रम् *śukram*, wit, zuiver, schitterend - in werkelijkheid het licht van het Zelf dat Bewustzijn is; तद् ब्रह्म *tad brahma*, dat is Brahman, de allergrootste; तद् एव *tad eva*, dat waarlijk; उच्यते *ucyate*, wordt genoemd; अमृतम् *amṛtam*, van nature onverwoestbaar, omdat het werkelijk is. Al het andere is onwaar, omdat het "veranderlijk is, alleen bestaand als naam, afhankelijk van spraak" (Ch. VI.i.4), en tengevolge daarvan sterfelijk. तस्मिन् *Tasmin*, in Hem, in Brahman, die absoluut waar is;

[67] Verlangens naar handelingen ontstaan uit de wens om een resultaat te bereiken. Deze verlangens raken in elkaar verstrikt en worden vermengd met verschillende zijnstoestanden; *sāttvika, rājasika* en *tāmasika* (kalm, actief en lui).
[68] अ *a* = niet, स्थाता *sthātā* = bestaand, श्वस् *śvas* = morgen, onbestendig.

zijn सर्वे *sarve*, alle; लोकाः *lokāḥ*, werelden - vergelijkbaar met luchtkastelen of met het water in een luchtspiegeling, die verdwijnen door realisatie van de opperste Waarheid; श्रिताः *śritāḥ* gevestigd - gedurende schepping, bestaan en oplossing. कः चन न *Kaḥ cana na*, niets, wat dan ook - geen enkele verandering; अत्येति *atyeti*, overstijgt; तद् उ *tad u*, dat - die Brahman; net zo min als producten zoals een pot, enzovoorts, (zijn bouwstof zoals) aarde kan overstijgen. Dit is waarlijk Dat.

Nu kan er beweerd worden dat de wortel zelf van de wereld, Brahman, door de realisatie waarvan de mens naar hier wordt beweerd onsterfelijkheid bereikt, niet bestaat en dat dit (universum) uit het niets is opgerezen. Maar dat is niet waar.

यदिदं किं च जगत् सर्वं प्राण एजति निःसृतम् ।
महद्भयं वज्रमुद्यतं य एतद्विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥२॥

यद् । इदम् । किम् । च । जगत् । सर्वम् । प्राणे । एजति ।
निःसृतम् ।
महत् । भयम् । वज्रम् । उद्यतम् । ये । एतद् । विदुः ।
अमृताः । ते । भवन्ति ॥२॥

yadidaṃ kiṃ ca jagat sarvaṃ prāṇa ejati niḥsṛtam;
mahadbhayaṃ vajramudyataṃ ya etadviduramṛtāste bhavanti (2).

यद्	*yad* dat wat (844/2)
इदम्	*idam* dit, deze (165/2)
किम च	*kim ca* wat dan ook (282/3); *kim* wat, welk (282/3); *ca* en, ook (380/1)
जगत्	*jagat* dat wat beweegt of leeft, de wereld (408/1); √*gam* gaan, bewegen (346/3) [*gatau* Dp 21/2)]
सर्वम्	*sarvam; sarva* geheel, alles (1184/3)
प्राणे [सति]	*prāṇe [sati]* in de adem (zijnde); *prāṇa* levensadem, leven (705/1); *pra-*√*an* ademhalen, leven (705/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*an* ademhalen, leven, bewegen (24/1) [*prāṇane* (Dp 25/1)]
एजति	*ejati* hij beweegt; √*ej* bewegen, trillen (231/1) [*kampane*] (Dp 5/2)]
निःसृतम्	*niḥsṛtam; niḥsṛta* ontstaan, voortgekomen (544/1); *niḥ-*√*sṛ* ontstaan, te voorschijn komen (544/1); *niḥ* = *nis* uit, weg (543/2); √*sṛ* gaan, bewegen (1244/3) [*gatau* (Dp 30/2)]
महत्	*mahat* sterk, groot (794/2); *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
भयम्	*bhayam; bhaya* vrees, schrik (747/1); √*bhī* vrezen, bang zijn (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)]
वज्रम्	*vajram; vajra* bliksemstraal, donderslag, donderstaf (913/1); √*vaj* gaan (913/1) [*gatau* (Dp 6/1)]
उद्यतम्	*udyatam; udyata* opgeheven (190/3); *ud-*√*yam* op-

gaan naar, opheffen naar (190/3); *ud* op, opwaarts (183/1); √*yam* ondersteunen, opheffen (845/2) [*apari-veṣaṇe* (Dp 17/2)]

ये	*ye* zij die; van *yad* (844/2)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
विदुः	*viduḥ* zij weten; √*vid* weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
अमृताः	*amṛtāḥ; amṛta* niet dood, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
ते	*te* zij; van *tad* (434/1)
भवन्ति	*bhavanti* zij worden, zij zijn; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

Dit gehele universum, wat er ook is, beweegt [en] is ontstaan in de levenskracht[69]; zeer angstaanjagend als een opgeheven bliksemstraal. Zij die dit weten worden onsterfelijk.

II.iii.2. Dit gehele universum dat hier is, komt tevoorschijn en is in beweging, omdat de opperste Brahman er is en deze is schrikaanjagend als een opgeheven donderstaf. Zij die dit weten worden onsterfelijk.

प्राणे [सति] *Prāṇe [sati]*, [omdat] de opperste Brahman [aanwezig is][70]; यद् इदम् किम् च जगत् सर्वम् *yad idam kim ca jagat sarvam*, dit gehele universum, dat er is; निःसृतम् [सत्] *niḥsṛ tam* [*sat*], dat tevoorschijn is gekomen - handelt met regelmaat. Deze Brahman die aldus de oorzaak is van het ontstaan, enzovoorts, van de wereld is महत् भयम् *mahat bhayam*, zeer schrikaanjagend - भयम् *bhayam* in de betekenis van dat waarvoor men vrees heeft; वज्रम् उद्यतम् *vajram udyatam*, als een opgeheven bliksemstraal. Het idee dat hier wordt weergegeven is dat van dienaren, die hun meester voor zich zien met een opgeheven donderstaf en daarom zijn bevelen vol-

[69] zie volgende voetnoot.
[70] "Brahman is de oorsprong van de activiteit, zelfs bij de levenskracht (*prāṇa*), en wordt daarom bij wijze van beeldspraak aangeduid met het woord *prāṇa*." (A.G.).

gens een bepaalde orde opvolgen. Zo ook gaat dit universum, bestaande uit de zon, de maan, de planeten, de sterrenbeelden en de sterren, voort volgens een bepaalde orde, zonder een ogenblik van respijt, omdat het een God heeft. ये *Ye*, degenen die; विदुः एतद् *viduḥ etad*, dit weten - dat Brahman de Getuige is van alle activiteiten van hun geest; ते *te*, zij; भवन्ति *bhavanti*, worden; अमृताः *amṛtāḥ*, bezitters van onsterfelijkheid.

De tekst geeft vervolgens aan hoe de wereld zich gedraagt uit vrees voor Hem:

भयादस्याग्निस्तपति भयात्तपति सूर्यः ।
भयादिन्द्रश्च वायुश्च मृत्युर्धावति पञ्चमः ॥३॥

भयात् । अस्य । अग्निः । तपति । भयात् । तपति । सूर्यः ।
भयात् । इन्द्रः । च । वायुः । च । मृत्युः । धावति ।
पञ्चमः ॥३॥

bhayādasyāgnistapati bhayāttapati sūryaḥ;
bhayādindraśca vāyuśca mṛtyurdhāvati pañcamaḥ (3).

भयात्	*bhayāt* uit vrees; *bhaya* vrees, schrik (747/1); √*bhī* vrezen, bang zijn (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)
अस्य	*asya* van hem, voor hem; van *idam* (165/2)
अग्निः	*agniḥ; agni* het Vuur, offervuur (5/1); √*ag* kronkelen, draaien (4/2) [*kuṭilāyām gatau* (Dp 17/1)]
तपति	*tapati* het brandt; √*tap* hitte afgeven, schijnen (436/3) [*santāpe* (Dp 21/2)]
भयात्	*bhayāt* uit vrees; *bhaya* vrees, schrik (747/1); √*bhī* vrezen, bang zijn (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)
तपति	*tapati* het brandt; √*tap* hitte afgeven, schijnen (436/3) [*santāpe* (Dp 21/2)]
सूर्यः	*sūryaḥ; sūrya* de Zon (aan de hemel) (1243/1) [-]
भयात्	*bhayāt* uit vrees; *bhaya* vrees, schrik (747/1); √*bhī* vrezen, bang zijn (758/1) [*bhaye* (Dp 26/1)
इन्द्रः	*indraḥ; indra* Indra (166/1) [-]
च	*ca* en (380/1)
वायुः	*vāyuḥ; vāyu* Lucht, Wind (942/2); √*vā* (waaien (934 /2) [*gati-gandhanayoḥ* (Dp 24/2)]
च	*ca* en (380/1)
मृत्युः	*mṛtyuḥ; mṛtyu* de Dood; √*mṛ* sterven, overlijden (827 /2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
धावति	*dhāvati* hij snelt; √*dhāv* snellen (516/1) [*gati-śuddhy-oḥ* (Dp 13/1)]
पञ्चमः	*pañcamaḥ; pañcama* vijfde (578/2)

Uit vrees voor hem brandt het Vuur, uit vrees voor Hem schijnt de Zon, uit vrees voor Hem snellen Indra, Lucht en als vijfde de Dood.

II.iii.3. Uit vrees voor Hem brandt Vuur, uit vrees schijnt de Zon; uit vrees snellen Indra en Lucht, en Dood, de vijfde.

अस्य भयात् *Asya bhayāt*, uit vrees voor Hem - de opperste Heer; अग्निः तपति *agniḥ tapati*, brandt Vuur; भयात् *bhayāt*, uit vrees; तपति *tapati*, schijnt; सूर्यः *sūryaḥ*, de Zon; भयात् इन्द्रः *bhayāt indraḥ*, uit vrees, Indra; च *ca*, en; वायुः *vāyuḥ*, Lucht; मृत्युः च *mṛt-yuḥ ca*, en de Dood; पञ्चमः *pañcamaḥ*, de vijfde; धावति *dhāvati*, snelt (snellen). Want zonder een heerser met een opgeheven donderstaf in de hand, die heerst over deze behoeders van de wereld die zelf machtig zijn, zou er geen aan regels gebonden actie zijn, zoals die welke wordt uitgevoerd door dienaren die beven van vrees voor hun meester.

इह चेदशकद्बोद्धुं प्राक्शरीरस्य विस्रसः ।
ततः सर्गेषु लोकेषु शरीरत्वाय कल्पते ॥४॥

इह । चेद् । अशकत् । बोद्धुम् । प्राक् । शरीरस्य । विस्रसः ।
ततः । सर्गेषु । लोकेषु । शरीरत्वाय । कल्पते ॥४॥

iha cedaśakadboddhuṃ prākśarīrasya visrasaḥ;
tataḥ sargeṣu lokeṣu śarīratvāya kalpate (4).

इह	*iha* hier, in deze wereld (169/3)
चेद्	*ced* wanneer (401/3)
अशकत्	*aśakat* hij was in staat, hij kon; √*śak* in staat zijn, kunnen (1044/1) [*śaktau* (Dp 32/1)]
बोद्धुम्	*boddhum* te kennen; √*budh* wakker worden, waarnemen, kennen (733/1) [*avagamane* (Dp 18/2)]
प्राक्	*prāk* vóór; *prāñc* gericht naar voren (703/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*añc* richten naar (10/3) [*gatau yācane ca* (Dp 19/1)]
शरीरस्य	*śarīrasya* van het lichaam; *śarīra* lichaam (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098/1) [*sevāyām* (Dp 19/2)] òf van √*śṝ* vernietigen (1088/2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
विस्रसः	*visrasaḥ; visras* het uit elkaar vallen (1002/3); *vi-*√*sraṃs* uit elkaar vallen (1002/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*sraṃs* vallen (1273/3) [*avasraṃsane* (Dp 16/1)]
ततः	*tataḥ; tatas* daarom (432/2)
सर्गेषु	*sargeṣu* in de scheppingen, in de schepselen; *sarga* schepping, schepsel (1183/3); √*sṛj* laten gaan, scheppen (1245/1) [*visarge* (Dp 36/1)]
लोकेषु	*lokeṣu* in de werelden; *loka* plaats, wereld (906/1); √*lok* zien, waarnemen (906/1) [*darṣane* (Dp 3/1)]
शरीरत्वाय	*śarīratvāya* voor een belichaming; *śarīratva* belichaming (1057/3); *śarīra* lichaam (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098/1) [*sevāyām* (Dp 19 /2)] òf van √*śṝ* vernietigen (1088/2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]

कल्पते kalpate hij is geschikt; √kḷp geschikt zijn (308/2) [= √kṛp sāmarthye (Dp 16/1)]

Als iemand erin slaagt deze kennis hier in dit leven te verwezenlijken voordat zijn lichaam uiteenvalt, [wordt hij bevrijd]. [Zo niet, dan] is hij om die reden voorbestemd voor een belichaming in de werelden van de schepselen.

II.iii.4. Als iemand erin slaagt hier tot realisatie te komen alvorens het lichaam uit elkaar valt, [wordt hij bevrijd]; anders is hij als gevolg van die [mislukking] voorbeschikt voor een belichaming in de wereld van schepselen.

चेत् *Cet*, als; (iemand) die bekwaam is अशकत् *aśakat*, dat wil zeggen: शक्नोति *śaknoti*, slaagt; बोद्धुम *boddhum*, in het kennen - als hij Brahman kent, die de oorzaak is van deze vrees; zelfs इह *iha*, hier - terwijl hij nog leeft; प्राक् शरीरस्य विस्रसः *prāk śarīrasya visrasaḥ*, voor het uit elkaar vallen, het wegvallen van het lichaam; dan raakt iemand bevrijd van gebondenheid aan de wereld. Als iemand er niet in slaagt dat te kennen, dan ततः *tataḥ*, als gevolg van dat niet-realiseren; सर्गेषु लोकेषु *sargeṣu lokeṣu*, in de wereld van wezens die geschapen kunnen worden - op aarde enzovoorts, het woord सर्ग *sarga* is afgeleid van de wortel सृज् *sṛj* in de betekenis van de plaatsen waar wezens geschapen kunnen worden, कल्पते *kalpate*, wordt hij geschikt; शरीरत्वाय *śarīratvāya*, voor belichaming; de gedachte is dat iemand een lichaam aanneemt (in die werelden).

Daarom moet inspanning geleverd worden voor de verwezenlijking van het Zelf alvorens het lichaam uiteenvalt, want alleen hier is het mogelijk dat het Zelf zo helder gezien wordt als een gezicht in een spiegel. Dit is niet mogelijk in andere werelden, behalve in die van Brahmā, die echter moeilijk te bereiken is. Hoe? Dat wordt als volgt beantwoord:

यथाऽऽदर्शे तथाऽऽत्मनि यथा स्वप्ने तथा पितृलोके ।
यथाऽप्सु परीव ददृशे तथा गन्धर्वलोके छायातपयोरिव
ब्रह्मलोके ॥४॥

यथा । आदर्शे । तथा । आत्मनि । यथा । स्वप्ने । तथा ।
पितृलोके ।
यथा । अप्सु । परि । इव । ददृशे । तथा । गन्धर्वलोके ।
छायातपयोः । इव । ब्रह्मलोके ॥४॥

yathā ''darśe tathā ''tmani yathā svapne tathāpitṛloke;
yathā 'psu parīva dadṛśe tathā gandharvaloke chāyātapayoriva
brahmaloke (5).

यथा ... तथा ...	*yathā ... tathā ...* zoals ... zo ... (841/2)
यथा	*yathā* zoals (841/2)
आदर्शे	*ādarśe* in een spiegel; *ādarśa* spiegel (138/1); *ā-√dṛś* verschijnen, gezien worden (138/1); *ā* bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
तथा	*tathā* zo (433/3)
आत्मनि	*ātmani* in het individuele Zelf, in de Ātman; *ātman* het individuele Zelf, de Ātman (135/1) [-]
यथा ... तथा ...	*yathā ... tathā ...* zoals ... zo ... (841/2)
यथा	*yathā* zoals (841/2)
स्वप्ने	*svapne* in een droom; *svapna* slaap, droom (1280/3); *√svap* slapen, dromen (1280/2) [= *√ṣvap śaye* (Dp 25/1)]
तथा	*tathā* zo (433/3)
पितृलोके	*pitṛloke* in de wereld van de voorvaderen; *pitṛloka* de wereld van de voorvaderen (626/3); *pitṛ* vader (626 /2); *loka* plaats, wereld (906/1); *√lok* zien, waarnemen (906/1) [*darṣane* (Dp 3/1)]
यथा ... तथा ...	*yathā ... tathā ...* zoals ... zo ... (841/2)
यथा	*yathā* zoals (841/2)
अप्सु	*apsu* in het water, in de wateren; *ap* water(en) (47/3) [-]

परिदद‍ृशे paridadṛśe = paridṛśyate het wordt gezien, het wordt waargenomen; pari-√dṛś zien, waarnemen (595/3); pari rond, rondom, volledig (591/2); √dṛś zien, waarnemen (491/1) [prekṣaṇe (Dp 22/1)]

इव iva op dezelfde manier (168/3)

तथा tathā zo (433/3)

गन्धर्वलोके gandharvaloke in de wereld van de Gandharva's; gandharvaloka de wereld van de Gandharva's (346/2); gandharva Gandharva (346/1); loka plaats, wereld (906/1); √lok zien, waarnemen (906/1) [darṣane (Dp 3/1)]

छायातपयोः chāyātapayoḥ in schaduw en licht; chāyā schaduw (406/1) [-]; ātapā hitte (van de zon), zonneschijn (134/2); ā-√tap hitte uitstralen (134/2); ā bij, naar; maakt de handeling volledig (126/1); √tap hitte afgeven, schijnen (436/3) [santāpe (Dp 21/2)

इव iva op dezelfde manier (168/3)

ब्रह्मलोके brahmaloke in de wereld van Brahmā; brahmaloka de wereld van Brahmā (739/3); brahmā Brahman, de Schepper (738/1); √bṛh sterk groeien, vermeerderen (735/3) [vṛddhau (Dp 15/2)]; loka plaats, wereld (906/1); √lok zien, waarnemen (906/1) [darṣane (Dp 3/1)]

Zoals het wordt gezien in een spiegel, zo wordt het gezien in het Zelf; zoals het in een droom wordt gezien, zo wordt het gezien in de wereld van de voorvaderen; zo als het in water wordt gezien, zo ook in de wereld van de Gandharva's. In de wereld van Brahmā is het zoals het is in het geval van schaduw en licht.

II.iii.5. Zoals [men] in een spiegel [kijkt], zo kijkt men in het eigen intellect; zoals in een droom zo ook in de wereld van de voorvaderen; zoals het gezien wordt in water, zo ook in de wereld van de Gandharva's. Zoals het is in het geval van schaduw en licht, zo is het in de wereld van Brahmā.

यथा Yathā, zoals - zoals men zichzelf heel duidelijk gereflecteerd ziet; आदर्शे ādarśe, in een spiegel; तथा tathā, evenzo hier

आत्मनि *ātmani*, in ieders eigen intellect. Het idee is dat wanneer het intellect helemaal zuiver is geworden, zoals een spiegel, er een helder beeld verschijnt van het Zelf. यथा स्वप्ने *Yathā svapne*, zoals in een droom - de kijk op de dingen die onstaat uit de impressies van de wakende staat, onduidelijk is; तथा *tathā*, evenzo; is het beeld van het Zelf onduidelijk; पितृलोके *pitṛloke*, in de wereld van de voorvaderen, - omdat ze verstrikt zijn in het genieten van het resultaat van werk. यथा अप्सु *Yathā apsu*, zoals in water; ieders vorm परि इव ददृशे *pari iva dadṛśe* - gelijk aan परिदृश्यते इव *paridṛśyate iva* - zonder duidelijke omlijning van de delen lijkt te zijn (wazig); तथा *tathā*, evenzo; is het beeld van het Zelf onduidelijk; गन्धर्वलोके *gandharva-loke*, in de wereld van de Gandharva's. Door de autoriteit van de geschriften weten we dat dit ook het geval is in de andere werelden. Slechts in één enkele wereld, namelijk ब्रह्मलोके *brahmaloke*, in de wereld van Brahmā is het beeld heel duidelijk; छाया-आतपयोः इव *chāyā-ātapayoḥ iva*, zoals (het is) in geval van schaduw en licht. Maar die wereld is moeilijk te bereiken, aangezien het het resultaat is van veel speciale soorten werk en kennis (dat wil zeggen: rituelen en meditatie). Daarom moet er inspanning geleverd worden om het Zelf hier te realiseren. Dit is het idee.

Hoe kan Hij gekend worden en waarom is het nodig Hem te kennen? Dit is het antwoord:

इन्द्रियाणां पृथग्भावमुदयास्तमयौ च यत् ।
पृथगुत्पद्यमानानां मत्वा धीरो न शोचति ॥६॥

इन्द्रियाणाम् । पृथक् । भावम् । उदयास्तमयौ । च । यद् ।
पृथक् । उत्पद्यमानानाम् । मत्वा । धीरः । न । शोचति ॥६॥

indriyāṇāṃ pṛthagbhāvamudayāstamayau ca yat;
pṛthagutpadyamānānāṃ matvā dhīro na śocati (6).

इन्द्रियाणाम्	*indriyāṇām* van de zintuigen; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2) [-]
पृथक्	*pṛthak* verschillend (645/3); √*pṛth* uitbreiden (645/3) [*prakṣepe* (Dp 41/2)]
भावम्	*bhāvam; bhāva* natuur (754/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
उदयास्तमयौ	*udayāstamayau* opgaande en ondergaande; *udaya* opgaande, het verschijnen (186/1); *ud*-√*i* opgaan (185/3); *ud* op, opwaarts (183/1); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]; *astamaya* ondergaande, het verdwijnen (122/2); *astam*-√*i* naar huis gaan; *asta* thuis (122/1); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
च	*ca* en (380/1)
यद्	*yad* hij die, dat wat, hetwelk (844/2)
पृथक्	*pṛthak* verschillend (645/3); √*pṛth* uitbreiden (645/3) [*prakṣepe* (Dp 41/2)]
उत्पद्यमानानाम्	*utpadyamānānām* van dingen die ontstaan; *utpadyamāna* voortgebracht wordend, ontstaand (180/3); *ut*-√*pad* ontstaan, verschijnen (180/2); *ud* op, opwaarts (183/1); √*pad* vallen, verdwijnen (582/3) [*gatau* (Dp 29/2)]
मत्वा	*matvā* waargenomen hebbend, na te hebben waargenomen; √*man* denken, verbeelden, waarnemen (783 /1) [*jñāne* (Dp 29/2)]
धीरः	*dhīraḥ; dhīra* wijs, intelligent, een wijze (517/1); √*dhī* begrijpen, denken, weerspiegelen (516/3) [*ādhāre* (Dp 28/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)

शोचति		*śocati* hij lijdt; √*śuc* schijnen, gloeien, lijden (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]

Omdat hij het afzonderlijke in de aard van de zintuigen, het feit dat deze opkomen en weer verdwijnen en dat ze afzonderlijk ontstaan, heeft begrepen, kent de wijze geen verdriet.

II.iii.6. De wijze kent geen verdriet, omdat de ongelijkheid van de zintuigen, die afzonderlijk ontstaan, hem bekend is, alsook het feit dat ze opkomen en weer verdwijnen.

इन्द्रियाणाम् *Indriyāṇām*, van de zintuigen, zoals het oor enzovoorts; पृथक् उत्पद्यमानानाम् *pṛthak utpadyamānām*, die afzonderlijk voortgebracht worden - vanuit hun bronnen, आकाश *ākāśa* enzovoorts, met het doel om hun eigen respectievelijke objecten waar te nemen; मत्वा *matvā*, kennis hebbend - door onderscheidingsvermogen; hun पृथग्भावम् *pṛthagbhāvam*, verschil - het feit dat hun natuur wezenlijk verschillend is van de natuur van het Zelf, dat uiterst zuiver is, absoluut en enkel bewustzijn; op dezelfde wijze (kennis hebbend van) उदयास्तमयौ *udayāstamayau*, (opkomen en ondergaan), schepping en oplossing - in relatie tot de wakende en de slapende staat - die bij hen horen en niet bij het Zelf; heeft धीरः *dhīraḥ*, de wijze; न शोचति *na śocati*, geen verdriet; want door de voortdurend onveranderlijke natuur van het Zelf, kan het Zelf niet de oorzaak zijn van verdriet. Evenzo zegt een andere Vedische tekst: "De kenner van het Zelf gaat aan verdriet voorbij." (Ch. VII.i.3).

De ongelijkheid van de zintuigen in relatie tot het Zelf is nu uitgelegd. Het is duidelijk dat het Zelf niet in de buitenwereld gerealiseerd kan worden, want Het is het innerlijkste Zelf van alles. Hoe is dat mogelijk? Dit wordt er gezegd:

इन्द्रियेभ्यः परं मनो मनसः सत्त्वमुत्तमम् ।
सत्त्वादधि महानात्मा महतोऽव्यक्तमुत्तमम् ॥७॥

इन्द्रियेभ्यः । परम् । मनः । मनसः । सत्त्वम् । उत्तमम् ।
सत्त्वात् । अधि । महान् । आत्मा । महतः । अव्यक्तम् । उत्तमम् ॥७॥

indriyebhyaḥ paraṃ mano manasaḥ sattvamuttamam;
sattvādadhi mahānātmā mahato 'vyaktamuttamam (7).

इन्द्रियेभ्यः	*indriyebhyaḥ* dan de zintuigen; *indriya* behorend tot Indra, zintuig (167/2) [-]
परम्	*param; para* hoger (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645 /1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
मनः	*manaḥ; manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
मनसः	*manasaḥ* dan de geest; *manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
सत्त्वम्	*sattvam; sattva* zijnde, bestaan, ware essentie (hier: het intellect, buddhi) (1135/2); √*as* zijn, bestaan (117 /1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
उत्तमम्	*uttamam; uttama* hoger dan, te boven gaande (177 /3); *ud* op, opwaarts (183/1); *tama* overtreffende trap (438/2)
सत्त्वात्	*sattvāt* dan het intellect; *sattva* zijnde, bestaan, ware essentie (hier: het intellect, buddhi) (1135/2); √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25/1)]
अधि	boven (20/2)
महान्	*mahān; mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]
आत्मा	*ātmā; ātman* de ziel, het individuele Zelf, de Ātman (135/1) [-]
महतः	*mahataḥ* dan de Grote; *mahat* groot, machtig (794/2); √*mah* eren, geven, schenken (794/1) [*vṛddhau* (Dp 13/2)]

अव्यक्तम् *avyaktam; avyakta* ongemanifesteerd, het Ongemanifesteerde (111/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vyakta* gemanifesteerd, het gemanifesteerde (1092/2); *vi-√añj* manifesteren (1029/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√añj* zalven, versieren, doen verschijnen (11/1) [*vyakti-srakṣaṇa-kānti-gatiṣu* (Dp 37/2)]

उत्तमम् *uttamam; uttama* hoger dan, te boven gaande (177 /3); *ud* op, opwaarts (183/1); *tama* overtreffende trap (438/2)

De denkende geest staat boven de zintuigen; het intellect staat boven de denkende geest; de grote Ziel staat boven het intellect; het Ongemanifesteerde staat boven de grote Ziel.

II.iii.7. De geest staat boven de zintuigen; het intellect staat boven de geest; Mahat (de Grote Ziel) staat boven het intellect, het Ongemanifesteerde staat boven Mahat.

Aangezien de zintuiglijke objecten tot dezelfde klasse behoren als de zintuigen, wordt verondersteld dat ze bij de zintuigen zijn inbegrepen. Voor het overige geldt wat eerder gezegd is (Ka. I.iii.10). Met het woord सत्त्व *sattva* wordt hier het intellect bedoeld.

अव्यक्तात्तु परः पुरुषो व्यापकोऽलिङ्ग एव च ।
यं ज्ञात्वा मुच्यते जन्तुरमृतत्वं च गच्छति ॥८॥

अव्यक्तात् । तु । परः । पुरुषः । व्यापकः । अलिङ्गः । एव । च ।
यम् । ज्ञात्वा । मुच्यते । जन्तुः । अमृतत्वम् । च । गच्छति ॥८॥

avyaktāttu paraḥ puruṣo vyāpako 'liṅga eva ca;
yaṃ jñātvā mucyate janturamṛtatvaṃ ca gacchati (8).

अव्यक्तात्	*avyaktāt* dan het Ongemanifesteerde; *avyakta* ongemanifesteerd, het Ongemanifesteerde (111/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *vyakta* gemanifesteerd, het gemanifesteerde (1092/2); *vi-√añj* manifesteren (1029/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√añj* zalven, versieren, doen verschijnen (11/1) [*vyakti-srakṣaṇa-kānti-gatiṣu* (Dp 37/2)]
तु	*tu* maar, echter (449/3)
परः	*paraḥ; para* hoger (586/1); *√pṛ* te boven gaan (645/1) [= *√pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]
पुरुषः	*puruṣaḥ; puruṣa* de Puruṣa, de Persoon, de Opperste Heer (637/1)
व्यापकः	*vyāpakaḥ; vyāpaka* allesdoordringend (1037/2); *vi-√āp* doordringen (1037/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√āp* bereiken, verkrijgen, doordringen (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
अलिङ्गः	*aliṅgaḥ; aliṅga* zonder kenmerk (95/1); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *liṅga* kenmerk, eigenschap (901/3); *√liṅg* schakeren, afwisselen (901/3) [= *√ligi citrīkaraṇe* (Dp 45/2)]
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
च	*ca* en (380/1)
यम्	*yam* hem; van *yad* (844/2)

ज्ञात्वा	*jñātvā* gekend hebbend, na gekend te hebben; √*jñā* kennen, begrijpen (525/2) [*avabodhane* (Dp 40/1)]
मुच्यते	*mucyate* hij wordt bevrijd; √*muc* bevrijd worden (820 /3) [*mocane* (Dp 36/2)]
जन्तुः	*jantuḥ; jantu* schepsel, mens (411/2); √*jan* voortbrengen, scheppen (410/1) [*janane* (Dp 27/2)]
अमृतत्वम्	*amṛtatvam; amṛtatva* onsterfelijkheid; *amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827/2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
च	*ca* en (380/1)
गच्छति	*gacchati* hij gaat, hij bereikt; √*gam* gaan, bereiken (346/3) [*gatau* (Dp 21/2)]

Maar boven het Ongemanifesteerde staat de opperste Puruṣa die alles doordringt en werkelijk zonder kenmerk is. De mens die Hem kent, wordt bevrijd en bereikt onsterfelijkheid.

II.iii.8. Maar boven het Ongemanifesteerde staat de opperste Puruṣa, allesdoordringend en waarlijk zonder wereldlijke eigenschappen. Diegene die Hem kent, wordt bevrijd en bereikt onsterfelijkheid.

अव्यक्तात् तु परः पुरुषः *Avyaktāt tu paraḥ puruṣaḥ*, Puruṣa staat boven het Ongemanifesteerde; en Hij is व्यापकः *vyāpakaḥ*, allesdoordringend - want Hij is de bron van alles wat andere dingen kan doordringen, zoals ruimte enzovoorts; अलिङ्गः - लिङ्गः *aliṅgaḥ* - *liṅgaḥ*: wanneer men dit woord afleidt, betekent het die aanwijzing waardoor iets begrepen wordt, dat wil zeggen: het intellect, enzovoorts. Degene die लिङ्गः *liṅgaḥ*, dat intellect enzovoorts, niet heeft, is waarlijk अ- लिङ्गः *aliṅgaḥ*; dat wil zeggen: Hij is एव *eva*, waarlijk ontdaan van alle wereldlijke eigenschappen. जन्तुः *Jantuḥ*, een mens; यम् ज्ञात्वा *yam jñātvā*, die dit heeft leren kennen - door de leraar en uit de geschriften; मुच्यते *mucyate*, wordt bevrijd - zelfs tijdens het leven - van de bindingen van het hart, zoals onwetendheid, enzovoorts; en wanneer het lichaam sterft, गच्छति अमृतत्वम् च *gacchati amṛtatvam ca*, bereikt hij ook onsterfelijkheid.

Dit deel moet met het voorafgaande als volgt verklaard worden: Hij, de अलिङ्गः *aliṅgaḥ* (onbegrijpelijke) परः *paraḥ* (opperste) Puruṣa, door het leren kennen van wie een mens bevrijd wordt en onsterfelijkheid bereikt, staat boven het Ongemanifesteerde.

Hoe zal het dan ooit mogelijk zijn om zicht te krijgen op het onbegrijpelijke? Nu volgt het antwoord:

न संदृशे तिष्ठति रूपमस्य न चक्षुषा पश्यति कश्चनैनम् ।
हृदा मनीषा मनसाऽभिक्लृप्तो य एतद्विदुरमृतास्ते भवन्ति ॥९॥

न । संदृशे । तिष्ठति । रूपम् । अस्य । न । चक्षुषा । पश्यति ।
कश्चन । एनम् ।
हृदा । मनीषा । मनसा । अभिक्लृप्तः । ये । एतद् । विदुः ।
अमृताः । ते । भवन्ति ॥९॥

na saṃdṛśe tiṣṭhati rūpamasya na cakṣuṣā paśyati kaścanainam;
hṛdā manīṣā manasā 'bhiklpto ya etadviduramṛtāste bhavanti (9).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
संदृशे	*saṃdṛśe* om gezien te worden; *saṃdṛś* gezichtsveld (1144/1); *sam-√dṛś* tegelijkertijd zien, volledig zien (1144/1); *sam* met, tezamen met (1152/1); *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
तिष्ठति	*tiṣṭhati* hij staat; *√sthā* staan, standvastig blijven (1262/2) [= *√ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
रूपम्	*rūpam; rūpa* vorm, verschijning (885/3); *√ rūp* vormen, uitdrukken (885/3) [*rūpakrkīyāyām* (Dp 49/2)]
अस्य	*asya* van dit, van hem, zijn; van *idam* (165/2)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
चक्षुषा	*cakṣuṣā* door het oog; *cakṣus* oog (382/1); *√kāś* zichtbaar worden, verschijnen (280/2) [*dīptau* (Dp 14 /1)]
पश्यति	*paśyati* hij ziet, hij neemt waar; *√dṛś* zien, waarnemen (491/1) [*prekṣaṇe* (Dp 22/1)]
कश्चन	*kaścana* wie dan ook, wat dan ook (240/3); *ka* wie, wat (240/2); *cana* maakt *ka* onbepaald (386/2)
एनम्	*enam* hem; van *etad* (231/2)
हृदा	*hṛdā* door het hart; *hṛd* hart (1302/2) [-]
मनीषा	*manīṣā* door het intellect; *manīś* dat wat de geest regeert; *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]; *√īś* bezitten, meester zijn van (171/1) [*aiśvarye* (Dp 23/1)]

मनसा	*manasā* door de [denkende] geest; *manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
अभिक्लृप्तः	*abhiklptaḥ; abhiklpta* geopenbaard; *abhi-*√*klp* openbaren, in overeenstemming zijn met, begrijpen (61 /2); *abhi* naar, in, op (61/1); √*klp* deelnemen aan (308/2) [= √*kṛp sāmarthye* (Dp 16/1)]
ये	*ye* zij die; van *yad* (844/2)
एतद्	*etad* dit, deze (231/2)
विदुः	*viduḥ* zij weten; √*vid* weten, kennen, begrijpen (963 /2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
अमृताः	*amṛtāḥ; amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
ते	*te* zij; van *tad* (434/1)
भवन्ति	*bhavanti* zij worden, zij zijn; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

Zijn vorm bestaat niet om gezien te worden; niemand ziet Hem met de ogen. Als het Zelf geopenbaard wordt door het hart, door het intellect, door de denkende geest, worden zij die dit weten onsterfelijk.

II.iii.9. Zijn vorm bestaat niet in het gebied van het zien; niemand ziet Hem met het oog. Als het Zelf geopenbaard wordt door overweging, wordt het tot werkelijkheid door het intellect, de heerser over de denkende geest,[71] die verblijft in het hart. Zij die dit weten, worden onsterfelijk.

अस्य रूपम् *Asya rūpam*, Zijn vorm - de vorm van dit meest innerlijke Zelf; न तिष्ठति *na tiṣthati*, bestaat niet; संदृशे *saṃdṛśe*, als een object van het zien. Daarom पश्यति *paśyati*, ziet, neemt waar; न

[71] Het intellect is de heerser die de denkende geest afraadt zich bezig te houden met objecten. De identiteit van het Zelf en Brahman zoals in de Upaniṣads onderwezen, wordt bevestigd door मनन *manana*, overweging. Dan rijst in het zuivere intellect, dat niet door objecten in beslag is genomen, de overtuiging op "Ik ben Brahman" uit de Upaniṣad-tekst "Dat zijt gij". Brahman wordt volledig geopenbaard aan dat overtuigde intellect.

कः चन *na kaḥ cana*, niemand; एनम् *enam*, dit Zelf - dat nu het onderwerp is van overweging; चक्षुषा *cakṣuṣā*, door de ogen - dat wil zeggen: door welke van de zintuigen ook, want het woord चक्षुः *cakṣuḥ* (oog) staat hier voor alle zintuigen. Hoe Hij dan gezien kan worden, wordt uitgelegd: हृदा *hṛdā*, door dat wat in het hart is; मनीषा *manīṣā*, door het intellect - मनीष् *manīś*, hetgeen datgene is wat als de controlerende instantie ईष्टे *īṣṭe*, heerst over de geest (मनस् *manas*), waarvan het kenmerk denken is. अभिक्लृप्तः *Abhiklptaḥ*, wanneer (Het) bevestigd (wordt), dat wil zeggen: geopenbaard; door dat (intellect) dat in het hart is en niet in beslag is genomen door objecten; मनसा *manasā*, door de juiste manier van zien die bestaat uit overwegen; dan 'kan het Zelf gerealiseerd worden' - om de zin af te maken zou dit nog toegevoegd moeten worden. ये *Ye*, zij die; एतद् *etad*, dit, dit feit dat het Zelf Brahman is; विदुः *viduḥ*, weten; ते *te*, zij; अमृताः भवन्ति *amṛtāḥ bhavanti*, worden onsterfelijk.

Hoe kan de heerser in het hart bereikt worden? Met dat doel wordt yoga nadrukkelijk onderwezen.

यदा पञ्चावतिष्ठन्ते ज्ञानानि मनसा सह ।
बुद्धिश्च न विचेष्टते तामाहुः परमां गतिम् ॥१०॥

यदा । पञ्च । अवतिष्ठन्ते । ज्ञानानि । मनसा । सह ।
बुद्धिः । च । न । विचेष्टते । ताम् । आहुः । परमाम् । गतिम्
॥१०॥

yadā pañcāvatiṣṭhante jñānāni manasā saha;
buddhiśca na viceṣṭate tāmāhuḥ paramāṃ gatim (10).

यदा	*yadā* wanneer (844/1)
पञ्च	*pañca; pañcan* vijf (578/2)
अवतिष्ठन्ते	*avatiṣṭhante* zij rusten; *ava-√sthā* verblijven, rusten (105/3); *ava* vanaf, weg, neer (96/1); *√sthā* stevig staan, standvastig blijven (1262/2) [= *√ṣṭhā gati-nivṛt-tau* (Dp 20/2)]
ज्ञानानि	*jñānāni* middelen van kennis; *jñāna* kennis (426/1); *√jña* kennen, weten, begrijpen [*avabodhane* (Dp 38 /2)]
मनसा	*manasā* met de denkende geest; *manas* manas, de geest (783/3); *√man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
सह	*saha* samen, tezamen met (1193/2)
बुद्धिः	*buddhiḥ; buddhi* intelligentie, intellect (733/3); *√budh* wakker worden, wakker zijn, waarnemen (*avagamane* (Dp 18/2)]
च	*ca* en, ook (380/1)
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
विचेष्टते	*viceṣṭate* hij spant zich in; *vi-√ceṣṭ* zich inspannen, actief zijn (559/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *√ceṣṭ* bewegen, inspannen (402/1) [*ceṣṭāyām* (Dp 6/1)]
ताम्	*tām* dat; van *tad* (434/1)
आहुः	*āhuḥ* zij hebben gezegd; *√brū* zeggen, spreken, vertellen (742/1) [*vyaktāyāṃ vaci* (Dp 347/3)]
परमाम्	*paramām; parama* opperste, hoogste (588/1); *para*

boven, voorbij, hoger (586/1); √*pṛ* te boven gaan (645/1) [= √*pṝ pālana-pūraṇayoḥ* (Dp 26/1)]

गतिम् *gatim; gati* gang, weg, oorsprong (347/3); √*gam* gaan (346/3) [*gatau* Dp 21/2)]

Wanneer de vijf zintuigen van kennis, samen met de denkende geest, in rust zijn en het intellect zich niet inspant, noemt men dat de hoogste weg.

II.iii.10. Als de vijf zintuigen van kennis samen met de denkende geest tot rust komen en het intellect eveneens niet meer functioneert, noemt men dat de hoogste staat.

यदा *Yadā*, op het moment dat; पञ्च ज्ञानानि *pañca jñānāni*, de vijf zintuigen van kennis - zoals het oor enzovoorts, die ज्ञान *jñāna* (kennis) worden genoemd omdat ze daarvoor bedoeld zijn; सह मनसा *saha manasā*, samen met de geest, die wordt gevolgd door de zintuigen - tezamen met het interne orgaan (geest) dat (nu) onttrokken is aan (zijn functies) denken enzovoorts; अवतिष्ठन्ते *avatiṣṭhante*, in rust zijn - in het Zelf alleen, na afstand te hebben genomen van hun objecten; च बुद्धिः *ca buddhiḥ*, en het intellect, dat gekarakteriseerd wordt door besluitvaardigheid; न विचेष्टते *na viceṣṭ ate*,[72] niet bezig is met zijn eigen activiteiten; ताम् *tām*, dat (die staat); आहुः *āhuḥ*, noemen zij; परमाम् गतिम् *paramām gatim*, de hoogste staat.

[72] Een alternatieve lezing is: विचेष्टति *viceṣṭati*.

तां योगमिति मन्यन्ते स्थिरामिन्द्रियधारणाम् ।
अप्रमत्तस्तदा भवति योगो हि प्रभवाप्ययौ ॥११॥

ताम् । योगम् । इति । मन्यन्ते । स्थिराम् । इन्द्रियधारणाम् ।
अप्रमत्तः । तदा । भवति । योगः । हि । प्रभवाप्ययौ ॥११॥

tāṃ yogamiti manyante sthirāmindriyadhāraṇām;
apramattastadā bhavati yogo hi prabhavāpyayau (11).

ताम्	*tām* dat; van *tad* (434/1)
योगम्	*yogam; yoga* verbinding, vereniging (856/2); √*yuj* verbinden, verenigen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]
इति	*iti* zo, aldus, :"---" (165/1)
मन्यन्ते	*manyante* zij beschouwen; √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
स्थिराम्	*sthirām; sthira* standvastig, onbeweeglijk (1264/3); √*sthā* stevig staan, standvastig blijven (1262/2) [= √*ṣṭhā gati-nivṛttau* (Dp 20/2)]
इन्द्रियधारणाम्	*indriyadhāraṇām; indriyadhāraṇā* beheersing over de zintuigen; *indriya* behorend tot Indra (167/2); *dhāraṇā* beheersing (515/2); √*dhṛ* beheersen, handhaven (519/1) [*dhāraṇe* (Dp 20/1)]
अप्रमत्तः	*apramattaḥ; apramatta* nauwkeurig, zorgvuldig, waakzaam (58/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *pramatta* onverschillig (685/2); *pra*-√*mad* onverschillig zijn, plicht verzuimen (685/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*mad* verheugen (777/3) [*harṣe* (Dp 30/2)]
तदा	*tadā* dan (434/3)
भवति	*bhavati* men is, men wordt; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
योगः	*yogaḥ; yoga* verbinding, vereniging (856/2); √*yuj* verbinden, verenigen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1)]
हि	*hi* want (1297/3)
प्रभवाप्ययौ	*prabhavāpyayau* groei en verval, schepping en verdwijning; *prabhava* oorsprong, groei (684/2); *pra*-√*bhū* oprijzen, zichtbaar worden, vermeerderen (684

/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]; *apyaya* verdwijning, verval (55/3); *api-*√*i* binnengaan in, verdwijnen (55/3); *api* bij, vereniging met (55/1); √*i* gaan (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]

Men zegt dat die ononderbroken beheersing van de zintuigen yoga is. Dan wordt men waakzaam, want yoga is onderhevig aan opkomst en verval.

II.iii.11. Men zegt dat deze beheersing van de zinnen yoga is. Dan wordt men waakzaam, want yoga is onderhevig aan groei en verval.

मन्यन्ते *Manyante*, zij beschouwen; ताम् *tām*, die staat - die zodanig is; namelijk स्थिराम् इन्द्रियधारणाम् *sthirām indriyadhāraṇ ām*, de beheersing over de zintuigen, dat wil zeggen: de innerlijke en uiterlijke organen stabiel houdend; योगम् इति *yogam iti*, als yoga (verbindend) - hoewel het in werkelijkheid scheiding is, want deze staat van de yogi bestaat uit het ophouden van het contact met alle vormen van kwaad, en in deze staat is het Zelf werkelijk gevestigd in Zijn eigen natuur, vrij van onwetendheid die daar overheen is gelegd. भवति *Bhavati,* men wordt; अप्रमत्तः *apramattaḥ*, onfeilbaar - altijd zorgvuldig de geest geconcentreerd houdend; तदा *tadā*, op dat ogenblik - op het ogenblik dat men met yoga begint; deze betekenis volgt uit de context; want wanneer het intellect, enzovoorts, ophouden te functioneren, dan is onzorgvuldigheid uitgesloten; daarom is zorgvuldigheid geboden zelfs voordat de activiteiten van het intellect ophouden. Of er wordt gezegd: "Dan wordt men onfeilbaar", aangezien ongehinderde waakzaamheid slechts mogelijk is als de zinnen stabiel worden gehouden. Waarom? योगः हि प्रभवाप्ययौ *Yogaḥ hi prabhavāpyayau*, want yoga is onderhevig aan groei en verval - dit is de betekenis. Daarom is waakzaamheid nodig, teneinde verval te vermijden.[73] Dit wordt er bedoeld.

[73] De zin "Want" enzovoorts, volgt de eerstgenoemde interpretatie, volgens welke de Upaniṣad een voorschrift geeft over de noodzaak van waakzaamheid, waarbij het woord 'wordt' de betekenis krijgt van 'moet worden'. De tweede interpretatie - vanaf "Of er wordt gezegd" - is de vaststelling van een feit.

Indien Brahman een object van de activiteiten van het intellect, enzovoorts, zou zijn, dan zou het begrepen kunnen worden in termen van "Dit is zo en zo"; en aangezien het dan niet waargenomen kan worden als het intellect, enzovoorts, ophouden te functioneren, omdat er dan geen instrument van kennis is, (dan) zou Brahman zeker niet bestaan. Het is een bekend feit in de wereld dat iets bestaat zolang het ligt binnen het waarnemingsgebied van een instrument van kennis, en het tegenovergestelde is niet-bestaand. Daarom is yoga nutteloos; of Brahman moet gezien worden als niet-bestaand, aangezien het niet gekend kan worden. Nu deze onzekerheid is ontstaan, is dit het antwoord:

नैव वाचा न मनसा प्राप्तुं शक्यो न चक्षुषा ।
अस्तीति ब्रुवतोऽन्यत्र कथं तदुपलभ्यते ॥१२॥

न । एव । वाचा । न । मनसा । प्राप्तुम् । शक्यः । न ।
चक्षुषा ।
अस्ति । इति । ब्रुवतः । अन्यत्र । कथम् । तद् । उपलभ्यते
॥१२॥

naiva vācā na manasā prāptuṃ śakyo na cakṣuṣā;
astīti bruvato 'nyatra kathaṃ tadupalabhyate (12).

न	*na* niet, noch, geen (523/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
वाचा	*vācā* door spraak; *vāc* spraak, taal (936/1); √*vac* spreken, vertellen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
न	*na* niet, noch, geen (523/1)
मनसा	*manasā* door de [denkende] geest; *manas* de geest (783/3); √*man* denken, verbeelden, begrijpen (783/1) [*avabodhane* (Dp 38/2)]
प्राप्तुम्	*prāptum* te bereiken; *pra*-√*āp* bereiken, verkrijgen (707/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*āp* bereiken, verkrijgen (142/1) [*vyāptau* (Dp 323/1)]
चक्षुषा	*cakṣuṣā* door het oog; *cakṣus* oog (382/1); √*kāś* zichtbaar worden, verschijnen (280/2) [*dīptau* (Dp 14 /1)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)
ब्रुवतः	*bruvataḥ* door hem die zegt; √*brū* spreken, zeggen (742/1) [*vyaktāyāṃ vāci* (Dp 24/1)]
अयत्र	*anyatra* behalve, anders (45/3)
कथम्	*katham* hoe (247/2)
तद्	*tad* dat, die (434/1)
उपलभ्यते	*upalabhyate* het wordt bereikt; *upa*-√*labh* bereiken, verkrijgen (205/3); *upa* naar, bij (194/3); √*labh* nemen, verkrijgen (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]

Noch door spraak, noch door de denkende geest of door het oog kan Het gevonden worden. Door wie anders kan Het gekend worden dan door degene die erover zegt: "Het bestaat"?

II.iii.12. Het kan niet gevonden worden door middel van spraak, noch door middel van de geest, noch door het oog. Hoe kan het door iemand gekend worden, behalve door hem die Erover spreekt als bestaand?

Het is waar dat न एव वाचा *na eva vācā*, noch door middel van spraak; न मनसा *na manasā*, noch door middel van de geest; न चक्षुषा *na cakṣuṣā*, noch door middel van het oog; noch door middel van de overige zintuigen; प्राप्तुम् शक्यः *prāptuṃ śakyaḥ*, Het bereikt kan worden; dat wil zeggen: Het kan niet bereikt worden; maar toch, hoewel Het zonder welke attributen dan ook is, bestaat Het, daar Het gekend wordt als de wortel van het universum; want het ontkennen van de gevolgen veronderstelt al een bestaan als hun uiterste begrenzing. Op dezelfde wijze maakt dit gevolg (in de vorm van het universum) wanneer dit wordt nagespeurd in steeds subtielere vormen, iemand bewust van het idee van bestaan als het uiteindelijke toevluchtsoord ervan. Zelfs wanneer het intellect wordt verdund door de verwijdering van objecten, verdwijnt het intellect alleen in die zin dat het zwanger is van een idee van bestaan. De rede is voor ons de toets om de ware natuur van het bestaande en het niet-bestaande vast te stellen. Indien de wereld geen wortel had, zou deze schepping vervuld zijn van niet-bestaan en zou zij gezien worden als niet-bestaand. Maar dit is niet zo: de wereld wordt gezien als 'bestaand', evenals een pot, enzovoorts, vervaardigd van aarde, enzovoorts, gezien worden als doordrongen van aarde. Daarom moet het Zelf, dat de wortel van de wereld is, gerealiseerd worden als iets dat bestaat. Waarom? अस्ति इति ब्रुवतः *Asti iti bruvataḥ*, afgezien van de trouwe leerling die de geschriften volgt en dus spreekt over het bestaan; अन्यत्र *anyatra*, door alle anderen - door degene die vasthoudt aan de theorie van het niet-bestaan, door degene die verkeerd denkt op deze manier: "De wortel van de wereld, het Zelf bestaat niet; dit gevolg is zonder oorzaak, en het lost op in het niet-bestaan als het ten einde is gekomen." कथम् *Katham*, hoe; kan तद् *tad*, die Brahman; उपलभ्यते

upalabhyate, gekend worden? De bedoeling is dat Het op geen enkele wijze gezien wordt.

अस्तीत्येवोपलब्धव्यस्तत्त्वभावेन चोभयोः ।
अस्तीत्येवोपलब्धस्य तत्त्वभावः प्रसीदति ॥१३॥

अस्ति । इति । एव । उपलब्धव्यः । तत्त्वभावेन । च । उभयोः ।
अस्ति । इति । एव । उपलब्धस्य । तत्त्वभावः । प्रसीदति ॥१३॥

astītyevopalabdhavyastattvabhāvena cobhayoḥ;
astītyevopalabdhasya tattvabhāvaḥ prasīdati (13).

अस्ति	*asti* hij is; √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25 /1)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
उपलब्धव्यः	*upalabdhavyaḥ; upalabdhavya* moetende gerealiseerd worden (205/3); *upa-*√*labh* bereiken, verkrijgen (205/3); *upa* naar, bij (194/3); √*labh* nemen, verkrijgen (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
तत्त्वभावेन	*tattvabhāvena* door middel van de ware natuur; *tattvabhāva* de ware natuur (433/1); *tattva* ware staat, waarheid (432/3); *bhāva* staat, natuur (754/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
च	*ca* en (380/1)
उभयोः	*ubhayoḥ* van de beide; *ubha* beide (216/2)
अस्ति	*asti* hij is; √*as* zijn, bestaan (117/1) [*bhuvi* (Dp 25 /1)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)
उपलब्धस्य	*upalabdhasya* van dat wat gerealiseerd is; *upalabdha* verkregen, gerealiseerd (205/3); *upa-*√*labh* bereiken, verkrijgen (205/3); *upa* naar, bij (194/3); √*labh* nemen, verkrijgen (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
तत्त्वभावः	*tattvabhāvaḥ; tattvabhāva* de ware natuur (433/1); *tattva* ware staat, waarheid (432/3); *bhāva* staat, natuur (754/1); √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1)

[*sattāyām* (Dp 1/1)]

प्रसीदति *prasīdati* het wordt duidelijk, het openbaart zich; *pra-√sad* helder worden, duidelijk worden (696/3); *pra* voor, voort--- (652/2); √*sad* neerzitten, wachten op (1138/2) [=√*ṣad viśaraṇa gati avasādaneṣu* (Dp 18/2)]

Het Zelf moet gerealiseerd worden als: "Het bestaat", door de ware aard van beide [aspecten]. De ware natuur van het Zelf wordt duidelijk aan hem die heeft gerealiseerd: "Het bestaat".

II.iii.13. Het Zelf moet (eerst) gerealiseerd worden als bestaand, en (dan) zoals Het werkelijk is. Van deze twee (aspecten) komt de ware natuur van het Zelf, dat (tevoren) slechts als bestaand werd gekend, beschikbaar (voor zelfopenbaring).

Daarom moet het duivelse gezelschap vermeden worden van hen die de theorie van niet-bestaan aanhangen en अस्ति इति एव उपलब्धव्यः *asi iti eva upalabdhavyaḥ*, moet het Zelf gerealiseerd worden als bestaand (dat wil zeggen: in alles aanwezig) - als voortbrenger van gevolgen waarin het bestaan aanwezig is, met het intellect en al het andere als Zijn beperkende toevoegingen. Maar als het Zelf vrij is van dat alles en niet onderhevig aan veranderingen - en gevolgen bestaan niet los van hun oorzaak, gezien de Vedische tekst: "Alle verandering is slechts een naam die ondersteund wordt door spraak, alleen aarde is werkelijk" (Ch. VI.i.4) - dan wordt तत्त्वभावः *tattvabhāvaḥ*, de ware (transcendente) natuur; (भवति *bhavati*) geopenbaard; van dat ongeconditioneerde Zelf zonder attributen en dat niet onderworpen kan zijn aan begrippen als bestaan en niet-bestaan. Ook (तत्त्वभावेन *tattvabhāvena*), in die (werkelijk geopenbaarde) vorm - "moet het Zelf gerealiseerd worden"; deze zinsnede moet nog worden toegevoegd. De zesde naamval उभयोः *ubhayoḥ* wordt gebruikt om keuze aan te geven. उभयोः *Ubhayoḥ*, van de twee (aspecten) - het ongeconditioneerde en het geconditioneerde, het immanente en het transcendente, komt ter beschikking: तत्त्वभावः *tattvabhāvaḥ*, het ware (transcendente) aspect; अस्ति इति एव उपलब्धस्य *asti iti eva upalabdhasya*, van datzelfde Zelf dat eerst gerealiseerd werd als

bestaand[74] (immanent), dat wil zeggen: dat gekend werd door het begrip bestaan, opgeroepen door de beperkende toevoegingen die op zichzelf weer de uitwerking zijn van een bestaande eenheid. Het werkelijke aspect van juist dat Zelf प्रसीदति *prasīdati*, komt beschikbaar om Zichzelf te openbaren - namelijk aan de mens die Het tevoren gerealiseerd had als bestaan; in het ware aspect zijn alle beperkende toevoegingen verdwenen, het onderscheidt zich van het gekende en het ongekende; Het is van nature niet-twee, en Het wordt bevestigd door Vedische teksten als: "niet dit, niet dit" (Bṛ. II.iii.6 - III.ix.26), "niet grof, niet subtiel, niet kort" (Bṛ. III.viii.8), "in het onveranderlijke, lichaamloze, niet uit te drukken, niet ondersteunende" (Tai. II.vii.1).

---

[74] Het Zelf waarvan het bestaan werd afgeleid uit het feit dat Het de oorzaak is van alle gevolgen die men waarneemt als iets bestaands.

यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि श्रिताः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥१४॥

यदा । सर्वे । प्रमुच्यन्ते । कामाः । ये । अस्य । हृदि ।
श्रिताः ।
अथ । मर्त्यः । अमृतः । भवति । अत्र । ब्रह्म । समश्नुते ॥१४॥

yadā sarve pramucyante kāmā ye 'sya hṛdi śritāḥ;
atha martyo 'mṛto bhavatyatra brahma samaśnute (14).

यदा	*yadā* wanneer (844/1)
सर्वे	*sarve* alle; *sarva* alle, alles (1184/3)
प्रमुच्यन्ते	*pramucyante* zij worden opgegeven; *pra-√muc* laten gaan, bevrijden (686/3); *pra* voor, voort--- (652/2); *√muc* bevrijden (820/3) [*mocane* (Dp 36/2)]
कामाः	*kāmāḥ* wensen, verlangens; *kāma* wens, verlangen (271/3); *√kam* wensen, verlangen (252/1) [*kāntau* (Dp 10/1)]
ये	*ye* zij die; van *yad* (844/2)
अस्य	*asya* van deze; van *idam* (165/2)
हृदि	*hṛdi* in het hart; *hṛd* hart (1302/2) [-]
श्रिताः	*śritāḥ; śrita* vastgehecht, ondersteund (1098/1); *√śri* rusten op, vastmaken aan (1098/1) [*sevāyām* (Dp 19 /2)]
अथ	*atha* dan (17/3)
अमृतः	*amṛtaḥ; amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenover-gestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
भवति	*bhavati* men is, men wordt; *√bhū* worden, zijn, be-staan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
अत्र	*atra* hier (17/2)
ब्रह्म	*brahma* Brahman, groei, ontwikkeling (737/3); *√bṛh* sterk groeien, vermeerderen (735/3) [*vṛddhau* (Dp 15 /2)]
समश्नुते	*samaśnute* hij bereikt; *sam-√aś* bereiken, verkrijgen

(1158/1); *sam* met, tezamen met (1152/1); √*aś* bereiken, aankomen (112/2) [*vyāptau sañghāte ca* (Dp 32 /2)]

Als alle begeerten die in het hart zijn vastgezet, wegvallen, dan wordt een sterfelijk mens onsterfelijk [en] bereikt hij hier Brahman.

II.iii.14. Als alle begeerten die aan het hart kleven wegvallen, wordt een sterfelijk mens onsterfelijk (en) bereikt hij hier Brahman.

Voor de mens die de opperste Realiteit gerealiseerd heeft, geldt: यदा *yadā*, wanneer; सर्वे कामाः *sarve kāmāḥ*, alle begeerten; प्रमुच्यन्ते *pramucyante*, wegvallen, in stukken gebroken worden; door afwezigheid van iets anders dat begeerd wordt; ये *ye*, de begeerten die; हृदि श्रिताः *hṛdi śritāḥ*, aan het hart kleefden; अस्य *asya*, van die mens met kennis, vóór zijn verlichting - omdat het intellect en niet het Zelf de zetel is van begeerten, hetgeen ook door een andere Vedische tekst bevestigd wordt - "begeerte, denken, (twijfel, enzovoorts, behoren alle alleen tot de geest)" (Bṛ. I.v.3); अथ *atha*, dan; hij die vóór verlichting मर्त्यः *martyaḥ*, sterfelijk was; अमृतः भवति *amṛtaḥ bhavati*, wordt onsterfelijk, na verlichting - dankzij de eliminatie van de dood die bestaat uit onwetendheid, begeerte en handelingen; omdat de dood, die de oorzaak is van vertrek, teniet is gedaan, bestaat er geen mogelijkheid meer voor vertrek, en daarom अत्र *atra*, hier, op deze zelfde plaats, dankzij het wegvallen van alle gebondenheid, alsof er een lamp wordt uitgeblazen; समश्नुते ब्रह्म *samaśnute brahma*, bereikt hij Brahman, dat wil zeggen: wordt hij Brahman zelf.

Wanneer zullen alle begeerten met wortel en tak verwijderd worden? Dat wordt gezegd:

यदा सर्वे प्रभिद्यन्ते हृदयस्येह ग्रन्थयः ।
अथ मर्त्योऽमृतो भवत्येतावद्ध्यनुशासनम् ॥१५॥

यदा । सर्वे । प्रभिद्यन्ते । हृदयस्य । इह । ग्रन्थयः ।
अथ । मर्त्यः । अमृतः । भवति । एतावत् । हि । अनुशासनम्
॥१५॥

yadā sarve prabhidyante hṛdayasyeha granthayaḥ;
atha martyo 'mṛto bhavatyetāvaddhyanuśāsanam (15).

यदा	*yadā* wanneer (844/1)
सर्वे	*sarve* alle; *sarva* alle, alles (1184/3)
प्रभिद्यन्ते	*prabhidyante* zij worden stukgereten, zij worden opgelost; *pra-√bhid* stuk rijten, oplossen (684/2); *pra* voor, voort--- (652/2); *√bhid* breken, splijten, vernietigen (756/3) [*vidāraṇe* (Dp 37/1)]
हृदयस्य	*hṛdayasya* van het hart; *hṛdaya* het hart (1302/3) [-]
इह	*iha* hier (in dit lichaam) (169/3)
ग्रन्थयः	*granthayaḥ* knopen; *granthi* knoop (371/1); *√grath* vastmaken, binden (370/3) [= *√granth sandarbhe* (Dp 40/1)]
अथ	*atha* dan (17/3)
मर्त्यः	*martyaḥ; martya* sterfelijk, een sterveling, een mens (791/1); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
अमृतः	*amṛtaḥ; amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
भवति	*bhavati* men is, men wordt; *√bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
एतावत्	*etāvat* tot zover, tot hier toe (231/3)
हि	*hi* waarlijk (1297/3)
अनुशासनम्	*anuśāsanam; anuśāsana* de onderwijzing, de leer (39 /3); *anu-√śās* regeren, onderwijzen (39/2); *anu* na,

langs, met (31/1); √śās bevelen, onderwijzen (1068 /3) [*anuśiṣṭau* (Dp 25/2)]

Wanneer alle hechtingen van het hart hier worden uiteengereten, dan wordt een sterveling onsterfelijk. Dat alleen is de leer.

II.iii.15. Wanneer alle knopen van het hart vernietigd worden, zelfs wanneer een mens nog in leven is, dan wordt sterfelijk onsterfelijk. Dit is alles wat (in alle Upaniṣads) onderwezen wordt.

यदा *Yadā*, wanneer; सर्वे ग्रन्थयः *sarve granthayaḥ*, alle knopen - dat wil zeggen: alle concepten die voortkomen uit onwetendheid, die iemand als het ware vastknopen; हृदयस्य *hṛdayasya*, van het intellect; इह *iha*, hier, zelfs wanneer men nog in leven is; प्रभिद्यन्ते *prabhidyante*, aan scherven geslagen worden, vernietigd worden. De concepten die voortkomen uit onwetendheid zijn: "Ik ben dit lichaam", "Deze rijkdom is van mij", "Ik ben gelukkig en ongelukkig", enzovoorts. Wanneer de banden van onwetendheid vernietigd zijn door het ontstaan van de tegenovergestelde kennis van de identiteit van het Zelf en Brahman in de vorm: "Ik ben werkelijk Brahman en ik ben geen verhuizende ziel", dan worden de wensen die voortkomen uit de knopen totaal uitgeroeid. अथ मर्त्यः अमृतः भवति *Atha martyaḥ amṛtaḥ bhavati*, dan wordt de sterveling onsterfelijk. एतावत् हि *Etāvat hi*, alleen dít is - er dient geen enkele verwachting te zijn dat er meer is; अनुशासनम् *anuśāsanam*, de instructie; de uitdrukking "van alle Upaniṣads" moet toegevoegd worden om de zin af te maken.

Door de bewering "Hij bereikt Brahman hier" (Ka. II.iii.14) is verklaard dat een verlicht mens niet op weg hoeft te gaan, voor wie alle knopen van onwetendheid vernietigd worden door de realisatie van de identiteit van het Zelf met de allesdoordringende en absoluut attribuutloze Brahman, en die Brahman wordt zelfs tijdens zijn leven. Dit feit wordt ook ondersteund door een andere Vedische tekst: "De organen van hem vertrekken niet. Omdat hij alleen Brahman is, is hij opgegaan in Brahman" (Bṛ. IV.iv.6). Maar voor degenen die niet zo vergevorderd zijn in de kennis omtrent Brahman, en die zich bezig-

houden met andersoortige kennis (dat wil zeggen: met aanbidding en meditatie) en die geschikt zijn voor de wereld van Brahmā, en ook voor die anderen die geheel aan hen tegengesteld zijn en geschikt zijn voor werelds bestaan, voor hen is het volgende speciale pad gegeven teneinde het meer hoogstaande resultaat te bezingen van de kennis van Brahman die hier behandeld wordt. Bovendien werd gevraagd naar de kennis over Vuur, en die werd gegeven. Het proces om de vruchten van die kennis te verkrijgen, dient ook beschreven te worden. Vandaar dat het volgende vers als volgt begint:

शतं चैका च हृदयस्य नाड्यस्तासां मुर्धानमभिनिःसृतैका ।
तयोर्ध्वमायन्नमृतत्वमेति विष्वङ्ङन्या उत्क्रमणे भवन्ति ॥१६॥

शतम् । च । एका । च । हृदयस्य । नाड्यः । तासाम् ।
मुर्धानम् । अभिनिःसृता । एका ।
तया । ऊर्ध्वम् । आयन् । अमृतत्वम् । एति । विष्वङ् । अन्याः
। उत्क्रमणे । भवन्ति ॥१६॥

śataṃ caikā ca hṛdayasya nāḍyastāsāṃ muṛdhānamabhiniḥsṛtaikā; tayordhvamāyannamṛtatvameti viṣvaṅṅanyā utkramaṇe bhavanti (16).

शतम् चैका च	*śatam caikā ca;* honderd en één; *śatam; śata* honderd (1048/3); *ca* en (380/1); *ekā; eka* één (227/3)
हृदयस्य	*hṛdayasya* van het hart; *hṛdaya* het hart (1302/3) [-]
नाड्यः	*nāḍyaḥ* aderen; *nāḍī* ader (534/2) [-]
तासाम्	*tāsām* van die, daarvan; van *tad* (434/1)
मुर्धानम्	*muṛdhānam; muṛdhan* (de top van) het hoofd (826 /1) [-]
अभिनिःसृता	*abhiniḥsṛtā; abhiniḥsṛta* omhooggegaan; *abhi-niḥ-√sṛ* uitstromen, omhooggaan (63/3); *abhi* naar, in, omhoog (61/1); *niḥ* = *nis* uit, voort, weg (543/2); *√sṛ* stromen, gaan (1244/3([*gatau* (Dp 20/2)]
एका	*ekā; eka* één (227/3)
तया	*tayā* door die; van *tad* (434/1)
ऊर्ध्वम्	*ūrdhvam; ūrdhva* opwaarts neigend, boven (222/1) [-]
आयन्	*āyan; āyat* komend tot; *ā-√i* komen naar, bereiken (227/2); *ā* bij, naar; verandert gaan in het tegenovergestelde: komen (126/1); *√i* gaan, bewegen (163/3) [*gatau* (Dp 24/2)]
अमृतत्वम्	*amṛtatvam; amṛtatva* = *amṛtatā* onsterfelijkheid (82 /2); *amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827/2); *√mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35

/2)]

एति	*eti* hij gaat; √*i* gaan, bewegen (163/3) [*gatau* (Dp 24 /2)]
विष्वङ्	*viṣvaṅ; viṣvañc* (= *viṣu*-√*añc*) in alle richtingen gaand (998/2); *viṣu* aan beide kanten, in verschillende richtingen (997/1); √*añc* bewegen, gaan (10/3) [*gati-pūjanayoḥ* (Dp 5/1)]
अन्याः	*anyāḥ* de anderen; *anya* anders, de ander (45/2) [-]
उत्क्रमणे	*utkramaṇe* in het opgaan, in het sterven; *utkramaṇa* het opgaan, het sterven (177/1); *ut*-√*kram* opgaan, sterven (176/3); *ud* opwaarts, omhoog (216/2); √*kram* gaan naar, oversteken (319/3) [*pālavikṣepe* (Dp 10/2)]
भवन्ति	*bhavanti* zij zijn, zij worden; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]

Het hart heeft honderd en één energiebanen. Eén daarvan gaat naar de top van het hoofd. Opstijgend door die baan bereikt men onsterfelijkheid. De andere energiebanen volgen verschillende richtingen in de dood.

II.iii.16. De energiebanen van het hart zijn honderd en één in getal. Eén van hen gaat door het hoofd. Opstijgend door die energiebaan bereikt men onsterfelijkheid. De andere hebben verschillende richtingen en worden de oorzaak van dood.

De energiebanen die uit het hart van een mens komen, zijn शतम् *śatam*, honderd in getal; च एका *ca eka*, en één, genaamd *suṣumnā*. तासाम् *Tāsām*, van deze; एका *ekā*, de ene - de *suṣumnā*; अभिनिःसृता *abhiniḥsṛtā*, gaat naar buiten door zich een weg te banen door मुर्धानम् *muṛdhānam*, het hoofd. Op het moment van sterven dient men zijn geest onder controle te brengen met behulp van deze (*suṣumnā*) energiebaan, en deze in het hart te concentreren. तया *Tayā*, door deze energiebaan; ऊर्ध्वम् आयन् *urdhvam āyan*, opstijgend - langs het Pad van de Zon (*uttara-mārga*); एति *eti*, bereikt men अमृतत्वम् *amṛtatvam*, onsterfelijkheid - wat relatief is, gezien de Smrti: "De plaats (dat wil zeggen: Brahmaloka) welke blijft bestaan tot het oplossen van alle elementen (dat wil zeggen: het oplossen van

het universum), wordt onsterfelijkheid genoemd" (Viṣṇu Purāṇa II. viii.97). Of - na genoten te hebben van onvergelijkelijke genoegens, die in overvloed aanwezig zijn in de wereld van Brahmā, bereikt hij onsterfelijkheid in de eigenlijke betekenis van het woord, samen met Hiraṇyagarbha (Brahmā) als de tijd daar is. विष्वङ् अन्याः *Viṣvaṅ anyāḥ*, andere energiebanen die zich vertakken (op een andere wijze) in verschillende richtingen, worden de oorzaken उत्क्रमणे *utkramaṇe*, van de dood, dat wil zeggen: voor het verkrijgen van enkel de wereldse staat.

Teneinde de strekking van alle delen van deze Upaniṣad samen te vatten, zegt de Upaniṣad:

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽन्तरातमा सदा जनानां हृदये संनिविष्टः ।
तं स्वाच्छरीरात्प्रवृहेन्मुञ्जादिवेषीकां धैर्येण ।
तं विद्याच्छुक्रममृतं तं विद्याच्छुक्रममृतमिति ॥१७॥

अङ्गुष्ठमात्रः । पुरुषः । अन्तरातमा । सदा । जनानाम् । हृदये । संनिविष्टः ।
तम् । स्वात् । शरीरात् । प्रवृहेत् । मुञ्जात् । इव । इषीकाम् । धैर्येण ।
तम् । विद्यात् । शुक्रम् । अमृतम् । तम् । विद्यात् । शुक्रम् । अमृतम् । इति ॥१७॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣo 'ntarātmā sadā janānāṃ hṛdaye saṃniviṣṭaḥ;
taṃ svāccharīrātpravṛhenmuñjādiveṣīkāṃ dhairyeṇa;
taṃ vidyācchukramamṛtaṃ taṃ vidyācchukramamṛtamiti (17).

अङ्गुष्ठमात्रः	*aṅguṣṭhamātraḥ; aṅguṣṭhamātra* hebbende de grootte van een duim (8/2); *aṅguṣṭha* duim (8/2); *mātra* maat, grootte (804/2); √*mā* meten (804/2) [*māne* (Dp 24/2)]
पुरुषः	*puruṣaḥ; puruṣa* de Puruṣa, de Persoon, de Opperste Heer (637/1)
अन्तरातमा	*antarātmā; antarātman* het innerlijke Zelf (43/2); *antar* binnen, in het midden (43/2); *ātman* het individuele Zelf, de Ātman (125/1) [-]
सदा	*sadā* altijd (1139/2)
जनानाम्	*janānām* van de schepselen; *jana* schepsel, levend wezen (410/1); √*jan* voortbrengen, scheppen (410/1) [*janane* (Dp 27/2)]
हृदये	*hṛdaye* in het hart; *hṛdaya* het hart (1302/3) [-]
संनिविष्टः	*saṃniviṣṭaḥ; saṃniviṣṭa* gevestigd in (1147/2); *sam-ni-*√*viṣ* vestigen in (1147/2); *sam* met, tezamen met (1152/1); *ni* neer (538/3); √*viṣ* binnengaan, verblij-

	ven (989/1) [*praveśane* (Dp 36/1)]
तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
स्वात्	*svāt* uit zijn eigen; *sva* eigen (1275/1)
शरीरात्	*śarīrāt* uit het lichaam; *śarīra* lichaam (1057/3); òf van √*śri* ondersteunen, rusten op (1098/1) [*sevāyām* (Dp 19/2)] òf van √*śṛ* vernietigen (1088/2) [*hiṃsāyām* (Dp 39/1)]
प्रवृहेत्	*pravṛhet* men moet scheiden; *pra*-√*vṛh* scheiden (694 /2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*vṛh* = √*bṛh* trekken (735/2) [*udyamane* (Dp 34/2)]
मुञ्जात्	*muñjāt* uit het gras; *muñja* een soort gras (821/3) [-]
इव	*iva* zoals, op dezelfde manier als (168/3)
इषीकाम्	*iṣīkām; iṣīkā* grasspriet (gebruikt als pijl) (168/3); √*iṣ* snel doen bewegen, uitzenden (168/3) [*gatau* (Dp 28 /2)]
धैर्येण	*dhairyeṇa* met volharding; *dhairya* volharding, geduld (520/2); van *dhīra* standvastig (517/1) [-]
तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
विद्यात्	*vidyāt* men moet kennen; √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
शुक्रम्	*śukram* als zuiver; *śukra* zuiver, helder (1080/1); √*śuc* schijnen, helder zijn (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
अमृम्	*amṛtam; amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
तम्	*tam* hem; van *tad* (434/1)
विद्यात्	*vidyāt* men moet kennen; √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
शुक्रम्	*śukram* als zuiver; *śukra* zuiver, helder (1080/1); √*śuc* schijnen, helder zijn (1081/1) [*śoke* (Dp 5/1)]
अमृम्	*amṛtam; amṛta* niet gestorven, onsterfelijk (82/2); *a* voorvoegsel dat ontkenning inhoudt of het tegenovergestelde weergeeft (1/1); *mṛta* gestorven, dood (827 /2); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
इति	*iti* aldus, :"---" (165/1)

Puruṣa, het innerlijke Zelf, zo groot als een duim, is altijd gezeteld in het hart van de mensen. Men moet Hem scheiden van het lichaam zoals men een halm uit het Muñjagras haalt. Hem moet men kennen als zuiver en onsterfelijk. Hem moet men kennen als zuiver en onsterfelijk.

II.iii.17. Puruṣa, het innerlijke Zelf, zo groot als een duim is altijd gezeteld in de harten van mensen. Hem moet men feilloos scheiden van het lichaam, zoals men een stengel uit het Muñjagras haalt. Hem moet men kennen als puur en onsterfelijk. Hem moet men kennen als puur en onsterfelijk.

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषः अन्तरातमा सदा जनानाम् हृदये *Aṅguṣṭhamātraḥ puruṣa sadā janānām hṛdaye*, in het hart, met betrekking tot mensen; संनिविष्टः *saṃniviṣṭaḥ*, dit alles is zoals reeds verklaard (Ka. II.i.12-13). तम् *Tam*, Hem; प्रवृहेत् *pravṛhet*, moet men opheffen, uittrekken, scheiden; स्वात् शरीरात् *svāt śarīrāt*, uit het eigen lichaam. Zoals wat? Daar wordt het volgende over gezegd: धैर्येण *dhairyeṇa*, feilloos; इषीकाम् इव मुञ्जात् *iṣīkām iva muñjāt*, zoals de stengel die zich in het Muñjagras bevindt, [uitgetrokken wordt]. तम् *Tam*, datgene - het absolute Bewustzijn getrokken uit het lichaam - विद्यात् *vidyāt*, moet men kennen als शुक्रम् अमृतम् *śukram amṛtam*, puur en onsterfelijk - als zijnde de al eerder beschreven Brahman. De herhaling (van "Hem moet men," enzovoorts), evenals het woord इति *iti*, geven aan dat de Upaniṣad beëindigd is.

Nu wordt de volgende samenvatting van de inhoud van het verhaal gegeven met de bedoeling de kennis te prijzen:

मृत्युप्रोक्तां नचिकेतोऽथ लब्ध्वा विद्यामेतां योगविधिं च कृत्स्नम् ।
ब्रह्मप्राप्तो विरजोऽभूद्विमृत्युरन्योऽप्येवं यो विदध्यात्ममेव ॥१८॥

मृत्युप्रोक्ताम् । नचिकेतः । अथ । लब्ध्वा । विद्याम् । एताम् । योगविधिम् । च । कृत्स्नम् ।
ब्रह्मप्राप्तः । विरजः । अभूत् । विमृत्युः । अन्यः । अपि । एवम् । यः । विद् । अध्यात्मम् । एव ॥१८॥

mṛtyuproktāṃ naciketo 'tha labdhvā vidyāmetāṃ yogavidhiṃ ca kṛtsnam;
brahmaprāpto virajo 'bhūdvimṛtyuranyo 'pyevaṃ yo vidadhyātmameva (18).

मृत्युप्रोक्ताम्	*mṛtyuproktām; mṛtyuprokta* uitgesproken door de Dood; *mṛtyu* de dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]; *prokta* uitgesproken; *pra-*√*vac* aankondigen, uitspreken (690/1); *pra* voor, voort--- (652/2); √*vac* spreken, vertellen (912/1) [*paribhāṣaṇe* (Dp 24/2)]
नचिकेतः	*naciketaḥ; naciketas* Naciketas (523/1); √*cit* waarnemen, de geest richten op (395/2) [*sañjñāne* (Dp 2/1)]
अथ	*atha* nu, dan, vervolgens (17/3)
लब्ध्वा	*labdhvā* verkregen hebbend, na verkegen te hebben, √*labh* nemen, verkrijgen (896/2) [*prāptau* (Dp 21/2)]
विद्याम्	*vidyām; vidyā* kennis (963/3); √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
एतांम्	*etām* dit, deze; van *etad* (231/2)
योगविधिम्	*yogavidhim; yogavidhi* de methode van Yoga; *yoga* verbinding, vereniging (856/2); √*yuj* verbinden, verenigen (853/2) [*yoge* (Dp 37/1); *vidhi* regel, wet, methode (968/1); *vi-*√*dhā* toestaan, regelen, vaststellen (967/2); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); √*dhā* zetten, plaatsen bestemmen (513

/2) [*dhāraṇa-poṣaṇayoḥ* (Dp 26/2)]

च	*ca* en (380/1)
कृत्स्नम्	*kṛtsnam; kṛtsna* geheel (304/3) [-]
ब्रह्मप्राप्तः	*brahmaprāptaḥ; brahmaprāpta* hij die Brahman heeft bereikt (739/2); *brahman* Brahman (738/1); √*bṛh* sterk groeien, vermeerderen (735/2) [*vṛddhau* (Dp 15/2); *prāpta* bereikt (707/2); *pra-*√*āp* bereiken, verkrijgen (707/2); *pra* voor, voort--- (652/2); √*āp* bereiken, verkrijgen (142/1) [*vyāptau* (Dp 32/1)]
विरजः	*virajaḥ; viraja* zonder onzuiverheid (982/1); *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *raja* (863/1) = *rajas* kleuring (863/2); √*rañj* gekleurd zijn (861/2) [*rāge* (Dp 22/1)]
अभूत्	*abhūt* hij was, hij werd; √*bhū* worden, zijn, bestaan (760/1) [*sattāyām* (Dp 1/1)]
विमृत्युः	*vimṛtyuḥ; vimṛtyu* vrij van dood; *vi* apart, weg van, zonder; geeft uitbreiding aan (949/3); *mṛtyu* de dood, het sterven (827/3); √*mṛ* sterven, overlijden (827/2) [*prāṇatyāge* (Dp 35/2)]
अन्यः	*anyaḥ; anya* anders, verschillend, een ander (45/2) [-]
अपि	*api* ook, zelfs (55/1)
एवम्	*evam* zo, op die manier (232/2)
यः	*yaḥ* hij die; van *yad* (844/2)
विद्	*vid* wetend, kennend, een kenner (963/3); √*vid* kennen, weten, begrijpen (963/2) [*jñāne* (Dp 25/1)]
अध्यात्मम्	*adhyātmam; adhyātma* het opperste Zelf, het innerlijke Zelf (23/2); *adhi* boven (20/2); *ātma; ātman* het individuele Zelf (135/1)
एव	*eva* waarlijk, alleen, slechts; benadrukt het voorafgaande woord (232/2)

Naciketas vernam deze kennis over Brahman van de Dood, en ook de methode van yoga. Zo bereikte hij Brahman en werd bevrijd van iedere smet en ontsteeg de Dood. Evenzo ieder ander die het innerlijke Zelf kent.

II.iii.18. Na eerst bevrijd te zijn van deugd en ondeugd, en ook van begeerte en onwetendheid, verkreeg Naciketas

deze door de Dood uiteengezette kennis, tezamen met het volledige proces van yoga, en hij bereikte Brahman. Zo kan ook ieder ander die (zoals Naciketas) het innerlijke Zelf leert kennen, Brahman bereiken.

Naciketas; लब्ध्वा *labdhvā*, verkreeg - van de Dood door middel van het verlenen van gaven; मृत्युप्रोक्ताम् एताम् विद्याम् *mṛ tyuproktām etām vidyām*, deze door de Dood uiteengezette kennis van Brahman - zoals hierboven verklaard; योगविधिम् च कृत्स्नम् *yogavidhim ca kṛtsnam*, en het volledige proces van yoga, dat wil zeggen: met alle toebehoren en resultaten. Wat gebeurde er daarna met hem? ब्रह्मप्राप्तः अभूत् *Brahmaprāptaḥ abhūt*, hij bereikte Brahman, dat wil zeggen: werd vrij. Hoe dan? Door reeds विरजः *virajaḥ*, bevrijd te zijn van deugd en ondeugd (en); विमृत्युः *vimṛtyuḥ*, van begeerte en onwetendheid, door het verkrijgen van kennis. Niet alleen Naciketas, maar अन्यः अपि *anyaḥ api*, ieder ander wordt als Naciketas een kenner van Brahman door het Zelf te bereiken Dat zich bevindt in het samenstel van het lichaam, als Zijn absolute meest innerlijke waarheid en in geen enkele andere vorm - anders dan het innerlijke Zelf. Hij die अध्यात्मम् एव *adhyātmam eva*, het Zelf, dat zich bevindt in het samenstel van het lichaam, kent - op de manier zoals beschreven; die een एवम्-वित् *evam-vit*, zo'n kenner is, "ook hij, nadat hij विरजः *virajaḥ*, bevrijd is (van deugd en ondeugd), wordt विमृत्युः *vimṛtyuḥ*, bevrijd (van begeerte en onwetendheid) - door Brahman te kennen." - Deze zin moet toegevoegd worden om de gedachte af te maken.

Het volgende slotgebed wordt uitgesproken om alle vergissingen van de leerling en de leermeester te verwijderen die zijn ontstaan door afdwaling als gevolg van onoplettendheid tijdens het proces van het verkrijgen of onderwijzen van de kennis:

सह नाववतु । सह नौ भुनक्तु । सह वीर्यं करवावहै ।
तेजस्वि नावधीतमस्तु । मा विद्विषावहै ॥१९॥
ॐ शान्तिः । शान्तिः । शान्तिः ॥

सह । नौ । अवतु । सह । नौ । भुनक्तु । सह । वीर्यम् । करवावहै ।
तेजस्वि । नौ । अधीतम् । अस्तु । मा । विद्विषावहै ॥१९॥
ॐ । शान्तिः । शान्तिः । शान्तिः ॥

saha nāvavatu; saha nau bhunaktu; saha vīryaṃ karavāvahai;
tejasvi nāvadhītamastu; mā vidviṣāvahai (19).
Ôm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ.

ॐ	*Ôm* Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]
सह	*saha* tezamen met, samen (1193/2)
नौ	*nau* ons beiden (571/2)
अवतु	*avatu* moge hij beschermen; √*av* beschermen (96/1) [*rakṣaṇa-gati-kānti-prīti-tṛpti-avagama-praveśa-śravaṇa-svāmi-artha-yācana-kriyā-icchā-dīpti-avāpti-āliṅgana-hiṃsā-dāna-bhāga-vṛddhiṣu* (Dp 12/2)]
सह	*saha* tezamen met, samen (1193/2)
नौ	*nau* ons beiden (571/2)
भुनक्तु	*bhunaktu* moge hij voeden; √*bhuj* eten, voeden (759/2) [*pālana-abhyavahārayoḥ* (Dp 37/2)]
सह	*saha* tezamen met, samen (1193/2)
वीर्यम्	*vīryam; vīrya* moed, sterkte, kracht (1006/3); √*vīr* krachtig zijn (1005/2) [*vikrāntau* (Dp 48/2)]
करवावहै	*karavāvahai* mogen wij beiden maken/werken; √*kṛ* doen, maken, werken (300/3) [*karaṇe* (Dp 38/2)]
तेजस्वि	*tejasvi; tejasvin* vuur hebbend, glansrijk, krachtig,

	energiek (454/3); √*tij* scherp zijn, scherp worden (446/1) [*niśāne* (Dp 21/2)]
नौ	*nau* door ons beiden (571/2)
अधीतम्	*adhītam; adhīta* bestudeerd, wat bestudeerd is (22 /3); *adhi-*√*i* de geest richten op, studeren, leren (van een leraar) (22/3); *adhi* boven, bovendien (20/2); √*i* verkrijgen (163/3) [*smaraṇe* (Dp 24/2)]
अस्तु	*astu* moge het zijn; √*as* zijn (117/1) [*bhuvi* (Dp 25 /1)]
मा	*mā* niet, nooit, sterke ontkenning (804/1)
विद्विषावहै	*vidviṣāvahai* mogen wij elkaar haten/tegenover elkaar staan; *vi-*√*dviṣ* haten (967/1); *vi* apart, weg van, zonder, geeft uitbreiding aan (949/3); √*dviṣ* haten (506/3) [*aprītau* (Dp 23/1)]
ॐ	*Ôm* Ôm, de heilige syllabe (235/3) [-]
शान्तिः	*śāntiḥ; śānti* rust, vrede (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]
शान्तिः	*śāntiḥ; śānti* rust, vrede (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]
शान्तिः	*śāntiḥ; śānti* rust, vrede (1064/3); √*śam* rusten, tevreden zijn (1053/3) [*upaśame* (Dp 30/2)]

ÔM

Moge Hij ons beiden beschermen. Moge Hij ons beiden voeden. Mogen wij beiden energiek werken. Moge wat bestudeerd is glansrijk zijn voor ons beiden. Mogen wij nooit tegenover elkaar staan. Moge vrede en vrede en vrede overal zijn.

ÔM

Moge Hij ons beiden (leermeester en discipel) beschermen. Moge Hij ons beiden voeden. Mogen wij samen kracht scheppen. Moge ons studeren vol kracht zijn. Mogen wij nooit tegenover elkaar staan. ÔM vrede, vrede, vrede.

अवतु *Avatu*, moge Hij beschermen; सह नौ *saha nau*, ons beiden tezamen - door de ware aard van kennis te openbaren. Wie? Die opperste God Zelf, die in de Upaniṣads geopenbaard wordt. En ook भुनक्तु *bhunaktu*, moge Hij beschermen; सह नौ *saha nau*, ons beiden tezamen - door het resultaat van kennis te openbaren. करवावहै *Karavāvahai*, mogen wij beiden verkrijgen; सह *saha*, tezamen, in werkelijke verbondenheid; वीर्यम् *vīryam*, de kracht - die voortkomt uit kennis. Laat bovendien अधीतम् *adhītam*, de les; तेजस्वि नौ *tejas-vi nau* (lees: तेजस्विनोः *tejasvinoḥ*), van ons tweeën die een scherp inzicht hebben (ons ten goede komen) - laat wat door ons bestudeerd is goed bestudeerd zijn. De betekenis kan ook zijn: laat नौ अधीतम् *nau adhītam*, wat door ons tweeën bestudeerd is - तेजस्वि *tejasvi*, heel krachtig, versterkend zijn. मा विद्विषावहै *Mā vidviṣ āvahai*, mogen wij niet op elkaar vitten - dat wil zeggen als leraar en leerling niet voortdurend tegenover elkaar staan als gevolg van gebrekkige studie en gebrekkig onderricht, voortkomend uit onbewuste vergissingen. शान्तिः शान्तिः शान्तिः *śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ.*, vrede, vrede, vrede. - Dit wordt drie keer herhaald om alle kwaad[75] af te wenden. ॐ *Ôm*.

इति काठकोपनिषदि द्वितीयाध्याये तृतीया वल्ली ॥

iti kāṭhakopaniṣadi dvitīyādhyāye tṛtīyā vallī.

Aldus het derde hoofdstuk van het tweede deel van de Kaṭha Upaniṣad.

[75] Op de drie niveaus - fysiek, natuurlijk en bovennatuurlijk.